

III. Atala 1. Kapitulua

Ibilbide arrakastatsuak: bizi-kontakizun anitzak

Maite Fouassier Zamalloa eta Mikel Mintegi Luengo

Txosten hau nola aipatu:

(APA arauen arabera)

Fouassier, M. eta Mintegi, M. (2017). Ibilbide arrakastatsuak: bizi-kontakizun anitzak. In J. A. Oleaga. (Arg.), *Haur eta gazteen aniztasuna EAEn. (Oker izendatutako) bigarren belaunaldiak* (495-672 orr.). Bilbo, Espainia: Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua. Eskuragarri hemen: https://www.ikuspegi.eus/documentos/investigacion/eus/gazte_aniztasuna/Haur_gazteen_aniztasuna_EAE.pdf

---

Argitaraldi elektronikoa

Izenburu orokorra:	Haur eta gazteen aniztasuna EAEn. (Oker izendatutako) bigarren belaunaldiak
Argitalpenaren urtea eta lekua:	2017, Bilbo
Argitaratzailea:	Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua
Diseinua eta maketazioa:	Taide Arteta, Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia
Dokumentazioa:	Antonio Gómez, Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia
Itzulpena:	Bakun Itzulpen eta Argitalpen Zerbitzuak, S.L.
ISBN:	978-84-9082-621-8 (obra osoarena)

AURKIBIDEA

Sarrera	499
1. Kontakizunak	503
1.1. Sole	505
1.2. Paul	519
1.3. Fátima	531
1.4. Mikel	545
1.5. Margareth	559
1.6. Ahmed	569
1.7. Daniela.....	583
1.8. Oier.....	593
1.9. Sukaina	603
1.10. Jon	615
2. Azterketa	629
1.1. Haurtzaroa eta lehen oroitzenak	631
1.2. Familia	633
1.3. Gizarte-sareak	639
1.4. Ikasketak eta lana	642
1.5. Hizkuntzak	647
1.6. Identitatea(k)	650
1.7. Jatorriarekiko loturak	653
1.8. Sinesmenak	656
1.9. Bereizkeria	658
1.10. Asmoak eta itzaropenak	661
3. Ondorioak, gakoak eta gomendioak	663
Eranskina	669

SARRERA

Ondoren datozen orrialdeetan, beren sorlekutik urrun hazi diren edo beren senideen jaioterritik urrun jaio diren pertsonen bizitzaren zati baten berri jakin behar dugu. Beren bizitza, edo zati bat behintzat, Euskadin eman dute, eta berezitasun bat dute: errespetatuak sentitzen dira, gustura beren buruarekin eta inguruan daukatenarekin.

Gure lurraldean izandako nazioarteko migrazio-mugimenduak XXI. mendearen hasieran hasi ziren aztertzen, neurri batean etorrerak modu esponentzian igo zirelako. Baina ez dugu ahaztu behar beste herrialde batzuetatik etorritako pertsonak aurreko mendean ere Euskadin bizi zirela jadanik. Haien ondorengoek hartu dute parte azterketa honetan, beren gertakizunak, pertzepzioak, sentimenduak eta iritziak kontatuz, eta kontakizun bakoitzean hainbat alderdi xehatu dituzte.

Helburua, beraz, haien bizitzako ibilbidearen berri izatea da, Euskadin nola bizi izan diren jakitea, harremanei, familiari, ikasketei eta enpleguari buruzko alderdiak aztertuz eta, era berean, nolabaiteko oreka psikologiko, psikosozial eta soziala bilatuz. Informazio horretatik abiatuta, ibilbide horiek zergatik diren egokiak azaltzen duten ondorioak atera, eta estrategiak identifikatuko dira, bizitza-esperientzia positiboak izan ditzaketen antzeko ibilbideak egin ahal izateko.

Txosten honen izaera ez da akademikoa baizik eta dibulgatzailea, eta helburua ez da teoria soziologiko edo psikosozialeko hipotesiak frogatzea edo gezurtatzea, baizik eta aniztasunaren kudeaketaz arduratzen diren erakunde, organismo eta pertsonen jarraibideak eta gomendioak eskaintzea, bizikidetzeta eta gizarte-kohesioa aintzat hartuz. Txosten honek nabarmentzen du mekanismo eta ekimen eraginkor eta operatiboak abian jartzeko elementuak bilatu behar

direla, jatorri immigrante eta autoktonoa duten kolektiboak elkarren artean integratzeko, gizarte-kohesioa lortzeko eta bizikidetzaz hobetzeko.

Horretarako, gaur egun Euskadin bizi diren hamar pertsonaren kontakizunak jaso ditugu. Pertsona horiek 18 urtetik 32 urtera bitartekoak dira, hemen jaio dira (beren gurasoen jaioterria ez den leku batean) edo jaioterritik Euskadira lau urte bete aurretik etorri ziren eta, gutxienez, gurasoetako bat atzerritarra dute. Zehazki, bost emakume eta bost gizon dira, jatorri latinoamerikar edo afrikarrekoak (Magreb eta Saharaz hegoaldeko Afrika), eta hiruk aita edo ama euskalduna dute. Bizitza-kontakizunak aipatzen ditugunean, teknika kualitatiboaz ari gara; hau da, kontalari batek bere bizitza edo bizitzaren zati bat adierazten du. Bizitza-kontakizun horiek egiteko, galdera irekien gidoi bat prestatu da, elkarrizketatuen bizitzako ibilbidearen alderdi guztiak (motibaziozkoak, jarrerazkoak eta proiektiboak) aztertzeko (ikus eranskina). Elkarrizketak 2016ko maiatzetik ekainera bitartean egin ziren, Euskadiko lurralde osoan zehar, eta bi ordutik hiru ordura bitarteko iraupena izan zuten.

Testuaren egiturari dagokionez, hasieran 80ko eta 90eko hamarkadetako migrazio-fenomenoa testuinguruan kokatzen da, garai horretan jaio edo iritsi baitziren Euskadira elkarrizketatuak. Ondoren, lehen pertsonan kontatutako hamar istorio aurkezten dira, haien bizipenak eta errealitateak hurbiletik ezagutzeko. Gero, edukia aztertzen da, pertsona horien ibilbideko alderdi esanguratsuenak nabarmentzeko.

Elkarrizketatuen pribatutasuna babesteko, aldatu egin dugu elkarrizketatua identifikatzeko aukera ematen duen informazioa. Pertsona guztiak ados daude kontakizunak orrialde hauetan azaltzen diren bezala aurkeztearekin.

Azkenik, eskerrak eman nahi dizkiegu SOS Arrazakeria Gipuzkoari eta Bilboko Udaleko Berdintasun, Lankidetzaz, Bizikidetzaz eta Jaietako Sailari, azterketan parte hartzeko pertsonak aurkitzen eman diguten laguntzagatik.

EAE n 80ko eta 90eko hamarkadetan izandako migrazio-fenomenoaren testuinguru laburra

Aurkezpenean, labur-labur azaldu da nazioarteko migrazio-fenomenoa Euskadin, estatuko gainerako eskualdeetan bezala, 90eko hamarkadaren amaieran eta 2000. urtearen hasieran hasi zirela aztertzen erakundeak eta mundu akademikoa. Dena dela, urte batzuk lehenago ere egin ziren migrazioaren errealitateari buruzko azterketak; izan ere, XX. mendean zehar barne-mugimenduak izan ziren, euskal industria-sektorean eskulana behar baitzen, eta, gainera, lehen nazioarteko migrazioak gertatu ziren.

Zenbait azterketa eta estatistika¹ erreferentziatzat hartuta, hala nola euskal immigrazioari buruzko Ruiz Olabuénaga eta Blancoren² testua, gaur egungo migrazioen historiari buruzko ohar batzuk aurkeztuko dira. Hasieran, emigrazioak beste herrialde batzuetara jo zuen, Latinoamerikara batik bat. Baina, geroago, joera alderantzikoa izan zen, Euskadi etengabeko barne-immigrazioaren gune bihurtu baitzen; hasieran Bizkaia izan zen helmuga, eta gero Gipuzkoa eta Araba. Nazioarteko migrazioari dagokionez, 90eko hamarkadaren hasieran teorizazio orokorrik gabeko fenomeno bat zen artean, zaila baitzen migrazio-motak biltzen zituen teoria bakarra egitea. Analista batzuen iritziz, Joaquín Arango esaterako, migrazio horiek fenomeno anbiguo samarra ziren, zaila neurtzeko eta diziplinartekoa.

Euskadin XIX. mendearen amaieran gertatutako garapen industrialak migrazio-mugimenduak ekarri zituen Espainiako beste eskualde batzuetatik. Industriaren eraldaketak eta merkataritzaren goraldiak eraginda, atzerriko kapitaleko industriak sortu ziren. Horrekin batera, giza eta finantza-kapitaleko kuota garrantzitsuak ere sortu ziren, eta eskari hori betetzeko, hain zuzen ere, eskulana behar zen. XX. mendearen hasieran etorrerak mantsotu egin baziren ere, 50eko hamarkadaren hasieran berriro egin zuten gora. Euskadiko gizarte-egitura aldatuz joan zen, barne-migrazioa lurraldean pixkanaka kokatzen zen heinean. Atzeritar gutxi zeuden garai hartan, eta joera horrek horrela jarraitu zuen 90eko hamarkadako erdi aldera arte. 1986ko erroldako datuen arabera, Euskadik 2.136.100 biztanle zituen, eta horietatik 653.113 lurraldetik kanpo jaiok ziren, eta azken horietatik 23.360 atzerrian jaiotakoak ziren (atzerriko nazionalitatea zutenak eta itzulitakoak).

¹Estatistika Institutu Nazionala (EIN), Euskal Estatistika Erakundea (EUSTAT). Zenbaitetan, datu desberdinak azalduko dira, erabilitako estatistika-iturriaren arabera.

²Ruiz Olabuénaga, J.I. eta M.C. Blanco (1994) *La inmigración vasca. Análisis trigeneracional de 150 años de inmigración*. Bilbo: Deustuko Unibertsitatea.

Pixkanaka, eta nabarmenago 1993tik aurrera, Euskadin bizi ziren beste autonomia-erkidego batzuetan jaiotako kopuruak behera egin zuen, eta atzerriko nazionalitatea zuen biztanleriak, berriz, gora egin zuen apur bat. (1. taula).

Atzerriko nazionalitatea zutenen jatorrizko eremu geografikoei dagokienez, Eustaten erroldak emandako datuetan oinarrituta, 2. taulan batez ere Europatik zetozela ikus daiteke. Biztanleriaren erdia baino zertxobait gehiago europarra zen (% 51,9), eta ondoren latinoamerikarrak (% 20,4) eta afrikarrak (% 15,8) zeuden. Ehuneko txikiagoa zuten ipamerikarrek (% 6,2) eta asiarrak (% 5,1).

Atzerriko biztanleriaren kopuru absolutua txikia zenez, ikertzaileek eta erakundeek ez zuten aztertzen. Atzerriko biztanleria EAera zergatik etortzen zen azaltzen duen dokumentazioa oso urria da, barne-migrazioaren azterketan jartzen baitzen arreta. Zenbait arrazoik azaltzen dute atzerritarren migrazioaren goraldia estatuan, hala nola Espainian gertatutako aldaketa soziopolitikoak, 90eko hamarkadaren erdialdetik izandako ekonomiaren hazkundera, migrazio-politikaren garapena (erregularizazio-prozesuak eta herrialdeen arteko fluxuak kontrolatzeko aldebiko akordioak) eta gizarte hartzaileetan izandako Latinoamerikako migrazioaren aldeko joera, beste kolektibo batzuk bigarren maila batean utziz (magrebtarrak, Saharaz hegoaldeko afrikarrak).

1. taula. EAEn bizi eta atzerriko nazionalitatea duen biztanleria. 1992-1999

	EAE
1992	10.935
1993	12.304
1994	12.262
1995	13.569
1996	13.135
1997	15.647
1998	16.995
1999	17.411

Iturria: EIN

2. taula. Atzerriko nazionalitateko biztanleria EAEn jatorrizko eremu geografikoaren arabera. 1996

	%
Europa	51,9
Ipar Amerika	6,2
Latinoamerika	20,4
Asia	5,1
Afrika	15,8
Ozeania	0,5
Herrigabeak	0,01
Guztira	100,0

Iturria: Eustat. Biztanleriaren errolda 1996

1

Kontakizunak

Ondoren, gaur egun Euskadin bizi diren hamar pertsonen bizitzako istorioak aurkeztuko dira. Sarreran aipatu dugun bezala, pertsona horiek beren gurasoen sorterritik kanpo jaio edo haur zirela kokatu ziren Euskadin. Azterketa honetan parte hartu dute, geroko azterketan *ibilbide arrakastatsua* deritzogun hori nolabait adierazten dutelako.

Lehen pertsonan idatzita daude, eta orain arte zer-nolako bizitza izan duten deskribatzeaz gain, beren kezkak, ilusioak, irrikak eta etorkizuneko planak ere agerian jarri nahi dituzte. Ikusiko dugun bezala, haien kontakizunetan haurtzaroko oroitzapenak eta etorkizuneko ideiak uztartzen dira, esaterako seme-alabentzat zer heziketa nahi duten. Eskolan bizi izandakoa baloratzen dute eta lan-munduan zer etorkizun izango duten azaltzen dute.

Berehala ohartuko gara haien bizitzak adin bereko beste edozein gazterenak bezalakoak direla, antzeko arazo, bizipen eta itxaropenak baitituzte. Hala ere, zenbait berezko ezaugarri dituzte, berdinak beren taldeko gazteen artean. Dena den, berezko ezaugarriak dituen adin bereko beste edozein talderen antzekoak dira.

Sole dut izena...

...eta duela 30 urte jaio nintzen Ekuatore Ginean, Afrika osoko kolonia espainiar bakarrean. Horregatik, nire ama-hizkuntza gaztelania da eta behintzat hizkuntzarekin ez nuen arazorik izan lau urterekin Bilbora ekarri nindutenean. Ginean ohitura da alaba zaharrena amaren ahizpa zaharrenak haztea. Eta ni naizenez lau anai-arrebetan zaharrena, izebak hazi ninduen eta hark ekarri ninduen hona.

Hona etortzeko erabakia familiak hartu zuen, Afrikan ez baituzu hemengo hezkuntza bera jasotzen eta aurrera egiteko aukerak ere ez baitira berdinak. Ni izebaren kargu nengoen, nire izebak argi zuen Europara etortzen bazen berarekin ekarri behar ninduela, ni haztea bere ardura baitzen. Eta horregatik etorri ginen izeba eta biok bakarrik.

Hegazkina hartzen nuen lehenengo aldia zen eta beldur handia pasatu nuen, negar batean eman nuen hegaldi osoa. Izebari esaten nion ura besterik ez nuela ikusten eta oso goian geundela.

Lehendabizi, egun batzuk Madrilen eman genituen erregistratzeko izapideak egiten enbaxadan. Oraindik etxean daukat nire lehenengo pasaporte, gauza horiek ez dira botatzen. Nazionalitatearen izapideak egiteko, bizileku-txartel bat ematen zizuten lehenik eta, gero, behin betiko bizileku-baimena ematen zizuten. Bilbon bizi zen beste izeba bat (harekin bizi behar genuen guk) Madrileren joan zen gure bila eta harekin etorri ginen autobusez.

Hemen dena oso arraroa iruditzen zitzaidan: kaleak, etxeak... hasieran itxitasun-sentsazioa ematen zidan hiriak, Afrikako etxeetako ateak irekita egoten direlako eta harreman gehiago dagoelako bizilagunen artean.

Bat-batean pisu batera iristen zara eta espetxe batean zaudela iruditzen zaizu, giltzapetuta. Gainera, bizilagunek agurtu ere ez zintuzten egiten, bazirudien ni nintzela xeble bakarra. Iruditzen zitzaidan begiratzen nindutenean «hara, ekarri digute beste bat» edo horrelako zerbait pentsatzen zutela.

Gogoan dut gaizki pasatu nuela hasierako egun haietan, asko botatzen nituen faltan Gineako gauza guztiak. Eta hotza ere gogoan dut, zeren eta, horrez

Oso txikitan etorri nintenez, errazagoa egin zitzaidan egokitzea. Nire izebari, heldua zenez, gehiago kostatu zitzaiion.

gain, temperatura tropikaleko leku batetik nentorren eta kontrastea izugarria izan zen. Uste dut inoiz ez dela hain negu hotzik izan geroztik. Pentsa, Basurton ospitaleratuta egotera iritsi nintzen hipotermiak jota.

Edonola ere, oso txikitan etorri nintenez, errazagoa egin zitzaidan egokitzea. Nire izebari, heldua zenez, pixka bat gehiago kostatu zitzaiion. Egia da, bai, esaten duten hori: aldaketak zenbat eta lehenago egin, hobe. Azkenean, umeak gauza guztietara egokitzen dira.

Bilbora iritsi ondoren, bi urte egon nintzen eskolara joan gabe. Izebarekin ematen nuen eguna, eta izeba joaten zen toki guztietara joaten nintzen. Enkarguak egitera, medikuarenera edo edonora. Orduan ez genuen osasun-txartelik, nik ez nuen izan 15 urtera arte, eta gaixotzen bazinen Medicus Mundira joan behar izaten zenuen. Han immigrante guztiak artatzen zituzten edozein gauzatarako.

Egunero joaten ginen mezetara elizara. Niretzat hura ezin aspergarriagoa zen, eramanezina. Baina nire izebarentzat erlijio katolikoa garrantzitsuena zen, eta halaxe izaten jarraitzen du. Gaur egun ere egunero joaten da mezetara eta abesbatza batean abesten du gainera.

Eskolan hasi ahal izateko dokumentazio-izapide guztiak ere egin genituen.

Behin eskolan hasitakoan gauzak erraztu egin ziren, zure bizitzan errutina bat ezartzen duzulako, lagunak egiten dituzulako eta gauzak normaltasunez ikusten hasten zarelako. Hori bai, ekaitzekin izugarri beldurtzen nintzen eta irakaslearen mahaipean sartzen nintzen trumoiak entzuten nituenean. Afrikan ez baitira izaten horrelako ekaitzak eta niri iruditzen zitzaidan zeruari zerbait gertatzen zitzaiola. Irakasleak irteteko esaten zidan, ez zela ezer gertatzen; baina nik han jarraitzen nuen eskuak buruan nituela belarriak estaliz.

Ez dut inoiz ahaztuko irakasle hura. Maite zuen izena eta gainera gure tutorea ere bazen. Hark ateratzen ninduen mahaipetik eta bere magalean hartzen, ekaitzak

Lehen unetik beste ikasle bat gehiago izan nintzen berarentzat. Ez zitzaiion inporta zer koloretakoa nintzen edo nondik nentorren, bera ni integratzen saiatzen zen.

eragindako izu-ikara arintzeko. Gainera, lehen unetik beste ikasle bat gehiago izan nintzen berarentzat. Ez zitzaiion inporta zer koloretakoa nintzen edo nondik nentorren, bera ni integratzen saiatzen zen. Hasieran, bere ondoan ematen nituen jolas-orduak, baina berak nirekin jolasteko esaten zien beti beste umeei, aurpegia ateratzen zuen nire alde eta entzun egiten ninduen. Gainera, bazekienez ez nituela opari asko izango, nire lehen argazki-kamera oparitu zidan

lehen jaunartzea egin nuenean. Askok maite ninduen eta izugarri eskertzen diot egindako guztia. Markatu nauen pertsona bat da, zugarri arrastoa uzten duten horietako bat.

Zeren eta ikaskideen artean denetarik zegoen. Baziren irekiagoak ziren umeak eta nirekin harremana zutenak neska hau beltza zergatik ote den galdetu gabe. Batzuei bost axola zitzaien, baina beste batzuei ez. Nik uste dut horrek zerikusi handia duela etxean jasotzen dugun heziketarekin.

Gauza horiek gaizki sentiarazten ninduten, ez baituzu ulertzen norbera integratzeko ahalegina egiten ari den bitartean haiek zurekin jolastu nahi ez izatea eta zu errefusatzea.

Auzoan baziren hiru neskato, ikastolara joaten zirenak, hasieratik onartu nindutenak eta nire lagunik onenak izan direnak harrezkero. Ez zuten galderarik egiten eta nirekin jolasten ziren ongi erortzen nintzaielako. Haien etxeetara joaten nintzen... bueno, haietako birenera. Bestearen etxera bere aita ez zegoenean baino ezin bainintzen joan, hark ez zuen-eta nahi ni joatea.

Nik ez nuen ulertzen, nik ez niolako ezer txarrik egin, eta arraroa iruditzen zitzaidan ni ez agurtzea eta nire lagunari portalean itxaron behar izatea aita etxean zuenean. Baina tira, buelta gehiegi ere ez nion ematen, umetxo bat bainintzen.

Baina nabaritzen zen, bai, errefus eta diskriminazio hori beste kolore batekoa izateagatik. Eta hori kasu honetan hizkuntzarekin arazorik ez zegoela: nik ulertzen nien eta haiek arazorik gabe ulertzen zidaten. Eragin handia du, baita ere, garai hartan hemen oso immigrante gutxi egoteak eta jendearen mentalitatea askoz itxiagoa izateak.

Nire izebak, heldua zenez, nik baino gehiago nabaritzen zuen dokumentazio-eta osasun-kontuak zirela eta, eta ni, ordea, ez nintzen ohartu ere egiten gauza horietaz. Nik ez nuen planteatu ere egiten zergatik joan behar genuen Medicus Mundira gaixotzen nintzenean mediku arrunt batengana joan beharrean mundu guztia bezala. Normaltzat jotzen nituen gauza horiek guztiak.

Nik uste dut orduan afrikar gehiago balego hemen, edo immigrante gehiago oro har, eta haiekin elkartu izan banintz garrantzi handiagoa eman izango niela gai horiei guztiei eta kontzienteagoak izango ginela. Denon premia bat izango litzatekeenez, ziur nago askoz gehiago hitz egingo genukeela gaiari buruz.

Nik zortea izan dut eta ez didate inoiz kalean gelditu eta dokumentazioa eskatu. Ni beti bertakoekin ibiltzen nintzen eta horrek behar bada eragina izan zuen, baina garai hartan oso ohikoa zen kalean beltz bat ikusiz gero dokumentazioa eskatzea. Eta ez bazuen, deportatu egiten zuten.

Nirekin etorri zen izebari gertatu zitzaion. Kanean gelditu zuten, etxera etortzen utzi zioten gauzaren bat edo beste hartzera, eta abegi-etxe batera eraman zuten. Hiru astez egon zen han eta, zorionez, ez zuten deportatu. Baina gero gure herritar baten etxean bizi izan zen denboraldi batez, beldur baitzen nire beste izebaren etxea, gu bizi ginena, zelatatzen ibiliko ote ziren.

Hori zergatik gertatu zen galdetu nion izebari eta esan zidan zurien kontuak zirela. Orduan, izan ere, asko hitz egiten zen zuriez eta beltzez, eta beltzak ez gintuzten hemen nahi. Nik orduan hamar bat urte izango nituen eta ez nuen ezer ulertzen. Haiek zuriak dira eta gu beltzak gara eta kito. Zein da arazoa?

Baina orduan, ordea, arrazismo asko zegoen, izugarri.

Irakasle batzuegan ere antzematen zen. Denetarik zegoen, baina zenbaitek ezin zuten ulertu ni ikasle bat gehiago nintzela, besteak adina ahalegintzen nintzela eta besteek bezalaxe ikasten nuela. Batzuetan «¡Jolín la negra!» eta gisakoak eskapatzen zitzaizkien zerbait egitea kostatzen bazitzaidan. Baina beste ikasle bati kostatuz gero, inoiz ez zuten «¡Jolín la blanca!» esaten. Edo zerbait galdetzen nuen eta entzun izango ez balute bezala egiten zuten.

Horrek guztiak asko tristatzen ninduen eta batzuetan besteak baino gutxiago nintzela sentitzen nuen. Pentsatzen nuen agian arrazoi zutela eta agian gutxiago espero behar nuela nire buruaz, zeren eta eskolan gauzak oso ongi egiten banituen ere, beti egongo zen beste ume bat nire aurretik zuria izate hutsagatik. Nire auzoko lagunekin ematen nituen uneak kenduta, beti zegoen begiraturen bat, hitzen bat edo keinuren bat pentsarazten nindutena betiko kontuarekin geundela, *la negra*-ren kontu horrekin. Auzoko lagunekin ezberdina zen, hasieratik onartu baininduten erabat eta guztiz integratuta sentitzen nintzen haiekin.

Baina, gainera, horrez gain etxe barruan ere banuen nik arazo hori, nire izeba hemengo batekin ezkondua baitzegoen eta gizon hark maite zuen pertsona beltz bakarra bere emaztea baitzen. Esaten zuen ez zituela hainbeste beltz nahi etxean eta edozein egunetan bidali egingo gintuela. Hasieran izebak defendatu egiten gintuen, baina senarrak burua jan zion azkenerako eta senarrari arrazoia ematen amaitu zuen. Tamalgarria benetan. Neskameen pare geunden: aparte jaten genuen, haiena jaso behar izaten genuen siesta egiten zuten bitartean eta haurtzain-lanak egiten nituen haien bi alabak zaintzen, senar-emazteak lasai egon zitezen.

Egia esan, Ane izeneko auzoko lagun baten gurasoek gehiago hartzen ninduten alabatzen nire familiak baino.

Lagunak ere banituenez, indartsu egiten zara eta ez dituzu gauzak modu berean hartzen.

DBH egitera institutura igaro nintzen, sistema berria ezarri zuten lehenengo urtean, hain zuzen. Oso ongi moldatu nintzen; helduagoa zarenez, gogorragoa zara eta ez nien hainbeste garrantzi ematen gauzei, ez zidaten berdin eragiten. Zailduta nengoen, nolabait.

Lagunak ere banituenez, indartsu egiten zara eta ez dituzu gauzak modu berean hartzen. Ikaskideak baino ez nituen ikusten, ez nien erreparatzen zuriak, beltzak edo latindarrak ziren. Batzuekin hobeto moldatzen nintzen eta beste batzuekin okerrago, batzuek agurtu egiten ninduten eta beste batzuek ez. Baina, tira.

Irakasleen artean ere denetik zegoen, baina hasieratik gehiago ziren integrazioaren aldekoak. Gainera, beste ikasle beltzen bat edo beste bazegoenez, eta latindarren bat ere bai, normalago-edo ikusten zuten. Mentalitatea aldatuz ari zen pixkanaka.

Kalean gero eta immigrante gehiago ikusten ziren, baina esan behar da, baita ere, lanik txarrenak guretzat zirela beti. Ia emakume guztiek zahar-etxeetan edo

etxeak garbitzen lan egiten zuten, hemengoek nahi ez zituzten lanetan, baina gutxienez jendea hasi zen ohartzen existitzen ginela.

Hori Medicus Mundiko ilaretan ere ikusten zen, gero eta luzeagoak baitziren.

Institutuan oso nota onak ateratzen nituen beti oso aplikatua eta ikasle ona izan bainaiz. Esaten zidaten, hori bai, isiltzen ikasi behar nuela, ez bainintzen ni isildu zalea eta erantzun egiten bainuen, eta gaur egun ere halakoxea izaten jarraitzen dut. Hainbeste gaitzespen bizi izan behar dudanez eta besteek nahi zuten guztia esatea aguantatu behar izan dudanez, ni orain ez naiz isiltzen. Uste dut eskubide berbera dudala gauzak esateko eta nire iritzia emateko.

Ez zaizkit ahazten, beste gauza askoren artean, eskolako boleibol-taldean apuntatu nahi izate hutsagatik jasan behar izan nituen tratu txarrak. Zuzendariak besterik gabe ni ezin nintzela apuntatu esan zidan, ni beste bat gehiago nintzela ulertzen ez zuen haietako bat baitzen, eta, gainera, taldeko entrenatzailea zen. Eta hori ezin zen zalantzan jarri: hark ezetz zioen eta ezetz zen.

Institutuan, ordea, lortu nuen taldean sartzea, baina utzi egin behar izan nuen, ez nindutela onartzen sentitzen bainuen. Betiko begiratuak sumatzen nituen aldagelan, ez zidaten baloia pasatzen eta aulkian ematen nuen partidu osoa. Adibide bat baino ez da, baina mina ematen dizuten gauzak dira, ez baituzu ulertzen zergatik gertatu behar zaizun horrelakorik.

Eta beste alde batetik, sentitzen duzu familiak ere ez zaituela guztiz onartzen. Nik askotan entzun behar izan dut «la negra esta que se cree blanca». Eta dena, oso txikitari etorri nintzenez, nire izeba baino gehiago integratu naizelako. Nire lagunak denak zuriak zirelako eta, nahiz eta gero eta immigrante gehiago egon, ni ez nintzelako haiekin gehiegi egoten. Nik ez bainuen ghetto batean egon nahi.

Jairen bat zegoenean, lehenengo jaunartzeren bat edo horrelako zerbait, denak immigranteak izaten ziren, eta nik pentsatzen nuen nire lagunekin egoteko eguna zapuzten ari zitzaizkidala. Eta hori guztia ia ezagutzen ez nuen eta interesatzen ez zitzaizkidan gauzez hitz egiten zuen jendeaz inguratuta egoteko. Arrazismoa gora eta arrazismoa behera, edota zuri hauei zenbat gauza aguantatu behar dizkiegun esanez kexaka egun osoan. Eta, gainera, burua berotzen zidaten, nire lagun zuriak beltza naizelako edozein egunetan nirekin egoteari utziko ziotela errepikatzen baitzidaten.

Edo Gineako istorioak gogoratzen zituzten, nik entzun ere egin ez nituenak. Ni guztiz beste giro batekoa nintzen.

Nik nahi nuena zen nire auzoko lagunekin gelditu. Lehendabizi plazan geratzen ginen jolasteko eta goxokiak jateko, eta gehienetan nik nire lehengusinekin

Sentitzen duzu familiak ere ez zaituela guztiz onartzen. Askotan entzun behar izan dut «la negra esta que se cree blanca».

egon behar izaten nuen. Kontu handiz neurtu behar nituen hitzak, gero nire izebari kontatzen baitzioten dena. Zinemara ere joaten ginen haiekin.

Gero pixka bat zabaltzen hasi ginen eta Deustura edo San Ignaziora joaten ginen, nire lagunen ikastolako batzuk bizi baitziren han. Haraino joatea txango bat egitearen parekoa zen.

Boleibolean jokatzeko nuenean, partidua non genuen, hara etortzen ziren nire lagunak ere eta, han geundela aprobetxatuz, eguna bertan pasatzen genuen. Nire lagunen aitaren batek eramaten gintuen, nire izeba-osabak ez baitziren inoiz joaten ni jokatzeko ikustera. Egia esan, etxean jokatzeko genuenean ere ez ziren joaten.

Pixka bat handitu ginenean, Alde Zaharrera joaten hasi ginen eta orduan nire lehengusinak eraman behar izateari utzi nion. Nire izebak onartu zuen, gutxienez, hazten ari nintzela eta nire lagunekin bakarrik egoten utzi behar zidala, behintzat larunbatetan bakarrik.

Etxera itzultzeko, nik beti nire laguneko ordutegia betetzen nuen, zeren eta nire izebak ez zidan gehiegi kontrolatzen. Ez zidan galdetzen zer egin nuen ez non ibili nintzen. Pentsatzen dut ni bere alaba ez izateak eta ni hazi ez izanak zerikusia izango zuela interes falta horrekin. Ikasketetan nola nenbilen ere ez zitzaion inoiz inporta izan, baina bai, ordea, bere alaben ikasketak zertan ziren. Beti bezala, nire laguneko gurasoak kezkatzen ziren gehiago gauza horietaz. Eta nire beste izeba ere bai, eta hark deitzen zion bezala, *amari* kasu egiteko ere esaten zidan, ez zedin haserretu. Hark ekarri baikintuen hona eta eskerrak eman behar baikenizkion eta emakumea pozik eduki familian arazorik izan ez zedin. Amorragarria.

Diskoteketara joaten hasi ginenean, arropaz aldatu eta makillatu egiten ginen laguneko baten portalean. Baina hori, nik ez ezik, nire laguneko ere egiten zuten, beren etxeetan ikus ez zitzaten zer piurarekin ateratzen ginen.

Gona motza janzen genuen, makillatu egiten ginen eta poltsa gorde egiten genuen. Leku bat baino gehiago genituen poltsa uzteko. Itzulera, makillajea kentzen genuen, arropaz aldatzen ginen eta etxera.

Mutilen kontua ere gai gatazkatsuetako bat izaten zen. Izebari mutilen bat gustatzen zitzaidala esaten banion, han hasten zitzaidan esanez ezin zitzaidala mutil zuri bat gustatu zeren eta begira nola tratatzen gaituzten zuriak. Bitxia da hori esatea hain zuzen zuri batekin ezkondu dagoen pertsona batek; baina horrela zen, ez zen zalantzan jartzen.

Beraz, hortik aurrera ezkutuan egin behar nituen gauzak. Auzokoak izanez gero, nire izebaren aurrean nola jokatu azaltzen nien. Irribarrerik ez, emakumea ohartzeko ere!

Azkenerako, beste auzo bateko norbait bilatzea iruditu zitzaidan errazena, oso zaila izango baitzen nire izebarekin topo egitea.

Behintzat, adin jakin batetik aurrera, hamazortzi bat urterekin-edo, jada ez nuen berriz entzun behar izan norbaitek ez zuela nirekin egon nahi beltza nintzelako. Aurretik gertatu zitzaidan noizbait, baina gero gertatzen zena zen, mundu guztiari gertatzen zaion bezala, zuri gustatzen zaizun pertsonarentzat zu ez zarela gustukoa. Zaila hori da, biak bat etortzea.

Gineara joan nintzen lehenengo aldian hamazazpi bat urte izango nituen jada. Nire ama biologikoa eta nire ahizpa Bilbora bizitzera etorri eta gutxira izan zen.

Oso deigarria egin zitzaidan. Banekien ni hangoa nintzela, baina ez nintzen hangoa sentitzen. Egiantan, ni hemengoa sentitzen naiz gehiago, baina denek hangoa naizela esaten didate. Nahaste-borraste galanta. Nire familiakoak ere guztiz ezezagunak ziren niretzat.

Eta haiek ere ez zaituzte familiako beste kide bat gehiago bezala ikusten. Haientzat Europara joan den eta txerto guztiak hartuta datorren hori zara, txankletak kendu ere egin gabe dabilena gaixotu ez dadin.

Ez nuen lortu gustura egotea, dena oso arraroa zitzaidalako. Otorduak, bertako bero itogarria, jendea, heziketa... dena.

Uda batean baino egon ez nintzenez, ohitzen hasi nintzenerako jada itzultzeko ordua zen. Eta hona itzuli nintzenean ere hilabete batzuk tokiz kanpo bezala eman nituen. Nire sustraletara itzultzen eta nire kulturaren integrazioa hasia nintzen, eta berriz txipa aldatu behar izan nuen.

Gogorra da, ez baitzara inon onartua sentitzen. Ziur asko zerikusia izan zuen ni urte asko igaro eta gero itzuli izanak. Lehenago itzuli banintz, agian nire familiaren parte sentituko nintzateke eta nire sustraiekin identifikatuago, ez baita aski telefonoz hitz egitea (ahal genuenean egiten genuena), irudi bat behar duzu.

Han zeuden nire bi anaia txikiak ere, ezagutu ere egiten ez nituenak. Ez genuen inongo harremanik, eta ni haientzat arrotza nintzen. Esan daiteke konpromisozko harremana zela, maitasun-falta sumatzen zenuen. Eta beste hainbeste gainerako ahaideekin.

Denborarekin, haietako askok emigratu egin dute baita ere. Espainiara edo Europako beste herrialde batzuetara.

Etortzen diren batzuen asmoa hemen urte batzuetan lana egitea da, dirua aurrezteko eta gero Gineara itzultzea. Edo, gazteak badira, hemen ikastea maila jakin batera arte eta hara itzultzea ikasketak eginak dituztela.

Ez da nire kasua, inondik ere. Nik ez dut aukera hori planteatu ere egiten inolaz ere. Niretzat, Gineara itzultzea atzerapauso bat ematea izango zen, ez zen aurrerapen bat izango inondik inora. Herrialdeak hobera egin duela esan arren, hezkuntza ez da hemengoa bezalakoa eta osasun-arloa ongi dago baldin eta dirua baduzu bakarrik. Bestela, ospitale atarian hiltzen zara.

Ez du hainbeste aurrera egin izango jendeak oraindik emigratu egin behar badu, dirua bidaltzen jarraitu behar badugu eta jendeak hiltzen jarraitzen badu injekzio batekin sendatu litezkeen gaixotasunen ondorioz.

Banekien ni hangoa nintzela, baina ez nintzen hangoa sentitzen. Egiantan, ni hemengoa sentitzen naiz gehiago, baina denek hangoa naizela esaten didate. Nahaste-borraste galanta.

Nire amak eta ahizpak itzultzeko asmoa dute, baina niri iruditzen zait han jaio izana ez dela aski Gineara bizitzera joan nahi izateko.

Beste behin ere joan nintzen 21 urte nituenean. Eta konpromisoz izan zen batez ere, nire ama izugarri tematu zelako itzuli behar genuela. Egia esan nik ez nuen gogo handirik, lehenengo aldia itxaropen handiak nituelako eta gero esperientzia ez zelako ona izan. Benetan etsigarria izan zen.

Nire etxean inori ez zitzaionez axola ikasketen gaia, dena nik neuk egin behar izan dut.

Institutua amaitu nuenean, erabaki nuen Administrazioako goi-mailako gradu bat egitea akademia batean. Ekonomiarekin ongi moldatzen nintzen besteak beste, institutuan irakasle jator-jator bat izan bainuen eta gauzak

oso ongi esplikatzen baitzituen. Nire tutorea ere bazen, eta zer ikas nezakeen aholkatzen zidan. Eta Ekonomia egiteko prest ikusten ninduela esaten zidan, eta ea zer unibertsitatetara joan behar nuen galdetzen zidan.

Berarekin konfiantza nuenez, unibertsitatara joaterik ez nuela izango aitortu nion, ez nuelako nahikoa diru. Zeuden beken berri eman zidan, baina nik banekien beka eta guzti ere ezin izango nuela. Azkenean, zikloak eta akademiak begiratzen lagundu zidan non ikas nezakeen ikusteko. Nola ez, nire lagunengurako ere lagundu zidaten izapideak egiten eta non matrikulatu behar nuen erabakitzen.

Nire etxean inori ez zitzaionez axola ikasketen gaia, dena nik neuk egin behar izan dut. Nota onak ateraz gero, pertsona ona izanez gero eta iskanbiletan ez sartuz gero, haien zati nahikoa zen.

Gutxi gorabehera hamazazpi urtera arte, izebak ordaintzen zizkidan ikasketak nire beka estaltzen ez zuen zatia osatzeko. Baina adin horretatik aurrera, zenbait lan bilatzen hasi nintzen ikasketak nik neuk ordaindu ahal izateko. Bekarekin iristen ez zenez, irabazten nuen diruarekin liburuak edo dena delako materialak erosten nituen. Eta zerbait sobratzen bazen, arropa edo beste zerbait erosten nuen.

Eta dirutxo bat beti gorde behar izaten zela ere gogorarazten zidaten familiari Gineara bidaltzeko, eta horrek ez zidan grazia handirik egiten.

Nire lanak, batez ere, udan haurrak zaintzea izaten ziren, asteburuetan nahiago bainuen nire lagunekin egon. Udan oporretara joaten zirenez eta ni Bilbon

Nire aukerak uzten zidaten punturaino ikasiko nuela onartu nuen.

geratzen nintzen nire lehengusinekin, lana bilatzen nuen dirua irabazteko eta lehengusinekin egon behar ez izateko. Nik udak beti Bilbon igarotzen nituen, non eta ez zen familiakoren bat bisitan etortzen Madril edo Valentziara, orduan aprobetxatzen bainuen haiek ikustera joateko.

Lokutorio batean ere lan egin nuen denboraldi batean. Orduan lokutorio asko zeuden, baina han irabazten nuenarekin ere ez zitzaidan iristen unibertsitate ordaintzeko, nahiz eta publikoa izan. Eta izebak ere ez zidanez lagundu nahi, utzi egin behar izan nuen.

Pena izugarria eman zidan. Banekien gai nintzela eta erronka hori jarria nion neure buruari, baina baliabide faltaren ondorioz etsia hartu eta nire erroka lortzeari uko egin behar izan nion.

Nire lagunak gurasoek laguntzen ahal zidaten, umea nintzenean bezala, zapatilak eta beste hainbat gauza oparitzen baitzizkidaten, baina unibertsitatea ordaintzea erantzukizun handiegia iruditzen zitzaidan, mesede handiegia. Nire aukerak uzten zidaten punturaino ikasiko nuela onartu nuen.

Akademian, ikasten nuena izugarri gustatzen zitzaidanez, oso nota onak ateratzen nituen eta bi urtean amaitu nuen dena, lehenengoan.

Bukatutakoan, praktika batzuk egin nituen klinika batean eta gero han kontratatu ninduten sei hilabeterako. Oso gustura egon nintzen.

Kontratua amaitu zitzaidanean, Administrazio eta Finantzetako kurtso bat egin nuen eta beste praktika batzuk lortu nituen informatika-enpresa batean. Eta han ere kontratatu egin ninduten praktikak bukatutakoan, oraingoan urte baterako.

Bi lanetan primeran moldatu nintzen. Ez nuen inoiz arazorik izan ez kritikarik jaso beltza izateagatik. Ez lankideekin ez nagusiekin. Oso esperientzia ona izan zen.

Ez nuen inoiz arazorik izan ez kritikarik jaso beltza izateagatik. Ez lankideekin ez nagusiekin.

Lan horiek amaitu ondoren, ero-haizeak jo eta Bartzelonara joan nintzen. Oso gustuko nuen hiria eta lagun bat nuen han, Ginean ezagutu nuena.

Garai hartan, lokutorioan lan egiten nuen boladaka, eta horregatik joaten nintzen Bartzelonara asteburuak pasatzera. Baina azkenean Bartzelonan gelditzea erabaki nuen, probatzeko.

Nire laguna espainiar batekin ezkondu zegoen eta alaba bat zuten. Haien etxean bizi nintzen, eta alaba zaintzen nuen. Etxeko lanak egiten ere laguntzen nion lagunari. Lan bila nenbilen, baina ez zitzaidan ezer ateratzen. Propaganda banatzen baino ez aldian behin, eta oso gutxi irabazten nuen. Katalana ez nekenez, aukera handirik ere ez nuen nire arloan lana aurkitzeko.

la ezin nion batere dirurik eman nire lagunari, baina berak esaten zidan ez zela beharrezkoa ezer ematea ni bere alaba hezten ari nintzelako eta hori berarentzat munduko gauzarik garrantzitsuena zelako.

Bitxia da, baina nire laguna gehiago kezkatzen zen nitaz nire izeba inoiz kezkatu izan zena baino. Ateratzen banintzen, deitu egiten zidan ea non eta norekin nenbilen galdetzeko, eta etxera iristeko modurik onena zein zen azaltzen zidan. Azkenean jostailu-denda batean aurkitu nuen lana Eguberrietako kanpainarako. Nik gogo handiz lan egiten nuen, mozorrotu egiten nintzen eta umeekin jolasten nintzen. Pentsa, nire nagusiari iradokizunak ere egiten nizkion, ni beti oso ausarta izan bainaiz horretarako. Eta nagusia poz-pozik. Kontua da egun gutxi batzuetarako baino ez zela eta ezin zidatela kontratua luzatu.

Eskatu nion ni gomendatzeko iparraldeko zonako dendarako, baina horretarako deitu zienean, esan zioten han ez zutela neska beltz kontratatuko. Kolpe gogorra izan zen, urteak baitziren ez nituela horrelako gauzak entzuten eta Bartzelonako nagusia ere oso harrিতuta geratu zen.

Guztira urtebete inguru eman nuen Bartzelonan, baina ezeroso nengoen, iruditzen baitzitzaidan ez nintzela ari nahikoa laguntzen nire lagunari, eta horregatik Bilbora itzultzea erabaki nuen. Baina benetan ez zidan grazia handirik egin, ni oso zoriontsua bainintzen han.

Garai hartan 23 bat urte izango nituen, nire amak ordurako bere etxea zeukan Bilbon eta ni berarekin jarri nintzen. Baina ez nintzen luze egon han, itzuli eta gutxira lana aurkitu bainuen, eta independizatzeko aprobetxatu nuen.

Urte bat egon nintzen nire amaren bizilagun baten tatuaje-dendan lanean, eta lan hura amaitzean nire bikotekidearekin joan nintzen bizitzera. Senegalgoa da eta Bilbon ezagutu nuen.

Sestaora joan ginen, eta gaur egun ere han jarraitzen dugu bizitzen. Besteak beste, nire amarengandik urrun egoteko joan ginen hara. Berarentzat iristea erraza ez zen toki batera, egun osoan etxean ez edukitzeko. Izan ere, nik lasaitasuna nahi nuen.

Gero bolada bat eman nuen obretako garbiketa-lanetan, orduan obra asko baitzeuden, eta sukaldaritza-ikastaro bat ere egin nuen Gurutze Gorrian. Jatetxe batean praktikak egiten aritu naiz orain gutxi arte.

Gustuko dut sukaldaritza, baina ordutegia du txarra. Badakizu noiz sartzen zaren baina inoiz ez, ordea, noiz aterako zaren. Eta hori, nik bezala alabatxo bat edukita, arazo larria da. Nire bikotekideak laguntzen zidan, baina alabarekin asko egotea ohituta nengoenez, faltan botatzen nuen.

Orain curriculumak uzten ari naiz, ateratzen den edozer gauzatarako. Ahal dela, ordutegi finkoagoa duen zerbait, hobeto planifikatu ahal izateko.

Ni ez nago nire bikotekidearekin ezkondua eta hori da Gineako egoerarekin dagoen beste ezberdintasun bat. Han oraindik konpromiso ezkondu, dotea eman eta kontu horiek guztiak egiten dira. Nire amak oraindik galdetzen dit nire mutil-lagunak noiz eman behar didan dotea. Eta nik erantzuten diot ez gaur, ez bihar, ez inoiz. Ni ez naiz egongo norbaitekin konpromisoz. 500 €-ko dote bat eman dizu, banandu egin nahi duzu eta berarena zara dirua itzultzen diozun arte. Ni ez naiz inorena.

Ez dut ezkontzeko inongo beharrik. Soinekoarengatik bada, edozein egunetan jantz dezaket. Eta elizarena, berriz, uste dut hainbeste aldiz joan naizela nire izebarekin txikitari, kupoia bete dudala.

Jainkoa leku guztietan baldin badago, berdin-berdin entzungo nau etxean, parkean edo nonahi. Nik zalantzan jartzen ditut Eliza Katolikoak dituen planteamendu asko, esate baterako, homosexualitatearena.

Gainera, Afrikan Eliza dotearen kontu horren alde dago. Emakumeak ez badu itzultzen eta etxetik joaten bada, senarrak seme-alaben gaineko eskubide guztiak ditu. Eta ni ezin naiz horrekin ados egon, nire alaba nirea da.

Nire erlijioa da zeure buruarentzat nahi ez duzuna besteentzat nahi ez izatea eta bizitzea eta bizitzen uztea. Edonola ere, nik gauero eta goizero egiten dut otoitz osasuna izan dezagun, nire alaba ongi egon dadin eta ezer txarrik pasa ez dakigun.

Nik ez dut nahi nire alaba saltsa hauetan guztietan sartu. Ez natzaio erlijiorik erakusten ari. Izango du denbora zer erlijiotakoa izan nahi nuen erabakitzeke. Ez dut bataiatu,

eta hori dela eta, nire izebaren errietak aguantatu behar izaten ditut, bai eta nire amonarenak ere berarekin hitz egiten dudanean. Alaba bataiatzeko esaten didate, bestela deabruak eramango duela.

Nire inguru hurbilean denetarik daukat erlijio-kontuetan. Nire izeba oso fededuna da, nire ama katolikoa da baina ez oso praktikantea eta nire ahizpa atea da. Pentsa, nire izebari iseka ere egiten dio esanez ea noiz ezkondu behar duen apaizarekin. Nik esaten dion errespeta dezala eta bakean utz dezala bere gauzeekin, ez diolako inori kalte egiten.

Nire erlijioa da zeure buruarentzat nahi ez duzuna besteentzat nahi ez izatea eta bizitzea eta bizitzen uztea. Edonola ere, nik gauero eta goizero egiten dut otoitz osasuna izan dezagun, nire alaba ongi egon dadin eta ezer txarrik pasa ez dakigun.

Nire ahizpa eta ni oso bestelakoak gara jendearekin harremanak izateko orduan. Oso zaila da nire ahizpa neska zuri batekin ikustea. Kontua da nire ahizpa Ginean hazi zela eta hamabi edo hamahiru urterekin etorri zela hona. Bazekartzan zenbait aurreiritzi eta gauza buruan, eta hori dela-eta gehiago kostatu zaio integratzea eta hemengo jendearekin harremana izatea.

Nire ahizpa eta ni oso bestelakoak gara jendearekin harremanak izateko orduan. Oso zaila da nire ahizpa neska zuri batekin ikustea. Kontua da nire ahizpa Ginean hazi zela.

Nire alabak lau urte ditu eta ikastolara joaten da jada. Batzuetan nire ahizpa ere nirekin etortzen da alaba jasotzera eta han hasten zait esaten nolatan egon behar dugun berriz ere ama zuriekin eta ea zergatik ez diodan esaten alabari beste ume batzuekin jolasteko. Baina nik ez diot esango alabari nik esandako umeekin jolasteko, eta bere lagunik onenak halabeharrez hemengoak dira. Zer egingo dut ba nik?

Eta orduan esaten dit neskatoa ni bezalakoa aterako dela, zuriekin bakarrik elkartzen naizela. Guztiz aspergarria, ikuspuntu ezberdinak ditugu eta ez dago modurik elkar ulertzeko.

Nire amarekin beste hainbeste gertatzen da. Hona iritsi zenean eta nire lagunak ikusi zituenean, berarentzat kolpea izan zen. Nire alaba beltza eta haren lagun guztiak zuriak. Hainbeste integratu da... badirudi orain jada ez duela beltza izan nahi.

Inoiz ez du nirekin hitz egin nahi izan nire bilakaera azaltzeko eta hona iritsi nintzenean izandako zailtasunak azaltzeko. Nolakoa izan zen prozesu hura guztia. Berarentzat inporta duen gauza bakarra da zuriak baino ere zuriagoa naizelako kontu hori, eta ez duzu hortik aterako. Eta hori nire ahizpari ere transmititzen dio. Nire ahizparen adineko Gineako neskaren bat etortzen bada, nire amak ahal duen guztia egiten du elkar ezagutu dezaten eta lagunak egin daitezten. Afrikarrekin egon behar duela esaten dio, haien munduarekin eta haien sinesmenekin bat eginez. Ni galdutzat jotzen nau eta ez dit esan ere egiten, nire lagun zuriekin egoten naizelako eta badakielako ez naizela aldatuko.

Hala ere, ulertzen dut nire ahizpak amarekin duen harremana eta nik amarekin dudana ezberdina izatea. Nik ama errespetatzen dut eta kariñoa diot nire ama delako, baina ez da hazi nauen pertsona eta ez naiz berekin bizi izan, eta hori nabaritu egiten da. Nik izeba dut amatzat, berak bete baitu rol hori. Biak batera telefonoz deitzen badidate, izebari hartzen diot.

Nire etxekoak ere ez dira gai ulertzeko hona 4 urterekin iritsi nintzenetik pasatu behar izan dudan guztia.

Azken finean, gauza horiekin guztiekin baztertua eta ez ulertua sentitzen nintzen. Bazirudien, nolabait, ahalegin bikoitza egin behar nuela etxean integratzeko eta etxetik kanpo ere integratzeko.

Nire etxekoak ere ez dira gai ulertzeko hona lau urterekin iritsi nintzenetik pasatu behar izan dudan guztia. Ez dute batere zerikusirik nik bizi izan nuen prozesuak eta Ginean hazi ondoren orain datozenek bizi izandakoak, horiek familiako kide pila bat edo herrikide pila bat baitituzte hemen.

Umeekin erlazionatzeko moduan eta heziketan ere alde handiak daude. Afrikan normalena umeak beste ume batzuekin jolastea da. Ez dute ulertzen nik alabarekin denbora ematea jolasten edo hartu-emanen. Amak esaten dit, baina nire alaba da eta niri normalena iruditzen zait. Nik eduki ez dudana nahi dut berarentzat. Bere kontuak kontatzea nahi dut eta berari buruz dena jakin nahi dut. Berak aukeratutako umeekin jolastea nahi dut, ez soilik beste afrikar batzuekin nik esan diodalako.

Baina, tira, aspertu ere egiten da bat denbora guztian azalpenak ematen saiatzeaz. Azkenean, inporta zaidan bakarra nire alaba zoriontsua izatea da. Bera poz-pozik joaten da eskolara; berarengatik balitz, egunero joango litzateke. Eta nik oso harreman ona daukat beste umeen amekin.

Alabaren klasean atzerriko beste ume batzuk ere badaude, baina hori orain askoz ere normalizatuagoa dago, ez da ni etorri nintzenean bezala. Oro har, asko egin du aurrera emigrazioarekin lotutako guztiak Espainian.

Nire alabak euskaraz ikasten du dena, hori zelako eskolan zegoena. Baina niri ongi iruditzen zait, ni Euskal Herrian bizi naizelako eta normalena euskara ikastea iruditzen zaidalako. Gainera, etorkizunean baliagarria izango zaion zerbait da besteen maila berean egoteko eta inor baino gutxiago ez sentitzeko. Nik A ereduari ikasi nuen eta euskara ikasgai gisa neukan, baina laguntzen saiatzen naiz eta nik dakidan apurra euskaraz egiten ere bai.

Hori da nire ahizpak eta amak ulertzen ez duten beste gauzetako bat. Esaten didate ea nora joan behar duen euskararekin, horrek ez duela ezertarako balio. Mentalitate eta interes ezberdinekin lotutako arazo bat da. Haiek makillaje-kontuez jarduten dute, erosten duten arropaz eta Afrikako beren kontuez, eta nik nahiago dut beste amekin gure seme-alaben heziketaz hitz egin edo beste mota batzuetako gaiez. Etsia hartu dut alde horretatik.

Euskara etorkizunean baliagarria izango zaion zerbait da besteen maila berean egoteko eta inor baino gutxiago ez sentitzeko.

Nire bikotekidea helduagoa zenean iritsi zen hona eta kamerundarra sentitzen da; lotura handia du bere herrialdearekin. Batzuetan esaten dit hark ere saiatu behar dugula neskatoa beste ume afrikar batzuekin gehiago jolastu dadin. Niri ongi iruditzen zait, mundu guztiarekin jolastea nahi baitut, baina ez dut egoera behartuko batzuekin edo besteekin egon dadin. Jolastu dadila nahi duenarekin.

Kontua da nik badakidala beste ama afrikar batzuk nola ari diren beren seme-alabak hezten eta ez dut nahi nire alabari ideia jakin batzuk buruan sartzea. Ez da neskatoa nahasi behar hauek onak direla eta beste haiek txarrak direla esanez. Berak bakarrik ohartu behar du horretaz, eta guri bera aholkatzea eta gidatzea dagokigu.

Nire alabak nik egin izan ezin nuena egiteko aukera izatea nahi dut. Ikas dezala bere gaitasunak uzten dion arte. Biharko egunean unibertsitatera joan nahi badu, joateko aukera izan dezala eta nahi duen karrera egin dezala.

Euskara ongi ikastea nahi dut erabilgarri izan dakion handitzen denean hemen bizitzen jarraitzen badu. Beste hizkuntza batzuk ikastea ere nahi dut, kanpora joatea erabakiz gero. Bere aita frankofonoa da eta beti esaten diot alabari frantsesez hitz egiteko, eta ikastolan ingeleza ikasten ere hasia da. Prestakuntza ona izatea nahi dut eta bere etorkizuna aukeratu ahal izatea.

Esan diogu zein den bere jatorria. Badaki bere aitaren familia Kamerungoa dela eta nirea Gineakoa dela. Bere aitak gure alabak Kamerun ezagutzea nahi du, eta niri egunen batean esaten badit Ginea ezagutu nahi duela, oso ongi iruditzen zait. Baina ez badit esaten, baita ere. Niri hori ez zait inporta. Bera hemen jaio da eta orain hau ezagutu behar du, hori dagokio.

Mundu guztiarekin jolastea nahi baitut, baina ez dut egoera behartuko batzuekin edo besteekin egon dadin. Jolastu dadila nahi duenarekin.

Denbora guztia dauka aurretik bere bizitza nola orientatu behar duen erabakitzeko, eta ni ez naiz beti hor egongo ibilbide horretan bera babesteko eta lagun egiteko.

Paul dut izena...

...eta Ekuadorren jaio nintzen, duela hamazortzi urte. Nire gurasoak ere ekuadortarrak dira. Lehendabizi ama etorri zen. Madrilera joan zen, haren bi ahizpa han bizi zirelako orduan. Handik urtebetera etorri zen aita, eta urtebete geroago, gainerako guztiok, hiru senideok. Ni erdikoa naiz, eta lau urte nituen etorri ginenean. Nire arrebak hogeita lau urte ditu, eta anaiak, hamasei. Garai hartan Ekuador egoera ekonomiko okerragoan zegoelako etorri ziren gurasoak, pentsatu zutelako hobe zutela seme-alabei zerbait hobea ematen saiatu, han geratu beharrean. Eta, nire ustez, asmatu zuten.

Ni bi urtez egon nintzen Madrilen, eta ikastetxeko gimnasioa da gogoan dudana gauza bakarra. Nik uste dut kirolzale porrokatua naizelako dela, baina gurasoek diotenez, haiek noiz jasoko zain han egoten nintzelako da.

Duela urte batzuk, Madrilen bizi ginenean bideo bat aurkitu zuten gurasoek, eta oso bitxia eta dibertigarria izan zen ikustea zeinen desberdinak ginen, ez bainintzen ezertaz gogoratzen.

Gerora, osaba batek esan zigun gauzak apur bat hobeto zeudela hemen, eta Hernanira etorri ginen bizitzera. Harrezkero ez gara hemendik mugitu.

Nik monjetan ikasi nuen, bertakoekin zein atzerritarrekin, mundu guztiko jendearekin, eta garai hartako oroitzapen onak ditut, oso giro ona baitzegoen.

Esan beharra dut, ordea, udalekuetan apur bat baztertuta sentitu nintzela lehen urteetan, haur guztiak bertakoak zirelako eta ni nintzelako arraro bakarra. Ez nuen udalekuetara joateko gogo handirik izaten, baina ez nuen beste erremediorik, gurasoak lanean zebiltzalako.

Monjetan ikasi nuen,
bertakoekin zein
atzerritarrekin, mundu guztiko
jendearekin, eta garai hartako
oroitzapen onak ditut.

DBHn hasi nintzenean, hamaika edo hamabi urterekin, udalekuak kirola egitekoak ziren, eta, haietan, bai, ongi ibiltzen nintzen, aipatu dudana bezala, kirolzale amorratua naizelako, futbolzale amorratua, batez ere.

Udalekuak amaitu ondoren, Madrilera joaten ginen astebete edo bi igarotzera, eta handik itzultitakoan, gurasoek oporrak zituztenean, hondartzara joaten ginen. Gaztetxo egiten ari nintzela, gero eta gutxiago joaten ginen Madrilera, eta gero eta denbora gehiago nuen lagunekin geratzeko eta Donostiara, hondartzara edo parrandara joateko.

Ikastetxean, ikaskide berberak izan nituen Lehen Hezkuntza amaitu bitartean, eta primeran joan zen guztia. Denetarik zegoen, Latinoamerikako jendea zein Europakoa.

Oraindik badut harremana lehen ikastalde hartako bi lagunekin, nork bere bidea hartu eta gure betebeharrak ditugun arren. Bat Urnietan ari da ikasten, nirekin batera, eta elkarri galdetzen dizkiogu zalantzak, WhatsApp bidez edo postaz. Bestearekin noizean behin egoten naiz, Hernanin elkar ikusten dugunean.

Lehen ikasle-urte haietatik gehien gogoratzen dudana 3. mailara arte gurekin egon zen irakaslea da. Gure haurtzaroko irakaslea izan zen, onerako eta txarrerako. Hark jarri zizkigun ikasteko oinarriak; asko akuilatzen gintuen. Izan ere, ez zait inoiz asko gustatu ikastea, eta esango nuke ez dudala oso gustuko orain ere, etorkizunean helbururen bat lortzeko baliagarri izan daitekeela uste badut ere.

Hark irakatsi zigun ikasi beharra dagoela, hori dela balio duena.

Platero eta biok da gehien gogoratzen dudana. Zenbat aldiz errepikatu beharra izan ote genuen!

Oso ona zen gurekin, eta asko irakasten zigun, baina, auskalo zergatik, niri egiten zidan errietan beti. Izkina batean zigortuta egoten nintzen ia denbora guztian.

DBH amaitu genuenean, irakasle guztiengana joan ginen agur esatera, eta LHko ikasgeletako batean zegoen bera. Sartzen ikusi ninduenean, txantxetan, galdetu zidan ea berriro izkinara nindoan, eta nik ezetz erantzun nion, ez nuela izkinara itzultzeko asmorik, eta banindoala handik.

Onartu beharra daukat txikitik nahiko bihurria nintzela; ez dut nire burua zuritu nahi. Gehienetan, txantxetan hasi, kontrola galdu, eta saltsa ederretan sartzen nintzen. Uste dut, ordea, eskoletan jolasean ibiltzen nintzelako eta kasurik egiten ez niolako zigortzen ninduela.

Guztietan handiena futbolekin jokatzeko ari ginen batean egindakoa da. Gogoan dut, asko markatu ninduelako. Batek daki zergatik, borrokan ari ginela, mutiko bati bultza egin nion, eta buruan zauri bat egin zuen paretaren kontra jota. Urte guztia egon nintzen ikastetxeko atezaindegian zigortuta; urte guztia hantxe eserita, jolasgaraian eta bazkalostean.

Batetik, uste dut zigor gogorregia izan zela, baina, bestetik, ez zen gaizki egon, barrutik ikusi nuelako nolakoak ziren irakasleak. Atezaindegiko monjen oso lagun egin nitzen, gainera. Gogoan dut urte hura, asko aldatu nintzelako.

Txikitan, gurasoek ere asko zigortzen ninduten. Hiru senideotatik nirekin haserretzen ziren gehien. Eta beti gogorarazten diet.

Aita zen zigorren kontu haren arduradun nagusia. Gure modura eta zakar esanda, berak izorratzen gintuen gehien. Amak ere egiten zigun errietan, baina ezikusiarena ere egiten zuen zenbaitetan. Aita zen gogorrena.

Dena den, esan dut bihurri samarra nintzela, eta onartu beharra dut lagungarri izan zitzaidala pertsona heldua izaten ikasteko. Denborarekin, bai haiek bai nik, guztiok egin dugu hobera, haiek guraso moduan eta nik seme moduan. Eta, orain, oso ongi moldatzen gara elkarrekin.

Denborarekin, bai haiek bai nik, guztiok egin dugu hobera, haiek guraso moduan eta nik seme moduan. Eta, orain, oso ongi moldatzen gara elkarrekin.

Aita nekazaritzan hasi lanean, Urnietan, baina zerbaiten laguntzaile ikastaro bat egin zuen, ez dakit ongi zer, eta erakunde batean hasi zen lanean, Hernanin bertan, gaixotasun mentalak dituzten gazteei laguntzen. Gauez lan egiten du, eta badira jada hamaika urte horretan diharduela.

Amak Donostian egin du lan beti, etxe bat garbitzen, eta orain, baita aseguru bulegoan ere. Garbiketari dihardu, baina baita antolakuntzan ere.

Txikitan, orain baino hobeto konpontzen nintzen arrebarekin. Sei urte zaharragoa da ni baino; anaia, berriz, bi gazteagoa. Beti borrokan ibiltzen ginen anaia eta biok, baina niri egiten zidaten errietan beti.

Hirurok joaten ginen ikastetxe berera. Ondo gogoan ditut anaiarekin jolasean ematen nituen orduak, izan Play Stationarekin edo beste jostailuren batekin jolasean emandakoak, eta, batez ere, Hernaniko kaleetan futboleko jokatzeko ematen genituenak.

Arrebak ez zuen DBH amaitu. Funtsean, ni bezalako zen, baina motz geratzen nintzen haren ondoan. Ez zuen gustuko ikastea. Garai hartan, latindar asko zeuden Espainian, eta giroak ere ez zuen asko laguntzen ikasteko gogoia izan zezan. Haren lagun askok ikasten jarraitu zuten, eta karreraren bat ere egin dute, baina beste askok ez dute ikasketarik. Arreba beti damutu izan da ikasketak utzi eta pertsona horiei jarraitu izanaz.

Garai hartan, hamasei edo hamazazpi urte zituela, etxetik ihes egin zuen mutil-lagun batekin, eta Murtzian bizi izan zen urtebete.

Gurasoen begietara errebelde hutsa zenez eta ez zuenez ezer egiten, errietan egiten zioten eta zigortu egiten zuten. Arrebak uste zuen ez ziotela laguntzen,

eta ez zutela atsegin berak egiten zuen ezer. Eta arrebak etxetik ihes egin zuenean lehertu zen guztia.

Etxetik joan zen, eta ez genuen ezer jakin hari buruz astebetean. Ez non zegoen, ez beste ezer. Gurasoak asko kezkatu ziren. Pentsa, osaba-izeba batzuk etorri ziren laguntzera, ama oso gaizki zegoelako.

Astebetera deitu zuen, eta ez zen urtebetean etxera itzuli. Ez daukat arrastorik ere garai hartan gertatutakoaz, eta ez dakit zergatik itzuli zen ere, ez baitiot galdetu ere egin.

Ezzuen ikastera itzuli nahi izan, eta amarekin lanean hasi zen. Gerora, ostalaritza-titulu bat atera zuen, sukaldeko laguntzaile titulua. Duela zazpi urte kubatar mutil bat ezagutu zuen, eta gurekin bizi dira biak azken lauzpabost urteetan. Hark bazuen titulua Kuban, baina, gero, zerbitzari titulua atera zuen hemen.

Opor-sasoi osoan egiten dute lan Mallorcan, maiatzetik irailera bitartean, nire koinatuaren amak lan finkoa duelako hotel batean, eta hark *entxufatu* zituelako. Lan asko egiten dute, eta eskakizun handikoa. Egun guztia aritzen dira topera lanean, ia atsedunik hartu gabe. Diru dezente irabazten dute, eta lasai asko etortzen badira ere, justu samar ibiltzen dira zenbaitetan.

Ez doakie gaizki, baina, noizean behin, arrebak esaten du pena ematen diola ikasketak utzi izanak.

Anaia ikasle ona zen txikitan, baina okerrera egin zuen DBHra iritsi zenean. Orain, 4. mailan dabil, eta buruhauste asko eragiten dizkie gurasoei. Egian esan behar badut, duela pare bat urte eskatu nien ez ni tartean sartzeko, hari laguntzen saiatu banintzen ere, ez zidalako jaramonik egiten. Ez die jaramonik egiten arrebari eta amari ere.

Aitak ez dio presio handirik egiten, notak baitira hark kontuan hartzen duena.

Bere garaian, nahi zuena egin zezala esan nion, jabetuko zela egindakoez bere garaia iristean, bere ekintzen gaineko ardura hartu behar zuelako, eta kito. Etxean entzuten dudanagatik, hobeto dabil azken aldian.

Niri ere egiten zidaten presioa, baina ez anaiari bezainbeste, esango nuke. Bere gainean daudela uste dut, eta haurtxo bat balitz bezala tratatzen dutela. Zer egin behar duen esaten diote, edo, azkenean, beraiek egiten dute haren ordeaz. Ez dut uste hala izan beharko lukeenik. Ni jabetu banintzen, berak ere ikusiko du, azkenean, gauzak nola egin behar diren. Ez da ni baino gutxiago.

Ikusten dudanagatik, berak ez du aurrera egin nahi. Amak eta arrebak bultza egiten diote, baina berak ez du ezer egin nahi. Noizbait ikusiko du zer gerta dakioken ezer egiten ez badu.

Etxean bertan dauzka adibide argi askoak: arrebarena, ikasi ez izanaz damutzen baita, eta nirea, ikasten jarraitzen baitut. Kasurik egiten ez badu, ez da nire errua. Hobetzen ari dela dio, baina ez dakit nahikoa izango den ikasturtea gainditzeko. Laster ikusiko dugu, hilabete eskas falta baitzaio.

Ni ere izan nintzen axolagabea bere garaian, DBH 1en nobilela. Urte hartan, batez ere lehen hiruhilekoan, eskolara iritsi eta bazterrak nahasten hasten nintzen ondokoarekin batera, mahaiak bi ikaslekoak zirelako. Ondotxo gogoan dut. Paso egiten nuen, ez ikasi ez beste ezer. Azterketetan, izena jarri eta denbora noiz amaituko zain geratzen nintzen.

Hamaika irakasgaitik 9 suspenditu nituen, ezinezkoa badirudi ere. Gimnasia eta besteren bat gaindituko nituen. Bigarren hiruhilekoan apur bat gehiago saiatu nintzen, eta bakarren bat gainditu nuen, irakasleak eta gurasoak nirekin tematu zirelako. Hirugarrenean askoz gogotsuago jardun nintzen, eta, azkenean, lau baino ez nituen utzi gainditu gabe. Aparteko deialdira joan eta bi bakarrik suspenditu nituen. Hurrengo mailara pasatu nintekeen arren, irakasleek zuzenean esan zidaten ezetz, ez nuelako kolperik jo urte osoan. Ezin nuen sinetsi, eta erabat kezkatuta negoen, gurasoek beti esan izan didatelako ikasi egin behar dela. Gurasoek, gertatutakoaren berri eman nienean, zerbaitegatik izango zela esan zidaten. Nik uste, nerabegaroko aldaketek eragindako menderakaiztasunaren ondorio izan zen. Garai hartan, gainera, Donostian ibiltzen hasi nintzen, gurasoen lagun batzuen semearekin. Donostiako jende asko ezagutzen eta asko irteten hasi nintzen, bai arratsaldez bai gauez. Eta horrek asko lagundu zidan ikasten zer egin daitekeen eta zer ez. Jende haren eragin txarragatik eta nire jarreragatik egon nintzen urte hartan ezer egin gabe.

Nik uste, nerabegaroko aldaketek eragindako menderakaiztasunaren ondorio izan zen.

Amarara joaten ginen futboleko jokatzera, batez ere latindarrek osatutako talde batekin. Oso ongi sentitzen nintzen perutarren eta argentinarren artean, integratuta sentitzen bainintzen. Futboleko jokatu ondoren, eskaileraren batzuetan esertzen ginen, txantxak egiteko eta musika entzuteko. Beti gustatu izan zaigu bozgorailuan burrunba topera jartzea. Gero, Donostia osoan batera eta bestera ibiltzen hasi ginen, latindarren dantzalekuetara joaten eta kalean zurrutean ibiltzen. Txikitan, ikastetxean, mundu guztiarekin ondo moldatzen nintzen, baina ez nuen lagun kutunik. Batzuekin badut harremana, baina ia ez dut gainerakoen berririk. Nork bere bidea hartu dugu, eta sare sozialen bidez baino ez dut haien berri. Alabaina, beti konpondu izan naiz hobeto latinoamerikarrek, bai ikastetxean bai Donostiako lagun taldean.

Alabaina, beti konpondu izan naiz hobeto latinoamerikarrek, bai ikastetxean bai Donostiako lagun taldean.

Azkenean, DBHko lehen maila errepikatu beharrak lagundu egin zidan, ikastalde berriko giroa oso ona baitzen. Ikasle finak eta oso dibertigarriak ziren nire ikaskide berriak. Oso ongi konpontzen ginen, eta elkarri laguntzen genion. Orduan jabetu nintzen ikastearen garrantziaz. Hasieran bazirudien irakasleek uste zutela ez nuela ezer egingo, ez zutela ezer espero nigan, eta horrek

asko amorratzen ninduen. Ez zitzaidan bidezkoa iruditzen beraiek nitaz hori pentsatzea ikasturtea errepikatzen ari nintzelako.

Baina, bai giroagatik bai nigatik, aldatzen hasi nintzen, eta hori emaitzetan islatu zen. Irakasleek aldaketa hura aitortu ziguten, niri eta gurasoei, eta horrek eroasoago sentiarazi ninduen, eta nire buruaz harro. Nire ustez, dena hobetu zer une horretatik aurrera.

Anaia bi urterekin etorri zenez, bertakoa dirudi. Eta asko antzematen da, bertako jendearekin ibiltzen baita gehien, mundu guztiarekin ondo konpontzen den arren.

Aldaketa horretan zerikusia izan zuen gaztelaniaz ikasten hasteak ere, ordura arte euskaraz ikasi bainuen. Oso ongi ulertzen dut euskara, baina kostatu egiten zait euskaraz hitz egitea eta idaztea. Oso gogorra zen niretzat, hona etorri eta euskara ikastea zaila bazen, are zailagoa zelako irakasgaiak euskaraz izatea.

Aldatzea erabaki nuen, eta irakasleei esan nien. Asko poztuko nindukeela esan nien, gaztelania delako nire ama-hizkuntza eta eroasoago sentituko nintzatekeelako euskaraz ikasten baino. Egin beharreko izapideak egin ondoren, azkenean, taldez aldatu nintzen.

Nire arrebak ez daki euskaraz hitz bakar batzuk besterik, ikasketak utzi baitzituen. Anaiak bai. Bi urterekin etorri zenez, bertakoa dirudi. Eta asko antzematen da, bertako jendearekin ibiltzen baita gehien, mundu guztiarekin ondo konpontzen den arren.

Nik arkitekto izan nahi nuen hasieran. Baina gero eta zailago ikusten nuen aukera hori DBHn aurrera egin ahala; izan ere, ezagutzen dut nire burua, badakit ikastea ez dudala gustuko, eta karrera hori egiteko, ezinbestekoa da asko ikastea eta kemen handia izatea. Banekien zerbait gaziki joan orduko utzi nahiko nukeela. Eta ez nuen nahi urtebete eta gurasoen dirua zaborrontzira bota, ez baitute sobera. Haiek beti esan izan didate nire erabakiarekin lagunduko didatela, erabaki koherentea bada behintzat.

Gainera, bitxia badirudi ere, DBHko 3. mailara arte ez nuen jakin unibertsitatara joateko ezinbestekoa dela batxilergoko bi mailak gainditzea. Hori jakin orduko kendu nuen burutik ideia hura. Ez nuen nahi ezertarako behar ez ditudan irakasgaiak ikasten bi urtez egon.

Eta horregatik erabaki nuen beste zerbait egitea, jakin-mina piztuko zidan zerbait, benetan egin nahiko nukeena.

Txikitatik asko gustatu izan zait marraztea. Horregatik, irakasleak galdetu zidanean, marrazten ona nintzela erantzun nion, eta hark bideratu ninduen diseinu grafikoko prestakuntza ziklo bat egin nezan. Zenbait ikastetxetako liburuxkak erakutsi zizkidan, eta batenak deitu zidan atentzioa, Hernanin bertan dagoelako, ikasten nuen leku berean. Egun haietan, gainera, ateak irekita zituzten hara joan nahi zuten guztientzat, eta liluratuta geratu nintzen ikusi nuenarekin. Artea bizi-bizi ikusten da han. Leku modernoa da, eta baliabide tekniko oso onak ditu.

Bi urtez ikasi dut han, eta, orain, praktikak egiten ari naiz. Hilabete falta zait amaitu eta titulua eskuratzeko.

Bi urte horiek oso onak izan dira niretzat, eta ikaskideak ere oso onak izan dira. Ikaskide gehienak bertakoak ziren eta euskara itxia egiten zuten. Guztiek estilo bera zuten, eta ni nintzen desberdin bakarra.

Harritu egin nintzen haiekin ongi konpontzen nintzelako, ia denbora guztian euskaraz hitz egiten baitzuten. Nire buruarekin eroso sentitzen nintzela esan nahi dut, eta horrek harritu ninduela. Lehen asteetan oso arraro sentitzen nintzen, baina, denborak aurrera egin ahala, elkar ezagutu eta bat egin genuenean, denak hobera egin zuen.

Pentsa, bi afari ere antolatu genituen. Afariak, ordea, sagardotegi-girokoak izan ziren, eta niri ez zait gustatzen plan hori. Ez dut sagardorik edaten, eta zarata eta ke asko izaten dela uste dut. Ez da nire giroa. Lehenengora joan nintzen, itsuskeriarik ez egitearren, baina ez nuen ongi pasatu. Bigarrenera ez nintzen joan. Nahiago dut jatetxe normal batera joan, lehen eta bigarren platera aukeran duzun horietako batera.

Gelan baziren beste bi lagun oso lehiakorrak, eta niri beti gustatu izan zait asko lehia. Gainera, lehiakortasuna handia denez sektore horretan, are gehiago saiatu nintzen emaitza onak lortzen, gauzak ongi egiten eta gainerakoak gainditzen.

Azkenerrako, gehienek aurrera egiten bazuten ere, gu hirurok ginen egurra ematen zutenak; nabarmendu egiten ginen haien guztien artean.

Izan ere, ikusi egin nuen zerk betetzen ninduen. Hori zenez nik egin nahi nuena, ilusioz bete nintzen, eta halaxe jarraitzen dut oraindik ere.

Izan ere, ikusi egin nuen zerk betetzen ninduen. Hori zenez nik egin nahi nuena, ilusioz bete nintzen, eta halaxe jarraitzen dut oraindik ere.

Ilustrazio bektoriala eta horma-irudien diseinua da gehien gustatzen zaidana. Publizitatearen munduan lan egin nahiko nuke, eta neure agentzia sortu, oso zaila dela jakin arren. Orain, ikus-entzunezkoen goi mailako zikloa egiteko izena eman dut, eta, halako banu, unibertsitatera joango nintzateke etorkizunean, Marketina eta Publizitatea ikastera.

Ni behin bakarrik egon naiz Ekuadorren. Uda batean joan ginen, aita, anaia eta hirurok. Bitxia izan zen, hemengo bizimoduarekin eta erosotasunekin ohituta bainago. Baina dibertigarria izan zen, eta primeran pasatu nuen.

Ekuadorretik, nire herrialdetik, gehien gustatu zitzaidana da ez dela hau bezain zorrotza arauak betetzearen kontu horretan. Esate baterako, behin amona eta izebak bisitatzen geundela, lehengusuak agertu ziren. Mordoa dira. Galdetu zidaten ea futboleko jokatu nahi nuen haiekin, eta kaleak moztu zituzten enborrekin eta pneumatikoekin, patxadan jokatzeko. Autoan zebiltzanek klaxona jo ziguten hasieran, baina gero beste bide bat hartzen hasi ziren. Hemen halakorik egingo bagenu, autotik jaitsiko lirateke, eta polizia deituko lioketela esango ligukete.

Behin gertatu zitzaigun halako zerbait. Musika entzuten geunden Amaran, eta gizon batek garrasi egin zigun goitik. Ez genion jaramonik egin, eta handik gutxira poliziarekin etorri zen. Badakigu musika ozen jartzea ez dagoela ongi, baina ezta belarrian burrunbaka jarri izan bagenio ere, leihotik zetorkion murmurio bat entzungo zuen, asko jota.

Izan ere, hemengoak petral samarrak dira, eta ez dute ezer jasaten. Argi dago arauak errespetatu egin behar direla, baina, batzuetan, edozer inozokeriagatik jartzen dizute isun bat.

Horixe ari da gertatzen Donostiako portuan: isuna jartzen dizute uretara salto egiteagatik, inoiz egin izan ez balitz bezala. Nik hamahiru urte nituenetik egiten dut salto. Beti egoten zen jende mordoa, eta ez ginen itsasontzia zetozen unean salto egiteko bezain inozoak.

Uste dut mutiko bat tetraplegiko geratu zela handik salto eginda, eta horregatik dagoela kontrol zorrotzagoa.

Behin, latindarren talde bat geunden Boulevardean, eta *txapelgorriak* hurbildu zitzaizkigun, bi ertzain, dokumentazioa eskatzera. Gehienok eskura genituen nortasun agiria eta bizileku-baimena, baina bazen bat ez zituena, eta beraiekin joan behar zuela esan zioten. Amari deitu zion, zenbakia esan ziezaion, eta ertzainek egiaztatu zuten erregistroan zegoela. Uste dut ez dagoela inongo premiarik gu ernegatzera etortzeko, latindar talde bat ikusteagatik bakarrik.

Esanak esan, ni ez nintzateke Ekuadorrera bizitzera joango. Ohituegia nago hemengo bizimodura eta erosotasunetara.

Oso ongi ibili nintzen han, eta mila bider joango nintzateke oporretan, jana, lagunak klima eta beste hamaika gauza bikain daudelako, baina ez dut nire burua han bizitzen ikusten.

Ekuadortarra naiz hezurretaraino, eta inork ez du lortuko hori aldatzea. Hala ere, ekuadortarra naiz hezurretaraino, eta inork ez du lortuko hori aldatzea. Hemen edo beste edozein tokitan bizi naiteke bizi osoan, baina beti izango naiz ekuadortarra. Han jaioa naiz, eta hangoa da nire odola. Hemen hazi izanak ez du esan nahi hemengoa izan behar dudarik.

Ekuadorren *españolito* esaten zidaten txantxetan, eta horrek apur bat gogaitzen ninduen. Baina berdin dit zer esaten didaten: hangoa sentitzen naiz, eta kito. Eta hemen galdetzen badidate ere, gauza bera esaten dut.

Gurasoak gustura daude Hernanin, baina beti esaten dute gauzak okertzen hasi orduko joango lirakekeela Ekuadorrera. Orain, egoera politikoa eta ekonomikoa hobetzen ari da Ekuadorren, baina egoera ez da suziariak botatzeko modukoa oraindik.

Hemen baino okerrago egongo nintzatekeelakoan nago, gurasoek ez baitute ezer Ekuadorren. Lagunen batzuek lana emango liekete, baina ezer gehiago ez.

Ez etxerik, ez aurrezkirik, ez beste ezer. Ez dut zalantzarik, han ere ongi biziko lirateke, baina hutsetik hasi beharko lukete berriro.

Horri buruz hitz egiten dugun bakoitzean esaten diet ni hemen geldituko nintzatekeela, bakarrik bada ere. Ez da nigandik irteten hara joatea, ez bainintzateke gustura sentituko.

Arreba gurasoen iritzi berekoa da, eta pozarren joango litzateke. Bizitza osoa du aurretik. Koinatuarekin dago, eta primeran moldatzen dira elkarrekin. Eta primeran konpontzen da Ekuadorreko lehengusu guztiekin ere. Berak ez luke inongo arazorik izango.

Alabaina, nire eta nire anaiaren egoera desberdina da. Nik hemen ditut lagunak, eta, hemen ikasi dudanez, askoz aukera gehiago ditut.

Ni hemen geldituko nintzateke, bakarrik bada ere. Ez da nigandik irteten hara joatea, ez bainintzateke gustura sentituko.

Ez zait politika asko interesatzen. Interesatzen zaidan bakarra, zakar esanda, kakaztuta ez egotea da. Berdin zaizkit politika eta agintari guztiak. Baina ez dut nahi gu guztiok gaizki egotea. Batzuek gobernatzen badute, ez dezagula guztiok ordaindu beharrik izan.

Batzuetan, eztabaidan aritzen naiz aitarekin kontu horiei buruz, bere pentsaera Ekuadorrekoa edo latinoamerikakoa delako nolabait. Han, politikariek lapurretan egiten dutenean edo gezurretan aritzen direnean, herria matxinatu egiten da, eta hil egiten ditu. Eta politikariek atzerrira ihes egin beharra izaten dute, hil ez ditzaten. Nire aitaren pentsaera ez da hain muturrekoa, baina uste du norabide horretan urratsen bat eman beharko genukeela hemen.

Nik uste dut tarteko zerbait beharko genukeela. Ez genuke politikaririk hil behar, baina ez genieke utzi behar nahi dutena egiten. Izan ere, legeek horretarako aukera ematen diete. Epaileen aurrera eramaten badituzte ere, ezin dira zigortu, abokatu onak dituztelako eta probarik ez dagoela diotelako. Hemengo legeek hori diote.

Nire aita astun hutsa da, eta politikari buruzko telebistako programak ikusten ari da beti. Zergatik ikusten dituen galdetzen diot, azkenerako haserretu egiten dela ikusten baitut.

Esanak esan, ordea, futbola da eztabaidagai nagusia gurean. Aita futbolaria izan zen Ekuadorren. Ez zen lehen mailara iritsi, baina futbolean jokatu zuen. Haren grina hori dut nik ere, eta biok gara Bartzelonazaleak.

Ez dugu erlijioaz eztabaidatzen, baina nire gurasoak, bi-biak, katolikoak dira. Ama gehiago aita baino. Ez da elizkoi porrokatua, baina gehiago bizi du. Otoitz egiten du, kandelaren bat jartzen du eta abar. Aitak noizean behin egiten du. Hiru anai-arrebok bataiatuta gaude, eta jaunartzea eta sendotza ere egin genituen. Nik Jainkoagan sinesten dut, baina ez itsu-itsuan. Jainkoa badela uste dut, hala ez balitz hemen egongo ez ginatkeelako. Baina nire buruari galdetzen diot, existitzen bada, zergatik ez duen laguntzen zenbait gauza gerta ez daitezen.

Badakit erlijioak dioela Jainkoak ezin duela eragin gizakiarengan eta nahi duena egin dezakeela hark, baina hori uste dut nik. Ez dut sinisten. Mundua sortzeko gai izan bazara, gai izan behar duzu hura hobetzeko ere. Ezin duzu utzi mundua hiltzen, eta, hain zuzen, horixe ari da gertatzen, hiltzen ari gara.

Sinestuna naiz neurri batean, baina, batez ere, errealista.

Seme-alabarik izango banu,
gurasoek nirekin egindakoa
egingo nuke nik haiekin.
Jarraibide batzuk jarri dizkidate,
baina nire esku jarri dute
jarraibide horiek betetzea edo ez.

Eta, gainera, hor dago zientzia ere. Ezin da sineskeriarik izan zientziak frogatutakoari buruz. Sinestun porrokatua izan arren, ezin diozu ezetz esan zientziak argitutakoari. Frogatzen ari zaizulako.

Seme-alabarik izango banu, gurasoek nirekin egindakoa egingo nuke nik haiekin. Jarraibide batzuk jarri dizkidate, baina nire esku jarri dute jarraibide horiek betetzea edo ez. Bere garaian nahi izan zuten

nik erlijioak diotenari jarraitzea, baina inoiz ez didate esan sinestun amorratua izan behar dudarik.

Ikastetxeak enpresak bilatzen ditu, Diseinu Grafikoko 2. maila amaitzean praktikak egin ditzagun. Nik, gehiengoak ez bezala, ez nuela nahi webguneak diseinatzen jardun esan nien, ez baitzait lan hori batere gustatzen. Gauza asko buruz ikasi behar dira horretan, eta nik gorroto dut hori. Esan beharra dut, gainera, ez naizela oso ona horretan.

Niretzat aurkitu zuten enpresak ez dihardu diseinuan zehatz-mehatz; grabatuak egiten ditu egurrean, metalean, beiran eta plastikoan.

Oso gustura nago han, diseinu asko egiten ez duten arren. Enpresa hazten ari da, eta bere lekua egiten. Gutxi gara, baina oso ongi konpontzen gara elkarrekin. Gainera, bada Hernanin bizi den neska bat, lanera kotxez eramaten nauena.

Astebete baino ez zait falta praktikak amaitzeko, baina nagusiak esan zigan baduela asmoa gu han gera gaitezen. Horregatik, praktikak amaitzeak pena ematen didan arren, poztu ere egiten naiz, kobratzen hasiko nintzatekeelako.

Esanak esan, ez dut itxaropen handiegirik izan nahi, hitzak haizeak eramaten baititu. Nahiko nuke han geratu, baina, badaezpada, curriculumak uzten ari naiz beste leku batzuetan ere.

Ikasten jarraitu nahiko nukeela ere esan nion nagusiari, eta alde horretatik arazorik ez nuela izango erantzun zidan. Hori horrela izanik, uste dut aukera izango dudala, ikasi eta lan egin, biak aldi berean egiteko. Ikaskide askok diote zaila dela bi gauzak batera egitea eta oso denbora gutxi uzten duela norberarentzat, baina nik uste dut kemena izan behar dela.

Lan egiten hasi nahi dut, neure dirua izan, eta, apurka-apurka, etxetik joan eta nire bizitza egiten hasi. Eta horri buruz ere hitz egin dut ikaskideekin.

Batzuk ados daude nirekin, baina beste batzuk oso eroso sentitzen dira etxean, eta ez zaie burutik pasatu ere egin. Baten gurasoek etxe handi samar bat dute, lursail eta guzti —*etxandi* esaten diogu—. Aitak dirua ematen dio belarra mozteagatik eta zuhaitzak zaintzeagatik, baina berak dio ez zaiola hori gustatzen. Nik gogorarazi egiten diot etxe ondoan egiten duela lan eta ordaindu egiten diotela. Eta kexatu egiten da? Mesedez!

Iritziak iritzi dira, eta eragina du familia bakoitzaren egoera ekonomikoak ere, baina zinez uste dut hobe dela ahalik lasterren etxetik joatea eta nork bere bizitza egitea. Hori bai, norberak nahi duenean joan daiteke etxetik. Esate baterako, lanean bada 38 urteko neska bat oraintsu arte gurasoen etxetik joan ez dena mutil-lagunarekin bizitzera.

Nik esana diet gurasoei. Oso gustura nago beraiekin, eta beti esan izan diet egindako guztia eskertzen diedala eta oso pozik nagoela beraiek gurasotzat izateaz, baina nire bizitza egiten hasi nahi dut. Edo, besterik ez bada, gurasoei apur bat laguntzen.

Izan ere, zenbait eta lehenago ekin nire bizitzari, hobe beraientzat ere, zama bat bainaiz, nolabait. Beraiek ez dute hori uste, baina, bai, zama bat naiz.

Aitak dio nik ikusi behar dudala zer egin, eta espero duela egin beharrekoa egingo dudala eta dena ongi joango zaidala. Amari pena gehixeago ematen dio; badirudi ez duela nahi ni etxetik joaterik.

Lan egiten hasi nahi dut, neure dirua izan, eta, apurka-apurka, etxetik joan eta nire bizitza egiten hasi.

Beste aukera bat da Italiara praktikak egitera joatea. Izan ere, txikitatik gustatu izan zait antzinaroaren historia, eta historiaren eta zibilizazioaren sorlekua da Italia. Gainera, uste dut nahiko erraz ikasiko nukeela italiara, espainieraren oso antzekoa baita. Eta ez ingelesa bezala; ez zait batere gustatzen.

Aurten saiatu izan naiz, baina ez dut zorterik izan, eta hemen geratu beharra izan dut. Goi mailako zikloa egitekoa naizenez, ordea, agian datorren ikasturtean berriro saiatuko naiz.

Beti ligatu izan dut dezente, baina badira bi urte neska-lagunik ez dudala, eta oso pozik nago. Uneotan ez dut bikoterik, ez eta izateko asmorik ere. Ikasten eta lan egiten nabil buru-belarri. Hori horrela izanik, aurrerago burua galtzen ez badut behintzat, ez dut inolako eragozpenik hemendik joateko.

Amesten hasita, neure burua Italian bizitzen imajina dezaket, neure publizitate agentzian lan egiten.

Fátima dut izena...

...Marokon jaio nintzen eta hogeita bat urte ditut.

Gure aita Bartzelonara etorri zen landa-lanetan aritzera, marrubiak eta beste fruitu batzuk biltzera. Aitak bizileku-baimena zuen, eta gure amarekin ezkondata zegoen, baina hark Marokon bizitzen jarraitzen zuen.

Handik denbora batera, familia berrelkartzeko prozesuari ekin zioten, eta ama etorri egin zen, hiru neba-arrebok Marokon utzita. Orduan, hiru urte nituen eta hiruretan nagusia nintzen. Nire nebak urte eta erdi zuen, eta txikienak, hiru hilabete baino ez zituen. Neba eta biok amonaren etxean gelditu ginen, eta gure ahizpa, oso txikia zenez, lehengusina batekin gelditu zen.

Garai hartako oroitzapen bakarra amonak gure ahizpa ikustera eramateko prestatu gintuenekoa da; izan ere, mendian zegoen etxe batean bizi zen gure ahizpa. Hango etxeek ez dute aterik, baina txakurrak dituzte etxeak zaintzeko. Eta gogoan dut txakur batzuek eraso egin zidatela, eta aldapan behera erori nintzela. Ez zidaten kosk egin, baina arropak zikindu nituen lur laranja batez. Eta etxera iritsi nintzenean, amonak ipurdikoa eman zidan zikindu nintzelako. Hori ez zait ahaztu.

Handik sei hilabetera, hona etorri ginen denok. Ez dakit oso ondo zergatik —uste dut gurasoak haserretu egin zirelako edo horrelako zerbaitegatik—, urte erdi Madrilen egon ginen, eta gero, Bartzelonara joan ginen, adiskidetu egin zirelako.

Bartzelonan eskolara joaten hasi nintzenean, aldi batez uko egin nion hitz egiteari. Ez nuen inorekin hitz egiten, eta dibertigarria iruditzen zitzaidan; izan ere, hitzen batek ihes egiten bazidan, nire ikaskideek «hitz egin du» esaten zuten. Eta hori oso ondo zegoen. Uste dut atentziona emateko modu bat zela, baina psikologo batekin tratamenduan ere egon nintzen.

Ziur asko, gaztelaniaz oso gutxi hitz egiten nuelako izan zitekeen, eta han katalanez hitz egiten zuten batez ere. Gaztelania ikasgai bat baino ez zen.

Euskara errespetatzen dut, bai eta galiziera ere, baina katalana da niretzat gustukoena eta kutunena, asko hitz egin baitut.

Katalanez ezin hobeki hitz egitea lortu nuen, baina denborarekin ahaztu egin zait.

Euskara errespetatzen dut, bai eta galiziera ere, baina katalana da niretzat gustukoena eta kutunena, asko hitz egin baitut. Oraindik ere nahiko ondo ulertzen dut entzuten dudanean, baina asko galdu dut.

Gure ama laugarren haurraz, gure ahizpa txikiaz, haurdun gelditu zenean, berarekin joan ohi nintzen ginekologoarengana, interprete-lanak egitera. Zazpi bat urte izango nituen, eta oso ondo moldatzen nintzen gaztelaniaz, katalanez, bai eta arabieraz ere.

Eta hori kontuan hartuta zenbait lekutan oso hizkera teknikoa erabiltzen dutela. Ez dira ohartzen aurrean duten pertsonak gaizki hitz egiten duela, eta ez duela ia ulertzen, eta ez dute hizkera xumeagoa erabiltzeko lanik hartzen. Horixe gertatzen zitzaion amari; ezin izan zuen ikasi, eta analfabetoa zen, eta nik aldi bereko itzulpena egiten saiatu behar nuen.

Gure gelan beste neska marokoar bat baino ez zegoen, eta beste mutiko zuri-zuri bat, errumaniarra uste dut. Gainerako guztiak katalanak ziren: Sergi, Arnau eta abar.

Oraindik gordeta dut garai hartako taldearen argazkia, mutiko bat gustuko bainuen. Amak beti gogoratzen du hori argazkia ikusten duenean, nik etxean kontatzen bainuen.

Bartzelonan, osaba-izebekin —amaren neba bat eta aitaren arreba bat— eta hiru lehengusurekin bizi ginen. Etxean ez geneukan telebistarik, eta asko jolasten ginen. Eta Gabonetan, auzoko batek opariren bat ekarri ohi zigun, *caga tió* edo horrelako zerbaitek bere etxean guretzat utzi zizkiola esanez. Guk ez baikenituen Gabonak ospatzen, jakina.

Eskolako eta Bartzelonako oroitzapen onak ditut, baina etxean egoera bere onetik atera zen gurasoen arteko arazoak zirela eta. Aitaren tratu txarrak zirela-eta, ama banantzeko izapideekin hasi zenean, berriz egokitu zitzaidan interprete-lanak egitea.

Orain, tontakeria bat iruditzen zait, baina gogoan dut nola behin esan zidaten ez dakit zer solairutara igo behar nuela (*planta*, gaztelaniaz), eta ni eraikinean ikusten nituen landare guztiak zenbatzen aritu nintzen. Gero azaldu zidaten zer zen, baina hasieran ez nuen ulertzen.

Azkenean, aita Bartzelonan gelditu zen, eta gu Madrilera joan ginen, nik zazpi urte nituenean.

Orduan kontziente ez nintzen arren, orain ohartzen naiz institutuan *bullyinga* pairatu nuela. Nik oso iletsuak nituen bekainak, eta sudurpean ere ile asko nuen, eta haurrak oso krudelak izan daitezke. Itsusi deitzen zidaten, eta ezizen pila bat jarri zizkidaten.

Behin, mutil talde batek inguratu egin ninduen, eta edozer gauza esan hasi ziren. Ez ninduten jo, baina denetik esan zidaten. Baina gehien mindu ninduen ez ziren irainak izan; irakasleak, etorri zenean, zer gertatu zitzaidan ez galdetu izanak mindu ninduen gehien, bai baitzekien zer gertatu zen. Nahi banuen gelatik irten nintekeela esan zidan, arraroa ni banintz bezala.

Eta horrez gain, kanpotarra izateagatik jasan behar nituen irainak ere bazeuden. «Mora de mierda» eta horrelakoak beti entzun izan ditut.

Eta horrez gain, kanpotarra izateagatik jasan behar nituen irainak ere bazeuden. «Mora de mierda» eta horrelakoak beti entzun izan ditut.

Garai hartan, fisikoari lotutako irainak mintzen ninduten gehien, baina banekien guztiak lotura zuela. Izan ere, kanpotarra nintzelako iraintzen ninduten.

Amari esaten nion behintzat begitarteko ileak kentzen uzteko, baina berak esaten zidan hori ezin zela egin, hori bekatua zela. Baina egun batean sudurpeko ileak kendu nituen lagun batekin ezkutuan. Ama ohartu egin zen, eta negarrez hasi zen; drama bat egin zuen. Nik ere negar egin nuen, eta, tuntuna ni, berriz ez nuela egingo esan nion.

Baina amak nire izebei kontatu zien gertatutakoa, eta orduan, sekulako iskanbila sortu zuten; nire kontra hasi ziren.

Nire familiak beti egin du nire kontra horrelako gauzengatik.

Beti kritikatu izan didate institutuko lagunekin ibili izana, bai eta nire janzkera ere. Minigona eta bota altuak neramatzan egun batean, izeba batek kalean ikusi ninduen, eta amari esan zion bere alaba urdanga kalean zebilela minigona jantzita eta mutil mordo batez inguratuta.

Haiek ni estalita ibiltzea nahi baitzuten. Hain zuzen ere, hamalau urterekin, gorputza biribiltzen hasi zitzaidanean, izeba batek kulunkatu egiten nintzela esaten zidan, eta bi alkandora luze itxi erosi zizkidan azokan, itsusi-itsusiak. Kamiseta bat ere ezin nuen jantzi.

Eta ohartu nintzen amaren familiak nola manipulatu nahi ginduen. Denerako ematen zuten iritzia, eta nahi zutena egiten eta desegiten zuten, erlijioa, kultura eta dena nahasiz. Ez zidaten ezer egiten uzten. Baina azalpen logikorik eman gabe, gogorik ez zutelako baino ez. Oso berandu zelako, edo jendea hitz egiten hasiko zelako, edo nora joan behar nuen ba nik ordu horietan.

Nire ustez, gure familia da izan ditugun arazo askoren erantzule, amak dena kontsultatzen baitzuen haiekin, eta haiek esandako guztiari jaramon egiten baitzion.

Gainera, gure familia eta kultura oso matxistak dira alderdi askotan. Nebarekin ikusi dut hori, ni baino urtebete gazteago denarekin. Edaten, porruak erretzen eta arazoetan sartzen hasi zen. Nik amari kontatu nion, baina ez zidan jaramonik egin, nebak esan baitzion gezurra zela. Eta izeba bati ere kontatu nion. Gazte samarra da bera, eta hamar urte daramatza hemen; hemengo mentalitatea izango zuela pentsatzen nuen, eta babestu egingo ninduela eta gure amak entzun egingo ziola. Baina nik nire burua zaintzeko esan zidan izebak, nire neba beti izango delako gizona, etxetik irtetea nahiz etxera sartzean. Eta hamalau urte baino ez zeuzkan orduan!

Ziur nago nire nebaren arazo gehienek familiagandik jaso duen heziketan eta transmititu dioten kulturaren dutela jatorria.

Berak nahi zuena egin zezakeen, baina nik ezin nuen nire lagunekin —mutilekin eta neskekin— ibili, herriko arabiarak edo osaba-izebak —gure amak bederatziz neba-arreba ditu— gaizki-esaka eta kritikatzin hasten baitziren.

Ez dakit ondo zergatik, baina DBHn nengoela beloa jantztea bururatu zitzaidan. Irakasleei atentzioa eman zien, eta batek esan zidan beloa kalean jantzen ikusi ninduela, eta ez nintzela etxetik hura jantzita irten. Egia esan, uste dut ilea erortzen hasi zitzaidalako egin nuela, eta burua estalita eramatea hobe izango zela pentsatu nuelako. Egun pare bat baino ez zen izan, baina ez nintzen neure buruarekin ongi sentitu. Lotsa sentitu nuen, eta ez nintzen onartua sentitu.

Nik uste dut nire familiak kontuan hartu behar zuela hona bizitzera ekartzen baninduten nik hemengo gauzak hartuko nituela.

Nik uste dut nire familiak kontuan hartu behar zuela hona bizitzera ekartzen baninduten nik hemengo gauzak hartuko nituela. Izan ere, batzuetan tartean sentitzen naiz, ez naiz ez hemengoa ez hangoa. Mundu bakoitzetik onena iruditu zaidana hartu dut, bi kulturetatik onena, erlijio bakoitzetik egokiena. Eta horrela garatu naiz eta ari naiz garatzen pertsona naizen aldetik.

Amari sarritan esaten nion hobe zela Marokon utzi izan banindu. Orduan ez bainintzateke kexatuko; huraxe izango litzateke ezagutuko nuen bizimodu bakarra. Ez nuen hemengoa ezagutuko, eta hura izango zen niretzat normala. Baina dagoeneko ezagutu ditut beste mundu eta kultura bat, eta ezin du saiatu ni mundu honetatik kanpo uzten.

Halaber, uste dut bi kulturek, bi alderdiek, pentsatzen dutela bestea okerra dela. Hemengo jende askori iraingarriak iruditzen zaizkio hango erlijioaren zenbait gauza edo estalita joatearen kontu hori. Baina gure amarentzat hemengo emakumeak nola jantzen diren ikustea izan daiteke iraingarria. Bakoitza balio batzuekin hazi baita, eta denak izan daitezke baliozkoak.

Gure ama biluzik sentitzen da zapirik ez badarama. Baina ez horretara behartzen dutelako, horrela hazi baitelako baizik. Eta nik hori errespetatu egiten dut, gai bainaiz bi alderdietan jartzeko.

Gaur egun, nire kulturako zenbait

gauzei eusten diet, ondo iruditzen zaizkidalako egin baititut neure. Esaterako, ez dut ez erretzen ez edaten; inoiz ez dut alkoholik edan. Eta ramadana ere errespetatzen dut, baina era malgu batean, uste baitut Koranak hala dioela.

Ez naiz praktikantea, baina sinesten dut Jainkoan eta beste gauza askotan.

Eta, hala ere, nire familiak uste du okerreza naizela. Zerbait kulturala dela pentsatzen dut...

Nire kulturako zenbait gauzei eusten diet, ondo iruditzen zaizkidalako egin baititut neure. Eta ramadana ere errespetatzen dut, baina era malgu batean, uste baitut Koranak hala dioela. Ez naiz praktikantea, baina sinesten dut Jainkoan eta beste gauza askotan.

DBH amaitzen ari nintzela, ikasturte-amaierako bidaia bat antolatu zuten Frantziara. Hor ikusi nuen nik argia. Oso pozik nengoen, lehen aldiz irtengo bainintzen etxetik kanpora, kanpoan lo egitera. Lagun baten etxera lotara joaten ere ez zidaten inoiz utzi.

Zozketa bat antolatu zuten, eta nik txartel pila bat saldu nituen. Baina, behin, txartelak saltzen ari nintzela, izebak etxe batera deitzen ikusi ninduen, eta amari deitu zion, Marokon baitzegoen hura; kalean ikusi ninduela esan zion, eta eskean nenbilela zirudiela. Beraz, amak, hasieran joateko baimena eman zidan arren, ezin nintzela joan esan zidan. Irakasleari esan nion, eta hark bere burua eskaini zuen nire izebarekin hitz egiteko, eta azkenean, konbentzitu egin zuen. Hortaz, joan nintzen eta izugarri gozatu nuen esperientzia. Niretzat mundu berri bat izan zen hura; *Bidaiatzea bizitzea da* esaldiaren esanahia ulertu nuen. Gainera, oso lasai itzuli nintzen. Sei egun baino ez ziren izan, baina mundu guztiak esaten zidan oso polita itzuli nintzela. Ez dakit zer izan zen, baina oso ondo sentitu nintzen.

Batxilergoa egiteko, bi beka eman zizkidaten, eta orduan, diru horrekin ordura arte inoiz egin izan ezin nituen gauzak egiteko aukera ikusi nuen. Gauza txikiak; adibidez, film bat ikustera joan, hanburgesa bat afaldu edo arropa erosi. Beti ukatu izan zizkidaten gauzak, baina nire lagunak egin ahal zituztenak. Ahizpa zinemara eramateko ere baliatu nuen dirua, eta hura Burger Kingera edo museo batera eramateko ere bai, ahizpak ere ez baitzuen inoiz horretarako aukerarik izan.

Amak ez zuen ulertu nik dirua horrela gastatu izana, baina, une hartan, boterea eta askatasuna eman zidan diru hura esku artean izateak. Izan ere, hori esateak materialista dirudien arren, gaur egun dirurik gabe ez daukazu ezer. Diruak dena ematen dizu.

Gainera, dirua nirea zen, ez nion inori lapurtu ez antzeko ezer.

Hamazazpi urte nituela, gaizki bukatu nuen ikasturtea, eta nire lagun minarekin haserretu nintzen. Bartzelonara joan nahi nuen, han senideak baitituz. Baina amari esan nionean, erabat haserretu zen, eta beti bezala, izebari kontatu zion; hura ni konbentzitzen saiatu zen ez nedin joan, familia suntsitzen ari omen nintzen. Kanpora irtetearen eta bidaiatzearen kontu hori ea noizkoa den esaten zidan. Aitortu behar dut nik ere ihes egiten nuela noizean behin, oso gutxitan, parrandara joateko. Amari gezurra esan behar izaten nion, bai bainekien afaltzera nindoala esaten banion ez zidala utziko. Baina haiei dena oso gaizki iruditzen zitzaien, ni hutsaren hurrengo banintz bezala eta hori guztia.

Behin osabak amari hitz hauek esan zizkion arte, eta zehatz-mehatz gogoratzen ditut hitzak: «hemendik eramaten ez badituzu, azkenean, akabatu egingo ditut». Bada, hori ekainean izan zen, eta uztailean, Bilbora etorri ginen. Amak ez zigun gure iritzia galdetu, eta ez zigun azalpenik eman. Etxea alokairuan hartuta eta dena eginda zegoenean esan zigun.

Eta, gainera, osaba-izebek dirua utzi zioten gu hona etortzeko, eta ama diru hori itzultzen ari zaie oraindik.

Izan ere, Madrilen amak etxeak garbitzen egiten zuen lan, baina, hemen, hasieran, ez zuen lanik aurkitu.

Gainera, Madrilen herri batean bizi ginen, eta hona iritsi zenean, ama zaborra ateratzera irteteko ere ez zen gai, hainbeste eraikinekin beldurtu egiten baitzen.

Iritsi ginenean, paper guztiak egiten lagundu behar izan nion amari. Amak gaztelaniaz hitz egin gabe jarraitzen zuen, Madrilen ez baitzuen ia inorekin hitz egiten gaztelaniaz.

Eta hori Bilbo txikia dela. Hasieran, alde guztietara joan behar genuen berarekin, ez zuen bakarrik ibili nahi, edozer gertatuko balitzaio ere.

Behin esan zidan kontuan hartu behar nuela lau seme-alaba nituela, nebarreben

arduraz gain bere ardura ere hartu behar bainuen. Gerora, joan da ikasten, baina asko kostatu zaio.

Iritsi ginenean, paper guztiak egiten lagundu behar izan nion: familia ugariarenak, medikuarenak, erroldarenak eta horiek guztiak. Amak gaztelaniaz hitz egin gabe jarraitzen zuen, Madrilen ez baitzuen ia inorekin hitz egiten gaztelaniaz.

Hona etortzeak ikuspegia aldatu dio, familia eta bere ingurunea atzean utzi baititu. Zailtasunak zailtasun, bere bizi-maila ere hobetu egin da, eta orain, gauza gehiago egiten ausartzen da.

DSBEa jasotzen duenez, betebeharrak batzuk ere baditu. Helduen Hezkuntzako ikasgelara joaten da, bai eta Cáritasek emakumeentzat antolatutako tailerretara ere, hala nola joskintzako, lisaketako eta sukaldaritzako tailerretara. Eta, Lanbideren bitartez, hotel bat eta jatetxe bat garbitzen ere aritu izan da. Eta bi lekuetan arazoak izan zituen, ordaindutakoak baino ordu gehiago egin behar izaten baitzuen lan.

Izan ere, nahi dutena egiten dute, gure ama eta hura bezalakoak ez baitira defendatzeko gai, ez eta helegitea jartzeko gai ere, ez dakite nola egin. Ni

laguntzen saiatu nintzen, eta lortu genuen zerbait, baina, nolana ere, zegokiona baino gutxiago.

Dudarik gabe, gure amak nahiago du lan egin, laguntza jaso baino. Laguntza bat jasotzen badu, behar duelako da, hizkuntzaren eta adinaren ondorioz mugak dituelako. Baina bera da eskaintza bat jasotzen duenean baietz esaten duen lehena, kotizatu egin nahi baitu.

Gainera, horixe da inori azalpenik eman beharrik ez izateko modu bakarra. Laguntza bat jasotzen baduzu, azalpen asko eman behar baitituzu, eta zure mugimendu guztiak justifikatu behar baitituzu. Badirudi beti aprobetxatu nahian zabiltzala pentsatzen dutela.

Nik ez dakit nola egiten duten Udalari edo Lanbideri iruzur egiten diotenek, xehetasun txikiena ere kontrolatzen baitute. Faktura, gastuak eta denetik aurkeztu behar duzu. Kanpora joan behar baduzu ere jakinarazi behar diezu. Ama Marokon izan zen duela gutxi, eta aurrez jakinarazi behar izan zien; hamabost egun baino ezin izan zituen egin han, gainera. Baina eskatutako guztia betetzen du berak, dirua behar baitu.

Niri ez zait batere gustatzen laguntzen inguruan dauden iruzurren eta gehiegikerien kontuan orokortzeak. Eta are gutxiago alkate ohi batek egiten badu, pentsatzekoa baita prestakuntza, heziketa eta kultura dituela.

Ezin da horrela hitz egin, gurekiko halako mespretxuarekin. Baina badaki ez duela botorik galduko, eta horregatik egin zuen, gehienok bizileku-baimenarekin gaudelako, eta botoak irabaz ditzakeelako; batez ere, jende nagusiaren artean. Neu naiz gehiegikerien aurka dagoen lehena, eta oso ondo iruditzen zait haiek ikertzea. Baina sutan jartzen nau guztiok berdinean egiten dugula aditzera emateak. Gure amari, behintzat, ez zioten ezer sobera ematen, eta sarritan ez zitzaion gastu guztiak ordaintzeko ere iristen. Eta Cáritasera joan behar izaten zuen laguntza bila edo jatekoa lortu behar izaten zuen ahal zuen lekuan.

Dirua behar genuenez, ni neu ere lanean hasi nintzen Bilbora etorri ginenean. Madril jarraitu izan bagenu, ikasi baino ez nuke egingo, baina, hemen, lanean hasi nintzen iritsi eta handik hilabete gutxira.

Lehendabizi, ACNURen ibili nintzen hiru bat hilabetez, bazkideak erakartzen. Gero, fruta-denda batean eta taberna batean ere jardun nuen lanean. Eta alde guztietan izan ditut arazoak, gehiegikeria asko egiten baitira kontratuekin. Azkenean, dagokizuna baino gehiago lan egin eta gutxiago kobratzen duzu beti. Baina ez dut uste hori kanpotarra naizelako gertatzen denik, orain lanean hasten den orori gertatzen zaiola iruditzen zait. Baldintzak onartu behar dituzu, dirua behar baituzu.

**Dirua behar genuenez,
ni neu ere lanean hasi nintzen
Bilbora etorri ginenean.**

Horrez gain, bi urte daramatzat etxetik kanpo bizitzen, arazo handi bat izan bainuen amarekin. Marokon izan zen, ezkontza batera joan ginen aldi batean. Niri asko gustatzen zait argazkilaritza, eta argazki batzuk egin nituen barruko arropatan. Ez dakit nire familiak nola jakin zuen, baina sekulako iskanbila sortu zuten. Eta nire nebarekin ere izan zen istilua, alkohola edan baitzuen, eta porruak erretzen jarraitzen baitzuen. Kontua da ama ez zela gai izan gu defendatzeko eta ez zuen zer gertatu zen jakiteko ardurarik hartu. Senideek manipulatu egin zuten berriro ere.

Nik uste dut amorrazioa eragiten diela ni hain burujabe izateak eta neure burua inoren laguntzarik gabe mantentzeak. Haiei aurre egiteak. Ez bainaiz ezdeusa, haiek dioten bezala, eta ez nago kalean. Gai bainaiz lan egiteko, ikasteko eta neure burua mantentzeko.

Amaren lehengusina batek, 26 urte baino ez dituen batek, behin esan zidan ezkondu egin behar nuela, eta horrela, denak isilduko zirela eta bakean utziko nindutela. Baina, nire ustez, hori ez da konponbide bat, hori okerrago da. Arazo horiek guztiak atzean uzteko norbaiten esku gelditzea...

Bilbora itzuli nintzenean, pisu bat hartu nuen alokairuan, eta bakarrik bizitzera joan nintzen. Egia da batzuetan etxean familiarekin egotearen falta sumatzen dudala, baina ezin nuen gehiago jasan. Presazkoa izan zen dena, eta 19 urte baino ez nituen. Horretarako gogoia nuen, mundu guztiak baitu aske izateko gogoia, baina etxetik alde egiteko oso modu desatsegina izan zen.

Ikasten jarraitzen saiatu naiz, baina une batzuetan ezinezkoa gertatu zait, lanean ordu asko eman behar izan baititut.

Gainera, orain ezinbestean egin behar dut lan, alokairu bat ordaindu behar baitut eta gastu finko batzuk baititut. Ez naiz beste edozein ikaskide edo lankide bezala; batzuek aldi batez lan egin dezakete, gero bidaia bat egiteko edo beste kapritxoren bat lortzeko.

Nik helduen bizimodua dut, eta ezin dut parrandarik egin, arroparik erosi edo horrelako beste gasturik egin. Eta asko kostatzen zait ikasketekin bateragarri egitea, ez bainaiz denera iristen.

Ikasten jarraitzen saiatu naiz, baina une batzuetan ezinezkoa gertatu zait, lanean ordu asko eman behar izan baititut.

Madriren, Kazetaritza ikasteko asmoa nuen, baina ez nuen behar besteko nota, eta gainera, garai hartan Bilbora etorri ginen. Hemen, gradu batean matrikulatu nintzen, baina hasi bezain laster eman nuen baja, fruta-dendan ordu piloa egiten bainuen lan, eta ezin nuen. Baina ez nion jabeari ezer esan, are gehiago esplotatuko baininduen orduan. Eta beste batzuei ere ez nien ezer esan, frustratu egiten baininduen ez ikasteak.

Aurtengo ikasturtean, Gizarte Integrazioko ziklo batean matrikulatu naiz. Gustuko dut; izan ere, ni beti egon naiz beste aldean, eta gainera, neure larriuan

bizi izan dudanez, pentsatzen nuen enpatikoagoa izango nintzela eta gaitasun handiagoa izango nuela besteen azalean jartzeko.

Teorian, tabernako lanak goizak libre uzten zizkidan ikasteko, baina ixteko orduak oso txarrak ziren, eta oso-oso berandu iristen nintzen etxera. Leher eginda bukatzen nuen. Gainera, ikasketa motagatik bitxia badirudi ere, erabat baztertua sentitu nintzen. Agian, berandu matrikulatu nintzelako eta taldeak dagoeneko eginda zeudelako izango zen, ez dakit, baina oso jende berekoia aurkitu nuen han; arlo horretan lana aurkituko zutela besterik ez zuten buruan. Hortaz, kontu bategatik edo besteagatik, sarritan ez nintzen eskoletara joaten, eta azkenean, utzi egin nuen.

Orain, Selektibitateko deialdira aurkeztu naiz, eta nota ona atera dut, 6,8koa, nahiz eta ikasteko denbora gutxi izan dudan.

Zertan matrikulatu naitekeen jakiteko zain nago orain. Ingeles Ikasketak izan ziren nire lehen aukera, ingelesez ongi hitz egitea asko gustatuko bailitzaidake, erronka da niretzat. Lan Harremanak eta Giza Baliabideak ere asko gustatzen zaizkit. Eta Gizarte Integrazioa ere gustuko dut oraindik, nahiz eta lehen esperientzia txarra izan.

Gauza askok ematen didate atentzioa. Baina kultur kontuengatik. Asko gustatuko litzaidake zenbait gradu egitea, laburragoak izango balira.

Une honetan, ez naiz errealizatuta sentitzen, ez emakume naizen aldetik, ez eta pertsona naizen aldetik ere, ez baitaukat ikasketarik. Izan ere, niretzat, Batxilergoa eta Selektibitatea eginda izatea ez da ezer.

Uste dut funtsezkoa dela ikasketak izatea. Ez baita paper baten jabe izatea bakarrik, pertsona gisa aberasten zaituen zerbait da. Uste dut ikasteak ikuspegia zabaltzen duela eta munduaren aurrean irekiago egiten gaituela.

Nik etorkizunean gauza xumeak egin nahi ditut, hala nola seme-alabei etxeko lanekin lagundu. Nik izan ez ditudan gauzak eskaini ahal izan, eta haien eredu izan.

Amaren etxera itzultzea ere pentsatu dut, gure arteko harremana hobea baita orain, ikasketekin aurrera jarraitu ahal izateko. Edo asteburuetan baino ez lan egitea. Izan ere, lan guztietan erabiltzen zaituzte, eta denek egiten dituzte gehiegikeriak, eta hori ez zait bidezkoa iruditzen.

Amari ez diot esan ikasketak alde batera utzi ditudala, harentzat porrota baita hori. Berak ez duenez ikasi, frustrazioa eragiten dio nik oraindik ikasketak bukatu ez izanak eta oraindik lanpostu on bat ez izateak. Uste dut, orduan, ama nirekin harro egongo litzatekeela benetan, poz-pozik egongo litzateke.

Niretzat, bizimodua aldatzea 2.000 edo 3.000 €ko soldata jaso, eta ordutegi on bat izatea izango litzateke, eta ez egun osoa kontuak egiten ematea, hilaren amaierara iritsiko ote naizen kezkatuta. Bizitzeko eta familia bat mantentzeko emango duen lanpostu on bat.

Uste dut funtsezkoa dela ikasketak izatea. Ikasteak ikuspegia zabaltzen du eta munduaren aurrean irekiago egiten gaitu.

Bilbora iritsi ginenean, kanpotarrez betetako institutu batean sartu zuten nire ahizpa bat. Espainian hezkuntza eta osasun publikoa oso onak diren arren, eta are gehiago Euskadin, eskola hartan desberdintasun kultural, erlijioso eta ideologiko asko zeuden. Liskarrak zeuden eskola-irteeran, eta irakasleek asko apaldu behar izaten zuten maila. Eta horrela, hezkuntza ez da berdina. Gainera, desberdintasun handia dago euskaraz badakitenean eta ez dakitenean artean.

Batxilergoa amaitu zuenean, Irakasle Ikasketak egiten hasi zen Burgosen, ez baitzekien euskaraz eta Selektibitateko nota ere ez baitzen nahikoa izan. Baina hara joatea oso garestia zenez, utzi egin behar izan zuen, eta orain, Selektibitateko nota hobetzea lortu du, eta hemen hasiko ditu Irakasle Ikasketak; izan ere, lehen bi urteak gaztelaniaz egin daitezke.

Ahizpa txikia, berriz, itunpeko ikastetxe batera bidali zuten Lehen Hezkuntza amaitzera, euskaraz ez zekielako eta lehendik zeukan maila onari eusteko. Baina hango maila oso apala zela esaten zigun, eta ez zuela ezer ikasten.

Gero maila hobeagoko beste itunpeko ikastetxe batean hasi zen, eta han oso nota onak ateratzen ari da, baita Euskaran ere. Irakasleak esan zidan ikasteko gogo handia duela, eta interes handia duela hizkuntzarekiko. Izan ere, neska euskaldunez osatutako kuadrilla dauka, eta oso ondo integratu da. Errazagoa baita integratzea txikiagoa zarenean.

Bere garaian, nik ere gustura hartuko nuke aholku emango zidan norbait.

Orain Batxilergoa egiten ari da, eta Medikuntza ikasi nahi duela dio, baina astia du oraindik pentsatzeko. Gustuko duen zerbait egin behar duela esaten diot nik, motibatu egiten duen zerbait. Aholkua ematen eta orientatzen saiatzen naiz ni.

Bere garaian, nik ere gustura hartuko nuke aholku emango zidan norbait. Baina modu onean, ez nire amak edo izebek egiten zuten bezala, min handia egin baitidate. Denari ezetz esaten baitzioten. Dena zen debekua edo bekatua.

Nolabait, nik bidea zabaldu diet ahizpei, eta orain haientzat errazagoa da zenbait gauza egitea, hala nola pixka bat apaintzea edo lagunekin irtetea.

Baina, gure amaren jarrera ere aldatu da zertxobait, hemen egoteari esker. Harentzat bedeinkazioa izan da. Egiten dituen ikastaroetan beste neska arabiar eta marokoar batzuekin ibiltzen da, eta batzuetan, festak antolatzen dituzte. Haietako batera joan behar duenean, errimela ematen laguntzeko eskatzen dit; hala esaten dio berak makillatzeari. Eta hori bekatua zen lehen!

Baina ez da hori bakarrik, gauza asko dira. Duela gutxi, adibidez, hiriaren erdian genbiltzala, nire ahizpak mutil batekin eta haren neska-lagunarekin egin zuen topo. Eta bi musu eman zizkion masailean amaren aurrean, eta amak ez zion ezer esan. Lehen, ordea, Madrilen bizi ginenean, lagunak ikusten banituen, inguruan marokoar pila bat zeudela esaten nien, eta eskua emateko, bi musu eman beharrean. Bestela, liskarra izaten nuen etxean.

Baina ahizpekin zera gertatzen zait: haien alde hainbeste gauza egiten ditudanez, eskertu beharrean, badirudi betebeharra dela. Eta zerbaiti ezetz esaten badiot, neurekoia naizela eta neuregan baino ez dudala pentsatzen esaten didate.

Orain mutil-laguna dut, eta badirudi jeloskor daudela, beraientzat denborarik ez dudala esaten baitidate.

Duela ia bi urte ezagutu nuen, lanean nenbilen fruta-dendara etorri zenean. Zerbait hartzeko gelditu ginen, eta halaxe hasi ginen.

Aljeriarra da bera, eta Bilbon bizi da hamalau urte zituenez geroztik. Bitxia da gero; ni arabiarrengandik ihesi nenbilen, eta azkenean, hango batekin hasi naiz. Gainera, beti izan da arazo ugari marokoarren eta aljeriarren artean. Eta, esan daiteke, gure ama, oso itxia baita, arrazista dela haiekin. Ez dakit non entzun dudan, batzuetan, kanpotarrak arrazistagoak direla beren ingurukoekin espainiarrak baino.

Gure amak dioenez, gizon aljeriarrak ez dira onak; haur pila bat izaten dituzte, eta gero, alde batera uzten dituzte emazteak. Baina nik erantzuten diot pertsona bakoitza mundu bat dela. Nik, jakina, ez dut zoritxarreko egingo nauen norbaitekin ezkondu nahi, agresiboa den batekin eta gaizki tratatuko nauen norbaitekin. Nik ez baitiot denak horrelakoak direnik, baina, onartu beharra dago, gehiengo bai. % 60 edo gehiago, agian. Ezin dugu errealitate hori alde batera utzi.

Baina amak berdin-berdin esaten zidan mutil espainiarren batekin ibiliz gero ahazteko bera, nire ahizpak eta familia osoa. Eta hori badudala lehengusina bat Bartzelonan, mosso d'esquadra batekin ezkondua. Eta zoriontsua dela ikusten dut. Alaba bat du, lana, etxea, kirolaria da, afaltzera irteten da eta hori guztia. Eta nik arabiarrek ez ditut hori egiten ikusten.

Nire neba ere Bartzelonara joan da, eta orain han dabil lanean. Arazoak alde batera utziko dituela eta pixka bat egonkortuko dela espero dut.

Nolanahi ere, amak ez du nire mutil-laguna ezagutzen. Ondo moldatuko lirakeela pentsatzen dut, baina nire kulturaren ez dago ohitura hori. Ez diezu mutil-laguna gurasoei aurkezten, ez bada haiei ezkontzeko baimena eskatzeko. Ahizpei bai, haiei aurkeztu diet, baina ez dira oso ondo moldatzen, jeloskor daudelako eta denbora kentzen didala esaten dutelako. Eta hori haiekin pazientzia handia duela kontuan hartuta.

Nire mutil-lagunak espainiar herritartasuna du, baina nik bizileku-baimenarekin jarraitzen dut.

Izapideekin hasi nahiko nuke, baina orain bi azterketa egin behar dira, bat kulturari buruzkoa, eta bestea, hizkuntzari buruzkoa. Gaindituko nituzkeela pentsatzen dut, baina beste izapide mordo bat ere egin behar da, tasak ordaindu, eta gero, hitzordua eskatu. Oso konplikatua da, eta garestia; 1.000 € inguruko kostua izan dezake.

Gainera, guri hamar urtez hemen bizitzen egotea eskatzen digute, eta latinoei, bi baino ez. Hori ez zait bidezkoa iruditzen. Nik uste dut, hamar urtez hemen biziz gero, zuzenean eman beharko liguketela, bai baitirudi gogaitarazteko egiten dutela, mundu guztiak ez dezan herritartasuna lortu.

Nik duela gutxi atera dut gidabaimena, eta, eskatzen badidate, nahiago dut gidabaimena erakutsi bizileku-baimena baino. Lotsa ematen dit, bizileku-baimena erakusten duzunean jendeak beste begi batzuekin begiratzen baitizu. Herritartasuna lortzeak kezka eragiten dit, eta asko gustatuko litzaidake eskuratzea. Baina ez espainiar sentitzeagatik, baizik eta hemen nik baino denbora gutxiago daramatenek dituzten eskubideak eskuratzeagatik. Izan ere, asko hitz egiten da gure betebeharrei buruz, baina badirudi ez dugula eskubiderik. Esaten dute okerrenak garela, baina ez digute gizarteratzen laguntzen, oztopoak baino ez dizkigute jartzen.

Lanpostu askotan, adibidez, ez zaituzte hartzen herritartasuna ez baduzu. Eta hori ez da logikoa, hori gutxiestea da.

Eta politikariek ez dute ezer egiten horren inguruan. Hemen kanpotar ugari dago, baina haiek ez dute ezer esaten. Horregatik, politikak bost axola dit niri, ezin baitut parte hartu. Zergak ordaintzen ditut eta nire betebeharrak betetzen ditut, baina ez dut ez hitzik eta ez botorik. Lehen banuen interes pixka bat, baina orain ez. Uste baitut, azkenean, nahi dutena egingo dutela.

Ni marokoarra naiz, baina dagoeneko hemengoa sentitzen naiz gehiago. Izan ere, hemen eman dut ia bizitza osoa, bizi-maila hobea da, eta iruditzen zait etorkizuna hobea dela, nire herrialdekoarekin alderatuta. Gaur egun, ez nuke han bizitzen jakingo.

Ni marokoarra naiz, baina dagoeneko hemengoa sentitzen naiz gehiago.

Denok bilatzen dugu egonkortasuna, eta ohartu naiz hemen oso ondo nagoela. Sakrifizio handia egin behar izan dut, baina oso gustura nago. Eta, gainera, iruditzen zait hobeto moldatzen naizela hemengo harremanetan.

Marokora bidaiatzen dudanean, oso ondo pasatzen dut, paradisuan egotea bezala baita, baina badakit aldi baterako baino ez dela, ez dela han bizitzen gelditzeko.

Nolanahi ere, ez litzaidake axolako beste herrialde batera joatea. Baina, betiere, nire etxea han ezartzeko. Ez daukat gogorik batera eta bestera noraezean ibiltzeko. Horrela, azkenean, ez baitzara inongoa sentitzen, eta horrek asko nekatzen du. Antzeko zerbait bizi izan dut, eta oso nekagarria da aldiro hutsetik abiatzea, lagunekin, etxearekin eta guztiarekin.

Txiki-txikitatik antolatu dut nire bizitza, eta nahiko argi izan dut zer nahi dudan eta nora noan. Baina Bilbora etorri behar izanarekin, zapuztu egin zitzaizkidan asmoak, eta aldatu egin behar izan nituen planak. Besteak beste, geroko utzi behar izan ditut ikasketak. Asko gogaitzen nau horrek, baina badakit pixkanaka-pixkanaka egingo dudala.

Eta argi daukat nire etxea nolakoa izatea nahi dudana eta hiru seme-alaba izan nahi ditudala. Haien izenak ere aukeratuta ditut dagoeneko, bai eta zer haur-kotxe erosiko didan ere.

Niri falta izan zaidan hori guztia eman nahi diet nire seme-alabei. Bidaiatu dezatela, gauzak ezagutu eta hizkuntzak ikasi. Euskadin jarraitzen badut, ikas dezatela euskaraz txikitatik, oso ondo etorriko baitzaie. Edo jakin dezatela zenbait gauza simple egiten, hala nola igeri egiten eta bizikletan ibiltzen; izan ere, hemengo jendeak badaki horiek egiten, baina nik ez.

Eta erlijioan heziko ditut, baina modu ireki batean. Uste baitut erlijioari esker zenbait muga ditugula, eta hori positiboa iruditzen zait. Niri horretarako balio izan dit.

Nik meskitara eramango nituzke, hizkuntza eta kultura ikas ditzaten, horrek aberastu egingo baititu. Gero, har dezatela nahi duten erabakia. Islamak gauza polit asko ditu; adibidez, gezurrik ez esaten, lapurretan ez egiten eta besteei min ez egiten erakusten dizu, bai eta higienari lotutako zenbait gauza ere.

Niretzako nahikoa da haiek pertsona onak izatea eta inori kalte egin gabe bizi daitezela. Izan daitezela hezibide onekoak eta arduratsuak, eta ikasketa-oinarri ona izan dezatela, prestakuntza funtsezkoa baita. Prestakuntza eta hezkuntza, horixe da bizitzan gelditzen dena.

Nik bizi egin nahi dut, esperimendu eta gauzak ezagutu. Izan ere, azkenean, gauza materialak ez dira gelditzen. Bizi izandakoa baino ez daramazu, zeure sententzioak.

Izan daitezela hezibide onekoak eta arduratsuak, eta ikasketa-oinarri ona izan dezatela, prestakuntza funtsezkoa baita. Prestakuntza eta hezkuntza, horixe da bizitzan gelditzen dena.

Mikel dut izena...

...eta hogeita bost urte ditut. Nire ama Gereñukoa da, eta aita Nikaraguakoa. Han ezagutu zuten elkar, 1987an, ama brigadista joan zenean Nikaraguara. Iraultza Sandinista 1979an gertatu zen, eta, garai hartan, euskal brigadista asko joan ziren Nikaraguara, iraultzaileekin elkarlanean aritzera.

Ama herrialdeko iparraldera bidali zuten, oihan-eremu batera, batik bat haurrez eta eskolez arduratzeko. Aita Managua ingurukoa da, eta, garai hartan, zerbitzu militarra egiten ari zen zonalde horretan, hain justu. Brigadistak babesteaz arduratzen zen. Izan ere, artean arazoak zeuden kontrairaultzarekin. Eta horrela ezagutu zuten elkar.

Ama denboraldi batez egon zen han, eta, gero, hona itzuli zen. 1989an, aitik hilabete batzuk igaro zituen hemen, eta, gero, elkarrekin joan ziren Nikaraguara. Hurrengo urtean ezkondu ziren, eta ni 1991n jaio nintzen. Ama hona etorri zen erditzera, hemen osasun-zerbitzuak hobeak direlako eta bere familiarekin egoteko. Aita nire jaiotzarako etorri zen, eta berehala itzuli zen Nikaraguara. Gero, ama eta biok joan ginen hara, nik lau hilabete nituenean.

Bi urte baino gutxixeago bizi izan ginen Nikaraguan. Lehenbizi, aitona-amonen etxean, eta, gero, gurasoek erositako etxe batean; etxeak lursail txiki bat zuen. Gero, etxea familiako bati utzi zioten, ezkondu egin behar baitzuen justu gurasoak hona etorri zirenean.

Oposizioak hauteskundeak irabazi zituenean, aita lanik gabe gelditu zen. Denbora batez, gurasoak etxean gauzak saltzen saiatu ziren, han asko egiten baita hori, baina egoera oso txarra zen, eta aitona-amonek hona etortzera animatu zituzten gurasoak.

Nahiz eta, kontatu didatenaren arabera, hasieran aitona-amonak oso pozik ez egon ama Nikaraguara joan zenean eta tirabirak egon gurasoak Gereñura

bizitzera joan zirenean, aitona-amonek beti lagundu digute. Berez, gurasoak zenbait urtez bizi izan ziren aitona-amonen etxean.

Aitak lana aurkitu zuenean garraio-enpresa batean, etxe bat alokatu genuen Agurainen, eta, gero, orain lanean ari den fabrika lanpostu finkoa eman ziotenean, etxe bat erosi genuen Agurainen.

Ama betidanik izan da oso pertsona aktiboa eta oso mendizalea, baina Nikaragutatik itzuli ginenean, gaixotasun kroniko bat atzeman zioten, eta gaixotasunak asko ahuldu zuen. Horregatik, ezin zituen lan asko egin. Dena den, nik hamar bat urte nituenean, herriko eskola-jangelan hasi zen lanean, eta, gaur egun ere, hantxe jarraitzen du.

Nik Aguraineko eskola publikoan ikasi nuen DBH arte. Gero, institutuan egin nuen Batxilergoa, eta, gero, EHUan ikasi nuen. Inoiz ez dugu dirua sobera izan. Baina, edonola ere, nire familian publikotasuna defendatzen dugu.

D ereduan ikasi nuen. Izan ere, amak, hemen euskara gutxi hitz egiten den arren, euskara ikasi zuen, eta irakaslea izan zen euskaltegi batean. Beti hitz egiten zidan euskaraz, eta gaur egun ere euskaraz hitz egiten dit. Horregatik, ikastolan hasi aurretik ere banekien euskara. Aitak euskara ulertzen du, baina ez du hitz egiten. Hitz batzuk baino ez ditu esaten. Euskara ikasi nahi izan du, baina lan egiten duen fabrika, txandaka egiten dute lan, eta, hori dela eta, ezin izan du euskara ikasi.

Oso oroitzapen onak ditut ikastolaz, eta, berez, ikastolako ikaskideak izandakoak gaur egun nire kuadrillakoak dira.

Oso oroitzapen onak ditut ikastolaz, eta, berez, ikastolako ikaskideak izandakoak gaur egun nire kuadrillakoak dira. Hori oso normala da herri txikietan.

Ez nuen asko ikasten, baina erraza egiten zitzaidan, eta irakasgaiak aise gainditzen nituen. Oraindik ere, batzuetan irakasle batzuekin topo egiten dut kalean. Elkar agurtzen dugu, eta beti galdetzen didate zer moduz nagoen eta ea lanik badudan.

Gutxi gorabehera 15 urte arte, ohikoena Aguraineko jendearekin ibiltzea da, baina, gero, kirolak egiten hasten zara, eta, gainera, beste herri batera joan behar duzu ikastera. Hortaz, zonaldeko beste herri batzuetako mutilekin harremanak egiten hasten zara; alegia, zure betiko kuadrillakoa ez den jendearekin eta zure ikaskideak izan ez diren pertsonekin. Gurasoei autoz eramateko eskatzen hasten zara, bai eta apur bat sufriarazten ere, berandu arte ateratzen zarelako. Nik beti izan dut konfiantza gurasoekin, eta haiek taburik gabe hitz egin didate gauza guztiei buruz: drogei buruz, alkoholari buruz, sexuari buruz eta horrelako gauzei buruz. Mahuka zabal samarra izan dut, baina nik ere behar bezala erantzun diet gurasoei.

Gainera, inoiz ez dut arazorik izan jendearekin erlazionatzeko; beti izan naiz oso lagunartekoa. Eta, halaber, gurasoek ez dute arazorik izan herrian. Carlos nikaraguarrak galdetzen baduzu, denek dakite nor den. Ez dute immigrantetzat hartzen. Izan ere, hona etorri zenean, duela hogeitahi baino gehiago, hemen gizon

argentinarr bat eta emakume dominikarr bat bakarrik zeuden. Immigrante gutxi zeuden, eta ez zeuden gaizki ikusiak.

Hori guztia gero gertatu da, jende gehiago etorri zenean, Kolonbiatik, Ekuadorretik eta batik bat Magrebetik. Orduan hasi zen jendea esaten lana kentzera datozela. Orduan hasi ziren laguntzen inguruko tirabirak eta ez buru ez hanka ez duen alarma sozial moduko hori.

Aitak, horrelako komentario iraingarriren bat entzuten duenean, nahiz eta komentarioa berari buruzkoa ez izan, berehala esaten die horrelakorik ez esateko. Horrelako gauzak esaten dituztenak ezjakinenak izan ohi dira, eta, gero, isilik gelditzen dira, ez diote aitari ezer esaten. Aitak orobat esan dit maiz tabernan jendeak horrelako tentelkeriak esaten dituela, bera hor dagoela pentsatu gabe. Niri ere gertatu izan zait noizbait ni zirikatze horrelako komentarioak egiten ari zen norbaiti aurre egin behar izatea. Zure gurasoak nongoak diren edo horrelako zerbait esan diezazukete, baina gerta daiteke haien gurasoak ere Euskal Herritik kanpotik etorriak izatea. Min emateko modu erraz bat da, baina berez tontakeria bat da.

Eta niri, berez, hemen hezi naizenez, ez zait azentua nabaritzen, nahiz eta nire aitaren antz apur bat izan. Jendearekin hitz egiten dudanean, nik esan ohi dut nire aita Nikaraguakoa dela eta han familia dudala.

Orduan, bai, batzuek esaten didate apur bat igartzen zaidala; baina, bestela, ez dira konturatzen. Udan egun pare batez hondartzara joaten naizenean, beltzaran-beltzaran jartzen naiz, eta, batzuetan, kuadrillakoek *beltza* esaten didate, baina iraintzeko ez. Ezizen bat da, norbaiti *txinatar* edo horrelako zerbait deitzearen pareko. Kuadrilla askotan gertatzen da hori.

Eta niri, hemen hezi naizenez, ez zait azentua nabaritzen, nahiz eta nire aitaren antz apur bat izan.

Amaren aldetik, aitona-amonak ditut. Egoitza batean daude, jada oso zaharrak direlako. Bisitatzera joaten garenean, jada ez gaituzte ezagutzen. Amak neba bat ere badu, dibortziatua eta alaba bat duena. Alaba Bartzelonan bizi da, amarekin. Amaren neba Gereñun bizi da orain, zonalde horretan lan egiten duelako, baina maiz elkartzen gara harekin, eta oso harreman ona dugu. Ezkondu zenean, Nikaraguara joan zen emaztearekin, herrialdea ezagutzeko. Baditut, halaber, osaba-izeba zahar batzuk, Gasteizen bizi direnak, alde zaharrean. Berrogei urteko seme bat dute, eta, ni baino zaharragoa izan arren, harekin eta haren kuadrillarekin gelditzen naiz, Gasteizen poteoan ibiltzeko edo Alaves ikustera joateko. Oso ondo moldatzen gara.

Aitaren aldetik, Nikaraguan daudenez gain, anaia nagusiago bat Miamira joan zen, eta hiru seme-alaba dituen arreba bat Bartzelonan bizi da duela hamahiru urtez geroztik. Lehen, Bartzelonara joaten ginen Urtezahar-gaua haiekin pasatzera, baina hazi ahala, hemen atera nahi nuen egun horretan, eta harremana galdu dugu apur bat. Dena den, telefonoz hitz egin ohi dugu, eta haiekin egoten naiz Bartzelonara joaten naizenean.

DBHn nengoenean, aitak batzuetan esaten zidan medikuntza ikasteko, gero Nikaraguara eta halako herrialdeetara laguntzera joan ahal izateko, baina, egia esan, ez naiz oso trebea zientzietan, eta oso zaila iruditzen zitzaidan. Hori dela eta, Batxilergo humanistikoa egin nuen institutuan, eta irakasle-ikasketak egitea pentsatzen aritu nintzen. Baina azkenean EHUen ikus-entzunezko komunikazioa ikastea erabaki nuen, gustatzen zitzaidalako eta erraza zela esan zidatelako. Izan ere, nik argi nuen gustatzen zitzaidan zerbait ikasi behar nuela unibertsitatean. Lagun batzuei beren gurasoek esaten zieten zer ikasi behar zuten, baina niri gurasoek beti esan didate nik nahi nuena egiteko. Gainera, ikasketak 21 edo 22 urterekin amaitzen dituzunez, beti bila dezakezu lantxoren bat, eta zuk zeuk beste ikasketa batzuk ordaindu.

Egia esan, ikasketak oso erraz egin nituen, eta, amaitzean, EHUk eta EITBk antolatutako multimedia-komunikazioko master batean izena eman nuen. Eskolak amaitu ondoren, udan praktikak egin nituen ETBn, kronikak eta elkarrizketak egiten. Oso giro ona zegoen, eta, gainera, ordaindu egiten zidaten Munduko Kopako partida bat edo tourreko etapa bat ikusteko —gauza horiek, berez, etxean egin ohi ditut—.

Ni beti nengoen prest elkarrizketak egiteko edo edozertarako. Izan ere, azken finean, ausartzea da kontua. Esperientzia ona izan zen ETBko kazetariekin, txikitatik ikusi nituen kazetari horiekin, lan egin ahal izatea. Arlo hori lehendik gustatzen zitzaidan arren, gauza guztiek praktikan nola funtzionatzen duten ikusi ahal izan nuen. Gogotsu joaten nintzen lanera, eta konturatu nintzen horretan lan egin nahiko nukeela.

Gainera, niri betidanik asko gustatu izan zait kirola egitea. Txikitan, sei urtetik hamabi urtera bitartean, palan aritzen nintzen. Bitxia izan behar zuen haur nikaraguar bat palan jolasten ikusteak. Gero, futbolekin aritu nintzen urtebetez. Trebea nintzen, eta gustatzen zitzaidan. Jendea ezagutzen zenuen, eta lagunekin egoten zinen, eta hori da politena txikia zarenean. Baina hurrengo urtean utzi nuen, dena serioagoa-edo bilakatzen hasi zenean.

Ama asko poztu zen, ez zaio-eta batere gustatzen futbola. Partidetara ere ez zen joaten, ni ikusteko. Batzuetan, nire futbol-karrera babestu ez izana leporatzen diot, txantxetan. Izan ere, erretiroa eman ahalko niekeen.

Aita, bai, joaten zen partidetara, nahiz eta bera ere ez den inoiz oso futbolzalea izan. Handitan noizbait Mendizorrotzara eramanez, eta aitortu dit pena ematen ziola eta damutu egiten zela txikitan hori maizago egin ez izanaz, besterik gabe batera joateko eta giroaz familiartean gozatzeko. Niri, berez, alderdi hori gustatzen zait; alegia, partida aurretik jendearekin egotea eta taldeek egingo dutenari buruz hitz egitea, garagardo batzuk edaten dituzun bitartean. Eta hori bera egitea amaieran, partida hizpide hartuta. Nire ustez, futbola ekitaldi moduko bat da, non jendearekin elkartzeko baitzara.

Baina Nikaraguan beisbolaren eta boxeoren zaleagoak dira. Txikitan, batzuetan beisbolekin aritzen nintzen lagunekin, erraketa batekin eta pilota batekin, eta

aitak arauak irakasten zizkigun, eta gurekin jolasten zen. Halaber, batzuetan, ETBn ematen zituzten boxeo-borrokaldiak ikusten nituen aitarekin.

Gaur egun, ia ez dut kirolrik egiten, bizikleta apur bat eta beste ezer gutxi, baina oraindik ere izugarri gustatzen zait futbola, pilota eta txirrindularitza ikustea.

Nikaraguara itzuli nintzen lehen aldian, bost urte nituen. Gogoan dut lagunei esaten niela elefanteak eta tigreak ikusiko nituela. Ziur asko, dokumentalen bat ikusiko nuen TVE 2 katean edo horrelako zerbaitean. Elefanterik eta tigrerik ez, baina eltxo asko zeuden, eta bero handia egiten zuen.

Orobat oroitzen naiz Managuako aireportuan militar asko zeudela eta beldurtu egin nintzela. Baina aitak lasaitu egin ninduen, lagunak zirela eta haietako batzuk ezagutzen zituela esanez. Eta aitaren familia ere gure zain zegoen.

Bi urte geroago, Mitch urakana gertatu zen. Urakanak Nikaragua suntsitu zuen. Askok hitz egin genuen familiarekin telefonoz, baina aita oso kezkatuta zegoen eta hara joan behar zuela erabaki zuen. Urakanari buruzko berriak egunero agertzen zirenez, jende askok galdetzen zigun ea nire familiaren berririk bagenuen. Eta gurasoak hemen dirua biltzen aritu ziren, hara eramateko. Jendeak asko lagundu zuen. Baina uste dut arazo batzuk egon zirela GKE batekin eta banku baten kontuarekin. Hortaz, azkenean, aita hara joan zen, eta dirua premia handien zuten zonaldeetan banatzeaz arduratu zen.

Normalean, bi urtetik behin edo joan gara Nikaraguara. Ni oso gustura joan naiz beti, hemen ez dudan familia baitaukat han. Osaba-izeba eta lehengusu pila bat ditut. Nire familiak badu denda bat, eta, denda horretan, denetik saltzen dute. Jende asko pasatzen zen bertatik. Ni nire adineko mutikoekin eta lehengusuekin jolasten nintzen.

Orain, haietako batzuk ezkondu daude, eta seme-alabak dituzte. Horregatik, ez gara lehen bezain beste ateratzen elkarrekin. Igandeetan elkartu ohi dira, beisbolearen aritzeko, garagardo batzuk edateko eta, gero, elkarrekin jateko etxeetako patioetan, modu informalean.

Amona ere han dago. Jada zahar samarra da, eta ez dakizu ikusiko duzun azkeneko aldia izango den. Hori gertatu zitzaidan aitonarekin: gaixo egon zen zenbait urtez, eta, joan ginen azkeneko aldian, bagenekien ez genuela berriro ikusiko. Eta hori oso latza da.

Bitxia da gertatzen dena: hemen, ni naiz beltza, eta, han, berriz, zuria. Gainera, apur bat luzeagoa naizenez eta azenturik ez dudanez, oso deigarria egiten zaie.

Hori gertatzen zitzaidan lehengusuekin diskoteketara joaten nintzenean. Han, diskoteketan, jendeak jan eta edan egiten du mahai batzuetan, eta, gero, dantzarako pista bat dago erdian. Eta dantza eginez ligatzen dute neskekin. Niri lotsa handia ematen zidan neskei nirekin dantza

Bitxia da gertatzen dena: hemen, ni naiz beltza, eta, han, berriz, zuria.

egiteko eskatzea, baina *latin lover* bat den lehengusu batekin joaten nintzen, eta hura arduratzen zen horretaz. Eta dantza pare bat egin ondoren, neskak nire azentuarekin harritzen nituen. Oso ondo pasatzen nuen.

Lehengusuetako batzuk jada lanean badaude ere, ez dute diru askorik, eta, ostatuagatik ezer ordaintzen ez diegunez, hara joaten garenean, guk ordaintzen dugu denen janaria. Han egoera nahiko txarra da, eta oinarrizko elikagaien prezioa asko igotzen ari da.

Dena den, dezente lotsatzen dira, eta ez dira aprobetxatzen, guk ordainduko dugula pentsatuta. Izan ere, beti utzi diegu argi hemen gauzak ez daudela direnak eta ez direnak gastatzeko moduan. Esaten diegu hemen ere bizitza ez dela batere erraza eta dirua ez dela zerutik erortzen.

Izan ere, emigrante batzuek familiakoei bidaltzen dizkieten argazkietan, kristoren autoak eta etxeak ikusten dira, baina agian lan egiten ari diren lekuaren argazkiak dira. Eta Nikaraguara joaten direnean, gauzak primeran atera zaizkielako itxura egitea atsegin dute, nahiz eta berez hori horrela ez izan. Duela urte batzuk, han geundenean, Estatu Batuetan bizi zen bat agertu zen, aspaldian Nikaraguara joan ez zena. Traje zuri bat zeraman soinean, Julio Iglesias bezala, eta izugarritzko furgoneta bat gidatzen zuen, auzoko buruzagia izango balitz bezala. Mutikoei hitzeman zien beisboleko ekipamendu oso bat bidaliko ziela, bateak eta guzti, baina inork ez zuen berriro haren berririk jakin. Eta baditugu Estatu Batuetan bizi diren auzoko batzuk, itzultzen diren bakoitzean mariachi batzuk eramaten dituztenak, lur orotako ibilgailutzar bat alokatzen dutenak eta mundu guztia gonbidatzen dutenak. Guk hori egiten ez dugunez, jende askok esaten du dirurik ez dugula. Guk nahiago dugu gauzak diren bezala esan eta arrandiaz ez jokatu. Izan ere, hemen, esaterako, 1.500 € irabaz ditzakezu hilean, baina denak eskuetatik ihes egiten dizu, gastu finko pila bat daudelako: ura, argia, berokuntza, zergak, aseguruak eta abar. Nikaraguan ez duzu etxea ordaintzen. Izan ere, gehienek familiaren lursailean eraikitzen dute etxea, eta jendea edozein modutara konektatzen da, legez kanpo konektatu ere, argindar-lineara. Erokeria hutsa da.

Baina, tira, beti bidali dugu diru apur bat botiketarako eta familiarentzat. Eta urtebetetzeetan, diru apur bat bidaltzen diegu, kapritxoren bat eros dezaten.

Oso liluratuta itzultzen naiz, aina gero ahaztu egiten zait. Konturatzen naiz nire bizitza hemen dagoela. Hemen hazi naiz, hemen ikasi dut eta nire kuadrilla hemen dago.

Nikaragutatik itzultzen naizenean, beti pentsatzen dut izugarri gustatuko litzaidakeela han bizitzea. Izan ere, herrialdea asko gustatzen zait, eta oso liluratuta itzultzen naiz. Egun osoa pasatzen dut hango rancherak entzuten eta Interneten beisbol-partidak ikusten. Nikaraguarren antzera. Gogoan dut txikitan dendetara joaten ginela eta coca-cola erosten genuela (han, ura baino merkeagoa

da). Poltsa batean botatzen zuten coca-cola, eta, gero, lastotxo batekin edaten genuen, edo plastikoa kosk eginez. Eta itzultzen nintzenean, coca-cola lata bat erosten nuen litxarkeria-dendan, poltsa batera botatzen nuen eta halaxe edaten nuen. Lagunak zur eta lur gelditzen ziren horrekin.

Baina gero ahaztu egiten zait, poliki-poliki. Konturatzen naiz nire bizitza hemen dagoela. Hemen hazi naiz, hemen ikasi dut eta nire kuadrilla hemen dago.

Aitak askotan esan dit orain erabakitzen utziko lidaketela, baina ni txikia nintzenean, hemen gauzak ondo atera izan ez balira edo lanik gabe gelditu izan balitz, pisua salduko genukeela eta Nikaraguara joango ginatkeela bizitzera, hutsetik hasteko.

B plan moduko bat izango zen. Etxetxo bat eraikitzea aitona-amonon lursailean eta negozio bat abiatzea pisuaren salmentarekin lortutako diruarekin. Jende guztiak ez du aukera hori; guk, ordea, bai. Alderantzizko immigrazio moduko bat izango zen.

Baina nik ez dut inoiz hartu oso aukera errealtzat.

Gurasoek ez dute ezer erabaki, baina noizbait esan dute erretiroa hartzean agian Nikaraguara joango direla. Gutxienez urtean hiruzpalau hilabete pasatzera. Neguan hara joan, eta, gero, udan hemen egon. Izan ere, oso ondo aterako litzaieke hemengo erretiroarekin Nikaraguan bizitzea.

Aita oso ohituta dago hemen bizitzera, ia bizitza erdia hemen daramalako, baina batzuetan herrimina sentitzen du, batez ere Nikaraguara bidaiatzeko unea gerturatu ahala.

Eta orain egunero irakurtzen du Internet bidez *Nuevo Diario* egunkaria, hango albiste guztien berri izateko, eta, Facebooki eta WhatsAppi esker, maizago gaude kontaktuan hango familiarekin.

Gurasoak beti egon dira oso harro nik Nikaragua oso kontuan hartu dudalako. Duela urte batzuk, adinez nagusia egitean, Nikaraguako herritartasuna eskuratu nuen, Nikaraguako herritarra ere izatearen ideia gustatzen zitzaidalako. Orain, han botoa eman dezaket.

Ni, lehenik eta behin, euskaldun sentitzen naiz, eta, gero, nikaraguarra. Baina inoiz ez dut ahaztuko nire parte hori. Izan ere, han, gauza asko ikasi eta bizi izan ditut, eta familia eta lagunak ditut. Oso harro nago horretaz guztiaz, eta hemen denek dakite erdi nikaraguarra naizela eta aita hangoa dela.

Eta Nikaraguan nagoenean, halaber, harro egoten naiz euskalduna izateaz.

Ni, lehenik eta behin, euskaldun sentitzen naiz, eta, gero, nikaraguarra. Baina inoiz ez dut ahaztuko nire parte hori.

Edonola ere, askotan galdetu izan diot neure buruari nire bizitza nolakoa izango zen nire familia Nikaraguan gelditu izan balitz. Ziur asko, hiru seme-alaba izango nituzke, agian bi emakumerekin; izan ere, han zur eta lur gelditzen zara gauza horiekin. Telenobeletan bezala da, baina bizitza errealean. Katramila pila bat izaten dituzte familian.

Berez, oso katolikoak dira. Elizara joaten dira igandero, baina monogamiari eustea zail egiten zaie. Oro har, han oso erlijiozaleak dira.

Orain dagoen gobernuak ere (gobernu sandinista da, hots, iraultzarena) lelo hau du: *Nikaragua kristaua, sozialista eta solidarioa*. Hain zuzen ere, iraultza sandinistarekin hasi zen aurrera egiten askapenaren teologiaren kontua, herriarengandik gertuago zegoen eliza mota batekin. Alegia, Carlos Mejía Godoyren nekazarien meza eta gauza horiek.

Amonak eta izebak egun osoa pasatzen dute elizan. Kristoren fundamentalistak dira. Lehengusuek apur bat gehiago paso egiten dute; dena den, lehen elizako talde batean jotzen zuten.

Aitak, ordea, beti egin dio uko katolizismoari, eta ama ere ez da inoiz horretaz arduratu. Ni ez nago ezta bataiatua ere. Gurasoek esaten zidaten handitan katolikoa izan nahi banuen egiteko nahi nuena, baina haiek ez nindutela sartuko sinesten ez duten erlijio batean.

Nikaraguan nagoenean, oraindik ere galdetzen didate ea zergatik ez noan elizara. Han, pare bat aldiz joan naiz mezatarara, eta hango mezak kristoren festatzarrak dira; ez dute zerikusirik hemengo mezekin.

ETBko praktikak amaitu nituenean, master amaierako lana prestatu nuen, eta, gero, neguan Nikaraguara joateko aprobe txatu nuen. Izan ere, gurasoak abuztuan joan ziren hara, eta nik ezin izan nuen haiekin joan, lanagatik. Lehenbiziko aldia izan zen hara bakarrik joan nintzena.

Bidaiatik itzultzean, amak behin eta berriz esan zidan Lanbiden izena emateko, eta, azkenean, halaxe egin nuen, nahiz eta estatistikek adierazi jende gutxiri aurkitzen diotela lana.

Horretaz gainera, curriculumak banatzen hasi nintzen, eta, handik bi hilabetera gutxi gorabehera, jakin nuen norbait behar zutela inguruko nekazari-kooperatiba bateko komunikazio-sailean, han lan egiten zuen ezagun baten bidez. Hartu egin ninduten, eta urtebete baino apur bat gehiago daramat han lanean.

Pozik nago lanarekin. Izan ere, komunikazio korporatiboaren gaia gustukoa dut; kazetaritzaren beste adar bat da, eta adar horren berri jakitea interesatzen zait. Gainera, enpresa ez da oso formala. Nire nagusiak nekazariak dira, egun osoa baserrian lan egiten aritu ostean tartetxo batez elkartzen direnak.

Nik urte hauetan guztietan eskuratutako ezagutzak aplikatzen ditut. Niri, betidanik, dezente gustatu izan zait diseinu grafikoarekin eta webguneekin zerikusia duen guztia. Nekiena aplikatu dut, eta, denbora librean, nire kabuz ikasten jarraitu dut.

Obra-amaierako kontratu bat da, baina gustura nago, eta hor lanean jarraitu nahiko nuke. Dena den, zalantzarik gabe, nahiago nuke kirol-kazetaritzarekin lotutako zerbait aurkitu.

Edonola ere, nik prestatzen jarraitzen dut. Masterra amaitzean, ingelesa ikasten hasi nintzen Hizkuntza Eskola Ofizialean. Izan ere, oso ahaztua nuen,

eta garrantzitsua iruditzen zait komunikaziorako, ez bereziki tituluagatik. Eta horretan jarraitzen dut, nahiz eta, lana dela eta, batzuetan zail egiten zaidan.

Horretaz gainera, diseinu grafikoko ikastaroren bat egin nahiko nuke, nire kabuz ikasi dudana osatzeko. Gustatzen zaizkidan gauzetan ikasten jarraitu nahi dut. Nik hemen jarraitu nahiko nuke lanean, baina ez litzaidake axolako kanpora joatea. Esaterako, Madrilera; izan ere, asko gustatzen zait, eta, gainera, Gasteiz baino merkeagoa iruditzen zait.

Unibertsitateko ikaskide batzuk hara joan ziren master bat egitera, eta askotan joan naiz bisita egitera.

Arabian gelditu nahiko nuke, edo gutxienez Euskal Herrian, baina Madrilera, Bartzelonara edo beste herrialde batera joan behar badut, joango naiz. Horretarako ari gara prestatzen.

Kuadrillako lagun batzuk kanpora joan dira ikastera, baina bakar bat ere ez da joan kanpora lanagatik.

Ziur asko, Gasteizen lan egingo banu, pisu bat alokatuko nuke han. Duela gutxi, hiru lagun Agurainen pisu bat alokatzeari buruz hitz egiten aritu ginen. Baina azkenean ez genuen hori egin. Izan ere, aitak arazoak ditu fabrian, eta erabaki nuen pauso hori ez ematea; hartara, etxean apur bat lagundu dezaket. Gainera, gurasoekin oso harreman ona dut, eta, hortaz, ez dut presarik.

Nolanahi ere, kuadrillan ni izango nintzateke etxetik joaten lehena. Tira, kuadrillako bat orain neska-lagunarekin bizitzera joan da, baina bere gurasoen pisu batera, eta hori ez da gauza bera. Horrela, ni ere joango nintzatekeen.

Gurasoen etxetik joango banintz, batik bat apur bat kanpoaldean bizi naizelako izango litzateke, eta batzuetan apur bat nekagarria delako mugitzea, nahiz eta kilometro pare bat izan. Duela hilabete batzuk, autoa erosi nuen, eta orain autoz joaten naiz leku guztietara. Lehen, ohituta nengoen oinez ibiltzera, baina orain gogorra egiten zait.

Onartzen dut nire pisua izatearen eta han denbora gehiago egotearen ideia gustatzen zitzaidala, baina oraingoz alde batera utzi dugu kontua. Izango dugu joateko aukera.

Dena den, Batxilergoaz geroztik badugu lokal bat. Duela gutxi, lekuz aldatu gara. Bi kuadrilla elkartu gara; izan ere, denborarekin, kuadrilla horietako kide batzuk joan egin ziren. Eta orain, lagun baten aitaren lantegia izandako lokal handi-handi batean gaude.

Orain, hogeita bost lagun gaude han. Ni ez naiz oso lokal zalea. Gustatzen zait tartetxo bat egotea, baina nahiago dut kalean ibili eta tabernetara joan, edo udan terrazetara.

Halaber, izugarri gustatzen zait bidaiatzea, baina ezin izan dut asko bidaiatu familiarekin. Izan ere, Nikaraguara joaten ginen urteetan, dirua aurreztu behar izaten genuen. Tren-billeteak bakarrik 1.000 € inguru dira. Anaia bat izango banu, ez dakit zenbatean behin joan ahalko ginatkeen hara.

Noizean behin, kanpinera joaten ginen asteburu pasa, hemendik gertu. Nagusiagoa egitean, gehixeago bidaiatu dut, lagunekin. Portugalen egon ginen, eta Interrail moduko ibilbide bat egin genuen Erdialdeko Europako lau herrialdetan barrena. Diru apur bat eskuratzen nuen festetan txosna batean lan eginez, eta aitona-amonek ematen zidaten dirutik aurrezten nuen. Halaber, gitarra bat saldu nuen, eta, gainera, ez dut erretzen, eta hori dezente nabaritzen da aurrezten duzunean.

Nikaraguara egindako bidaietan, bai, apur bat mugitu naiz, eta herrialdean barrena ibili naiz, baina batez ere familiarekin egoten gara, amona bizirik dagoen bitartean behintzat.

Kuadrillako lagun batzuk Nikaraguara joan ziren duela urte batzuk, zonaldeko elkarte batek antolatutako elkartasunezko bidaiara batean. Nik ere izena eman nuen, baina azkenean ezin izan nintzen joan. Gainera, ezingo nukeen familiarengandik ehun kilometrora egon eta haiekin ez egon. Itsasoa zeharkatzen badut, haiekin egoteko da. Latinoamerikako beste leku batzuetara joan nahiko nuke, jakina, baina, oraingoz, nire bidaien helburua ez da hori.

Nolanahi ere, aurtun Karibera joango naiz lehenbiziko aldiz. Jada dena ondo lotuta daukat, eta Karibeko uharte batera joango naiz, eta hiru gau pasatuko ditut han. Amari esan diot dagoeneko, eta berak ere etorri nahi du.

Baina aitak argi utzi digu bera etxean geldituko dela bere familiarekin.

Nikaragua ez dago batere esplotatuta turistikoki. Orain, Costa Ricara joaten diren pertsona batzuk Nikaraguara igotzen hasi dira, ez baitu zerikusirik. Askoz gutxiago dago esplotatuta, eta askoz merkeagoa da. Oso plan ona da lagunekin joateko.

Ama asko mugitu da beti euskararen edo gai politiko eta kulturalen aldeko elkarteetako jendearekin. Ama eta aita kultura-elkarte bateko kideak dira. Festetan, txosnan egun bat antolatzen dute Nikaraguako gauzekin. Eta beti izan dute harreman handia hemen dagoen Nikaraguako eta El Salvadorreko jendearekin. Amak oraindik harremana du lehenbiziko aldiz Nikaraguara joan zenean brigada burua izan zenarekin; Gasteizen bizi da, Nikaraguako neska batekin.

Aitak ez du inoiz bere burua kanpotartzat hartu. Beti egon da oso integratuta, eta inork ez du gutxietsi.

Jasangaitza egiten zait gurasoekin Gasteizera etortzea, jende guztia ezagutzen dute eta.

Txikitan, nik ere salvadortarren eta nikaraguarren seme-alaba dezente ezagutzen nituen, baina denborarekin harremana galdu dut haiekin. Azkenean, zure lagunekin irteten zara.

Baina duela denbora bat, Aguraineko festetan, itxura latinoak zuen neska batekin egin nuen topo; neska ezaguna egiten zitzaidan. Harekin hitz egin, eta jakin nuen gurasoen lagun batzuen alaba zela eta txikitan askotan egon nintzela haren etxean. Luze aritu ginen hizketan, gauza komun asko ditugulako. Haren ama hemengoa da, eta aita hangoa, eta bera hemen bizi izan da ia beti. Ni bezalakoa da, eta horrek sentiarazten dizu gauza berezi baten parte zarela.

Izan ere, aita hona etorri zenean, kanpoko jende gutxi zegoen, eta, gainera, hemengo norbaitekin egotearen abantaila izan zuen, eta horrek gauzak gehiago errazten ditu integratzeko orduan. Ni oso eroso bizi izan naiz egoera honetan. Aitak ez du inoiz bere burua kanpotartzat hartu. Beti egon da oso integratuta, eta inork ez du gutxietsi. Tira, agian garrantzi handirik gabeko kasu bakanen batean, baina, bestela, ez.

Orain, marokoar, senegaldar, kolonbiar eta beste jatorri batzuetako herritar gehiago ikusiko ditugu. Hona lanera etorri den jendea da, seme-alabak hemen izan dituen, immigrazioaren boomaren ondoren. Beraiek hemengoak sentitzen dira, eta hemengoak dira. Hori da herrialde honen errealitate berria.

Futbolearen ere ikusten da. Esaterako, Athleticen ez dago kanpotarrik, baina badago beltz bat, Iñaki Williams, Bilbon jaioa. Duela urte batzuk, halaber, Jonás Ramalho egon zen, eta polemika batzuk sortu ziren horren inguruan, baina orain badirudi ondo onartu dela. Baina, jakina, oso futbolari ona da, eta horrek ere eragina du.

Alemaniko selekzioan ere hori bera gertatzen da. Gero eta turkiar eta tunisiar gehiago daude, eta betiko ariar ilehori gutxiago.

Eta hori gero eta ohikoagoa bilakatuko da. Nire aitonak ez zukeen hori inoiz imajinatuko, baina egoera den bezalakoa da, eta, nire ustez, errealitate honek gizartea aberasten du.

Orain, kuadrilla askotan daude latinoamerikarrak eta marokoarrak. Eta gero eta gehiago egongo dira. Dena den, egia da aldea dagoela txikitan etorri zirenen eta 19 urterekin edo gehiagorekin etorri direnen artean. Txikitan etorri zirenetako batzuek neska-laguna ere aurkitu dute hemen; nagusitan etorri direnak, ordea, beraien artean ibiltzen dira maiz.

Niri tristeza iruditzen zait hona etorri direnak beren ghettoetan gelditzea, nahiz eta, azkenean, errua bi aldeena izan. Hemengo jendearena, batzuetan oso itxia delako eta aurreiritziak dituelako, baina baita haiena ere, azkenean erosotasunagatik-edo haien artean bakarrik elkartzen direlako. Niri legitimoa eta logikoa iruditzen zait hori, baina horrela gauza asko galtzen dituzu.

Ni norabait bizitzera joango banintz, leku horretako errealitatearekin eta jendearekin inplikatu nahiko nuke. Beste kontu bat da hango jendea irekiagoa edo itxiagoa izatea eta hobeto edo okerrago onartzea. Baina bizi zaren lekuan inplikatzen ez bazara, ezin duzu esan hor bizi zarela.

Ni Nikaraguako gauzen berri jakiten saiatzen naiz. Ez dut nahi oporretara joateko leku bat soilik izatea. Nire bigarren herrialdea da, eta asko interesatzen zait han gertatzen den guztia.

Ni Nikaraguako gauzen berri jakiten saiatzen naiz. Nire bigarren herrialdea da, eta asko interesatzen zait han gertatzen den guztia.

Gogoan dut hamalau urte inguru nituenean amak zenbait irakasgaitako testu-liburuak enkargatzen zituela Nikaraguan. Nik interes handiz irakurtzen nituen, hango gauzen berri izateko.

Eta orain, Nikaraguarekin lotutako gauzak jartzen ditut Facebooken, lagunek herrialdeaz zerbait jakin dezaten. Independentziaren egunean, irailaren 15ean, gordeta daukagun Nikaraguako banderaren irudi bat jartzen dut. Eta musikari buruzko informazioa biltzen du, bai eta hango berrieekin eta historiarekin lotutako gauzei buruzko estekak ere.

Eta hona etortzen den jendeak hau zer den eta nora etorri den jakiteko interesa izatea nahiko nuke. Izan ere, hori iruditzen zait integratzeko modurik onenetako bat. Baina ez dut nahi esan gai batzuk ematea, ikas ditzazun eta azterketa bat egin dezazun. Hori ez da integratzeko modua. Besterik gabe, egun batean tragoxka batzuk hartzera edo frontoira joaten bazara, dezente ikasiko duzu jendeak hemen duen bizimoduari buruz. Eta hori garrantzitsua da.

Nik ildo horretatik jarraitzera animatuko nituzke integrazioaren arloan lan egiten dutenak, nahiz eta badakidan ez dela hain erraza eta formula aurkituko bagenu izugarria izango litzatekeela.

Etxean, ez dugu Nikaraguako festak-eta ospatzeko ohiturarik, baina amak hango platerak egiten ikasi du, eta maiz jaten ditugu. Gainera, orain errazagoa da produktu horiek eskuratzea; izan ere, Latinoamerikako produktuak saltzen dituzten denda asko daude, batik bat Gasteizen.

Hasieran, aitari dezente kostatu zitzaion hemengo janarira ohitzea. Dena den, orain ohitu egin da, eta esaten du gehiago gustatzen zaiola askotarikoagoa delako. Han, beti gauza berberak jaten dituzu.

Edonola ere, aita ez da, ez, nikaraguar prototipoa. Oso urduria eta puntuala da. Hainbestearino, non Nikaraguara doanean gogaitu egiten baita jendearen jokabidearekin. Amak esaten du nikaraguar kakalarriena aukeratu duela eta ni aita baino nikaraguarragoa naizela lasaiagoa naizelako. Hango gizartea eta ni primeran gatoz bat.

Izan ere, haiek beste erritmo batean bizi dira, eta nik, han nagoenean, hori balioesten dut gehien. Arazoak dituzte, jakina, baina zoriontsuak dirudite, nahiz eta kasu jakin batzuetan ia jatekorik ez izan. Nire ustez, klimak ere laguntzen du horrelakoa izaten eta gauzak horrela hartzen.

Ama beti egon da oso inplikaturik politikan, eta Nikaraguara joan izana oso lotuta dago haren ideia politikoekin. Eta aitak iraultza sandinistan parte hartu zuen. Hortaz, nik txikitatik bizi izan dut hori. Txikitatik ikusi dut teleberri albistegia eta eramanez manifestazioetara.

Politikan hezi naute, eta dezente eztabaidatzen dut haiekin gauza hauetaz. Izan ere, nahiz eta funtsean antzeko ideologia dugun, badaude bereizten gaituzten gauza batzuk.

Eta ez dut ulertzen politikaz paso egiten duela dioen jendea, hala nola nire lagun batzuk. Niri gustatu eta interesatu egiten zait. Izan ere, dena da politika: zure inguruko pertsoneri eragiten dien edozer gauza. Batzuetan, politikaz dugun kontzeptuak politikan aritzen direnei eta politikarekin etekinak lortzen dituztenei soilik egiten die erreferentzia. Baina zure ekintza guztiak eta hartzen dituzun erabakiak zure ideologiaren eraginpean daude. Nik oso argi dut hori, eta beti inplikatu nahi izan dut. Etorkizun hobea nahi dut niretzat eta nire jendearentzat. Gainera, hemen, Euskadin, oso giro politiko tirabiratsua bizi izan dugu, eta horrek jarreraren bat hartzera eta horretaz hitz egitera bultzatzen zaitu. Orain, agian kontua lasaitu egin da apur bat. Dena den, beti daude auzi sozial batzuk, inplikatzeko eta jarreraren bat hartzea eskatzen dutenak. Esaterako, 15 urte nituenean, herriko festetako batzordean egon nintzen, eta Gazte Asanbladan ere parte hartzen nuen.

Amaitzeko, nire bizitzari eman diodan errebasoaren ondoren, zerbait nabarmentzekotan, orain arte esan dezaket pribilegiatua sentitzen naizela. Bi herrialde, bi kultura eta bi errealitate ezagutzen ditut, eta leku bateko eta beste jendearekin batera bizi ahal izan naiz. Horrek beste era batera ikusarazten dizu mundua, eta gizartea hobeto ezagutzeko aukera ematen dizu: ohitura desberdinak, janari desberdinak, hitz egiteko modu desberdinak...

Dena beste era batera eta ikuspegi zabalago batekin ikusten duzu, eta nik uste horrek izugarrizko aberastasun handia eman didala.

Margareth dut izena...

...eta Ekuadorren jaio nintzen arren, badira hamabost urte Lazkaon bizi naizela. Gurasoak ere ekuadortarrak ditut. Tira, ama Kolonbian jaioa da, baina umetan Guayaquilera eraman zuten, eta hantxe bizi izan zen, aita bezala, harik eta biek hona emigratu zuten arte. Gurasoek ekarri ninduten Euskal Herrira.

Hiru ahizpa gara: nagusia, 28 urtekoa, eta ni Guayaquilen jaio ginen; txikiena, aldiz, hemen jaioa da, eta bederatzi urte ditu.

Gure aitak 1999an alde egin zuen Ekuadorretik. Bertako egoera ekonomikoa gaiztotu zenean, hemen bizi ziren senitarteko batzuek esan zioten hemengo bizimodua Ekuadorrekoa baino hobea zela, eta hona etorri zen: hasieran, Bartzelonan jarri zen bizitzen; gero, Donostiara etorri zen, eta azkenik, Beasainen hasi zen lanean okin modura. Hantxe geratzea erabaki zuen, eta etxea alokatu zuen Lazkaon.

Ama hurrengo urtean etorri zen, eta Donostiako jatetxe batean hasi zen lanean; eta bi urte geroago, 2002an, ahizpa nagusia eta biok ekarri gintuzten. Harrezkero Lazkaon bizi gara.

Gu Ekuadorren utzita ama Euskal Herrira etorri zenean, nik lau urte baino ez nituen, eta ez nintzen kasik ezertaz jabetzen. Ama joana zela-eta negar batean gogoratzen ditut ahizpa eta familiako guztiak, baina nik hegazkinez bidaia bat egitera joan zela esaten nien, eta laster itzuliko zela. Aitaren amarekin geratu ginen, eta berehala ohartu nintzen zer-nolako alde zegoen amonarekin bizi edo amarekin bizi.

Neguan iritsi ginen, eta, hain zuzen ere, eguraldia izan zen atentzioa eman zidan lehen gauza. Ekuadorren beroa egiten du urte guztian zehar, eta neguan ere ez dago zertan beroki astunik jantzi; hemen, ordea, neguan sekulako hotza egin ohi du. Sasoi hartan, gainera, gure etxeak ez zeukan gaur egungoak bezalako berogailurik, butanozko berogailu horietako bat baizik, eta hotzak egoten ginen.

Herriak berak ere atentzioa eman zidan: hango lasaitasunak eta hain txikia izateak. Ekuadorren hiriguneko auzo batean bizi ginen, eta kalean sekulako burrunba entzuten zen beti.

Beste desberdintasun handia hizkuntza zen, hemen jendeak euskaraz hitz egiten baitu.

Gurasoek ikastolara eraman ninduten, baina ez interes handia zutelako nik euskaraz hitz egiten ikas nezan, eskura besterik aurkitu ez zutelako baizik; berentzat erosoena eta gertuen geratzen zitzaiena horixe zelako, alegia. Ikastolan hasi nintzenean, dena egiten zitzaidan oso arraroa. Irakasle eta ikaskideek euskaraz hitz egiten zidaten, eta nik gaztelaniaz erantzuten nien. Haiekin komunikatzen saiatu arren, ez zidaten tutik ere ulertzen. Izan ere, Ekuadorreko gaztelania oso desberdina da hemengoaren aldean: kotxeari, adibidez, *carro* esaten diogu guk, eta nik *carro* esaten nuen bakoitzean, jendeak pentsatzen zuen erosketak egiteko orgatxoaz ari nintzela. Oso konplikatu zen dena. Ez nekien arazoa nirea zen, txineraz mintzo nintzela uste zutelako, edo beraiek ziren oso xeble hitz egiten zutenak.

Gainera, gurasoak oso goiz joaten zirenez lanera eta ahizparen ordutegia ere ez zetorrenez nirearekin bat, eskolak hasi baino ordu bete lehenago joan behar izaten nuen ikastolara. Tarte hori maistrarekin ematen nuen, negarrez, hitz egin nahi ez nuela eta ikastolara joan nahi ez nuela esanez.

Maistrak izugarri lagundu zidan hemengo martxara ohitzen. Denbora guztia elkarrekin pasatzen genuen. Oso maitagarria zen. Jendeak zer esan, hura itzultzen zidan, eta hizkuntza ikasi ahala, gauzak nabarmen hobetu ziren. Beti konpondu izan naiz oso ondo ikaskideekin, oso gustura egon izan gara elkarrekin. Gorabeherak ere izan ditugu, noski; baina ezer larririk ez: umeen artean arruntak diren kontuak besterik ez.

Gaur egungo nire lagun-taldea txikitatik ikastolan ibili garen lagunok osatzen dugu.

Lehen ikasturtean, gure gelan kanpoko ikaskide bat zegoen, beltza hura ere, baina ez dakit nongoa zen; gainera, ni ikastolara iritsi eta gutxira alde egin zuen.

Gaur egungo nire lagun-taldea txikitatik ikastolan ibili garen lagunok osatzen dugu. Lazkaon, lehenbizi ikastolara joaten gara Haur Hezkuntza eta Lehen Hezkuntza egitera, eta, gero, institutuan DBH eta Batxilergoa egiten ditugu: lagun guztiok egin dugu bide bera, eta horregatik jarraitzen dugu elkarrekin.

Lehen Hezkuntzako 4. mailara arte, pertsona bat jarri zidaten ikastolako lanekin lagundu nindezan. Eskolatik atera, eta berarekin egiten nituen etxeko lanak; batez ere adierazmena lantzen eta zalantzak argitzen laguntzen zidan, etxeko inor ez baitzen niri euskararekin laguntzeko gai. Ahizpak bazekien zerbait, baina ez zen oso ondo egokitu, eta Andoainera bidali zuten Batxilergoa gaztelaniaz egitera; bestela, izan ere, eta hizkuntzaren gorabehera hori dela medio, DBH errepikatu beharko zuen. Amak urtebete-edo eman zuen euskaraz ez zekiten

gurasoentzat antolatzen zituzten eskoletara joaten, baina, azkenean, joateari utzi behar izan zion, eskola-orduak lanarekin kointziditzen baitzuten. Beraz, zer edo zer ulertzen du, eta hitz batzuk ere ikasi zituen, baina ez niri laguntzeko lain. Lehen Hezkuntzako 5. mailan laguntza kendu zidaten, ondo omen zihoakidan-eta. Hurrengo urtean, ordea, gurasoak dibortziatu egin ziren, eta ikasketak piska bat okertu egin zitzaizkidan. Bost axola niri denak: esaten zidatena egiten banuen, ondo; kontrakoa eginez gero ere, gaizki ez. Tutorea gure bizilaguna zen, oso gertuko pertsona, eta esnatu egin behar nuela esaten zidan. Azkenean, ikasturtea gainditu nuen, baina larri-larri, hala ere.

Garai errebeldea izan nuen, oso: behar ez ziren erantzunak ematen nituen, eta horrela. Gaizki pasatzen ari nintzela ikusirik, tutorea zer egin aholkatzen hasi zitzaidan, lagundu egin nahi baitzidan. Hasieran ez nuen haren gomendiorik onartu nahi izan, ez bainuen uste burutik eginda nengoenik, baina onartzen dut asko lagundu zidala: barrena husten, batik bat.

Uste dut orduko nire portaerak zerikusi handia izan zuela gurasoak banandu izanarekin. Etxean liskar eta tirabira handiak bizi genituen, eta ni ere estu eta urduri nengoen, noski.

Gurasoak dibortziatu eta aitak etxetik alde egin zuenean, gauzek lasaitzera egin zuten; dena zen atseginagoa, eramaten errazagoa. Eta ikasketetan ere hobetzen hasi nintzen, irakasleen laguntzari esker. Izan ere, institutuan denek lagundu eta maitasun handia agertu zidaten.

Gainera, ahizpa txikia ere orduantxe jaio zen, eta horrek heltzen lagundu zidan: amak ez zeukanez etxean ahizpa txikia zaintzen gelditzerik, neu bihurtu nintzen haren zaintzaile eta, aldez edo moldez, baita ama ere; eta horrek, nahi eta nahi ez, burua zentzatzan dizu.

Kontua da, gainera, amak haurra izan zuen garai hartan bertan nire ahizpa nagusia haurdun geratu zela hemeretzi urterekin. Batxilergoa hasia zuen Andoainen, baina mutiletan hasi zen, eta ez zituen ikasketak bukatu, burua pixka bat galdu egin zuen-eta. Erizaintza gradua ere hasi zuen, baina hori ere ez zuen amaitu, artean Ekuadorrera joan baikin, eta han, gaur egun senarra duenaz maitemindu baitzen. Hona itzultzean jakin zuen, hain zuzen, haurdun zegoela.

Amak nahiko ondo hartu zuen berria, baina ahizpari dezente kostatu zitzaion aitari haurdun zegoela kontatzea, gure aita erretxin samarra baita. Azkenean, Ekuadorretik deitu zion, berria telefonoz emateko. Hasieran pentsatu zuen alaba adarra jotzen ari zitzaiola, baina ohartu zenean benetan ari zela, guk uste baino erreakzio hobea izan zuen.

Niretzat ere ez zen erraza izan, zeren eta ahizpa nagusia nire bigarren ama izan baita beti; eta, jakina, oso arraroa egin zitzaidan haur bat izango zuela jakitea. Amak Euskal Herrira ekarri, eta ahizparen mutil-lagunari kontratua egin zioten herriko okindegian, eta hurrengo urtean ezkondu ziren. Gaur egun, mutilak okin

lan egiten jarraitzen du, eta ahizpak, berriz, jatetxe batean sukaldari. Bizimodua ondo doakie. Hasieran, etxea alokatu zuten Lazkaon, baina iaz pisu bat erosi zuten lurren, eta orain han bizi dira.

Hona etorri eta bi urtera joan ginen bueltan Ekuadorrera lehen aldiz, nik zortzi urte nituela. Familiarenera joan ginen, amonarenera. Garai hartan, gurasoak bi etxe eraikitzen ari ziren Ekuadorren, eta batez ere lanak ikustera joan ginen. Niretzat opor moduko batzuk izan ziren haiek, bai bainekien handik Lazkaora itzuliko ginela. Nolanahi ere, ondo gogoan daukat zeinen ederki ibili ginen: lehengusu-lehengusinekin jolasten, adibidez.

Gerora ere beste bi bider joan gara Ekuadorrera, baina hamabi urte nituenetik ez naiz berriz joan, gurasoek orduantxe ekin baitzioten elkarrengandik banantzeari. Beraz, badira zortzi urte sorterrira joaten ez naizela. Eta ez pentsa, gustura itzuliko nintzateke, nire jaioterria batere ezagutzen ez dudala konturatu bainaz. Batez ere amona bizi den ingurua bisitatu nahiko nuke, gure etxea dagoen eskualdea. Izan ere, gu Guayaquilekoak garen arren, hiria ia ezagutu ere ez dut egiten. Eta familiakoak ere ikusi nahiko nituzke berriro, jakina; batez ere bi amonak, zahartzen hasita baitaude; izugarri sumatzen dut haien falta. Beti dabilta galdezka, ea bisitan noiz joango garen. Gustura joango nintzateke, bai, baina oporretan bakarrik, dagoeneko guztiz eginda bainago hemengo bizimodura.

Nire aitaren asmoa, hasiera-hasieratik, Ekuadorrera itzultzea izan da, nik ikasketak amaitu bezain pronto hara joatea; horregatik eraikiarazi zituen hango gure bi etxeak.

Nire aitaren asmoa, hasiera-hasieratik, Ekuadorrera itzultzea izan da, nik ikasketak amaitu bezain pronto hara joatea; horregatik eraikiarazi zituen hango gure bi etxeak. Gero, ordea, amagandik banandu, eta gauzak erabat aldatu dira. Eta orain bi etxeak errentan jarri ditu. Gaur egun, gure aita joan-etorri etengabe bizi da: sei hilabete ematen ditu Ekuadorren eta beste hiru hemen. Baina ahizpa txikia eta ni hemen gaudelako ibiltzen da horrela, noski. Oraingo horrelaxe jarraituko omen du, baina, ziur asko, urte batzuk barru Ekuadorren geratuko da bizitzen. Gainera, hango neska batekin ateratzen hasi da; antza denez, familiaren aurrean ere aurkeztu du neska. Beraz, orain are motibo gehiago ditu bere bikotekidearekin eta amarekin Ekuadorren geratzeko.

Gure ama, ni bezala, ohitu egin da hemengo martxara; hementxe dauka egina bere bizimodua. Gu alokatutako etxe batean bizi izan gara Lazkaon, ez dugu inoiz etxerik erosi nahi izan. Orain, ordea, amari ideia hori dabilkio buruan: etxea erostea, alegia. Horrek esan nahi du oraingo ez duela hemendik alde egiteko asmorik. Dena dela, edozein arrazoirengatik joan behar bagenu, hemengo etxea errentan jarriko genuke, horrela Ekuadorren dugun etxean lasai bizitzeko. Ama oso gustura bizi da Lazkaon, eta etxea bertan erostekotan dabil. Niri ere, egia esan behar bada, inguruko herriak baino gehiago gustatzen zait Lazkao.

Beasain handiagoa da, eta trenaren pasatzen da bertatik, baina ni ohitu naiz gure herrian bizitzera, eta ez nuke ezergatik aldatuko.

Nire ilobak urte bat baino gutxiago zuela, ahizpa nagusiak denbora bat eman zuen Ekuadorren bizitzen, baina gero hona itzuli zen: lehenbizi, alabarekin etorri zen; gero, senarra batu zitzaion. Izan ere, ahizpari ere asko gustatzen zaio Lazkao. Orain, goraxeago esan dudana bezala, pisua erosi du hemen, eta ez dauka alde egiteko inolako asmorik. Ahizpa ere ari da Ekuadorren etxea egiten, baina oportetean joaten direnean bertan lasasi-lasai egoteko dela esango nuke, hau da, gure etxera edo senarraren familiarenera joan beharrik ez izateko. Gainera, etxea errentan jar dezake, dirua hona ekartzeko. Koinatuak eta nik sarritan hitz egin dugu kontu horretaz: berak ere badaki, noski, seme-alabak denborarekin bertakotu egingo zaizkiola, eta argi dauka 50 urterekin-edo Ekuadorrera itzultzen bada (eta horixe da bere asmoa, bai eta ahizparena ere), seme-alabak hemen geratuko direla, eta ongi iruditzen zaio.

Nik uste dut azkenean alde egingo dutela, baina ez orain, zahartzean baizik. Nire iloba ahizpa txikiaren adinekoa da, eta ziur nago hazi eta lagunekin ateratzen-eta hasten direnean, nahiago izango dutela hemen geratzea Ekuadorrera joatea baino. Neuri ere horixe gertatu zait, eta haiek, gainera, hemen jaioak dira, ni ez bezala.

Nongoa naizen galdetzen badidate, nik Ekuadorrekoa naizela esaten dut. Izan ere, igarri egiten zait kanpokoa naizela. Baina, egia esan, nik euskalduntzat daukat neure burua, hemen hazi izanak pisu handia baitu nigan. Txikitatik bizi izan naiz hemen, hemen egin dut nire bizitza osoa. Bi lekutakoa naiz, Euskal Herrikoa eta Ekuadorrekoa, baina euskaldunagoa sentitzen naiz.

Bi lekutakoa naiz, baina euskaldunagoa sentitzen naiz.

Jende askok galdetu izan dit, eta ez nau mintzen inondik ere, berdin-berdin zait. Badut lagun bat txokolatezkoa naizela eta halakoak esaten jarduten zaidana, baina txantxetan, noski; ez ditut inola ere gaizki hartzen haren esanak, nik ere oso gogoko baitut barre egitea. Gero, ordea, amari kontu horiekin joaten natzaio, eta hari ez omen lioke batere graziaz egingo. Txantxak besterik ez direla eta neuk ere halaxe hartzen ditudala esplikatuko behar izaten diot beti.

Beste kontu bat da familiarekin sartzea; hori ez zait batere gustatzen. Izan ere, ahizpa txikia gu baino txuriagoa da. Hiru ahizpen artetik, neu naiz beltzaranena. Gure amak azal argia, ile horia eta begi urdinak ditu, ahizpa nagusiak bezala. Antza dugu, baina kolorearen kontrastea handia da.

Hori dela eta, batzuetan jendea esamesaka hasten da, ez direnak iradokiz, ahizparekin batere antzik ez dudala-eta. Nik ez ditut oso gaizki hartzen, baina azkenean nekatu egiten naiz. Desberdinak gara, eta kito.

Institutuko lagunekin ateratzen hasi nintzenean, Lazkaon ibiltzen ginen. Ona egiten bazuen, mendira joaten ginen; eta txarra eginez gero, Gaztelekuan

geratzen ginen, edota Eroskin patatak erosi, eta aterpeetara joaten ginen kartetan edo beste edozertan jolastera.

Patinekin ere dezente ibiltzen ginen eta, futbolearen ere aritzen ginenez, Beasaingo batzuekin geratzen ginen. Batzuetan gu joaten ginen hara, baina eskuarki beasaindarrak etortzen ziren Lazkaora. Eta, bestela, banku batean eseri eta pipak jaten ematen genuen denbora.

Nire taldeko lagun guztiak Lazkaokoak dira, ez dago inor kanpoan jaioa denik. Gaur egun kanpoko jende dezente dabil inguru hauetan, baina ez pentsa garai hartan asko ginenik atzerritik hona bizitzera etorriak.

Eskolara iritsi berritan, mundu guztia begira geratu eta galdezka hasi zitzaidan, nongoa nintzen jakin nahian, baina, egia esan, nik inori ez nion begiratu arrarorik igarri. Jakina, gurasoak ni baino lehen etorriak ziren (ezagunak, beraz), eta agian horregatik izango zen.

Lanak uzten zionean, ama gure bila joaten zen eskolara, eta harreman polit askoa ehundu zuen nire ikaskideen amekin. Asteburuetan ere, ni lagunekin geratzen nintzenean, ama taberna batera joaten zen gainerako amekin. Amek ez zuten, noski, lagun-talderik osatzen, normalean bikotekidearen lagunekin ateratzen baitziren; baina, edonola ere, oso ondo konpontzen ziren elkarrekin, eta berdin dio zergatik elkarrekin egon beharra sortzen bazitzairen, zerbait hartzeko aprobeztatzen zuten.

Lagunak elkartzen ginenean, hurrengo egunean amek elkarrekin hitz egiten zuten, zer ordutan etxeratu ginen jakiteko; alegia, gutako bakoitzak esandakoa besteek esandakoarekin bat zetorren ikusteko. Uste dut hasieran 12ak arte-edo uzten zigutela; gero, pixkanaka-pixkanaka, etxeratzeko ordua luzatuz joan zen. Batxilergoan, lagunetako askori ez ziguten ordurik jartzen, eta 4:30ak aldera erretiratzen ginen. Eta, jakina, Urtezahar-gauean nahi bezala ibiltzen uzten ziguten, egun hori oso berezia baita guretzat, Beasainera joaten gara-eta; horrelakoetan, gosalduta etxeratu ohi gara.

Aitarekin, gauzak oso bestelakoak ziren. Aitak lanean ematen zuen eguna, eta asteburuetan Beasainera joaten zen beste latindar batzuekin boleibolearen jolastera. Baina gure amak ez zituen halako planak atsegin, ez baitzaizkio kirolak gustatzen. Aitarekin joaten zenean ere, bazter batean geratzen zen begira; esango nuke dezente aspertzeko zela.

Ordiziara ere joaten gara, batez ere ahizpa nagusia eta biok, aitaren arreba han bizi baita familiarekin. Gehientsuenetan oso gustura joaten naiz, lehengusuak ero samarrak baitira, eta hantxe ibiltzen gara, algaraka. Gure urtebetetze-eguna ere elkarrekin ospatzen dugu.

Amaren aldeko familia Donostian bizi da, eta askotan elkartzen gara; batzuetan, geu joaten gara Donostiara, eta beste batzuetan, haiek etortzen dira hona.

Amaren lagun ekuadortarrekin ere elkartzen gara sarri samarretan. Ni ere joaten naiz, baina pentsatzen badut hitzordua gehiegitxo luzatuko dela edo beste zerbait egin behar badut, ez naiz joaten. Gainera, gurasoen lagunaren seme-alabak ni baino txikiagoak dira, eta ez daukagu zerikusirik handirik. Baina, tira,

ederki pasatzen dugu elkarrekin: batzuetan zirikatu egiten ditut, eta jolasean aritzen gara.

Asteburuetan ahizparekin eta koinatuarekin elkartzen garenean elkarrekin afaltzeko, janari ekuadortarra jaten dugu; eta astegunetan ere, amak gogoia baldin badauka behintzat, hango jakiren bat prestatzen du. Urtezahar-gauean, paperezko, kartoizko eta ehunezko panpina bat egiten dugu, gaueko 12etan erretzen duguna, ustez urtean zehar gertatutako gauza gaizto guztiak uxatzeko eta gauza onak erakartzeko. Eta, bitxia badirudi ere, azkenaldian amaren eguna hiru aldiz ospatzen dugu: maiatzeko lehen igandean, Ekuadorren orduantxe ospatzen baita; hemen ospatu ohi den egunean; eta Kuban ospatzen duten egunean, gure lehengusina bat kubatar batekin ezkondu baitago.

Beste ohitura bat ere badugu, erlijioarekin eta teknologia berriekin lotua. Ekuadorreko gure familiakoekin WhatsApp-eko talde bat dugunez, hango baten bati zerbait gertatzen bazaio, haren alde errezatzeko eskatzen digute; hala, haiek mezatan elkartzen dira errezatzeko, eta gu, berriz, etxean.

Izan ere, amaren senitartekoak oso katolikoak dira; amona, batez ere. Igandero joaten da mezatarara, eta astegunetan ere oso sarri. Asko errezatzen du.

Amaren anaia nagusia Austrian bizi da, eta erlijioa eskolak ematen ditu. Orain dela urte batzuk bisitan joan gintzaizkion. Amaren ahizpa Guayaquilen bizi da, eta hura ere oso elizkoia da.

Donostian bizi den anaia eta gure ama ere katolikoak dira, baina ez hainbeste. Eta gu ere berdin: denok gara katolikoak, horrelaxe hezi gaituzte, mezatarara ere joaten gara noizean behin, eta Jainkoarengan sinesten dugu, baina ez gara oso praktikanteak.

Gure lagun-taldeko gehienek ez dute ezertan sinesten, eta askotan galdetzen didate ea ni sinestuna naizen. Nire ustez, Jainkoa badela irakatsi badizute, errazena horretan sinestea da. Nire lagunentzat hori harrigarria da, baina niretzat ez. Nik errespetatu egiten dut ezertan sinesten ez duena, baina niretzat ere errespetua eskatzen dut, nik Jainkoarengan sinesten baitut.

Inoiz seme-alabak baldin badauzkat, ahizpa nagusiak egin duena egingo dut nik ere, hura ere, ni bezala, sinestuna baita, baina ez oso praktikantea. Alaba katekesira eramanez du, eta Lehen Jaunartzea egina du. Eta noizean behin mezatarara joaten dira. Nire ahizpa txikia ere joan da katekesira, eta orain gauero errezatzeko ohitura hartu du. Nik ere halaxe egiten nuen, baina denborarekin ohitura hori galdu egiten da. Otorduen aurretik errezatzeko ohitura ere galdu egin dugu. Ekuadorretik hona etortzean, beti egiten genuen, baina orain ez. Katolikoak eta sinestunak gara, baina ez gara praktikanteak. Erlijioaren kontu

Inoiz seme-alabak baldin badauzkat, ahizpa nagusiak egin duena egingo dut nik ere, hura ere, ni bezala, sinestuna baita, baina ez oso praktikantea.

hori dela eta, gure aita zer den zehatz esaten ez nuke asmatuko. Jainkoarengan sinetsi sinesten du, baina Ama Birjinari ez dio kasu handirik egiten.

Aitari beti gustatu izan zaio politika: egunean-egunean gertatzen denaz informatuta egotea, alegia. Amak, ordea, politikariak begitan hartuak ditu; kontua da amak osaba politikari bat zuela, amonaren anaia, hil egin zutena, eta hortik, ziur asko, bere mesfidantza. Amaren etxean gehiago hitz egiten zen erlijioaz politikaz baino. Eta, egia esan, gure amak ez daki gauza handirik politikaz.

Onartzen dut politika inportantea dela, jakin beharreko zerbait, baina niri ez zait inoiz sobera interesatu. Baliteke etxean amak interesik agertu ez izanak eragina izatea nire jarreran. Lagun bat daukat Zuzenbidea ikasten ari dena eta politika-kontuetan oso sartuta dabilena: hauteskunde-garaian, elkarrekin egoten gara, eta azalpenak ematen dizkigu botoa nori eman jakiteko. Baina, egia esan, ez dut politikaz tutik ulertzen, eta amorrua ematen dit.

Lagunen artean bai hitz egiten da politikaz noizean behin; baina betikoak aritzen dira horretan batez ere, besteok berrikerari ekiten baitiogu: paso egiten dugula, alegia.

Nik argi neukan DBH bukatzean Batxilergoa egingo nuela. Ahizpak ikasketak bukatu ez izanak neure buruari helburu hori jartzeko balio izan zidan. Bera maitemindu egin zen, eta hain zuzen horregatik neure buruari hitz eman nion Batxilergoa amaitu arte ez nintzela mutiletan hasiko. Eta emandako hitza bete nuen.

Baina beti izan naizenez ikastearen aldekoa, eta lagunak ere unibertsitatera joatekoak zirenez, orain karrera amaitzea hartu dut helburutzat.

Hamazortzi urterekin Batxilergoko titulua eskuratzean, institutuko lagunekin Saloura joan ginen. Bikain pasatu genuen, eta bidaia mutiletan hasteko aprobetxatu nuen.

Baina beti izan naizenez ikastearen aldekoa, eta lagunak ere unibertsitatera joatekoak zirenez, orain karrera amaitzea hartu dut helburutzat. Letretako Batxilergoa egin

ondoren, hiru ziren gehien erakartzen ninduten karrerak: Zuzenbidea, Irakasle Ikasketak eta Enpresa Ikasketak. Azkenean, Zuzenbidea egitea erabaki nuen.

Ongi hasi nintzen, baina lehen lauhilekoaren erdialdean ohartu nintzen ez zegoela nire arreta erakartzen zuen ikasgairik. Amari kontatu nion, eta ez kezkatzeko esan zidan, hobe zela horretaz lehen ikasturtean konturatzea karreraren amaieran baino.

Garai hartan, aita Ekuadorren zegoen. Hasieran, Zuzenbidea ikastekotan nobilela esan nionean, oso pozik jarri zen, alaba abokatua izango zuela pentsatuz. Errespetu handia izan diot beti aitari, ikastearen garrantzia irakatsi baitit. Horregatik, karrera uztera nindoala esan nionean, ez nekien nola erreakzionatuko zuen. Hasieran harritu egin zen, baina, gero, aurrera egiteko esan zidan, benetan hori nahi banuen, berak ez zidala zer egin esango, kontua ni gustura egotea baitzen. Gainera, esan nionean Irakasle Ikasketak egingo nituela, oso ongi iruditu zitzaion, bera gorputz-heziketako irakaslea izana

baitzen Ekuadorren. Oso karrera ona iruditu zitzaion, eta animoak eman zizkidan aurrera jarrai nezan.

Beraz, aurtan Irakasle Ikasketei ekin diet EHU. Oso pozik nago, baita ikasgaiekin ere. Hurrengo urtean praktikak hasiko ditut, eta ezin gusturago nago.

Gainera, orain eskola partikularrak ematen dizkiet zenbait neska-mutili. Eskarmentua hartzeko balio dit, eta baita sos batzuk irabazteko ere. Eta hori oso ondo dago, horrela ez baitut amari dirua eskatzen ibili beharrik.

Haur Hezkuntzatik hasi eta DBHra bitarterainoko neska-mutilei ematen dizkiet eskolak. Denak dira kanpokoak: batzuk amaren lagunen seme-alabak, eta beste batzuk ikastolak bidaliak.

Bitxia da ni orain laguntza-premian dauden neska-mutilei eskolak ematen aritzea, batez ere euskarakoak eta mintzamenekoak; hau da, garai batean okerren neramatzan alorretakoak. Ez da neure buruari loreak botatzeagatik, baina mundu guztiak esaten dit euskaraz oso ongi moldatzen naizela. Lagunekin euskara hutsean hitz egiten dut, eta beti esan izan didate eskolak emateko bezain maila ona nuela.

Ingelesarekin, ordea, ez naiz hain ongi moldatzen. Nik uste dut begitan hartu nuela, hona etortzean euskara bihurtu baitzen nire hizkuntza, eta ingelesa, berriz, ez zen ikasgai bat besterik. Eta, gainera, beti niri galdetzen zidaten, eta nik ez nekien zer erantzun.

Ahizpa nagusiari askotan aholkatu izan diot alaba ingeleseko eskoletara apuntatzeko. Izan ere, zer adin duen kontuan hartuta, askoz errazago ikasiko du. Nik ere hasi beharko nuke, baina asko kostatuko zait ikastea.

Gurasoen dibortzio-prozesua oso gogorra izan zen, batez ere hasieran, oso gaizki eraman bainuen. Tratu txarreatik banandu zen ama, eta tartean aitaren kontrako urruntze-agindu bat ere bazegoen. Hasieran, bi asteburuz behin egon behar izaten nuen aitarekin, baina nekatu egin nintzen. Ahizpa txikia eramatera joan behar izaten nuen. Kontua da gurasoek ez zutela elkar ikusi ere egin nahi, ez zirela elkarrekin hitz egiteko gai, eta, jakina, nik ibili behar izaten nuen batek esandakoa besteari esaten: esan hau amari, esan beste hori aitari, eta horrela. Nik beren kontuetan sartzeko batere asmorik ez nuela esan nien azkenean. Gainera, esandakoa aitaren edo amaren gustukoa ez bazen, epelak entzun behar izaten nituen.

Ni oso alaia naizen arren, izaeraz aitaren antzekoa naiz: gauzak argi esaten ditut, eta zerbati gustatzen ez bazait, bota egiten dut, aurrean daukadanari gustatuko zaion pentsatu gabe. Ahizpa, adibidez, duda-mudatan ibiltzen da pentsatzen duena esan ala ez, aitzak zer erreakzio izango duen beldurrez. Horretan amaren antzekoagoa da, badaezpada pentsatzen duen hori ez esatearen aldekoa, kalte egingo duelakoan edo giro txarra sortu duelakoan.

Amak ez du atsegin nire izaeraren parte hori, baina nik beti esaten diot horrelakoxea naizela, eta, beraz, ez dela nire arazoa.

Amari aitaz hitz egiteak ere beldurra ematen zidan hasieran, ez bainekien ondo ala gaizki hartuko zuen, edo zer arraio esango zidan.

Orain aita nire ahizparen Lehen Jaunartzera etorri da, eta badirudi gurasoen arteko harremana hobeto doala; elkar agurtzen dute behintzat, eta ez da gutxi, batez ere nire ahizpa txikiagatik, berak ez baitaki amak, ahizpa nagusiak eta nik zer bizimodu izan dugun. Eta merezi du gurasoek ahalik eta harremanik atseginena izatea.

Gure aita ahizparenean jarri da bizitzen, baina lana aurkitzen badu, logela bat alokatuko du Beasainen, hona etortzen denero egin ohi duenez. Eta, oraingoz, badirudi orain arte bezala jarraitzea erabaki duela; alegia, Ekuadorretik hona eta hemendik Ekuadorrera.

Aurrerantzean ere ikasten jarraitu nahi dut, eta Erasmus moduko batekin Latinoamerikara joan. Ni Mexikora joango nintzateke gustura, baina ama beldurti samarra da, eta ondo pentsatzeko esan dit, Mexiko herrialde arriskutsua dela. Gainera, ondoko herriko bat hara joan eta istripu batean hil zen, eta ama ikaratuta dago nire ideiarekin. Oso urruti egongo naizela esaten dit, bera ez dela han egongo niri laguntzeko, eta antzeko kontuak. Ez dirudi, beraz, nire ideia asko gustatzen zaionik.

Nolanahi ere, Ameriketara joan nahiko nuke, hango hezkuntza-metodologiak bertatik bertara ezagutzeko, Europakoan aldean oso desberdinak direlako. Baina, tira, Europako herrialde batera ere joango nintzateke. Gainera, horrela nire ingelesa hobetuko nuke. Eta ama ez litzateke hainbeste beldurtuko, nahiz eta badakidan ni etxetik kanpo egote hutsak gaixotu egingo duela. Kontuak kontu, oraindik ere badut astia nora joan pentsatzeko, bi ikasturte barrura arte ez baitago ezer erabakitzerik.

Karrera amaitzean hemen lanik aurkitzen ez badut, kanpora joango naiz, baita jatetxe batean edo beste edozertan lan egin behar badut ere. Amak ere badaki

Karrera amaitzean hemen lanik aurkitzen ez badut, kanpora joango naiz. Amak ere badaki hori. Hemendik alde egin eta mundua ezagutu nahi dut.

hori. Hemendik alde egin eta mundua ezagutu nahi dut. Horrek ama beldurtu egiten du, ahizpa txikiarekin bakarrik geratuko bailitzateke. Lana aurkitu bezain pronto, ordea, ama nirekin eramango nuke, eta hori ere badaki. Ni beti izan naiz oso amarena, eta izugarri kostatuko litzaidake beragandik banantzea.

Argi dut irakasle lan egin nahi dudala. Ez dakit non, baina maistra izan nahiko nuke. Eta azkenean Lazkaon osatzen badut familia, hainbat hobeto. Txikitatik bizi izan naiz hemen, eta hementxe bizi nahi nuke. Izan ere, ahizpa txikiak ere hementxe egingo du bizimodua, eta ia egunero ikusten ditudan lagunek ere bai.

Ahmed dut izena...

...eta 31 urte ditut. Nire gurasoak marokoarrak dira, baina ni Bilbon jaioa naiz. Nire lau anaia-arrebak ni baino zaharragoak dira, eta haiek guztiak ere hemen jaioak dira.

Gurasoak duela 45 urte iritsi ziren Euskadira, eta hona etorritako marokoarren lehen belaunaldikoak dira. Marokoko landa-eremu batekoak dira izatez, eta landa-exodoan parte hartu zuten lehenik. Tetuanera joan ziren aurrena, baina han ere egoera zaila zenez, hona etortzeko eskabidea izapidetzen hasi ziren.

Aita izan zen handik irteten lehena; Tarragonara joan zen lagun batekin, han lana zegoelako. Igeltsero-lanak egin zituen han, baita topatzen zituen beste batzuk ere. Urtebeteren buruan, amak ere paperak lortu zituen, eta aita Marokora itzuli zen haren bila, elkarrekin hona etortzeko. Kontakturen bati esker Eibarren jarri ziren bizitzen, tokiko geografiari buruz ezer jakin gabe, lan-arrazoia tarteko, egonkortasun bila. Ez zen izan leku polita delako, inola ere.

Garai hartan, Kantauriko autopista eraikitzen ari ziren, eta portugaldar eta marokoar jatorriko jende asko kontratatu zuten, gaztelarrez eta extremadurarez gain. Haietako bat izan zen nire aita.

Autopista amaitu zutenean, enpresak Segoviara joatea proposatu zion aitari, eta hara joan zen amarekin. Egia esan, ez zuten aukera handirik, zaila baitzen lana lortzea kualifikaziorik gabe eta hizkuntza ongi jakin gabe.

Amari ez zitzaion gustatu leku hura, eta ez hotzagatik eta elurragatik bakarrik. Kontatu didanagatik, hango jendea hemengoa baino itxiagoa zen, eta ez zeuden hain ohituta kanpotarrekin tratatzen. Begiratu nahiko desatseginak botatzen zizkieten, antza denez.

Gauzak horrela, amak ultimatuma bota zion aitari: han jarraitzekotan, Marokora itzuliko zela esan zion. Hala, Eibarrera itzuli ziren, han bazirelako marokoar jatorriko familia gehiago, bederen.

Nikuste, inguruan familiarik ez duzunean zure *herrikideek*, nolabait esatearren, hartzen dutela haien lekua. Azkenerako, zure herrialdeko jendearekin elkartzen

Inguruan familiarik ez duzunean zure *herrikideek*, nolabait esatearren, hartzen dutela haien lekua.

zara, zure hizkuntza hitz egiten dutenekin. Izan ere, gurasoek arabiera baino ez zekiten hona iritsi zirenean. Marokon geratuz gero, behar bada ez zenukeen pertsona horiekin harremanik izango eta ez zenukeen haiekin ezer partekatuko, baina hemen bai.

Dena den, alde batetik laguntza ematen duten arren, kalte ere egin dezakete batzuetan, elkar kritikatzeko eta ika-mikak izateko joera handia baita komunitate horretan.

Hala, Eibarren jaio ziren nire bi anaia-arreba zaharrenak, 40 urtekoa bata eta 38 urtekoa bestea. Familia Bakion bizi izan zen gero, denbora tarte labur batez, eta, azkenean, Bermeon finkatu zen. Han egin dugu bizitza osoa. Nahiz eta anaia gazteena, 32 urtekoa, eta biok Bilbon jaioak garen, Bermeon egin dut bizitza osoa.

Bermeon ikasi dugu lau anaia-arrebok, irakaskuntza publikoan. Urte askoko aldea dago anaia-arrebon artean, eta, horregatik, bi belaunalditakoak bagina bezalakoak gara.

Zaharrenek gaztelaniaz ikasi zuten, garai hartan bazelako horretarako aukera eta gurasoek, ezjakintasunagatik edo, eredu horretan sartu zituztelako.

Alabaina, Bermeo herri txikia eta euskalduna denez, euskaraz jakin behar duzu harremanak izateko. Hori gutxi balitz bezala, gainera, urte haietan handia zen borrokarako grina eta handia zen euskara ikasteko joera. Gauzak horrela, anaia zaharrak euskara ikasi zuen, euskaltegian eta lagun artean, bere lagun guztiak euskaldunak baitziren.

Arreba, berriz, ostalaritzan lanean hasi zen laster, eta tabernara joaten zen jendearekin ikasi zuen euskara. Kaleko euskara egiten du, baina primeran ulertzen du guztia.

Ni ikasten hasi nintzenean, aitzitik, D eredia baino ez zegoen, euskarazkoa. Gainera, anaia-arreba zaharrek gurasoei esan zieten hobe zela euskaraz ikastea haiei gertatu zitzaiena guri ez gertatzeko.

Euskaraz hitz egiten zuten mutikoekin ikasi nuen, eta euskarazko abesti ezagunak abesten genituen elkarrekin, ongi-ongi ulertzen ez nituen arren. Nahaspila ederra nuen buruan, gurasoekin arabieraz, anaia-arrebekin gaztelaniaz eta kalean euskaraz hitz egiten bainuen. Ongi gogoan dut garai hartako nahaspila hura.

Dena den, marokoar edo pakistandar jatorriko familiek —mordoa dira orain— horri buruz galdetzen didatenean, euskaraz ikas dezaten animatzen ditut, errazago egingo baitute bidea horrela alderantziz baino.

Konturatu gabe ikasiko dute gaztelania: eguneroko bizitzan, telebistan entzunda edo komunikabideen bitartez. Hobe da euskara txikitik ikastea. Izan ere, gerora zailago egingo zaie, eta, gainera, askotan eskatuko diete lanerako. Lagungarri izango zaie beste hizkuntza batzuk ikasteko ere, hala nola ingelera edo frantsesa ikasteko, horretan lagunduko dieten tresna gehiago izango baitituzte.

Hori guztia aipatzen diedanean, jaramon egiten didate eta lasaiago geratzen dira, ikusten baitute beraiek bizi duten egoera bera bizi izan duen norbait ari zaiela hizketan.

Kidekoekin izandako harremanari buruzko oroitzapenek gehiago dute gazitik gozotik baino. Burura datozkit batzuetan, oraindik ere, eta garai nahiko tristetzat dut gogoan. Arraro sentitzen nintzen, desberdin. Izan ere, mukizu haiek tentel hutsak ziren, eta *puto moro* esatea zen gu iraintzeko modu errazena.

Nire izena haiena ez bezalakoa zen arren, hemen jaioa naiz, eta zer pentsatu ez nekiela geratzen nintzen gutxien espero nuenean hala iraintzen nindutenean. Umeen artean bezala herrian ere, desberdinak ginen, marokoarrak.

Nire izena haiena ez bezalakoa zen arren, hemen jaioa naiz, eta zer pentsatu ez nekiela geratzen nintzen gutxien espero nuenean hala iraintzen nindutenean.

Esames haiek guztiek min egiten zidaten, nire gurasoak langile porrokatuak zirelako eta ikusten nuelako ez ginela beste familia batzuen maila berean bizi. Gainerakoena baino askoz etxe kaskarragoan bizi ginen, eta pobrezia atarian geunden. Horrek ez du esan nahi, ordea, inor baino gutxiago garenik, ez eta lapurrak garenik ere. Gurasoek gogor egiten ziguten lapurreten kontu horrekin. Balioak oso argi geneuzkan eta bagenekien hori galarazita zegoela. Ez zen aukera bat inola ere eta hobe zen edozertan lan egin lapurtu baino.

Hori horrela izanik, min handia egiten zidaten zenbaiten konfiantza faltak eta begiradek.

Ez dut esan nahi mundu guztia halakoa zenik, noski. Zorionez, oso irakasle onak izan nituen, eta haien oroitzapen onak ditut. Baziren gu euskaraz entzuteaz pozarren zeuden gurasoak ere.

Ikaskideekiko harremanean baziren gorabeherak, baina nire adinekoekin, oro har, ongi konpontzen nintzen. Zaharragoek iraintzen ninduten, goiko mailetakoek. Gainera, garai hartan oso jende gutxi matrikulatzen zen eskola publikoan. Jendeak nahiago zuen ikastolara joan. Eta hori gurean ere D eredu baina ez zegoela.

Batekoek eta bestekoek ezin genuen elkar ikusi eta haiek ez zuten gurekin ibili nahi. Eskola publikoan ere baziren euskaldunak, eta haiek arazo gutxiago izan zituzten. Guk, ordea, dena genuen aurka. Izan ere, garai hartan ez zen atzerritarrik ikastolan, eta herrian ginen gutxiok eskola publikora joaten ginen. Magisteritza ikasi dut, eta betidanik kezkatu nau eskola publikoaren eta ikastolaren arteko bereizketa horrek, aurkakotasun horrek, txiki-txikitatik politika buruan sartze horrek, eta eskola publikokoak baliabide gutxien duten koitaduak eta erdaldunak direla buruan sartze horrek. Izan ere, hori ez da horrela, inondik inora.

Onartu beharra dut gatazka-sentsazio horrek asko eragin zidala garai hartan.

Horregatik guztiagatik, zailtasun handiak izan nituen lagun taldea egiteko. Izan ere, hain gutxi ginenez gelan eta ikastolakoekin jai genuenez, ezinezkoa zen. Saiatu arren, alferrik.

Futbolean edo arraunean hasitakoan soilik izan zenezakeen tratua haiekin, horretarako mundu guztia elkartzen zelako. Hala eta guztiz ere, bereizketa handia zegoen, eta oso zaila zen koadrila batean sartzea.

Eskolan, pare bat lagunekin ibiltzen nintzen, anaia bere adinekoekin ibiltzen zelako eta neskak neskekin ibiltzen zirelako. Gogorra zen, jaietan koadrila handiak ikusten nituelako, eta ni han nengoelako, bi katurekin.

Min egiten zidan, asko gustatzen baitzait jendearekin ibiltzea, eta lagunik ez zuen gizarajoa nintzela zirudielako. Behin eta berriz galdetzen nion nire buruari zergatik gertatzen ote zitzaidan hori.

DBH egiten hasitakoan lehen belaunaldikoak ginen gu, eta Gernikako Institutura joan nintzen horretarako. Aldaketa hori primerakoa izan zen niretzat. Zenbait herritako jendea elkartu ginen han, eta askoz gehiago ginen, 70 bat nire mailan. Jendea koadrila eginda joan zen hara ere, baina, gutxienez, beste herriren batera joan nintekeen, noizean behin, lagunak bisitatzerara. Azkenean, ordea, beti antzematen zen zer lagun-estatus nuen, eta apur bat noraezean geratzen nintzen. Egia da lagun taldea handitu egin zela, baina, hala ere, inorena ez den lurrean jarraitzen nuen.

Batxilergoan hasi nintzen ikastolako jendearekin harreman gehixeago izaten, haietako batzuk ere Institutura joan zirelako horretarako, baina koadrila-kontuak apartekoak ziren, eta alde batera geratzen ginen, beti.

Gainera, garai hartan ez nuen modurik kontu horri aurre egin eta zer demontre gertatzen zen galdetzeko. Gaur egun, egingo nuke, bai, uste baitut inozokeria hutsa dela umetako edo gaztetako kontuek pertsona baten bizitza osoa markatzea.

Lauzpabost urterekin joan nintzen lehen aldiz Marokora. Aitak hogeit hamar egun baino ez zituen, eta arrapalada batean ibili ginen. Bidaia hura tortura hutsa zen. Autobusez joaten ginen Algecirasera, eta itsasontziz handik Ceutara. Azken hori zen bidaiaren zatirik dibertigarriena. Muga pasatzea oso gogorra zen, eguzkiak gogor jotzen baitzuen eta, gainera, auto mordoak baitzegoen. Eta hori gutxi balitz bezala, beti eramaten genuen maleta mordoak, han uzteko arropaz eta beste zenbait gauzaz beteta. Ceutan aitaren senitarteko batek jasotzen gintuen, eta hark eramaten gintuen herriraino.

Hau ez bezalako lekua zela dut gogoan, leku *basati* samarra zela. Asfaltatu gabeko herrien eskualde batean zegoen. Ez zegoen argindarrik eta kalera irten behar zen ur bila. Egongelan egiten genuen lo guztiok, *tetrisean* bezala, sardinalata batean bezala. Oroitzapen bitxiak dira. Hirugarren mundua zela iruditzen zitzaidan.

Sei urterekin joan nintzen hurrena, Eguberrietan. Zirkunzisia egitearren joan ginelakoan nago, hemen ez zutelako halakorik egiten. Oso traumatikoa izan zen, bahitu izan banindute bezala. Gozoki bat eman behar zigutela esan, eta, zas, ohatilan etzan eta kirolan eraman gintuzten. Han esnatu ginen, minez... Gogorra izan zen.

Eta gainera, Eguberriak zirenez eta oparirik jaso ez genuenez, are gehiago haserretu ginen. Azkenean, gu kontsolatze aldera, opari kaxkar erosi ziguten bidean. Tamalgarria benetan.

Helduago egin ahala, gero eta gehiago hasi ginen gauzez jabetzen. Handik gentozela onartzen hastea bezala izan zen.

Helduago egin ahala, gero eta gehiago hasi ginen gauzez jabetzen. Ikusi genuen han zegoela gure familia, aitona-amonak hil zirela, eta osaba-izebak eta lehengusuak genituela. Handik gentozela onartzen hastea bezala izan zen.

Nire gurasoen sorterriko jendea oso etxe kaskarretan bizi da, eta kalamua hazten dute. Ez dute diru askorik egiten horrekin, mafiek eramaten baitute gehien, beste askotan bezala.

Udan, lurra idor-idor geratzen da, eguzkiak gogor jotzen duelako. Kontuz ibiltzeko esaten ziguten, eta arrazoiarekin, gogoan baitut txikituta uzten gintuela. Eguna luze joaten zen eta dezente aspertzen ginen.

Lehengusuekin ongi konpontzen ginen, eta haiekin jolasten ginen, baina beste mukizu batzuek adarra jo eta iraintzen gintuzten. Gutaz barre egiten zuten, azkenean euskaraz jardun eta geuk egiten genien barre. Ez dakit zergatik izango zen, akaso beraiek txankletak erabiltzen zituztelako eta guk beste itxura bat zuten kirol-oinetakoak, beste munduko ezer ez baziren ere. Markesen parekoak ginen haien zati.

Horixe zen Marokora joaten ginenean izaten genuen beste eztabaidagaitako bat. Izan ere, haiei ahal genuen guztia eramaten saiatzen ginen arren, arropa eta arropa ez dena, beti iruditzen zitzaizkien gutxi. *Europarrak* ginelako oso ongi bizi ginela uste zuten, nonbait.

Aitak esaten zien galdetzeko bere anaiari ea zer uste zuen hark, hona etorri eta aldi batez lanean jardun eta gero hara itzuli baitzen, hau oso gogorra iruditu zitzaizkiolako. Baina, noski, ez dira gauza bera entzutea eta bizitzea.

DBH eta Batxilergoa egiten ari nintzela, urteak eman nituen hara udan joan gabe, ingelesa ikasteko bekak eman zizkidatelako. Hiru urtez egon nintzen kanpoan. Oso bizipen ona izan zen, eta oso ongi etorri zitzaizkidan, arnasa hartzeko. Euskal Herri osoko eta penintsulako hainbat lekutako jendea ezagutu nuen, eta, garai hartan, ez nuen lagun askorik hemen.

Gerora zenbait aldiz joan naiz Marokora, gogoan bainuen hara bakarrik joan eta herrialdea nire kabuz ezagutzeko. Alabaina, aitak familiari esaten zion ni hara

joatekoa nintzela, eta, horregatik, haiekin konplitu beharra izaten nuen, horrek dezente aspertzen baninduen ere. Behin bakarrik lortu dut hara lagun batekin geure kasa joatea. Marrakexera joan ginen, eta, han familiarik ez dudanez, parranda egiteko, zokoetara joateko eta denetik jateko abagunea aprobetxatu genuen. Itzela izan zen, benetako oporraldia.

Eta, gainera, bakarrik joaten hasi nintzenean hegazkinez joaten nintzenez, ez nuen hainbeste denbora galtzen. Harrezkero ez naiz autobusez joan.

Gurasoek Marokora itzultzeko asmoa zuten, edo, gutxienez, han egonaldi luzeak egitekoa. Alabaina, biek dituzte osasun-arazoak, eta ezingo dute halakorik egin. Aitak erretiroa hartu zuen, eta mediku-azterketak egin behar ditu aldian behin. Medikuen mende dago, erabat. Ama ere ez dabil oso ondo biriketarik, eta sarritan joaten da medikutara. Osakidetzarekin ohituta daude, eta han badute haien berri. Gainera, osasungintza pribatua da Marokon, eta diruz ordaindu behar da.

Anaiarekin autoz joaten dira hara noizean behin, mediku-azterketen eta -tratamenduen artean abaguneren bat egokitzen zaienean. Baina egun batzuk baino ez dituzte igarotzen han; uko egin beharra izan diote Marokora itzultzeko ideia hari.

Niri ez zaitu burutik pasatu ere egiten hara bizitzera joatea. Duela urte batzuk pentsatu nuen han zerbait antola nezakeela, baina ustelkeria handia eta bestelako kontu asko dago han. Oso bizkorak dira. Oso ongi ezagutzen duzun jendearekin egon behar duzu, erabateko konfiantza ematen dizun jendearekin, baina familiak ez du balio kontu horietarako. Ezagutzen dut halakorik egin duen jendea, eta nahiko erreta amaitu dute. Lagun batek dio nagusiaren begiak gizentzen dituela idiak, eta hala uste dut nik ere.

Gainera, beti duzu sentrazio bera, inorena ez den lurrekoa izatearena, nolabait. Izan ere, hemen jaioa naizen arren, euskaraz hitz egiten dudan arren eta euskaldun peto-petoa senti naitekeen arren, beti egongo da halakotzat hartzen ez nauen norbait, ez ditudalako zortzi abizen euskaldun edota ez naizelako behar bezain musugorria.

Azkenerako ez dakizu ongi non zauden, norekin sentitu behar duzun identifikatuta edota nork laguntzen dizun hemen. Zuk zeuk eraiki behar duzu zure nortasuna bi horien artean, eta «hemen nago» esan.

Eta gauza bera gertatzen zitzaidan Marokora joaten nintzenean ere. Atzerritarra nintzen haientzat, kanpotarra, nahiz eta arabieraz hitz egiten dudan eta hangoa dudan familia.

Azkenerako ez dakizu oso ongi non zauden, norekin sentitu behar duzun identifikatuta edota nork laguntzen dizun hemen. Zuk zeuk eraiki behar duzu zure nortasuna bi horien artean, eta «hemen nago» esan.

Badut naizen hau nahiko ongi deskribatzen duen definizio bat. Ez diot erretolika hori esaten, ordea, nola dudan izena edo nongoa naizen galdetzen didaten guztiei. Batzuek interesa dutela ikusten duzu, baina badira atentatuei, zapiei

eta auskalo zeri buruz hizketan hasten zaizkizunak ere. Zer egoeratan zauden, argumentu bat edo bestea aukeratu behar duzu.

Haurra nintzenean, arazoaren muina arraza zen, mairua izatearen kontua eta horrek berarekin dakarren guztia. Gau egun, ordea, atentatu anker horiek guztiak direla-eta, sinesmenean jarri da fokua. Nik ez dut ezer esango norbaitek atea dela badio, bataioa eta jaun-hartzea egin baditu ere eta elizaz ezkondu bada ere, eta, horregatik, min ematen dit jendeak aurreiritziak izatea musulmana naizela esaten dudanean, hainbat ohitura nire egiten ez ditudan arren.

Hainbat diziplinatan ekarpen handiak egin dituen zibilizazioa dela esateari utzi diogu, eta lapurrak, gerra santua eta auskalo zer beste kontu darabilzkigu ahotan. Errealitatearen irakurketa kaskarra eta sinplista dela uste dut.

Eta, bereziki mingarria, euskaldun batek egina bada, euskaldunek ere halakoak jasan beharra izan baitute Espainiako hainbat lekutan, euskaldun izate hutsagatik. Ea pistolarik bazeramaten galdetzen zietenean, esaterako. Atzoko kontuak dira, eta badirudi jada ahaztuak dituztela.

Gurasoek betidanik egin izan dute otoitz, eta beren erlijioari eutsi diote. Amak zapia soinean eramaten jarraitu nahi zuen hona etorri zenean, baina aitik halakorik ez egiteko esan zion, jendearen begirasunak zirela eta. Duela hogei bat urte berriro zapia janzea erabaki zuen, eta zenbaitek kentzeko esan zioten, askoz ederrago zegoela hura gabe. Amak ongi ikusten zuen bere burua ordea, eta bereari eutsi dio gaurdaino.

Gaur egun, aita txilaba jantzita joaten da meskitara. Jende asko ezagutzen du lanetik, eta guztiek dakite nor den: marokoarra edo zurgina. Agurtzen ditu eta galdetu egiten die ea zer moduz bizi diren haiek eta haien familiak. Islam tradizionala da gurasoena, mundu guztiarekin tratua izatekoa.

Anai-arrebok musulman sentitzen gara, baina ez daramagu erlijioa gurasoek bezala. Eta ez da harritzekoa, beste testuinguru batean jaiok baikara. Ez gara Marokon jaiok; gure hezkuntza eta ingurua desberdinak izan dira.

Anai-arrebok musulman sentitzen gara, baina ez daramagu erlijioa gurasoek bezala. Eta ez da harritzekoa, beste testuinguru batean jaiok baikara.

Hamabi urte nituenean lanean hasi nintzen aitarekin, lehenik, asteburuetan, eta, gero, baita udan ere. Aitak arotz-lanak egiten zituen, eta anaiok hari laguntzera joaten ginen. Ez ziguten gaizki ordaintzen, helduei ordaintzen zietenaren erdia edo, eta dirua guretzat zen. Baina oso lan gogorra zen mukizu batentzat.

Eta, gainera, aitaren nagusiak arrazista hutsak ziren. Iraindu egiten zuten eta hutsaren pare tratatzen zuten. Trakets hutsa zela esaten zioten, baina ez zen egia, aita baitzen gehien lan egiten zuena eta lanik zikinenak egiten zituena. Eta, halaxe amaitu du, ezinduta utzi duen tronbosi batek jota. Koranaren, Mahomaren eta guztiaren kontra jarduten zuten.

Amorru itzela ematen zidan horrek, baina ezin nuen ezer esan, lanik gabe geratzeko arriskua baitzuen. Eta hori, nagusiak Palentziakoak izanda,

gurasoek bezala emigratu beharra izandakoak; bazuten ulerkorrago izan beste emigratzaile batekin.

Amak ere lan asko egin izan du, ostalaritzan eta etxeak garbitzen. Gehienetan kotizatu gabe egin izan du lana ordean, eta, hortaz, ez du erretiroa kobratzerik izango.

Gurasoek ez ziguten gogor egiten ikasketekin, baina ikusarazi nahi izan ziguten zein gogorra den lana. Begiak ireki genitzan nahi zuten, eta jabetu gintezen ikasi beharra genuela halako lanik egin beharra izan ez genezan. Zalantzarik gabe, asmatu zuten, eta argi ulertu nuen beste zerbait egin beharra nuela.

Irakasleek pena hartu zuten Lanbide Heziketari heldu niolako.

Batxilergoa amaitutakoan goi mailako elektrizitate- eta elektronika-modulua egin nuen. Oso nota onak atera nituenez, irakasleek karreraren bat egitera animatzen ninduten, baina etxeko egoera dezente zaildu zen aita gaixotu zenean. Bizimodua geure kabuz atera beharko genuela esan zigun, berak ezingo baitzuen lanean jarraitu. Irakasleek pena hartu zuten Lanbide Heziketari heldu niolako, baina ez nitzen ausartu esaten zergatik egin nuen aukera hori. Lotsa apur bat ematen zidala uste dut, egoera hark heldutasun handirik gabe harrapatu ninduelako.

Anaia zaharrenak Zuzenbidea ikasi zuen, eta lana eta ikasketak, biak batera, egiten zituenez, asko kostatu zitzaion amaitzea. Gauza bera gertatuko zitzaidala uste zuen amak.

Eta halaxe amaitu nuen, gustuko ez nuen zerbait ikasi eta sei urtez baino gehiagoz industrian lanean. Enpresa haietako batean, gainera, batera eta bestera ibili nintzen etengabe, orain Madrileran, orain Bartzelonara, baita atzerrira ere. Polita dirudi, baina ez da hala. Industrialde batera joan eta lan egin besterik ez da egiten; ezin duzu herrialdea ezagutu. Hoteletik enpresara eta enpresatik hotelera besterik ez ginen ibiltzen.

Lan hark ez ninduen betetzen, eta erabat erreta amaitu nuen. Eta hori gutxi balitz bezala, garai hartako lagunek ere ez zidaten askorik lagundu. Lana eta etxea, ez nuen besterik bizitzan; ez nuen nire kontuak zeini kontatu.

Galduta eta depresioak jota amaitu nuen azkenerako; nuenetik ezer ez nuen atsegin.

Azkenean, lana uztea erabaki nuen, baina hori ere asko kostatu zitzaidan. Izan ere, hasieran, gurasoek ez zuten ulertzen nire urduritasuna eta nahigabea. Baina ikusten zuten lanean sufritzen ari nintzela eta atsedean hartzeko astirik gabe bizi nintzela, eta, azkenean, onartu zuten gustuko nuen zerbait egin beharra nuela. Batez ere, amak, hark lagundu dit beti gehien gauza guztietan. Laguntza eskaintzen zidan beti, laguntzeko modurik ez bazuen ere.

Aitarekin, aitzitik, askotan pentsatu izan dut ez zuela ulertzen egiten ari nintzena. Bazirudien askoz gehiago gustatzen zitzaiola kanpoko edonork egindako edozer nik egindako ezer baino.

Uste dut nolabait familiari egozten niola errua egin beharra izan nuen guztiagatik eta karrera bat egiteko aukerarik ez izateagatik. Pentsatzen nuen nirea ez zen zama nuela bizkarrean, eta inor ez zidala esaten nola eraman behar nuen edo nola aska nintekeen zama hartatik. Eta, gainera, pentsatzen nuen familiakoek ez zidatela aitortzen egindako guztia.

Pentsatzen nuen nirea ez zen zama nuela bizkarrean, eta inor ez zidala esaten nola aska nintekeen zama hartatik.

Baina, tira, horrelakoa da bizitza, eta lana utzi nuen. Urtebete langabezian egon nintzen, eta ikastaro batzuk egiteko aprobetxatu nuen abagune hura. Jendea ezagutu nuen, eta horrek on egin zidan. Inoiz ez bezalako lagunen artean nengoen ustekabeen.

Gerora, adin txikikoen etxebizitzetan lan egiteko zenbait eskaintza jaso nituen. Garai hartan jende askok lan egiten zuen halakoetan titulaziorik gabe. Arabieraz hitz egiten zuen jendea behar zen batez ere, gaztetxo asko zegoelako.

Alabaina, zorte txarra izan nuen, ni aurkeztu nintzen unean hasi baitziren titulua eskatzen halakoetan lan egiteko. EGA banuenez, titulua ateratzera animatu ninduten, baina zalantza egin nuen. Ez nekien gustatuko zitzaidan, eta nahiago nuen lehendabizi probatu. Eta, gainera, neuk ere arazoak nituela ikusita, ez nekien gai izango nintzen besteenak konpontzeko.

Azkenean, aurrera egitea erabaki nuen. Bi ikasturte ziren.

Han hasi nintzen pentsatzen ohitu egin beharko nuela pertsonekin lan egiten, eta ez makinekin. Han hasi nintzen, nolabait, naizen modukoa izaten, neuk erabakitako gauzak egiten. Izan ere, ordura arte artaldeari jarraitu nion, bai etxean eta bai herrian.

Une hartan onartu nuen naizen modukoa naizela: beste pertsona batzuekin ibiltzea atsegin dut, diren lekukoak direla ere, ez badiote aterik ixten edozerri buruz hitz egiteari edo edozer egiteari.

Elektrizitatea eta elektronika ikasi nuenean, ez nuen aukerarik izan praktika egitera Norvegiara joateko, eta horregatik, Gizarteratzea ikasi nuenean, ez nuen galdu praktikak Munichen egiteko aukera. Hiru hilabetez egon nintzen han, baina oso gaizki pasatu nuen, urte hartan ez baitzen hemengo beste inor joan. Bakar-bakarrik egon nintzen.

Eta hori gutxi balitz bezala, nire etxea hirigunetik oso urrun zegoen, eta ikamikak izan nituen tutorearekin. Nik gizarteratze-enpresetan lan egin nahi nuen, eta berak adin txikikoekin jarri nahi ninduen. Azkenerako, hango koordinatzailearekin hitz egin beharra izan nuen kontu hura konpontzeko.

Kezka sortzen zidan etxeko egoerak ere, gurasoenak, alegia, inoiz ez nintzelako kanpoan egon hainbeste denboraz. Ez zidaten ezer esaten ni ez arduratzeko; itzuli nintzenean jakin nuen aita eta ama, bi-biak, ospitaleratuta egon zirela zenbait aldiz ni kanpoan nengoen bitartean.

Hiri handiak nahiago ditut, habetan ez baituzu inoren begiradapean izatearen sentsazioa.

Dena ez zen txarra izan ordea, jende asko ezagutu bainuen, eta asmatu nuen aurrera egiten. Gainera, beti gustatu izan zaidanez bidaiatzea eta leku berriak ezagutzea, Istanbulera eta Berlinera joateko aprobetxatu nuen aukera hura. Asko gustatu zitzaizkidan leku horiek biak.

Normalean, hiri handiak nahiago ditut, habetan ez baituzu inoren begiradapean izatearen sentsazioa, ez Bermeon bezala, itzuli orduko begira geratzen zaizkizulako guztiak.

Praktikak egin ondoren lantxoak egin nituen adingabekoen zentro batean eta udaleku batzuetan. Etxebizitza batetik ere dei egin zidaten, ordezkapenak egiteko. Halakoetan ordea, gauez ere egon beharra dago, horixe dio legeak, eta han egon behar izaten da, bakar-bakarrik, hamahiru urtetik hamazazpi urtera bitarteko zortzi mukizuren zaindari-lanak egiten.

Zazpi gau jarraian lan egin beharra izaten da, eta, gero, beste zazpi ematen dizkizute jai, baina aurreko asteari buelta eman nahian ematen nituen egun horiek. Ongi ordaindutako lana zen, baina hura ez zen bizimodua.

Ikusi nuen ez nuela hura egin nahi, ez nuen ikasi jagole izateko. Nazkatu egin nintzen, nire ametsa birrintzea besterik ez bainuen lortuko.

Zortea izan nuen, gutxira lana eskaini zidatelako hemengo ikastetxe batean. Endekapenezko gaixotasun bat dela-eta beharizan bereziak dituen haur baten ikasketa-laguntzailea izan nintzen. Informatika-modulu bat ikasten ari zen, eta haren ondoan egon beharra nuen uneoro. Erabateko aldaketa izan zen, eta oso ongi etorri zitzaidan aukera hura, ikastetxea barrutik ezagutzeko.

Askok ikasi nuen irakaskuntzari buruz, baita programazioari buruz ere, beti gustatu izan baitzait. Titulua niri eman beharko lidatekeela esaten zidaten, ni nintzelako eskoletan galdera gehien egiten zuena.

Harreman hona izan nuen gazte haiekin, ez nindutelako ikusten ez irakasle moduan ez ikasle moduan. Beraiek bezala hitz egiten nuen. Errespetatu egiten ninduten eta aholku eskatzen zidaten.

Mutiko hura gurpildun aulkian ibiltzen zen, eta, hasieran, ez zuen gogorik izaten jolastokira irteteko, lotsatu egiten baitzen. Animatu egiten nuen, eta, azkenean, besteengana hurbiltzen ginen. Ni orgaren gainean jartzen nintzen, eta guztiek begiratzen ziguten.

Oso gustura egon nintzen. Gelako giroa nolakoa zen eta irakasleek eskolak nola ematen zituzten ikusten nuen. Halaxe piztu zitzaidan Magisteritza ikasteko asmoa, aurretik ere aukera horretan pentsatu izan banuen ere. Hala, mutiko harekin lanean egin nuen bigarren urtean, matrikulatu egin nintzen.

Gogorra izan da, baina lortu dut karrera amaitzea mutikoarekin lanean jardun bitartean. Amaitu dut gazte harekin egin beharreko lana, eta, orain GKE batean lan egiten hasi naiz. Gizarteratze-lanetan ari naiz, Bilbon. Hasi berriak direnez, ordu mordoa lan egin dut, iritsi orduko, denetik apur bat egiten.

Bizitzak erakutsi dit ez dela ona lana guztiaren gainetik jartzea eta gauzak gerorako uztea, gaurko ogia eta biharko gosea dakarrelako horrek. Magisteritza ikasi nahi nuen, eta horretan aritu nintzen buru-belarri, lehentasuna emanda.

Gainera, Bolonia prozesua dela-eta garrantzia handia ematen zaionez presentziari, ahal nuen guztia egin nuen eskoletara joateko, ikus zezaten han nenbilela, tutoretzetara joaten nintzela...

Magisteritza ikasteko beka bat lortu nuen, eta horixe izan zen nire helburu nagusia. Bide batez, esan beharra dut ikasketa-bekak izan direla familian jaso dugun laguntza bakarra, nahiz zeta gaur egun askok dioten jendea laguntza bila etortzen dela hona. Inoiz ez dugu jaso gizarte-zerbitzuen laguntzarik.

Bizitzak erakutsi dit ez dela ona lana guztiaren gainetik jartzea eta gauzak gerorako uztea, gaurko ogia eta biharko gosea dakarrelako horrek.

Badira urte batzuk ez naizela gurasoekin bizi. Etxetik irteteko premia nuen, eta, lanean nolabaiteko egonkortasuna lortutakoan, ez nuen aukera galdu. Familiarekiko harremana hobetu egin da harrezkero, lehendik txarra ez bazen ere. Bakion bizi naiz, hangoa delako nire bikotea eta han geratu nahi duelako. Nik nahiago nuke Bilbon biziko bagina, orain han baitago nire lagun taldea, baina pisuak garestiagoak dira Bilbon, Bakiokoak ere atzean geratzen ez diren arren. Gauza bat nuen argi: ez nuen Bermeon geratu nahi.

Egia esan behar bada, gustura nago Bakion, kaleko bizitza asko egiten ez badut ere. Bilbon ematen dut egun osoa, lotara joateaz gain ez dut gauza handirik egiten herrian.

Anaia-arreba zaharrak ere irten dira gurasoen etxetik, baina Bermeon gelditu dira bi-biak. Biek dute bikotea. Arrebaren bikotea hemengoa da, eta anaiaren neska-lagun berria, berriz, Melillakoa. Izan ditu hemengo neska-lagunak ere. Hirurotako inor ez da ezkondu.

Hasieran, gurasoek bazuten gu ezkontzea beharrezkoa zelako ustea, eta, gainera, musulman, marokoar edo dena delako kideko batekin ezkontzea beharrezkoa zelakoa. Anaia-arrebek hemengo bikoteak izan dituzte ordea, eta hori astindu handia izan da gurasoentzat.

Umetan neuk ere banuen ezkontzeko premiaren kontu hori buruan. Musulmanen artean, gainera, kanpokorik ezagutzen ez denean bada joera familiako norbaitekin ezkontzeko, onartuta baitago lehengusuak elkarrekin ezkontzea.

Baina ideia hori ez zitzaidan batere gustatzen, ezta neska haietako bat ere. Egia esan behar bada, hain denbora gutxiz egoten ginenez han, ez nuen denborarik izaten inor ezagutzeko.

Anaia-arrebek hemengo bikoteak izan dituzte, eta hori astindu handia izan da gurasoentzat.

Eta gainera, atzerritarra nintzenez, beren ametsetako Europakoa, ez nekien zenbateraino egon zitezkeen nirekin maitasunagatik eta zenbateraino hona etortzeko interesagatik.

Hemen bizi diren marokoar jatorriko nesken batekin ezkontzea zen beste aukera, baina ez da halakorik izan neska horietako inorekin ere. Ez dakit zergatik den, baina beti izan da harreman txarra familia horien artean. Harrigarria da, batetik elkarren alde egiten dugulako, baina, bestetik, elkar izorratzen eta kritikatzeko dugulako. Bazen bekaizkeria arraroren bat, eta nik paso egiten nuen. Eta, gainera, haietako inor ez zitzaidan bereziki gustatzen.

Ezin dut ukatu, hasieran zalantza egiten nuen ea nola konponduko nintzen nire bikotearen familiarekin, baina ez dut arazo bat ere izan haiekin. Ongi hartu gaituzte bi familiek, bai berak eta bai nireak.

Oraingoz ez dut seme-alabarik izateko asmorik, baina inoiz izaten baditut, ez dut argi nola heziko ditudan. Ez nuke nahi haiek *patxiak* izaterik, baina ezta *hangoak* izaterik ere. Egiazki, ni bezalakoak izatea nahiko nuke, hori zer den argi ez badut ere.

Edonola ere, seme-alaben kontu horrekin ez dut buruhausterik nahi. Alde batera uzten dut.

Beti pentsatu izan dut ez dudala nahi sakrifikatu gurasoak gugatik sakrifikatu diren bezala, ikasketak egin ditzagun eta aurrera atera gaitezen. Izan ere, ahalegin hori dela eta ez ditugu etxean asko ikusi, eta bakarrik ikusi dut nire

Argi dut gurasoek gurekin izan ez zituzten abantailak izango ditudala nik, inoiz seme-alabarik izaten badut.

burua zenbaitetan. Arraroa dirudi, baina gehiago gozatu dut aitaren konpainiaz gaixo dagoela osasun betean zegoenean baino. Bestalde, ordea, gogorra izan da hura hala ikustea eta ikustea ezin duzula gauzarik sinpleena ere egin haiekin, hala nola oportetara joatea.

Edonola ere, argi dut gurasoek gurekin izan ez zituzten abantailak izango ditudala nik, inoiz seme-alabarik izaten badut. Hemen jaioa naiz; hemen ditut erroak; hemen ikasi dut, eta badakit euskaraz. Eta hori guztia lagungarria izango zait une hori iristen denean.

Izan ere, hemen ez dago bigarren belaunaldirik, Frantzian edo Belgikan bezala, edo ez behintzat hainbeste eta herrialde horietan bezalako desberdintasun izugarriekin.

Nik uste beharrezkoa dela eskoletan nolabaiteko orientatzaile bat jartzea, immigranteak bideratzeko, gurasoak zein seme-alabak. Eta, ahal dela, egoera hori bere azalean bizi izan duen norbait izan behar luke, ibilbide hori bera egin duen norbait. Horrek asko lagunduko lieke familiei non dauden eta hemen gauzak nolakoak diren jakiten.

Familia askok uste dezakete eskolara joateak eta bide horri jarraitzeak beren kultura galtzea ekar diezaikeela, eta hori geratu ez dadin, beharrezkoa da bitartekari bat egotea haurren, gurasoen eta irakasleen artean. Hark azalduko lieke bide hori hartzeak ez duela esan nahi bestea alde batera uztea, bateragarriak direla, alegia.

Eskola gizartearen eskala txikiko adierazpena da, eta benetan hala izan dadin, beharrezkoa da ikastalde ahalik eta heterogeneoenak egitea, halakoxea baita egungo gizartea. Aurkakoa egiteak bazterketa ekarriko luke berarekin, ghettoak sortzea, eta hori gutxi balitz bezala, errealitate faltsu baten fantasia sortuko luke, hemengo haurrentzako lekua duena soilik.

Ikastaldean guztiok izan behar dugu lekua gizarteratzea benetakoa izango bada, horixe aurkituko baitute gero gizartean.

Argi dudana hau da: gizarteak aldatu egin behar du edonork izan dezan aukera mailarik altueneko lanpostuetara iristeko, edozein jatorritakoa edo erlijiotakoa izanda ere.

Eta emakumeek ez ditzaten beren helburuak mugatuta ikusi zapia erabiltze hutsagatik. Nire ustez, zapia ez da erlijio-ikur bat, norberak bere arrazoiengatik egindako aukera bat baizik. Ez dut uste inori kalterik egiten dionik, ezta ezer asaldagarria denik ere.

Nire asmoa orain argi ditudan ideia horiek guztiak irakasle-lanetan praktikan jartzea da, edo gutxienez, horretan saiatzea. Ea lortzen dudan.

Daniela dut izena...

...eta hogeita hiru urte ditut. Nire gurasoak Kolonbiakoak dira, Medellínekoak, hain zuzen. Ama enpresaria zen han, baina mehatxu egin zioten lanarekin lotutako arrazoiak zirela-eta, eta, horren ondorioz, Kolonbiatik irten beharra izan zuen. Lehendabizi, Alemaniara joan zen aitarekin, eta han jaio ginen ahizpa, ni baino bi urte zaharragoa, eta biok.

Gero, nik hiru hilabete nituenean, Madrilera joan zen, eta hiru urte nituenean, berriz, Donostiara.

Zarautzen bizi izan gara betidanik, eta ikastolan hasi ginen ikasten, gurasoek hasiera-hasieratik bertakotu gintezen nahi zuten-eta. Gerora, uste dut ikastola itxi zutela eta horretatik hasi ginela ikastetxe erlijioso batean ikasten. Han egin genituen Batxilergoaren amaierara arteko ikasketak.

Aita atea da, baina ez zion inporta gu monjen ikastetxera joatea, maila oneko ikastetxea eta itunpekoa zelako. Erlijio kontuetan nahasketa bitxia dugu familian. Aita atea da, baina haren ama eta gurea katoliko praktikatzaileak dira, eta nire arreba, berriz, agnostikoa.

Amak nahi zuen gu erlijio katolikoari jarraituz heztea; aitak, berriz, helduak ginenean erabakiko genuela zertan sinetsi nahi genuen esaten zuen.

Ni sinestuna naiz, baina zenbait erlijioaren nahasketa moduko bat egin dut eta ez dut sinesten eliza bakar batean ere. Izan ere, uste dut dena txarra dela muturrera eramaten denean.

Arima berraragitu daitekeela sinesten dut, esate baterako, eta halako kontuen aldekoa naiz. Jesu Kristo existitu zela frogatuta dago, eta oso pertsona ona izan zela ere bai, baina hortik Jainkoa badela, Ama Birjinaren kontu hori eta abar sinestera bada alde. Azken finean, ordea, sinestuna izan ala ez, pertsona ona izatea eta ongia egitea da balio duena. Edo hori da nik uste dudana.

**Eskolako oroitzapen onak ditut,
eta ez nuen inoiz arazorik izan
arrazakeriako kontuengatik.**

Eskolako oroitzapen onak ditut, eta ez nuen inoiz arazorik izan arrazakeria edota horrelako kontuak direla eta. Neska koadrila bat nuen, ikastetxe mistoa zen arren oso mutil gutxi zeudelako garai hartan.

Irakasleek asko eskatzen ziguten, baina dena ematen zuten gure alde, eta, arazoren bat bazenuen, berehala hitz egiten zuten zurekin edo zure gurasoei deitzen zieten. Lehen Hezkuntzan batez ere, gehiago ezagutzen zaituztelako eta maitasuna hartzen dizutelako.

Bigarren Hezkuntzan gauzak apur bat aldatu ziren, irakasgai bakoitzeko irakasle bat genuelako. Eta, gainera, orduantxe datozkigulako gaztetako txoro-haizeak. Ni oso burugogorra eta izaera gogorrekoa naiz, eta, batzuetan, zerbait ez nuela egin nahi sartzan bazitzaidan buruan, ez nuen egiten. Gero, abisu bat baino gehiago eman ondoren, gurasoei dei egiten zieten, eta orduan, sekulako errieta egin, eta kalera ez irtetera zigortzen ninduten.

Piper egin nuelako edo, ikastetxetik aitari dei egiten ziotenean, hark babestu egiten ninduen. Etxean geratu nintzela esaten zien, ni gaizki ez uzteko, baina gero izugarritzko sesioa izaten genuen.

Aita ama baino zorrotzagoa izan da beti; amak, berriz, nahiago izan du nirekin hitz egin. Izan ere, Latinoamerikan nahiko matxistak dira, eta amaren egitekotzat dituzte etxea zaintzea, seme-alabekin hitz egitea eta haiek mimatzea.

Gure amak betidanik egin du lana, baina ez du guztiz gainetik kendu rol hori. Egia esan, hemen ikusi duen guztia ikusita, jabetu da aitak dituen eskubide berberak dituela, eta pentsatzeko modua aldatzen joan da.

Nik arazo asko izan ditut aitarekin horrelako kontuak direla-eta; izan ere, ni hemen hazi eta hezi naiz, eta hemengo kontuak ikasi ditut. Berak kultura bat du, eta nik, berriz, beste bat. Nik uste dut guztiok berdinak garela, eta gizonak ezin dutela luze etzanda egon emakumeek etxeko lanak egiten dituzten bitartean.

Baina han, aita izatea Jainkoaren parekoa izatea da. Nahi dutena esan diezazukete, eta zuk isil-isilik geratu behar duzu, eta hori gutxi balitz bezala, barkamena eskatu behar diezu. Nik ez dut hori uste. Errespetua irabazi egin behar dela uste dut, ez exijitu. Eta hori lotsagabekeria hutsa dela uste du aitak. Inoiz amarekin jarrera matxistaren bat zuela ikusten banuen, tartean sartzan nintzen. Zergatik uzten zion zanpatzen galdetzen nion amari. Niretzat hori zapalketa zelako, haren kulturaren normaltzat jotzen bada ere.

Guzti horrek gogaitu egiten zuen aita.

Ahizpa ni baino lasaiagoa da. Isil-isilik gera daiteke aitarekin arazoren bat duenean, baina nahi duena egiten du bizkarra eman orduko. Amaren antza du horretan. Nik izaera gogorragoa dut eta petralagoa naiz; aitaren aldera irten naiz horretan. Eta horrexegatik, hain zuzen, bata bestearen aurka jartzen gara.

Inoiz ez dut arazorik izan ikasketekin; nola-halako notak ateratzen nituen. Ez ahizpak bezalakoak. Hura beti izan da punta-puntako neskatoa, eta nota harrigarriak ateratzen zituen.

Baina niri inoiz ez zait gustatu ikastea. Beti izan naiz azken egunean, mugamugan, azterketa aurreko azken gauean, ikasten duen horietakoa. Baina ez zait gaizki joan.

Matematika eta euskara ziren irakasgai zailenak niretzat. Eta hori ikastolan euskaraz asko egiten genuela eta asko atsegin dudak hizkuntza dela. Oso hizkuntza polita dela uste dut, eta Euskal Herriaren nortasunari eusten diola, baina kostatu egin zait, beti.

Garai hartan, gainera, gure ikastetxean ez zuten gogor egiten euskararekin. Gogoan dut unibertsitaterako hautaprobak guztiok oso nota onak atera genituela irakasgai guztietan, euskaraz izan ezik. Uste dut orain garrantzia handiagoa ematen diotela.

Ikastetxean, saskibaloi-taldean negoen, eta gurasoak gu ikustera joaten ziren. Han, beste nesken gurasoekin egoten ziren. Ikasturtearen hasierako eta amaierako bileretara ere joaten ziren, eta ez dute inoiz arazorik izan. Primeran moldatu dira.

Niri ez zait antzematen kolonbiarra naizela, ez hizkeran ez itxuran, eta jendea asko harritzen da gurasoak kolonbiarrak direla esaten diedanean. Ikastetxean zenbait etxeko adierazpide zuzentzen zizkidatela dut gogoan, eta hala, azkenerako, hango doinua galdu egiten da. Ahizpak ere ez du, eta gurasoek ere galdu dute apur bat. Nerabea nintzenean, gurasoek lotsatzen nintzen, beste asko bezala. Baina ni besteak baino gehiago lotsatzen nintzen, haiek kolonbiarrak zirelako. Agian baztertu egingo nindutela pentsatzen nuela uste dut. Izan ere, garai hartan, kolonbiarrek ospe txarra zuten hemen, lapur- edo hiltzaile-ospea. Nire aita asko amorratzen zen kontu haiekin, eta zenbat eta gehiago saiatu ni hura alde batera uzten, orduan eta gehiago hurbiltzen zen. Nire lagunengana etorri eta bere burua aurkezten zuen. Nire lagunek jator-jatorra zela zioten, baina nik hilko nuke zenbaitetan. Oso gaizki pasatzen nuen.

Orain, harro sentitzen naiz kolonbiarra izateaz, eta neu nabil hori jendeari esaten. Behin, kolonbiarra nintzela esan nion bati, eta ez zela posible erantzun zidan, begi argiak nituelako. A ze grazia egin zidan. Guztiok txikiak, beltzaranak eta begi eta ile beltzekoak garela pentsatzen zuen, nonbait.

Izan ere, nahasketa bitxia dugu familian. Aita azal zurikoa da, baina amaren birraitona ikatza baino beltzagoa zen, eta amona, berriz, mulatoa. Ama beltzarana da, eta ahizpa ere ni baino beltzaranagoa da. Ahizpak, gainera, begi marroiak ditu, ez berdeak gainerakook bezala.

Hark bai, badu apur bat hangoen itxura. Arazoak izan zituen ikastetxeko batekin, *puta negra* esaten ziolako, baina, azkenean, kexatu egin zen, eta espedientea ireki zioten mukizu hari.

Niri ez zait antzematen kolonbiarra naizela, ez hizkeran ez itxuran; jendea asko harritzen da gurasoak kolonbiarrak direla esaten diedanean.

Oro har, ez dugu arazorik izan. Txiki-txikitatik hemen haziak garenez, beti hartu gaituzte hemengoak izango bagina bezala. Erabat bertakotuta nagoela sentitzen dut.

Amak ausart jokatu zuen Kolonbiatik irten zenean, eta ahal zuenean lan egin zuen, lehenik, kolonbiar kontaktu batzuekin Alemanian eta, gero, Madrilen. Han lana galdu zuen, baina, zorionez, hemengo jendea ezagutu zuen, erakundeetako batez ere, eta Donostian hasi zen lanean. Ez zuen asko kobratzen, eta bizitzeko adina geneukan, ozta-ozta. Gerora, komunikazio-enpresa bat jarri zuen, eta horretan dihardu gaurdaino.

Aitak gu zaintzeko ardura hartu zuen txikiak ginenean, eta, gerora, lana bilatu izan du joan garen leku guztietan. Alemanian, espainiera irakasten aritu zen, eta, hona etorri ginenean, enpresa batean hasi zen lanean. Gaur egun, banketxe batean lan egiten du.

Nire amak lanagatik berriro migratu behar izan balu, min handia emango zidakeen hemendik joan beharrak, lagunak eta guztia hemen nituelako.

Izan ere, amak beti nahi izan du Kolonbiara itzuli. Oso patriota da. Handik joan beharra izan zuenean ere, berak nahiago zuen geratu. Prest zegoen bere printzipioengatik eta herriagatik hiltzeko, eta miresgarria iruditzen zait hori.

**Ez dut ez hangoa naizen
sentimendu hori, ez
aberriarekiko maitasun hori.
Batzuetan pena apur bat
ematen dit, baina ez dut
halakorik.**

Nik ez dut ez hangoa naizen sentimendu hori, ez aberriarekiko maitasun hori. Batzuetan pena apur bat ematen dit, baina ez dut halakorik. Ikusten dut hemengo jendeari ere barruraino iristen zaiola Euskal Herrikoa den guztia, baina nik ez nuke asmatuko esaten kolonbiar, espainiar edo euskal herritar sentitzen naizen.

Aukeratu beharra izango banu, hemengoa naizela esango nuke beharbada, hemen dudalako guztia. Alabaina, hemen

loturarik izango ez banu eta etorkizunean lana dela-eta kanpora joan beharra izango banu, Australiara izanda ere, lasai asko joango nintzateke.

Aitak nire antza du horretan, munduko herritarra da apur bat. Hemen ongi banago, hemen geratuko naiz, baina bihar beste norabait joan beharra badut, joan eta kito.

Gurasoak beti bizi izan dira alokairuan, eta ez dute inoiz etxe bat erosteko aukera baliatu, hara itzultzeko asmoari eusten ziotelako. Eta bitxia da, 15 urtean bizi izan garen etxea erostea nahiko luketen unea iritsi denean, ez diete saldu izan nahi, familiako ondarea delako. Nahikoa da nahi izatea ezin ahal izateko.

Ni behin baino ez naiz izan Kolonbian. Urtebete nuen orduan, eta, noski, ez naiz ezertaz oroitzen. Aitarekin joan nintzen, han familia baitu. Behin edo behin joan da harrezkero, amona hil zenean eta diru- edo familia-konturen bat izan duenean.

Aitarentzat ez da arriskutsua hara joatea, baina amarentzat bai. Amorratu egiten da, joan nahi duelako, baina halakorik ez egiteko esaten diogu guk.

Gainera, amak hemen du familia osoa, Euskal Herrian. Hemen bizi dira amona, bost osaba-izeba eta lehengusu batzuk. Ama hemen gustura zegoenez, apurka-apurka etortzen joan ziren.

Eguberrietan, urtebetetzeetan eta horrelako ospakizunetan elkartzen gara. Eta, batzuetan, elkarrekin jateko gelditzen gara izebetako bat eta biok.

Atsegin dut haiekin egotea, otorduak asko luzatzen badira ere eta nik nire kontuetarako denbora nahi izaten badut ere.

Kolonbiar jakiak prestatzen ditugu, baina lan asko ematen duenez, denbora asko behar izaten dugu. Ama euskal sukaldaritzara pasatu da horregatik; errazagoa eta osasungarriagoa dela dio. Hangoan, oro har, frijitu asko eta arrain gutxi izaten da, gurasoen sorterriaren inguruan, Medellín inguruan, batez ere.

Lehengusuetako batzuk arazoak izan dituzte bertakotzeko. Ez dakit zergatik izan den, nagusiagoak zirela etorri zirelako edo beren familiak desegituratuta daudelako. Gurasoak elkarrekin egoteak eragin positiboa duela uste dut nik.

Gainera, hemen garrantzia handia ematen zaio hezkuntzari. Ahizpa eta biok gara karrera bat ikasi dugun familiako kide bakarrak, ez hemengo ez Kolonbiako familiako beste inork ez du karrerarik egin. Horretan zerikusi handia izan dute bai gurasoek eta bat ikastetxeak.

Nire gurasoen koadrilako lagunak hemengoak dira, baina oraindik ere badute harremana Kolonbiako lagun batzuekin, eta bisitan etortzen zaizkigu zenbaitetan. Amaren lagun batzuk laster etortzekoak dira, hain zuzen. Eta hamak etxea hankaz gora jarri du, dena behar bezala dagoela ikus dezaten. Agian familia ere aldatuko duen irudipena daukat.

Izan ere, arrakasta izan duela ikus dezaten nahi du, etxe eder askoan bizi dela eta bi alabek ikasketak dituztela.

Ni hamahiru urterekin hasi nintzen ikastetxeko lagunekin irteten, eta buruhauste ederrak izan nituen hori dela-eta. Dena den, onartu beharra dut ahizpak ate asko ireki zizkidala, hark asko borrokatu beharra izan baitzuen.

Baina, noski, izugarritzko notak ateratzen zituenez, eta ez duenez ez erretzen ez edaten, erraztasun gehiago izan zuen. Nik nota txarragoak ateratzen nituen eta erantzunzaleagoa naiz, eta, horrek, noski, gauzak zailago egiten ditu.

Donostiako Parte Zaharrera joaten hasi nintzen, mundu guztia bezala, eta aitari ondoezak eman zion. Adin horrekin norberare burua kontrolatzen jakiten ez denez, izugarritzko mozkorraldiak harrapatu nituen eta erretzen hasi nintzen. Eta aitari ez zion batere graziaz egin.

Gerora, hamasei urterekin, gaez irteten hasi nintzen. Gurasoek hilean behin irten ninteekeela esaten zidaten, eta lehen autobusean itzuli behar nuela, goizeko 6etan. Eta hobe nuen hura hartzea, gorriak ikusi nahi ez banituen.

Mundu guztiak bezala, lagunei beranduagora arte egoten uzten zietela esaten nien, baina aitak beti erantzuten zidan berdin ziola zer ordutan itzultzen ziren gainerakoak, beraiek jarritako orduan itzuli behar nuela etxera.

Bakar-bakarrik itzultzea arriskutsuagoa zela ere esaten nien, hobe zela lagunekin itzultzea. Eta horrekin apur bat konbentzitzen nituen. Nik uste dut hobe dela goizeko 8etan itzultzea, ordurako egunak argitu duelako eta mundu guztia martxan dagoelako.

Esanak esan, duela urte gutxira arte, aita nire bila etortzen zen, goizeko 6ak edo 7ak izan arren. Iritsi orduko deitzen nion, eta bera nire bila irteten zen.

Oraindik ere deitzeko eskatzen dit, gaueko 11etan etxera itzultzen naizenean, eta hitz egiten dugu. Alde guztietara begiratzeko eta kontuz ibiltzeko esaten dit behin eta berriz.

Kulturak eragin handia du horretan. Oraindik ez du aldatu Kolonbiako txipa emakumeak bakarrik ibiltzearen kontu horrekin. Han emakumeek ezin dute bakarrik irten ilunabarrean, lapurtuko dieten, bortxatuko dituzten edo hilko dituzten beldur. Horretan ere bada aldea aitaren eta amaren artean. Amak ere nahi izaten du nik telefonoz deitzea eta guzti hori, baina ez da hainbeste estutzen. Izan ere, ama gizarte-maila ertain edo altukoa da, eta kriminalitate txikiko auzo on batean bizi zen Kolonbian.

Aita, aitzitik, familia xume batekoa da. Zortzi anaia-arreba ziren eta, auzo gatazkatsuago batean bizi zirenez, denetik ikusten zuten. Zenbait lagun galbidean jarri ziren, narkotrafikoan jardunda dirua erraz irabaz zezaketela ikusten zutelako. Edo sartzen hasi eta gaizki amaitzen zuten, kartzelan edo hilda. Gauza asko ikusi izan ditu, eta buruan geratu zaizkio. Gertatu arte ez dela ezer gertatzen esaten du.

Behin susto ederra hartua naiz neu ere. Goizaldea zen etxerako bidea hartu nuenerako. Kotxea etxe ondoan aparkatu nuenean, atzera begiratzeko otu zitzaidan, eta gizon bat ikusi nuen nire atzetik. Korrika hasi nintzen, eta gizon hark ere pausoa azkartu zuen. Etxeko atarira iritsi nintzenean, elkarri begiratu genion, eta buelta hartu eta etorritako bidetik joan zen.

Zortea izan nuen eta ez zen ezer gertatu, baina, azkar ibiltzen ez banaiz, agian zerbait gertatuko zait noizbait, eta, orduan, arrazoia eman beharko diot aitari.

Gurasoek esan zidaten ikasten jarraitu nahi banuen beraiek baliabide guztiak jarriko zizkidatela, baina, hala ez bazen, lanean hasi beharko nuela.

Batxilergoa amaitu nuenean, gurasoek esan zidaten ikasten jarraitu nahi banuen beraiek baliabide guztiak jarriko zizkidatela, baina, hala ez bazen, lanean hasi beharko nuela. Argi utzi zidaten ezingo nuela musutruk bizi etxean.

Haiek esanak esan, gainera, banekien gaur egun ikasketarik egiten ez baduzu, lan asko egin behar dela gutxi kobratzeko. Eta ikastea dela dirua egin eta ongi bizitzeko modu bakarra.

Txikitatik nuen argi Zuzenbidea ikasi nahi nuela. Bidegabekeria gehiegi ikusten nituen, eta horiek aldatzen laguntzeko modu bakarra izan zitekeela uste nuen. Aitari ongi iruditu zitzaion, nik ikastea nahi zuelako batez ere, baina baita berak ere Zuzenbidea ikasi zuelako. Ahizpak ere Zuzenbidea ikasi du. Eta, beti bezala, sekulako notak atera ditu. Batez besteko nota 7,5etik gorakoa izatea eskatzen

zion beka bati eustea lortu du, alajaina. Eta, orain, Donostiako bulego batean ari da lanean.

Deuston onartu ninduten, baina garai hartan diruz hara joateko moduan ez geundenez, Donostian geratu nintzen. Izan ere, komunikazioaren munduan ere hasi zen antzematen krisialdia. Ahizpak asko lagundu dit karrera egiten; edozein zalantza argitzen laguntzeko eska niezaiokeen. Eta nahiko ongi joan zait, nola-halako notak atera ditut han ere.

Dena den, jabetzen hasi nintzen karrera ez nuela nik uste bezain gustuko, ez nuela abokatu izan nahi. Izan ere, akusazio partikularretan, esate baterako, ahal duzun guztia egin behar duzu zure bezeroak irabaz dezan, nahiz eta gezurra izan eta errugabe bat zigortu. Eta hori nire printzipioen eta balioen aurka egitea dela uste dut. Ezin dut hori egin. Gainera, uste dut lege askok ez dutela ezertarako balio. Gauzek hala funtzionatuko balute ongi legoke, baina utopia hutsa da.

Gero, ikusi nuen Zuzenbidea egin ondoren Kriminologia ikasten hasiz gero karreraren % 60 baliozkotzen dizutela, irakasgai berberak ematen direlako bietan. Gustatzen zait, eta pentsatu dut horri buruz.

Karrera nirekin batera amaitu duten ikaskideak abokatu izateko masterra egiten ari dira, orain derrigorrezkoa baita Boloniaren kontu hori guztia dela-eta. Diru gehiago ateratzeko egin dute.

Ni ez naiz hasi masterra egiten, eta ez dut uste hasiko naizenik. Eta, gainera, orain bezalaxe egin dezaket urtebete barru ere, Kriminologia bezala.

Azkenean, polizia zientifikoarekin eta judizialarekin zerikusia duen zerbaitetan oposizioak egingo ditudalakoan nago. Gainera, esan didatenez, Ertzaintzan sartuz gero, erakundeak berak ordaintzen die karrera Kriminologia ikasi nahi dutenei. UNEDen, uste dut.

Gaur egun asko dira erretiroa hartzekotan diren lehen promozioetako Ertzainak, eta plaza asko aterako dira, baino asko dira horietarako izena eman dutenak ere.

Estatu mailako oposizioak egitea da beste aukeretako bat, baina agian Algecirasera bidal zaitzakenez, ez

dut horretarako gogo handirik. Nik hemen geratu nahi dut, hemen oso ongi hartu gaituztelako bai ni eta bai familia. Oso gustura nago hemen.

Eta, gainera, hemengo bizimodua ona da. Krisialdia antzeman da, baina ez Espainiako zenbait lekutan bezainbeste.

Orain, oposizioak prestatzeko eskoletan hastekoa naiz, akademia batean. Eta euskara titulurik ez dudanez, euskategian ere izena eman dut. Baita gimnasioan ere. Ez dakit zenbat denbora beharko dudana, baina argi dut hori dela egin nahi dudana, eta behar bezainbeste aldiz saiatuko naiz.

Nik hemen geratu nahi dut, hemen oso ongi hartu gaituztelako bai ni eta bai familia. Oso gustura nago hemen.

Leku askotan lan egin dut ikasten ari nintzen bitartean, ez bainuen nahi beti gurasoei diru-eskean jardun. Gainera, zortzi urte nituenetik ibiltzen naiz zaldiz, eta gerora, hamazazpi urte inguru nituenean, aurrera egitea nahi izan dut, asko gustatzen zaidalako zaldi-heziera klasikoa, baina denbora eta diru asko behar da horretarako. Amak esan zidan ezin zuela ordaintzen jarraitu, eta, hortaz, udan berarekin lan egiten hasi nintzen, enpresaren kontabilitatean, diru apur bat irabazi eta eskolak ordaintzeko.

Gerora neskatoen begirale izateko kontratatu ninduten zalditokian. Karrerako bigarren mailan, Donostiako taberna batean hasi nintzen lanean, han lan egiten zuen lagun baten bitartez. Hiru urte daramatzat han. Astean hirutan lan egiten dut, eta kontu bereziren baterako deitzen nautenean.

Ostalaritza gogorra da, eta horregatik lan egiten dut egunezko taberna batean. Onartu beharra dut ez dela nire ametsetako lana, baina egia da asko ikasten dela. Positiboa izan da, lan-mundua nolakoa den ikusi dudalako eta ikasi dudalako batzuetan hobe dela isilik geratzea eta penak irenstea. Batzuetan, egun txarra izan duzulako edo, ez duzu gogorik izaten bezeroei irribarre egiteko, horien artean ere denetik baitago, baina egin beharra dago eta atsegina izan behar duzu guztiekin. Ardura hartzen ikasteko balio izan dit.

Aitak beti esan izan dit ez duela nahi nik gau-giroko taberna batean lan egitea, edozer gertatzeko arriskua baitago hainbeste mozkorren artean. Gurasoak harro daude nitaz, lanarekin arduratsua naizela ikusten dutelako.

Baina uste dut apur bat gaizki ohituta dauzkadala. Ikasten ari nintzen bitartean beti lan egin nuenez, orain uste dute nahitaez egin beharko nukeela, aitak batez ere. Egin beharra dela dirudi.

Horretan ere desberdinak dira. Aita hamaika urterekin hasi zen lanean, ikasten ari zela, eta horregatik, normala dela uste du. Ama, berriz, ikasten aritu zen buru-belarri eta ez zen lanean hasi ikasketak amaitu zituen arte. Dirua izan ala ez izan, hor dago koska.

Dena den, orain, nahita ere ezingo nuke lana utzi, behor bat erosi baitut. Hura mantentzeko lan egin beharra dut. Txakur bat ere badut, kaletik jasoa, eta nirea da haren gaineko ardura ere.

Nahiko nuke hipikako profesionala izan, baina, zoritxarrez, ez dut ez dirurik ez behar den mailarik horretarako. Oso kirol garestia da; oso ona izan behar duzu, eta, gainera, babesleak izan behar dituzu.

Duela hamar bat hilabetetik, bertako mutil batekin nabil. Edu du izena. Hark bai, aberria barru barruan darama. Abertzalea eta Athletic zalea da, eta zortzi abizenak euskaldunak izateko bakarra falta zaio. Medikuntza ikasten ari da.

Nire gurasoek ezagutzen dute jada. Amak oso gustuko du, baina aita apur bat berezia da kontu horietarako. Ez zaio gustatu nirekin irten diren mutiletatik bat bera ere (bertakoak ziren guztiak). Izan ere, ni naiz haren neskato txikia.

Aitak ez du konfiantza handirik oraindik Edurekin, baina bai nire ahizparen mutil-lagunarekin. Hura ere oso abertzalea da, eta eztabaidan aritzen dira. Gainera, aitari ez zaio Athletic gustatzen, ez baitu ulertzen nola joka daitekeen

bertako jokalariekin bakarrik. Arrazakeriagatik dela uste du. Eta, horrez gain, oso talde txarra iruditzen zaio, eta berak futbol ona ikustea gustatzen zaiola esaten du. Horrekin ere izaten dituzte ika-mikak.

Ni saiatzen naiz Edu apur bat zirikatzen, ea aldatzen den. Izan ere, Madrilera joan gaitezen eskatzen diodanean, euskaldun peto bat ez litzatekeela inoiz Madrilera joango erantzuten dit, eta Kantabriara joango al garen galdetzen diodanean, berriz, ea Espainiara joan nahi dudan. Batzuetan grazia egiten dit, baina beste zenbaitetan gogaikarri hutsa iruditzen zait.

Gainera, noizean behin botatzen ditu *sudaca*, *chibolera* eta halakoak beste batzuei buruz diharduenean, eta halakorik ez egiteko esan behar izaten diot, iraingarria dela uste dudalako. Lagunen batek adar-joka halakoren bat esaten badit, ez dut gaizki hartzen; ez diot garrantzi handirik ematen, badakidalako ez duela asmo txarrez esan.

Baina, beste norbait gutxiesteko esaten badute, ez dut ongi hartzen. Asko gogaitzen nau bertakoen ahotik halakoak entzuteak, eta askotan izaten dut halakoak entzun beharra.

Eta ikusten badut eska dezakedala halakorik ez esateko, eskatu egiten dut. Hasieran isilik geratzen dira, eta, gero, ez zirela ari zuri buruz esaten dizute. Amorru handia ematen dit hala ere.

Izan ere, jendeak ez nau hartzen hangotzat. Ikastetxeko koadrilako lagun guztiak bertakoak ziren, baita unibertsitatekoak ere, ekuadortar bat izan ezik. Erabat bertakotuta nagoela uste dut, gainerakoak bezalakoa naizela. Baina ustekabeen halakoak entzuten ditudanean, ezin dut geratu ezer egin gabe.

Izan ere, jendeak ez nau hartzen hangotzat. Ikastetxeko koadrilako lagun guztiak bertakoak ziren, baita unibertsitatekoak ere.

Nire iritziz, oro har, immigratzaileak ez daude bertakotuta oraindik. Latindar emakumeek, kolonbiarrek eta venezuelarrek batez ere, senar-lapur ospea dute. Eta horretan, nik uste, zerikusi handia du hemengo matriarkatuak, emakume euskaldunak oso irmoak direlako. Hangoak, berriz, gizonak lausengatzen saiatzen dira, eta haien gustukoak izaten, beren burua asko zainduta eta haien modu atseginean tratatuta. Hor dago koska. Ikusi izan ditut gizonak beren emazteak utzi eta latindarrekin joaten. Baina horrek leku txarrean uzten gaitu gainerakoak... Etxeko langileak edo senar-lapurak garen ospea dugu. Estereotipoak sortzen dira.

Jendeak hona etortzen direnak baino ez ditu ikusten ordea. Dirua dutenak eta han ongi daudenak zertarako etorriko dira bada?

Amak alde egin beste aukerarik izan ez zuelako etorri ginen gu; gauzak beste modu batera izan balira, Kolonbian geratuko ginen, eta, batek daki, agian hemen baino hobeto biziko ginatke.

Egia da kriminalitate-indizea oso altua dela han, baina ondo bizi direnak oso ondo bizi dira. Etorkizun edo bizi-baldintza hobeen bila datozenak baino ez dira ezagutzen hemen, eta horiek pobreenak eta analfabetoenak izaten dira, hirien kanpoaldean bizi direnak.

Egia da hona datozenek bertako laguntzak aprobetxatzen dituztela, baina ardiaren kulpak bildotsek pagatu beharra izaten dugu beti. Bakar batek lapurretan egiten badu, horixe jakiten da, nahiz eta gero beste hamar egon egun guztia lanean familiek zer jana izan dezaten. Horiei buruz ez da ezer esaten, eta lapurtzat jotzen dira horiek ere.

Ikusi nire ama, esaterako. Lanpostu mordoak sortzen ari da bere komunikazio-enpresarekin, eta diru mordoak uzten du diru-kutxa publikoetan. Ni ere lanean ari naiz, eta hilero-hilero kotizatzen. Baina alde txarra baino ez da ikusten.

Politikak dezente amorratzen nau. Orain badira alderdi politiko gehiago, baina, hala ere, sistema oraindik ere bipartidista dela iruditzen zait, eta hori gainditu beharko genukeela, gauzak hobetuko badira. Ez genuke inork bozkatu behar, eta konstituzioa zein sistema bera aldatzeko eskatu beharko genuke. Ezin diegu jaten eman hainbeste politikari usteli, ez eta txofer eta biziarteko pentsiodun hainbeste diputatu eta senatariri ere. Botereak usteldu egiten du jendea. Politikariek dirua egiteko aukera ikusten dute gora iristen direnean, eta horixe egiten dute askok. Guztiek eskaintzen digute etorkizun ederra hauteskundeetako gobernu-programen bidez: zergak murriztuko dituztela diote, langabezia gutxituko dutela, laguntzak ugarituko dituztela... Baina, boterea eskuratzen dutenean, etxegabetzeak eta langabezia baino ez dituzte ekartzen. Sudur puntan jartzen zaiena egiten dute. Horixe gertatu zen PPrekin. Nire ustez, ez ezker ez eskuin, zentroko politikak egin beharko lirateke, neurritsuagoak. Esanak esan, niri ez zait gustatzen politikaz hitz egitea, eta lagun artean saiatzen gara hori ez egiten. Badakit zer pentsatzen dudana, baina badakit gauzak ez direla aldatuko nik hori pentsatu arren.

Batzuetan Euskal Herriaren independentziaz hitz egiten dut Edurekin. Esaten diot erreferenduma egingo balitz gehienok ez dugula independentzia nahi esango genukeela, nahiz eta erreferenduma kontsultarako eta ez-loteslea izan. Eta bera sutu egiten da. Nik uste dut guztia galduko litzatekeela Euskal Herriak independentzia lortuko balu, kontzertu ekonomikoaren eta Espainiaren mende gaudelako eta ezingo genukeelako irauan.

Sekulako iskanbilak izaten ditugu halakoetan, baina nik barre egiten dut azkenerako. Hura zirikatzeke asmoz egiten dut apur bat.

Etorkizunera begira, polizian lan egiten eta hemen bizitzen ikusten dut nire burua. Ez nuke begi txarrez ikusiko beste norabait joatea, baina gauza asko ditut hemen, eta gustuko dut hau. Hemen daude familia, lagunak, mutil-laguna, behorra, txakurra... Hemen dago nire bizitza osoa.

Familia ere izan nahiko nuke, baina epe luzera. Nahikoa ikasi dudala uste dudanean, nahikoa gauza ezagutu ditudala, nahikoa bidaiatu dudala... Azken finean, bizi izan naizela uste dudanean.

Eta gauzak ongi badoaz Edurekin, hemen izan beharko du, zalantzarik gabe. Euskara hutsean eta Athletic ikusiz.

Oier dut izena...

...eta Gasteizen jaio nintzen duela hogeitun urte. Nire ama kubatarra da, eta nire aita, berriz, hemengoa. Aitak asko bidaiatzen zuen gaztetan, eta nire ama Kuban ezagutu zuen, duela hogeitun bost urte. Maitemindu egin ziren eta nire aita joan-etorrian ibili zen denboraldi batean, eta azkenean, nire ama Gasteizera etorri zen eta ezkondu egin ziren.

Hiru anai-arreba gara. Ni naiz zaharrena, eta hamazortzi urteko anaia bat eta hamazazpi urteko arreba bat ditut.

Hona etortzea oso aldaketa handia izan zen nire amarentzat, ez baitzuen inor ezagutzen. Baina kontatu didanaren arabera, aitaren familiak oso ondo hartu zuen eta asko babestu zuten. Gustura egon zen hasiera-hasieratik, eta gustura dago orain ere. Nik uste, horretan badu zerikusirik nahita etorri izanak, eta ez behartuta.

Etorri zenean, nire aitaren arreba batek bere lagunak aurkeztu zizkion eta leku guztietara joan zen berarekin, inguru hauek ezagut zitzan. Eta nire aitaren lagunekin ere oso ondo integratu zen.

Esan dit hasieran soilik izan zuela arazotxoren bat, nire aitaren familiaren herrian bizi zen osaba zahar batekin. Gizona jada hilda dago, eta zerbait desatsegina esan omen zion noizbait amari.

Baina denborak aurrera egin ahala, konturatu zen nire ama oso langilea dela eta kariño handia hartu zion. Azkenean, asko maite gintuela nabaritzen zen, beti guri gustu ematen saiatzen baitzen.

Gasteizen bizi izan gara beti, eta gure etxearen aurrean dagoen itunpeko ikastetxe batean hasi nituen ikasketak. B ereduan egon naiz beti, eta ikasgelan bost baino ez ginen, ikasle gehienek gaztelaniaz ikasten zutelako.

Konfiantza handia hartu genuen tutorearekin eta, oraindik ere, elkartu egiten gara noizean behin. Oso pozik joaten nintzen eskolara, ondo pasatzen nuen.

Horren gutxi izanda, oso ondo konpontzen ginen gure artean, bai eta tutorearekin ere. Izan ere, DBHko lau ikasturteetan egon zen gure taldearekin tutorea. Konfiantza handia hartu genuen berarekin eta, oraindik ere, elkartu egiten gara noizean behin. Ni oso pozik joaten nintzen eskolara, ondo pasatzen nuen.

Besteekin eskola batzuk ematen genituen, baina gutxi batzuk baino ez. Jolas-orduan bai, gehiago elkartzen ginen. Nik saskibaloian jokatzeko nuen lagun batekin, ete beste batzuk futboleko aritzen ziren.

Ikastetxea nire etxearen ondoan zegoenez, bakarrik joaten ginen; horrenbestez, nire gurasoek ez zuten aukera handirik izan beste haurren gurasoekin harremana izateko.

Ikastetxe honetan, orain, A eredu hautatzen duten etorkin asko eta asko daude, eta horregatik, askoz jende gehiago dago eskola horietan, eta oso gutxi B eredu euskara ikasten. Nire anai-arrebei niri gertatutako gauza bera gertatu zitzaien.

Gogoan dut, DBHn batik bat, arratsalde guztiak eskolaz kanpoko jarduerekin beteta izaten dituzten haur horietako bat nintzela. Denbora libre gutxi nuen, eta lehertuta bukatzen nuen eguna. Karatea, marrazketa, igeriketa eta ez dakit zenbat gauza gehiago egin nituen. Hasieran, apur bat estutzen nintzen, baina gogoko nituenak aukeratzen nituen, azkenean pozik joaten nintzen. Bestalde, jarduera horietara joan gabe geratuz gero, etxean egongo nintzen, telebista ikusten edo antzeko zerbait egiten, adin horretan ez baituzu ezer askorik egiteko. Aitortzen dut nik ere nire seme-alabak horrelako jardueretan sartuko nituela.

Batxilergoa egiteko, ikastetxez aldatu behar izan nuen, bestean DBH-4ra arte soilik egin zitekeelako. Beste ikastetxe batera joan nintzen, eta hura ere etxetik gertu nuen. Gainera, nik horretara joan nahi nuen, han ikasten zuen jendea ezagutzen nuelako eta ikasle gehiagoko ikasgela batean egon nahi nuelako.

Beste ikastetxeko nire ikaskideetatik ez zen bat bera ere joan hara Batxilergoa egitera. Etxetik gertu bizi den neska batekin soilik jarraitzen dut harremanetan. Batzuk kanpora joan ziren bizitzera eta beste batzuei, berriz, arrastoa galdu nien. Ikasgela bakoitzean 30 ikasle inguru zeuden, eta maila altuagoa zen. Lehen hiruhilekoan, agian, zertxobait gehiago kostatu zitzaidan, baina gero ohitu nintzen eta ondo moldatu nintzen. Irakasleek esan bezala, azkenean zuk zeuk jartzen diozu maila zeure buruari. Gainera, ni ondo prestatuta atera nahi nuen, unibertsitateko ikasketei begira.

Nire gurasoek ez dute gehiegi arduratu behar izan niregatik eta nire ikasketengatik, ezta nire anai-arreben ikasketengatik ere, hiruok lan-ohitura onak izan ditugulako eta ondo antolatzen jakin dugulako. Ni nire ikasketez arduratzen naiz, egin nahi dudana zerbait delako eta nire probetxurako delako.

Noizbait irakasgairen bat gainditu ez badugu, eta hori gutxitan gertatu da, ez dira larritu, azkenean gaindituko genituela zekitelako. Jarraipena egiten digute, hori bai, nola goazen jakiteko, eta noizbait akademiaren batera joateko beharra izan badugu, hori ordaindu dute, eta kito. Orain bezala, ni unibertsitatean nabil eta akademia batera joaten ari naiz.

Ni nire ikasketez arduratzen naiz, egin nahi dudana zerbait delako eta nire probetxurako delako.

Ingeniaritzako 2. maila egiten ari naiz. Zalantzak nituen Arkitekturaren eta Ingeniaritzaren artean, antzeko ikasketak baitira. Kontua da Arkitektura egiteko Donostiara joan behar nuela, eta azkenean, Ingeniaritza egitea erabaki nuen, Bilbon egin nezakeelako, zertxobait gertuago.

Oso pozik nago unibertsitatean. Gauzak oso ondo doazkit eta oso gustura nago ikaskideekin. Ni bezala pentsatzen duen jendea aurkitu dut, Batxilergokoak baino helduagoak.

Nire aita oso gaztetatik dabil lanean, hemeretzi urterekin edo hasi zen. Orain, oso txanda arraroak izaten ditu, arratsalde eta gauez.

Nire amak joskintza-laneko denda bat ireki zuen gure auzoan duela urte batzuk. Baina gauzak ez ziren ondo atera eta, azkenean, itxi egin behar izan zuen. Orain, konponketak egiten jarraitzen du, etxean, eta horrekin moldatzen da.

Oso sartuta dago kultura- eta boluntarioritza-jardueretan. Lagun-talde bat du bere ahizparekin —hura ere hemen bizi da—, eta parte hartzen dute zenbait elkartetan eta antzeko gauzetan.

Nik uste, berak kontatzen duena kontuan hartuta, bere jatorriarekiko lotura ez galtzeko egiten du hori. Laguntzeko eskatu ohi digu, eta pozik egiten dugu, baina guk den-denean parte hartzea nahi izaten du, eta apur bat gogaitzen gaitu. Askotan ezin baitugu berak nahi adina denboran eman horrelakoetan. Bestalde, nire izeba ere tartean dago, eta hari ez dago ezetz esaterik.

Gasteizko jaietan, herri-bazkariak eta beste jarduera batzuk antolatzen dituzte. Eta nahi duten guztian laguntzen diegu, denbora izanez gero.

Noizean behin, ezkondu ziren garaian nire aitak hemen zituen lagunekin elkartzen dira.

Txikiagoak ginenean, nire amaren lagun kubatarren seme-alabekin elkartzen ginen, parkera joateko edo jolasteko. Baina haiekiko harremana eten nuen, handitzean egun osoan gauza arraro eta ilunetan sartuta egoten baitziren. Batzuk saltsa nahiko handitan sartuta daude.

Kalean aurkitzen badituz, agurtu egiten dituz, arazorik gabe. Baina ez dut elkartu eta elkarrekin ibiltzeko gogorik. Bakoitzak bere bidea hartu du eta kito.

Denbora horretan guztian, hiruzpalau aldiz joan gara Kubara. Udan joaten ginen eta hilabete baino zertxobait gehiago egoten ginen han.

Orain, lau urte daramagu joan gabe, eta nire ama urrian joango da, bakarrik. Gu ezin gara joan, eskola dugulako, eta nire aita ere ez da joango. Tira, nire aita ez zen joan aurreko bidaietan ere. Jada asko bidaiatu duela dio, dena ikusi duela, eta ez duela mugitzeko gogorik.

Nik han oso ondo pasatu dut beti. Nire amaren ahizpa baten etxean geratzen gara, eta kanpoko seniderik ia inoiz hartzen ez dituztenez, oso ondo tratatzen gaituzte. Familia bisitatzeko aprobetxatzen dugu, nahiko ugaria baita, eta hondartzaz hondartza ibiltzeko.

Nire amonak denboraldiak ematen ditu hemen gurekin, eta gero, Kubara itzultzen da. Eta nire amaren ahizpa ere hemen bizi da. Kubatik irten, eta mundua ezagutu nahi zuen, eta nire ama hemen zela aprobetxatu zuen hona etortzeko.

Beti esan digu zahartzean Kubara itzultzeko asmoa duela, zahartzaroa han bizitzera.

Han, nire ama bere saltsan egoten da, oso gustura. Izan ere, beti esan digu zahartzean Kubara itzultzeko asmoa duela, zahartzaroa han bizitzera. Nire aitak ez du horri buruz hitz

egiten, eta nire amak dio bera ere hara joan daitekeela, nahi izanez gero. Ez dakit biak joango diren gu bide oneko arrastoan sartuta uzten gaituztenean, edo nola amaituko diren gauzak.

Baina nire amak oso argi dauka Kubara itzultzearena, eta ez duela hemen hil nahi esaten du sarritan.

Pentsatzen dut gustuen nagoen lekuan geratuko naizela, lanpostu on bat, soldata on bat eta etxe bat lortzen ditudanean.

Nolanahi ere, nik nahiko janda daukat ikasketak amaitzean emigratu egin beharko dudala, hemen lanik aurkituko ez dudalako. Eta gainera, aitortu behar dut gustatuko litzaidakela; nolabait, hori egiteko gogoia dut.

Hemen oso lan gutxi dago nire espezialitateko ingeniariarentzat, eta horrez gain, hasieran oso gutxi kobratzen da. Horregatik joan nahi dut kanpora, mundua ezagutzeko eta askoz diru gehiago irabaziko dudala dakidalako.

Nire ikaskideetatik, nik uste, ikasketak serio hartu dituztenek ere argi daukate kanpoan lan egiten amaituko dutela.

Ez dakit, ordea, urte batzuk barru, dirua aurreztu eta gero, hona itzuliko naizen. Pentsatzen dut gustuen nagoen lekuan geratuko naizela, lanpostu on bat, soldata on bat eta etxe bat lortzen ditudanean.

lazko udan Londresera joan nintzen, hilabete baino zertxobait gehiago, lan egitera, bizimodua ateratzen saiatzera. Eta gustatu zitzaidan. Esperientzia apur bat izateko egin nuen, etorkizunean beste leku batean hasi behar badut. Huts-hutsetik hastea izan ez dadin.

Londresen bizi den nire amaren lagun batek etxebizitza bilatzen lagundu zidan, baina lana nik neuk lortu nuen. Han oso erraz aurkitzen da lana. Izan ere, oso hiri handia denez, sobera dago lana.

Baina noski, lortzen duzun lana zure ingelesaren mailaren arabera da. Zenbat eta maila altuagoa izan, orduan eta lan hobea lortuko duzu. Maila kaskarra baduzu, inork nahi ez dituen lanak hartu behar dituzu.

Nik First-eko mailaren zertxobait behera nabil, eta McDonald's jatetxe batean lortu nuen lana. Gestioak Internet bidez egin nituen, eta izapideak, berriz, han bertan, hemendik egin ezin dituzun gauza asko daudelako. Han, alde ona da izapideak oso azkar egiten direla. Horrenbeste jende hartzera ohituta daudenez, dena nahiko erraza izaten da.

Lana oso gogorra zen, asko exijitzen zutelako eta ahal zuten gutxiena ordaintzen zizutelako. Eta ordubete eman behar nuen egunero autobusean, eta hori oso garestia zen. Baina, gorabeherak gorabehera, oso pozik geratu nintzen.

Nire amaren lagunak etxebizitza aurkitzen lagundu zidan. Gela partekatu batean egon nintzen, saguak eta guzti zeuden. Kontua da han etxebizitzak penagarriak direla, eta, gainera, oso garestiak. Baina gauzak hala hartu behar. Bestela, ez zaizu bizitzerako iristen.

Oso ondo etorri zitzaidan nire ingeles-maila hobetzeko, herrialde askotako lankideak nituelako, gaztelaniaz hitz egiten ez zekitenak. Eta, halaber, nire amaren lagunarekin zenbait leku ezagutzeko aukera izan nuen.

Berak zenbait urte darama jada Londresen, eta esan zidan han kobratzen den diruarekin hemen baino askoz diru gehiago aurrezteak lortzen dela, lan on bat lortzeko aukera izanez gero, bizitza oso garestia izan arren.

Karrera amaitzean, ez dut inolako arazorik izango Londresera itzultzeko, ezta edozein lan hartu behar badut ere, ingeles-maila oraindik behar adinakoa ez delako edo dirua behar dudalako. Argi daukat ez dudala nik ikasitakoarekin lotutako lana lortuko leku batera iritsi eta berehala. Badakit ez dela hain erraza. Ingeniari-lanak egiten amaituko dudala uste dut, horretarako ikasten ari bainaiz, baina ez daukat presarik.

Nolanahi ere, Londreseko udaleko webgunean begiratzen egon nintzen, eta han ingeniari zibil asko behar dituztela ikusi nuen. Aurri-egoeran dagoen hiria da, eta konponketa ugari egin behar dira. Eta ingeniari zibilok egiten ditugu konponketa horiek.

Nire amak eta nire aitak oso iritzi desberdinak dituzte kanpora lana egitera joateari buruz. Nire amak asko animatzen gaitu hori egitera, pentsatzen dut berak egin zuelako izango dela hori. Guk joan ahal izateko ordaindu behar den guztia pozik ordainduko duela esaten digu.

Nire anaiak ez dauzka gauzak hain garbi, baina nire arrebak etorkizunean kanpoan lana egitera joateko asmoa du.

Nire aitak babestu egiten gaitu horretan, ez digu hori ukatuko, baina esaten du guk horrela pentsatzeak desengainua eragiten diola, eta hemen geratuko garela espero duela. Horregatik ez dut asko hitz egiten berarekin horri buruz, zertxobait gaizki sentiarazten didalako.

Baina nire etorkizuna da, eta ezin dut hori beste pertsonak esaten dutenaren menpe utzi, pertsona horietako bat nire aita bada ere.

Datorren urtean ez naiz Londresera berriz joango, 3. maila Polonian egiteko asmoa dudalako, Erasmus programaren baitan. Hori egiten badut, denbora gehiegi izango litzateke etxetik kanpo, eta, gainera, udaz gozatzeko gogoia dut. Orain, hango unibertsitateak onartzeko zain nago.

Esperientzia pilatzeaz eta ingelesa praktikatzear gain, uste dut interesgarria dela enpresei begira ere, etorkizunean lana lortzeko. Zure bizitzan zenbait lekutan egon zarela esan ahal izateak zure alde egiten du, norbaitek zu hautatzeko orduan.

Nire ikasgelatik, jende asko joango da datorren urtean beste lekuren batera, Erasmus programaren barruan. Kontua da gure ikasketetan 3. maila dela zailena, eta badirudi beste herrialde batzuetako unibertsitate batzuetako maila zertxobait baxuagoa dela.

Ikasketak lau urteko gradua eta bi urteko masterra dira. Eta masterra ere kanpoan egin nahiko nuke, ingeniartzek ez baitute ezertarako balio masterrik gabe, espezializatu egin behar dugu. Nire ikasketen ardatza obra handiak egitea da, hala nola zubiak, tunelak eta errepideak, eta oraindik erabaki ez dudan arren, Arkitekturako masterra egingo nuke agian, eraikinak eta antzekoak diseinatzeko.

Lana aurkitzen badut, bigarren mailako ardura izan dadila nahi du. Esaten dit ikasketei eman behar dietela lehentasuna, eta ikasketekin lotutako oro beraiek ordainduko digutela.

Batzuetan, lana bilatzen jardun dut, eta nire aitak esaten dit ondo iruditzen zaiola, baina ez dudala ahaztu behar une honetan nire helburu nagusia ikasketak direla. Nik ezagutzen ditut Gabonetan lan egin ibili ondoren gero irakasgai bat bera ere gaintitu ez duten ikasleak. Eta horixe da nire aitak niri gertatzea nahi ez duena. Lana aurkitzen badut, bigarren mailako ardura izan dadila nahi du. Esaten

dit ikasketei eman behar dietela lehentasuna, eta ikasketekin lotutako oro beraiek ordainduko digutela.

Orain, Erasmus programako bekaren bidez ematen dizuten dirua justu samarra da, baina nire gurasoek zertxobait gehiago jarritz gero, uste dut oso ondo moldatuko naizela.

Nire anaiak Batxilergoko 2. maila bukatu du oraintxe, eta selektibitatea prestatzen ari da. Ingeniaritza bat ikasiko du berak ere, ni ikasten ari naizen lekuaren ondoan. Ez du sartzeko eskatzen duten gutxieneko notarekin arazorik izango, ez baita altua. Baina beti nota onak atera dituenek, uste du karrera ere oso erraz gaintituko duela. Nik esaten diot ez daukala zerikusirik, baina ez dit

kasu handirik egiten, eta uste dut ezustekoren bat hartuko duela. Nire aitak dio pubertaroan dagoela, eta harro samar dabilela, baina espabilatu egin beharko duela nahitaez.

Kirol asko egiten du eta oso osasuntsu dago, baina alferra da. Bestalde, oso ordutegi arrarotan ikasten du. Gauzez ikasten du, eta arratsaldeak lotan ematen ditu. Eta logela berean lo egiten dugunez, niri egiten dit kalte. Izan ere, arratsaldean ikastera joaten banaiz, lotan dago, edo esnatu egiten nau ordu txikitan, oheratzera etortzen denean.

Ikusiko dugu ea nola moldatzen den unibertsitatean. Jende askok lehen urtea zailena dela esaten badu ere, nik uste dut hori errazena dela. Nire ustez, 1. mailan karrera benetan egiten nahi dituztenak eta egin nahi ez dituztenak bereizten dira. Jende asko karrera jakin bat egiten hasten da beste bat egiteko behar den nota lortu ez duelako. Eta horrelakoetan, interes handirik jartzen ez denez, azkenean utzi egiten dute. Baina benetako interesa baduzu, lehen ikasturtea arazorik gabe gainditzen duzu.

Ez dut berarekin hitz egin, baina ez dakit prest egongo litzatekeen nik egindakoa egiteko, Londresera joateko alegia, edo kanpora lana egitera joatea burutik pasa zaion. Iruditzen zait beste leku batera joateko eta hutsetik hasteko nagia izango lukeela. Oso alfertuta ikusten dut.

Nire arrebak, ordea, antza handiagoa du nirekin, mundua ezagutzeari eta bere bizimodua ateratzeari dagokionez. Esaten du gauzak nik egin ditudan moduan egin nahiko lituzkela, eta horretarako eredu izan naizela berarentzat. Eta nik animatu egiten dut hori egitera, eta ahal dudan neurrian lagunduko diodala esaten diot. Ondo dago, beti, zenbait gauza egin dituen hurbileko norbait izatea, gidatu ahal izateko.

Batxilergoko 1. maila egiten ari da, euskaraz. Eta nahiko gogorra da, maila altua dauka. Bera oso egoskorra da, nortasun handikoa. Lan asko egiten du, baina batzuetan ez dio balio izaten. Eta ez du entzun nahi izaten, gauzak ondo egiteko modua azaltzen diozunean, izugarri egoskortzen da. Bere ideiak ditu eta ez dago handik aterako duenik.

Oraindik ez du erabaki zer ikasiko duen unibertsitatean, oraingoz ondo moldatzen baita Zientzietan zein Letretan. Ni ez, ordea, desastre hutsa izan nahiz beti Letretan.

Hiru anai-arrebok nahiko desberdinak gara, baina gure gurasoek askatasuna eman digute eta gu geu garatzen utzi gaituzte.

Nik, batzuetan, bost urte dituztela dirudiela esaten diet lagun batzuei, gurasoei baimena eskatzen ibili behar dutelako nonbaiten lotan geratzeko edo festara irteteko. Eta azkenean, horiexek izaten dira gutxien ikasten dutenak. Eta uste dut agian horregatik dela.

Nolanahi ere, ama arduratzen da, aita baino gehiago, guri behar denean errieta egiteaz edo mugak jartzeaz. Agian, bera askoz gehiago kontrolatzen zutelako

izango da hori, eta beharrezkoagoa dela uste duelako. Nire aita bizitza osoan hemen bizi izan da, eta nik uste dut lehenago askoz libreago ibiltzen zirela, eta berak pentsatzen du guretzat berdin izan behar duela. Aita axolagabeagoa da irtetearekin eta antzeko gauzekin lotutako kontuetarako. Lehen, eztabaidak izaten zituzten horregatik, baina orain nire amak janda dauka eta badaki bera arduratu beharko duela horretaz.

Batxilergoan nengoenean, eskolako lagunak Gasteizen irteten ginen festara, denak bezala. Unibertsitatera joatean, fakultateko ikaskideekin hasi nintzen irteten, eskolakoekin baino gehiago. Eta eskolako besteek ere berdin egin zutenez, azkenean zertxobait sakabanatu ginen.

Batzuetan, egun oso liburutegian ematen dugu, eta ikasteaz aspertzen garenean, zerbait hartzera joaten gara. Batzuetan, behar baino gehiago luzatzen gara eta berandu etxeratzen gara. Eta denbora gehiago dugunean, azterketarik ez dugulako, festara irteten gara Bilbon, diskotekaren batera edo. Orain Poza kalearen inguruan eta Mazarredon ibiltzen da jende gehien. Nire anaiari eta niri askatasun handia ematen digute gurasoek, ez digute ezer esaten irteteagatik. Argi dutelako ikasketetan arreta jartzen dugula eta ez ditugula ardurak alde batera uzten. Nire arrebarekin desberdina da; neska denez, amak beldurra du. Oso kezkatuta dago eta erabat histeriko jartzen da bortxaketen gaiarekin. Hamabiak edo ordu bata arte uzten dio irteten, eta haren bila joaten da noranahi. Nire ama saiatzen da nire aita gauza horien gaineko ardura harrarazten, baina aita oso fidakorra da, batzuetan gehiegi ere bai. Pentsatzen du pertsona guztiak onak direla, eta hori ez da horrela.

Betidanik gustatu zaidan arren, unibertsitateko eta akademiako eskolekin, oso denbora gutxi geratzen zait kirola egiteko. Lehenago, gimnasio batera joaten nintzen, baina orain, noizean behin, igerilekura joaten naiz, korrika egitera irteten naiz, edo etxean zerbait egiten dut. Halaber, mendira joatea gustatzen zait, eta aitarekin edo lehengusuekin egiten dut hori, herrian gaudenean. Eta argazkiak ateratzeko aprobetxatzen dut, hori nire beste zaletasunetako bat baita. Beti izan dugu harreman handia nire osaba-izebekin eta bi lehengusuekin. Gure etxearen aurrean bizi dira, eta txikitan, egunero joaten ginen beren etxera edo etortzen ziren gurera. Oso ondo konpontzen ginen. Haiekin pasatzen genituen Gabonak, urtebetetze guztiak eta beste familia-bazkari batzuk. Herriko etxea bi anaiek partekatzen dute, eta han ere denok elkarrekin egoten gara. Oso gustura egoten gara, eta sarritan elkartzten gara han.

laz arte, ez nintzen politikarekin lotutako ezertaz enteratzen. Ez da interesatzen ez zaidanik, baina ez nuen ezer askorik ulertzen. Baina alde horretatik ere kultura apur bat izatea garrantzitsua dela uste dut, ezin baitzara egon zure inguruan zer gertatzen den jakin gabe. Are gutxiago, nire adinarekin.

Beraz, nire lehengusuekin hitz egin nuen, haiei dezente gustatzen zaielako, bai eta nire gurasoekin ere, eguneratzeko. Oinarrizko lau gauza azaldu zizkidaten, galduta ez ibiltzeko eta gaur egungo egoera zertxobait hobeto ulertu ahal izateko behar adina.

Nik ez dut inoiz arazorik izan nire ama kubatarra izateagatik. Bestalde, fisikoki nabaritzen ez zaidanez, ez naute latinotzat hartzen.

Baina, nolana ere, inork noizbait zerbait esanda ere, niri guztiz berdin zait. Belarri batetik sartu, eta bestetik irteten zait. Nolakoa naizen eta zer egiten dudan, ni oso pozik nago horrekin. Nire buruaz oso seguru nago, eta ez dit eragiten besteek zer esan dezaketean.

Nire ama kubatarra da, baina ni ez naiz hangoa sentitzen. Bider gutxi batzuetan soilik egon naiz Kuban, bisitan, eta hango senideak ere ez ditut asko ezagutzen. Azkenean kanpoan bizitzen jartzen banaiz eta nongoa naizen galdetzen badidate, nik Gasteizkoa naizela esango nuke.

Nire ama kubatarra da, baina ni ez naiz hangoa sentitzen. Bider gutxi batzuetan soilik egon naiz Kuban, bisitan, eta hango senideak ere ez ditut asko ezagutzen.

DBHn, gutxi ginenez, nire ikaskideek bazekiten nire ama kubatarra dela. Batxilergoan galdetu egin zidaten, eta esan nuen. Orain, unibertsitatean, ez dit inork ezer galdetu. Solasaldi batean gaia ateratzen bada, arazorik gabe esango dut, besterik gabe.

Nire inguruan ez dut entzuten kanpoko jendearen aurkako mespretxuzko esamesarik, baina noizbait norbait horrelakorik esaten entzungo banu, pentsatzen dut galdetu egingo niola zergatik esaten duen hori. Bai latinoekin sartuz gero, bai beste leku batzuetakoekin sartuz gero. Nik ez dut jendearen artean bereizketarik egiten jatorriaren arabera. Latinoekin sartzea bezain gaizki iruditzen zait txinatarrekin edo marokoarrekin sartzea.

Amari bai, askotan gertatzen zaio. Eta oso pena handia hartzen dut kontatzen digunean. Ama asko haserretzen da, baina berehalakoan ez du ezer esaten. Normala da, ezin baitzara han eta hemen eztabaidan jardun. Gero guri kontatzen digu, oso haserre, barrenak askatzeko. Nolanahi ere, niri gertatuko balitz, ez dut uste ezer egin gabe geratzeko gai izango nintzatekeenik. Modu onean zerbait esaten saiatuko nintzen, ikusarazteko jokabide hori zuzena ez dela.

Nire aitari ere amorrua eragiten diote gauza horiek, baina ez die garrantzi handirik ematen. Berak pertsona guztiak onak direla pentsatzen duenez, agian uste du nire amak esajeratzen duela, ez dakit.

Unibertsitateko nire ikasgelan ez dago atzerritar asko.

Karrera amaitzean, lana hemen aurkitzen badut, ez dut presa handirik izango etxetik joateko. Izan ere, ahalik denbora gehien geratu nahiko nuke, dirua aurreztu ahal izateko.

Nire gurasoei ere, ez litzaieke gehiegi inportatuko. Jada esan digute ez dutela horrekin inolako azarorik, gure bizitzarekin probetxuzko zerbait egiten dugun bitartean. Beste kontu bat izango litzateke ezer egin gabe egotea.

Bestalde, ez dugu asko kointziditzen etxean. Nire aitak arratsaldeko eta gaueko txandetan jarduten du, eta nire ama gure etxebizitzaren ondoan dugun beste pisu batean egoten da lanean. Eta nire anaiak eta nik denbora asko ematen dugu liburutegian; beraz, ez gara askotan elkar ikusten.

Oraingoz bikotekiderik ez dudanez, alde horretatik ez daukat presa berezirik independizatzeko. Eta ez nuke nahi horrek eraginik izatea nire etorkizunari buruzko erabakiak hartzeko orduan.

Espero dut gauzak pentsatuta ditudan moduan egin ahal izatea eta gusturago nagoen lekuan lana lortzea.

Sukaina dut izena...

...eta Eibarren jaio nintzen duela hogeita bi urte. Nire bost anai-arrebak ere hemen jaio ziren, baina nire gurasoak marokoarrak dira.

Nire aita 1980an edo etorri zen, Bartzelonara joateko asmotan, arreba bat zuen-eta han. Abenturara etorri zen, ez baitzuen lanik eta ez baitzekien hemengo hizkuntza. Baina esan zioten Eibarren agian lana topa zezakeela eta horregatik etorri zen hona.

Hasiera batean, bere asmoa denbora batez lan egin, zerbait aurreztu eta Marokora itzultzea zen. Baina ama ezagutu zuen Marokon, eta han ezkondu eta biak etorri ziren 1990ean. Izan ere, han orduan ere ez zegoen lanik, eta ikusi zuten hemen etorkizun-aukera handiagoa zutela, errazago egingo zutela aurrera eta bizi-kalitate hobea izango zutela.

Gainera, Eibarren lau familia arabiar ezagutzen zituzten eta elkarri laguntzen zieten guztiek ere.

Bost anai-arreba zaharrenek oso alde txikia dugu: 24, 23, 22, 21 eta 19 urte ditugu. Eta, gero, ahizpa txikia dator, 13 urtekoa. Bitxia da, baina nire ahizpa zaharrena baino urtebete gazteagoa nahiz, zehatz-mehatz. Biak otsailaren 1ekoak gara, eta ordu berean jaio ginen. Bikiak dirudigu.

Bi mutilek, 24 eta 21 urtekoek, ez dute ikasi. Zaharrenak ez du DBHrik ere, oso gazte hasi zen lanean eta utzi egin zituen ikasketak. Orain damututa dagoela esaten du, ezin delako inora ere joan eskola-graduaturik gabe. Eta ikasteko esaten dio beste anaiari; baina horrek esaten du ez duela ikasteko balio eta ahalegin handia egin behar duela kontzentratzeko. Eta, beraz, utzi egin du oraingoz.

Gurasoei ere ez zaie gustatzen ikasketak uztea eta esan diote, baina ez dago asmoak aldarazteko modurik.

Neskak, bederen, ikasten ari gara. Ahizpa zaharrenak irakasle-ikasketak amaitu ditu eta oposaketarako zerrenden zain dago.

Gertatzen dena da oso ezkorra dela. Pentsatzen du ez dutela hartuko buruan zapia daramalako eta ez dakit beste zer gauzarengatik. Haur Hezkuntza egin du eta esaten du zertarako joan behar duen haur-eskola batera, ez badute hartuko. Nik saiatzeko esaten diot, egon daitekeelako kontratatu nahi izango ez duen jendea, baina ezin da orokortu. Gainera, oposaketa ateratzen badu, hala bai inork ezin izango diola ezer esan.

Gizarte-lanak ikasten ari naiz Gasteizen, eta urtebete falta zait amaitzeko. Hurrengoak oraintxe amaitu du Batxilergoa eta frantses-filologia egiteko asmoa du. Karrera egiteagatik egingo du, berak benetan nahi duena polizia izateko oposaketak egitea baita, ertzain izatekoak, hain zuzen. Baina esaten du karrera batekin hobeto kokatuta zaudela eta, frantsesa gustatzen zaionez, gustatzen zaion zerbait egingo duela. Bitxia da, txiki-txikitatik esaten baitzuen polizia izan nahi zuela. Frantsesa ez dakienez, udan Marokon akademia batera joateko asmoa du, maila onarekin itzultzeko. Eta txikia DBH egiten ari da orain eta ez daki zer ikasiko duen gero.

Guk eskola publikoan ikasi dugu betidanik hemen, Eibarren. Haur-eskolatik institutura. Eta beti euskaraz, hemen eskola publikoa D eredian baita. Gaztelera ikasi nahi bazenuen itunpeko ikastetxe batera joan behar zenuen. Ongi iruditzen zait euskaraz izatea, heldua zarenean, funtzionario izateko edo beste zerbaitetan lan egiteko, elebiduna izatea eskatzen baitizute. Eta ez bazara, oztopo asko izango dituzu. Pena bat da, eta askoz zailagoa, hizkuntza bat 20 urterekin ikasten hastea, txikitatik ikasteko aukera izanda. Gainera, gaztelera ikasteko aukera izateak ghettoak sortzea eragiten du.

Lagunekin ere gehiago egiten dut gaztelera euskaraz baino. Horregatik egiten ari nahiz orain euskaraz, hizkuntzarekin kontaktuan egoteko eta ez ahazteko.

Nire etxean inork ez du euskaraz egiten eta nire gurasoek ezin izan didate lagundu etxeko lanekin. Arabiarrez egiten dut haiekin, ohituraz eta ez galtzeko, eta nire anai-arrebekin, berriz, gaztelera. Eta lagunekin ere gehiago egiten dut gaztelera euskaraz baino. Horregatik egiten ari nahiz orain euskaraz, hizkuntzarekin kontaktuan egoteko eta ez ahazteko. Baina eskolan ez nuen inoiz beharrik izan

eskola partikularretara edo errefortzu-eskoletara joateko, ikasi dudana eskolan ikasi dut. Jatorri atzerritarra duten nire lagunak ere egoera berean daude, eta aurrera egin eta ikasketak ongi eramaten jakin izan dugu.

Ez dut inoiz arazorik izan eskolan, harreman ona izan dut beti ikaskideekin eta irakasleekin. Eta izan ere, oraingo lagun batzuk txiki-txikitakoak dira. Beste batzuk eskolaz aldatzean ezagutu ditut, beti sartzen baitzen norbait berria.

Nire lagun gehienak ni bezalakoak dira, Eibarkoak eta guraso atzerritarrak dituztenak, baina beste batzuk hemengoak dira. Batzuk Bilbokoak dira, baina gehienak Eibarkoak.

Eta ez dut inoiz arazorik izan buruan zapia eramateagatik. Baina badaude gelan zapia jantzita egon ezin dutenak ere, ez dietelako uzten. Uste dut orain ikastetxe bakoitzak erabakitzen duela erabil daitekeen ala ez.

Ezagutzen dut neska bat modulu bat ikasi nahi zuena eta ezin izan zuena zapia erabiltzen zuelako. Auzitara eraman zuen, baina galdu egin zuen. Ez dakit ondo nola izan zen, baina badirudi egin behar dena Hezkuntzan erreklamazioa jartzea dela, eta ez auzitegietara jo.

Duela gutxi Gasteizen kasu bat gertatu zen, hamar urteko neskato bati ez zioten utzi gelan zapia jantzita egotea. Eta uste dut urte osoan zuzendaritzan eman zizkiotela eskolak. Jolastokian eta gimnasioan soilik eraman zezakeen zapia, baina ez gelan barruan.

Halako gauzek sutu egiten naute. Ustez herrialde aske batean bizi gara, baina nahi dudan bezala janzteko aske ez banaiz... zapia ez daraman pertsona bat ez da ni baino liberalago, justu kontrakoa agian.

Batzuetan horri buruzko eztabaida izaten dugu unibertsitatean, eta ulertzen ez duen jende askorekin egiten dut topo. Askok pentsatzen dute behartuta janzten dugula zapia, eta horregatik mendean gaituztela. Esaten diet informazioa bildu dezatela, bederen, hitz egin aurretik.itz Ni ere jendea zapia jartzera behartzearen aurka nago eta. Inork ez luke inor behartu behar zerbait egitera edo zerbait jartzea.

Baina gogoak eman didalako jarri badut, zein da inor kentzeko esateko edo zapaldua nagoela esateko?

Ezjakintasun asko eta aurreiritzi asko dago honi buruz eta, horregatik, iruditzen zait alferrik dela azalpenak ematen jardutea. Jendea errazenaekin geratzen da eta ez da ezer jakiten ahalegintzen. Egia da batzuek badutela jakiteko interesa eta zapia zergatik daramazun galdetzen dizutela modu onean, baina gutxiengoa dira. Oso neketsua da, eta azkenean paso egiten duzu.

Nik Eibarren ez dut arazo handirik izan, baina badira kritikatu eta zure bizkarrean jarduten dutenak. Oraindik gogoratzen dut txikitan amarekin medikuarengana joan nintzen egun batean bikote bat kritikatzin hasi zitzaigula ulertuko ez genuela pentsatuz. Hasi ziren esaten osasungintzagatik etortzen ginela eta horrelako kontuak. Eta nik esan nien «Barkatu, zer esaten duzue?», eta orduan esan zuen ez zirela nitaz ari.

Oso gaizki pasatzen nuen lehen halako gauzekin. Haserretu eta negar egiten nuen ezintasunez eta amorruez. Eta pentsatzen nuen: pertsona normal bat

banaiz, zergatik egon behar dut neure burua defendatzen etengabe? Orain barre egiten dut eta nahiago dut paso egin.

Eta honekin du zerikusia: ni hemen jaiotakoa naizen arren, argi daukat jendearentzat ez naizela hemengoa. Hasteko, eta lehen ikusian, zapiagatik, eta itxuragatik. Jendeak ez daki kultura eta erlijioa bereizten, eta dena nahasten du.

Eta horregatik bakarrik, atzerritartzat naukate.

Lehen beti esaten nuen ni euskalduna naizela, baina jende askok esaten didanez ez naizela, identitate-nahaste handia dut.

Nik lehen beti esaten nuen ni euskalduna naizela, baina jende askok esaten didanez ez naizela, identitate-nahaste handia dut. Niri gertatzen zait eta baita ni bezalako askori ere, atzerritarren bigarren eta hirugarren belaunaldikoei.

Hemen esaten dizute atzerritarra zarela, baina zure familiaren herrialdera joaten bazara, nire kasuan Marokora,

gauza bera esaten dizute. Atzerritarra sentitzen zara leku guztietan.

Egia esan, orain galdetzen badidate, ez dakit zer erantzun. Esan beharko dut munduko biztanlea naizela edo halako zerbait. Azkenean, erantzunik gabeko galdera da. Izan ere, hainbat eta hainbat aldiz esan arren euskalduna naizela ohartzen nahiz gizarteak, oro har, ez nauela hala onartzen. Eta jakina marokorra ere ez naiz sentitzen. Egia da kultura horretako gauza batzuk baditudala, baina ez dut kultura horretakoa naizela sentitzen.

Eta uste dut hori oso arazo handia dela, identitatea funtsezko gauza bat delako. Oinarri baten inguruan eraikitzen dugu geure burua, identitatean oinarrituz, hain zuzen ere. Eta identitatea ez badago ongi zehaztuta... denaz zalantza egiten duzu.

Badut lagun bat musulman bihurtu dena. Hemengoa da eta gurasoak eta aitona-amonak ere hemengoak ditu. Eta hura ere atzerritartzat jotzen dute, harekin sartzen direnak baino euskaldunago den arren seguruenik. Eta buruan zapia daramalako soilik, nahiz eta izen eta abizen euskaldunak dituen.

Norbaitek esaten dionean bere herrialdera joateko, hark esaten dio zer herrialdetara joan behar duen hau baita bere herrialdea. Ez du inolako zentzurik.

la uda guztietan joaten gara Marokora. Tangerrera, hangoa baita gure familia.

Txikiak ginenean, ekainean joaten ginen eskolak bukatu bezain laster, eta irailaren erdialdera itzultzen ginen. Beti eskolak hasi ondoren itzultzen ginen, eskolako lehen astea galtzen nuen.

Gogoan dut asko aspertzen nintzela, oso txikia nintzen eta ez nuen lagunik han. Antzeko adineko lehengusina pare bat besterik ez. Haiekin jarduten nuen jolasean.

Eta, gainera, oso segurua ez zenez, ezin nintzen bakarrik atera. Beti atera behar nuen norbaitekin, eta pertsona hark ahal zuenean soilik atera nintzekeen. Ia egun osoa nire anai-arrebekin igarotzen nuen.

Nire gurasoak urtero joaten dira oraindik ere, baina nire anai-arrebak eta ni uda batzuetan soilik joaten gara, ez guztietan. Egia esan niri inoiz ez zait asko

gustatu. Pare bat aste eta kito. Beharrezkoa bakarrik, aspertu egiten naiz-eta bestela. Hiri batzuetan zeharreko ibilbidea egiten baduzu, ongi. Baina hara joan eta Tangerangren geratzeko, ez.

Pentsatzeko modua ere oso desberdina da, eta atentzioa ematen dit. Beti esaten dute ez janzteko horrela edo ez joateko itxura horrekin. Han emakumearen rola oso desberdina da, eta horren aurkakoa naiz ni. Nahi dudan bezala joatekoa naiz ni, eta ez zait gustatzen inork esatea nola jantzi behar dudan. Nire lehengusinarekin joaten banaiz, denbora guztian ari zait esaten kontuz zer esaten duzun edo zer egiten duzun. Haientzat ni zoroa naiz.

Esaten dizute ez joateko terraza horretara, gizonak bakarrik daudelako. Eta niri zer gizonak bakarrik badaude? Ni hemen edozein tabernatako terrazara joan eta lasai asko esertzen naiz, gizonak zein emakumeak egon. Berdin zait.

Baina han oso bestelako kultura dute, eta horregatik ez ditut ulertzen hartaz ohartarazten didatenean. Han kalera atera eta mutilak kunplimendutan hasten zaizkizu. Zoazen bezala zoazela ere. Eta, jakina, terraza batera joaten bazara, ez zaituzte bakean utziko.

Batzuei gustatzen zaie hori, baina ni oso deseroso sentitzen naiz. Lasai joan nahi dut, inor atzean ibili gabe. Gaez, gure etxea kanpoaldean dagoenez, beldur ematen dit bakarrik ateratzea edo bakarrik itzultzea, ez dakidalako zerekin egingo dudan topo. Burutik ere ez zait pasatzen.

Izan ere, egunez berdin bazaie gurasoekin edo anai-arrebekin joatea... gauean ez naiz inortaz fio. Ezta taxistaz ere. Gaez ateratzen banaiz, norbaitek eraman behar nau etxera.

Gurasoek ohartarazten digute, baina hangoentzat normala da. Oso kontraste handia da. Hemen, Eibarren edo Gasteizen, lasai-lasai ateratzen naiz edozein ordutan. Badakit zerbait gerta dakidakeela, baina beste edozeini bezala; eta kontua ez da buruan sartuta edukitzea zerbait gertatzeko arrisku handi-handia duzula.

Niri behintzat ez zait burutik pasatzen ere Marokora bizitzera joatea. Ezta nire anai-arrebei ere. Baina nire aitari izugarri gustatzen zaio, eta, orain erretiroa hartu duela, hara bizitzera joan nahi duela esaten du.

Niri behintzat ez zait burutik pasatzen ere Marokora bizitzera joatea. Ezta nire anai-arrebei ere.

Baina amak ezin ditu nire alabak bakarrik utzi berarekin joateko, eta ez dut nire aita han bakarrik bizitzen ikusten.

Orain ez du lanik egiten, baina nire amak osasun-zentro bat garbitzen eta etxeetan garbitzen ere egin du lan. Eta ahal balu ere, uste dut ez litzatekeela joango. Bizitza egina du hemen eta ohituta dago, urte asko daramatza eta. Erosoago sentitzen dela uste dut, eta nire iritzi berekoa dela: hara oporretara joan eta kito.

Gurasoak gustura daude ikasten jarraitzea erabaki dudalako, baina ez dira inoiz oso zorrotzak izan notekin, eta ez didate askotan esan ikasteko.

Nahi izan banu, aspaldi utziko nion ikasteari. Eta ikasten jarraitu badut nik nahi nuelako izan da, beraiek esan didatenagatik baino gehiago.

Egia da aitak esaten zidala ikasi egin behar nuela; baina esan banio ez nuela nahi, ez zen ezer gertatuko.

Batxilergoa bukatu eta karrera aukeratzean zuzenbidea eta gizarte-lanen artean zalantzatan ibili nintzen. Aitak zuzenbidea egiteko gomendatzen zidan, bere ustez irteera hobeak dituelako, baina, azkenean, gehien gustatzen zitzaidana egitea erabaki nuen, lanean jardun behar duena ni naizelako, azkenean.

Gainera, hamasei urte nituenetik daramat lanean. Banekielako ikasteko lan egin behar nuela. Eta baita nire gauzetarako diru pixka bat edukitzeko ere, inoiz ez baitut asteko pagarik eduki. Nire dirua eduki nahi nuen, egun osoan gurasoei dirua eskatzen ibili beharrik gabe.

Hamasei urte nituenetik daramat lanean. Banekielako ikasteko lan egin behar nuela.

Gainera, anai-arreba asko garenez, gurasoek ere ezin zizkidaten ikasketak ordaindu. Nik beti esan dut zerrendatik kendu banaiteke, kendu egingo naizela. Alderdi horretan oso independentea naiz, eta beti gustatu izan zait babak eltzetik nik neuk bakarrik ateratzea.

Nire anaiak ere ikasten ari zirela hasi ziren lanean. Baina dirua zegoela ikusita, ikasketak utzi zituzten, biak bateratu beharrean, nik egiten dudana bezala.

Nire lehen lana Eibarren aldizkari bat banatzea izan zen. Han lan egiten zuen lehengusina baten bidez topatu nuen lan hori. Hark esan zidan, arduradunarekin hitz egin zuen eta hasi egin nintzen.

Eskola partikularrak ere eman ditut. DBHko irakasle batek ikasle baten ama bati nire telefonoa eman ziolako hasi nintzen, hark beste bati eman zion, eta horrela jarraitu dut. Eta azkenean, iragarki bat ere jarri nuen banatzen nuen aldizkarian. Zenbait urte eman nituen eskolak ematen eta lau ume batera ere izan nituen. Umeen etxeetara joaten nintzen, eta hemendik hara ibiltzen nintzen egun osoan. Umeak, den-denak, Eibarkoak ziren eta ez nuen arazorik izan inoiz. Gainera, ez nintzen ni bere burua eskolak emateko eskaintzen zena; beste ama batek deitzen zidan niri. Ahoz belarrikoak funtzionatzen zuen.

Azken bi urteetan, bi GKErentzat boluntarioak lortzen egin izan dut lan aldizka.

Niri zuzenean halakorik gertatu ez zaidan arren, askotan nabaritzen da nolabaiteko gaitzespena badagoela lan bila joaten zarenean. Pentsarazten dizu zer unetaraino baldintzatuko zaituen zapia eramateak, eta hori izan daitekeela, agian, lanerako ez hartzearen arrazoia.

Espero dut gizarte-lanari dagokionez ez gertatzea hori, baina batzuetan badut sentsazioa karrera amaitzean ez dudala arlo horretan lana topatuko, eta horretan egin nahi dut lan. Orain, Europan zapia debekatzeko ateratzen ari diren legeekin, ez dut imajinatu ere egin nahi zer gerta daitekeen.

Behin batean bai izan nuen istilu bat GKE batentzat lan egiten ari nintzenean. Kanean nengoen beste neska batekin, eta hura emakume batengana joan zen bazkide egitearena azaltzeko. Niri begira geratu zen, eta esan zidan beltz hark alde egin behar zuela, bestela ezin izango nuela berarekin hitz egin.

Eta burugogor samarra naizenez, hurbildu egin nintzaion, eta, orduan, nire herrialdera joateko esan zidan. Nik erantzun nion ea zer herrialdetara joan behar nuen, ea zein zen euskaldunagoa.

Esan zidan bi karrera zituela, eta ni euskaraz hitz egiten hasi nintzaion. Berak ez zekienez euskaraz, bultzaka hasi zitzaidan. Eta une horretan bertan mutil marokoar bat pasa zen handik eta hura ere iskanbilan sartu zen.

Azkenean, hura ere iraintzen hasi zen eta *putos moros* esaten eta hemen sobera gaudela esaten hasi zen. Eta nik ezjakin bat zela esaten nion bakoitzean gehiago haserretzen zen. Baina egia da, bi karrera eduki zitzakeen bai, bizitzaz ezjakina zen.

Bitxia dena da inguruan talde bat bildu zela eta jendeak pentsatzen zuela antzerki txiki bat zela, jendea arrazismoaz sentsibilizatzeko.

Azkenean, bikote bat hurbildu zitzaidan, oso jatorra, eta esan zidan denak ez direla halakoak. Nik erantzun nion banekiela ezetz. Baina ez zait bidezkoa iruditzen halakoak gertatzea; ez dut ulertzen. Halako gauzek nigan eraginik ez izatea nahi dudan arren, azkenean eragiten didate. Handik alde egin nuenean, negarrari eman nion, amorruz.

Baina beno, hor konpon. Egin dezatela nahi dutena, ezjakinak eta eskolagabeak denean daude. Halako gauzek gertatzen jarraituko dute, gizarte honetan dagoen zerbait delako eta ezin delako egun batetik bestera aldatu.

Pena bat da, baina onartu behar da hala pentsatzen duen jendea badela oraindik. Eta horietako asko gainera, ez dira euskaldunak. Euskaldun-euskadunekin ez dut inoiz izan halako arazorik.

Eibarko koadrilan hemengo jendea zein atzerriko jendea dago. Eta ez dugu inoiz arazorik izan. Asko oso txikitatik gara lagunak, Lehen Hezkuntzatik. Eta Gasteizen ere jende asko ezagutzen dut, unibertitatekoak eta lan egin dudan GKEetakoak.

Txikitan Eibarren geratzen ginen. Plazan ibiltzen ginen, eta beste ezer gutxi. Hamasei-hamazazpi urterekin gehixeago mugitzen hasi ginen. Bilbora, erosketak egitera joaten ginen batzuetan. Eta Durangora, bolatoki batera. Elgoibarrera ere joaten ginen, edo Donostiara eguna pasatzera.

Dena den, niri Eibar ez zait gustatzen, herri moduan. Orain gehiago ibiltzen naiz Bilbotik Eibartik baino, eta baditut lagunak han. Eta Gasteizen, ikasten dudan hirian, ere ibiltzen naiz, eta Donostian.

Eibarren ez dago egiteko askorik, bi kale dira, azken finean. Hiri handiagoak ditut atsegin, euskal hiriburuak kasu, bizitza gehiago dute eta.

Espazio handiagoa behar dut, aire gehiago arnastu. Jende guztiak ezagutzen zaituen herri bat ez zait gustatzen, mugatu egiten zaituela uste dut. Mugatu egiten zaitu eta ez dituzu egiten beste leku batean egingo zenituzkeen gauzak,

Espero dut gizarte-lanari dagokionez ez gertatzea hori, baina batzuetan badut sentsazioa karrera amaitzean ez dudala arlo horretan lana topatuko, eta horretan egin nahi dut lan.

edo beste modu batean egingo zenituzkeen. Uste dut hainbeste jendek ezagutzen bazaitu ez zarela hain askea, zutaz jarduten baitute, esamesetan. Eta hiri handiagoetan, jendeak ezagutzen ez zaituenetan, ez da halakorik gertatzen. Igual nire paranoia bat da, baina ez dut etorkizunean Eibarren bizitzen geratzeko asmorik.

Azken finean, iritziak besterik ez dira. Izan ere, nire ahizpa zaharra, gurasoen etxetik irten dena, Eibarren bizi da. Eta esaten du jende guztiak ezagutzen duelako egin duela, erosoago eginarazten duela horrek. Eta anaia zaharrak ere Eibarren jarraitzen du bizitzen.

Agian, iritzi aldatu eta hemen geratzeko naiz, baina orain, bederen, nahiago dut kanpora bizitzera joan.

Dena den, atzerrira bizitzera joateak ere ez nau erakartzen. Uste dut erosotasun-kontua dela. Hemen gustura nago, eta kanpora joango banintz hizkuntza ikasi beharko nuke. Zerotik hastea bezala litzateke.

Hemen gustura nago, eta kanpora joango banintz hizkuntza ikasi beharko nuke. Zerotik hastea bezala litzateke.

Gainera, zerbaiterako ikasi dut euskara, zerbaiterako balio beharko dit. Argi baitago hemen euskara jakinda aukera gehiago dituzula.

Niretzat, Bilbora joatearekin nahikoa litzateke.

Niri betidanik gustatu izan zait erlijioaz eta politikaz eztabaidatzea. Asko gustatzen zait gertatzen denaren berri izatea eta horretaz eztabaidatzea koadrilan; izan ere, bakoitzak bere iritzia eta ikuspegia du.

Lagunekin, eta, bereziki, musulmanak direnekin, asko hitz egiten dugu erlijioaz. Batzuk muturrekoagoak dira, eta beste batzuk lasaigoak, eta azkenean beti izaten da iskanbila, baina ongi.

Ni familia musulman batean jaio naiz, eta hala hezi ninduten. Baina ezaguerara heldu nintzenean, gauzak ikertzen hasi nintzen nire kontura, erlijioan sinestuna izango nintzen jakiteko. Benetako sinestunaz ari naiz, ez gurasoek esan didatelako. Gustatzen ez zaizkidan hainbat gauza zeuden etxean, eta pentsatzen nuen hori erlijioa bazen ni ez nintzela halakoa izango.

Horregatik, hamalau urte inguru nituela, emakume musulmanek hemen Eibarren ematen zituzten hitzaldietara joaten hasi nintzen. Eta hala ohartu nintzen, adibidez, nire aita pixka bat matxista dela. Berak esaten zidan erlijioak esaten duena dela, baina ez du zerikusirik. Askotan eztabaidatu izan dut horretaz berarekin, eta hasieran esaten zidan: zer jakingo duzu horretaz. Baina nik azaltzen nion hau horrela eta hala dela. Biak ere burugogor samarrak garenez, eztabaida biziak izaten genituen gai horretaz.

Baina horrek guztiak nire erlijioa nirea den gauzatzat hartzea ekarri zuen, eta hala jokatzera. Zapia eramatearena adibidez. Eta ez zitzaidan arraroa egin bere garaian, ama zapia zeramaten beste familia batzuekin egoten baitzen askotan, eta bakarrak ez ginela ikusten nuen.

Aitaz esan dudana gain, aitortu behar dut ikasteko esan izan digula beti eta ez, berriz, ezkontzeko. Jada ezkondu dauden lagunak ditut, eta hark esaten zigun ez egiteko beste hark bezala, ikasteko eta etorkizuna bermatzeko, gerora ere egongo baita ezkontzeko denbora.

Eta hori bazirela nirekin ezkondu nahi zutenak. Eta ez naiz ari nire bikoteez, baizik eta ezertaz ezagutzen ez ditudanez. Nire aitarengana joan eta alabarekin ezkondu nahi zutela esaten zioten. Bai baitaude horrelakoak oraindik. Baina aitak beti esaten zien ezetz.

Bitxia da gaur egun ere halakoak gertatzen jarraitzea. Uste dut ezkondu nahi baduzu, zuk zeuk bilatu behar duzula emakume bat eta ez zain egon zure aita beste ez dakit zeinen aitarengana joatea ezkontza eskatzeko. Herri batzuetan agian bai, baina uste dut, oro har, ez dela jada Marokon ere egiten.

Nire gurasoei asko axolako lieke nire bikotea musulmana ez izatea. Ez lukete batere ondo hartuko hala ez balitz.

Baina nik neuk ez dut pentsatu ere egin musulmana ez den bikote bat edukitzea, eta inoiz ez dut izan. Lagun asko ditugu, baina inoiz ez didate atentzioa eman bikote moduan. Gertatzen dena da badakizunez musulmana izan behar duela eta ez dela, pentsatu ere ez duzu egiten lagun hori bikote moduan ikustea.

Beste gauza askoren artean, arazo handia izango litzateke haurrak izan eta zer erlijiotan hezi nahi dituzun erabakitzea.

Nik neuk ez dut pentsatu ere egin musulmana ez den bikote bat edukitzea, eta inoiz ez dut izan.

Txikiak ginenean, Gabonak zertxobait ospatzen genituen etxean. Beti egin izan dugu hamabi mahatsena eta ospatu izan dugu Urteberria. Hori bai, gurasoek ez ziguten jartzen oparirik Errege-egunean. Urte batean, erregez mozorrotuta etorri ziren batzuk (ez dakit Gurutze Gorrikoak edo ziren) opari batzuk ematera. Eta gogoan dut oso ilusio handia egin zigula opari horiek jasotzea.

Guk opariak ramadanaren amaierako festan egiten ditugu. Gertatzen dena da hemen egun horiek ez direla jaiegunak.

Niri oso gaizki iruditzen zait Espainia ustez herrialde laiko bat izanik lan-egutegian jai-egun moduan sartzea Gabonak edo Aste Santua. Guztiz laikoa izan beharko luke edo ez izan. Edo dena ospatu behar da edo ezer ez.

Lana badugu, ramadanaren ondorengo festa gure aisialdian ospatu behar dugu, lanegun normal batean delako. Ez Gabonetan bezala, jende guztiak jai duen egun batean.

Duela gutxi irakurri dut alkate batek ez dakit zenbat diru gorde duela ramadanaren ondorengo festarako eta urte berri txinatarrerako. Eta hori oso ondo iruditzen zait.

Dena den, egutegiak baino gehiago integratzeko modua aldatu beharko litzateke. Izan ere, hemen kulturarteko festa bat ospatzen da eta kultura guztiak

daude euskal kultura izan ezik. Kulturartekoa bada, zergatik ez dago euskal kultura? Zer kulturartekotasunez ari gara?

Urtean festa bat eginez ez dugu ezer lortuko. Mentalitatea aldatu beharko litzateke eta goitik egin. Frantziako adibideari jarraitzen badiogu ez zaigu ongi joango. Frantzian diskriminatu egiten zaituzte hirugarren edo laugarren belaunaldikoa izanda ere.

Eta orain, terrorismoarekin, are gehiago. Badirudi denak terroristak garela, eta jendeak galdetu ere egiten dizu haiek bezalakoa zaren. Eta zer esango diezu?

Argi daukat terrorismoaren lehenengo biktimak musulmanok garela, islamofobia izugarria sortzen ari delako.

Nik argi daukat terrorismoaren lehenengo biktimak musulmanok garela, islamofobia izugarria sortzen ari delako. Lehen diskriminatuta bageunden, orain askoz gehiago.

Azkenean, terrorista gehienak musulman bihurtuak edo hirugarren belaunaldikoak dira. Asko eta asko hirugarren belaunaldiko mutiko frantsesak dira, beren burua diskriminatuta ikusten dutenak. Nolabait, ez nau harritzen terroristek eskaintzen diotenari heltzea. Izan ere, itxuraz ez dakit zenbat diru ematen diete eta bizi den gizarteak ematen ez dien balio eta estimu bat.

Espainiak Frantziak egiten duen gauza bera egiten badu, taktikaz aldatzen ez badu, hemen ere gauza berbera gerta daiteke.

Laneko diskriminazioan ikus dezakegu. Zenbat pertsona musulman ikusten dituzu lanean dendetako kutxetan edo saltzaile moduan? Bat bera ere ez. Gure ama edo ahizpa zaharrek izan zitzaizkete lanak lantegietan edo garbitzen ziren. Jendaurrekoak ez diren lanetan.

Eta horrek horrela izaten jarraitzen du. Nik badut lagun bat kutxazain izateko aurkeztu zena eta ezetz esan ziotena. Eta kutxazain lanetan ziharduen bati esan zioten zapia kentzeko edo kaleratu egingo zutela. Eta bota egin zuten.

Eta hemen, Euskadin, gu lehenengo belaunaldia gara unibertsitateko ikasketak egiten ari dena eta ikasketengatik lanpostu bat lortzeko aukera ematen diguna. Gure gurasoek ez dute halakorik eta nire lagunena ahizpa zaharrek ere ez. Ez zituzten kontratatzen, teoriarik, titulaziorik ez zutelako. Eta ikusiko dugu zer gertatzen den gurekin titulu horiek lortzen joaten garen heinean.

Lehen Eibarren familia atzerritar gutxi geunden eta ongi asko genekien non bizi ziren atzerritar guztiak. Baina azken urteetan jende asko etorri da. Hamabost edo hamasei urte nituenetik etorri diren jende berriari laguntzen ibili naiz. Itzultzaile-lanetan medikuarenean edo izapideren bat egin behar dutenean laguntzen.

Amaren bidez jartzen nintzen kontaktuan haiekin, edo hemen, Eibarren, oso ezaguna den emakume baten bidez. Deitu egiten zidan eta esaten zidan ea halako hura egin nezakeen. Niri beti gustatu izan baitzait jendeari laguntzea.

Hiru urtez egon naiz bitartekari lanetan, bitartekotza-programa batean. Eta errefuxiatuak iritsi zirenean laguntzaile ere jardun nuen, baita denbora gutxi azterketak nituelako eta ikasi egin behar nuelako.

Pentsatzen dut horregatik guztiagatik erabaki nuela gizarte-lana ikastea. Beti gustatu izan zait, baina aitortu behar dut lehenengo hiru urteetan teoria hutsa izan dela, *txapa* samarra. Iruditzen zait teorikoa baino praktikoagoa izan beharko luketela ikasketek. Baina, beno, dena gaindituta daukat eta datorren urteko praktikak soilik falta zaizkit.

Ikasturte honetan Gasteizen bizi izan naiz, aurreko urtean eromena izan baitzen Eibarren bizitzen egotea. Gasteizera joan behar nuen ikastera, eta gero Bilbora, lanera. Lotara soilik joaten nintzen etxera, eta denbora gutxi, gainera.

Pena da Gasteizen lana topatu ez izana eta Bilbora joaten jarraitu behar izatea etxebizitzaren alokairua ordaintzeko.

Datorren ikasturtean Gasteizen jarraituko dut, eta nire asmoa da gero etxera ez itzultzea, eta etxetik kanpo bilatzea bizimodua. Ea aukerarik badudan.

Praktikak amaitzen ditudanean masterra egin behar dut. Oraindik ez dut asko begiratu, baina ikusi dudanetik ohartu nahiz EHUn ez dagoela ezer erakargarri-erakargarririk. Nik beka EHUn daukat; bestela, dirutza balio dute. Dena den, badut denbora, oraindik ere, erabakitzeko.

Eta, ahal badut, doktoretza egitea ere gustatuko litzaidake. Baina horretarako ere beka beharko dut. Ahal banu, emigrazioari eta belaunaldi berrien gaiari buruzko ikerketa bat egingo nuke. Hori da egingo nukeena. Hemen plazaratu ditudan arazoak konpontzen laguntzeko.

Jon dut izena...

...eta Brasilen jaio nintzen, duela hogeita hiru urte; halere, sei hilabete nituela, Bilbora ekarri ninduten gurasoek. Ama brasildarra dut, eta aita, Getxokoa, frantziarrez eta euskaldunez osatutako familia batekoa.

Txikia nintzela, gure etxea *patera-etxe* baten antzekoa zen. Alde batetik, familia-nukleoa geunden: gurasoak, nire arreba —ni baino hiru urte nagusiagoa— eta ni neu. Eta bestetik, gurasoen lagunak zeuden, aldi batean gure etxean bizitzen geratzen zirenak; batez ere, brasildarrak izan ohi ziren, amaren lagunak.

Gure ama GKEren batean, dantza latinoko eskoletan eta Aste Nagusirako ekitaldiak antolatzen ibili izan da; horregatik egon da beti latinoamerikarrez inguratuta.

Gure aita irakaslea zen, baina horrez gain, asko bidaiatzen zuen, eta gidari-lanetan aritzen zen. Afrikako eta beste hainbat lekutako jendearekin ere harremanak zituen.

Hori guztia dela eta, txikitatik oso gertutik bizi izan dut kulturartekotasuna. Garai hartan, gurasoen bitartez, harreman gehiago nuen pertsona helduekin, nire adineko gazte atzerritarrekin baino. Bitxia bada ere, egun gehiago ibiltzen naiz atzerritik etorritako jendearekin, bertakoekin baino.

Txikia nintzela gure etxean izaten zen giroaren oso oroitzapen politikak ditut: dantzak, jatorduak, barre-algarak... Baina aitortu behar dut kultura-talka handia zegoela gure amaren eta aitaren artean, eta zenbaitetan, sua pizten zen.

Gure ama oso beroa eta kartsua da gauza guztietan; jenio bizia du. Aita, berriz, oso atsegina eta irekia zen, baina oso euskalduna; hau da: lasaia eta ordenatua zen, eta ez zuen ero-puntu handirik. Aita aire leuna bezalakoa zen; ama, berriz, ekaitzaren parekoa. Niri dagokionez, amaren aldera atera naiz.

Izaeran zituzten desberdintasunak zirela eta, haserre handiak izaten ziren gure etxean; telenobela bat zirudien. Ni harritu egiten nintzen nire lagunengandik gurasoekin alderatuta zein desberdinak ziren ikusita; izan ere, lagunengandik gurasoekin, itxuraz

Txikia nintzela gure etxean izaten zen giroaren oso oroitzapen politikak ditut: dantzak, jatorduak, barre-algarak...

bada ere, bizitza egonkorragoak zituzten eta elkarrekin bizitzen jarraitzen zuten. Uste dut, garai hartan, egonkortasun eta *normaltasun* hura faltan botu nuela; izan ere, dibortziazeko erabakia hartu aurretik, gurasoak behin eta berriz banandu eta elkartu ziren.

Lau urte nituela, bananduta egon ziren aldi batean, Brasilerara joan nintzen aitarekin, eta ia urtebetez egon ginen han. Garai hartako oroitzapen ikaragarri onak ditut. Leku hura, herrialdearen ipar-ekialdean, paradisua zen; duna piloa zeuden, eta ur garden-gardena. Bizitza lasaia eta xumea generaman; bizimodu *rastafaria*, nolabait esateko.

Arrantzatik bizi ginen, eta danborrak jotzen genituen; horrelakoa zen gure bizimodua, gutxi gorabehera. Arrisku bakarrak inguruan ibilitezkeen pumak eta marrazoak ziren. Ez zuen zerikusirik São Paulorekin. Hangoa da nire familia, eta han, kontu handiz ibili behar da, edozein bazterretan baitago pistolaz lapurreta egiteko arriskua.

Harrigarria da zeinen ongi eta argi gogoratzen dudan garai hura. Herriko familia batekin bizi ginen, eta, nolabait esateko, gu ere familia hartako kide ginen. Osaba Antoniorekin joaten ginen arrantza egitera; marrazo kume bat harrapatzen genuen, eta gero, prestatu ondoren, denon artean jaten genuen, manioka-irinarekin. Denok etxe berean, eskuekin jaten eta herriko telebista bakarrean telenobela bat ikusten, hori baita han gauzarik onena. Azken batean, festa bat izaten zen hura.

Brasiletik itzuli ginenean, nahiko metodologia irekia eta alternatiboa zeraman ikastetxe batean hasi nintzen ikasten. Txokoetan egiten genuen lan; hau da, geure mahaitxoetan eserita eta irakasleak zer esaten zuen entzunez egon beharrean, txokoetan banatzen ginen, eta jolasen bitartez ikasten genuen.

Gure aitaren ideia izan zen ni ikastetxe hartan matrikulatzea, aita, irakasle izateaz gain, hippy samarra baitzen. Aitaren lagun batek ikastetxe hartan egiten zuen lan eta han zeukan semea matrikulatuta; horregatik ongi zekien zer funtzionamendu zuen ikastetxeak. Dena euskaraz ikasten genuen, eta hori ere primeran iruditu zitzaion gure aitari, oso abertzalea baitzen.

Gogoan dut irrati-estudio bat zegoela, eta han gure programak egiten genituela, txiki-txikitatik. Egun batean eskola guztietatik libratzen ginen, eta irratan aritzen ginen. Egunkariko albisteak bildu eta esatari-lanak egiten genituen; bien bitartean, besteak kanpoan egoten ziren, irrati-seinalea auzo osora zabalduz. Denetarik irakasten ziguten; dena ez zen ikastea, ikastea eta ikastea.

Baina, DBHra iristean, dena galtzen zen; hori zen txarrena. Izan ere, eskola alternatiboen metodologia hura Lehen Hezkuntzan soilik aplikatzen zen; huraxe zen arazo nagusia. Beraz, Bigarren Hezkuntzara iristean, betiko metodologian ikasten hasi behar izaten genuen, eta zenbaki huts bihurtzen ginen, bat gehiago.

Oro har, ez nuen arazorik jendearekin, baina gogoan dut diskriminazio-kasuren bat edo beste; esaterako, honelako gauzak esaten zizkidaten: «Jonek ezin du jolastu, beltza delako». Eta hori, ni ez naizela hain beltza! Gerora, kolore ilunagoko atzerritarrak iristen hasi ziren, eta orduan ez zuen zentzu handirik Jon beltza zela esateak.

Baina ni oso gaizki sentiarazten ninduten horrelako gauzek; beti izan naiz oso sentibera, eta txikitzen, are gehiago. Ez nuen ulertzen zergatik esaten zidaten hori, nik ez bainuen desberdintasunik ikusten; beste mutiko bat baino ez nintzen.

Nolanahi ere, ikastetxean igarotako urteetako oroitzapen onak gehiago dira oroitzapen txarrak baino; zenbaitetan, gainera, nostalgia ere sentitzen dut. Gauzarik onena da bizitzan baliagarri izan zaizkidan zenbait balio irakatsi zizkidatela bertan, eta horrez gain, jende ona ezagutu nuen, egun oraindik harremanetan jarraitzen dudana jendea.

Oro har, ez nuen arazorik jendearekin, baina gogoan dut diskriminazio-kasuren bat edo beste.

Zazpi urte nituela, berriro Brasilera joan ginen, eta denboraldi bat pasatu genuen han, bost bat hilabete. Aldi hartan, nire jaioterrian egon ginen, eta eskola-urte bat galdu nuen; izan ere, eskolara joan arren, ez nuen ezer egiten, eta ez dut gogoan gauza handirik ikasi nuenik. Pasadan nengoen han. Halere, gogoan dut bertako haurrekin txantxetan ibiltzen nintzela eta eguna futboleko jokatu izango duten genuela.

Hasieran, adarra jotzen zidaten pixka bat, nire hitz egiteko doinua zela eta (*sutaki* esaten diote), baina ez nuen integratzeko arazorik izan. Oro har, pertsona atsegina naizela uste dut, eta jendeak ondo hartzen nauela, normalean ez baitut arazorik izaten besteekin harremanak izateko.

Nire itxura dela-eta hemengo mutiko bat izan naitekeen arren, agian diskriminazio gehiago jasan dut Bilbon han baino. Ez dakit nire ileko rasteak eraginik izango duten, baina zenbaitetan, autobusean gauza itsusiak ikusten ditut. Ez zait axola, nire erara hartzen baititut, baina ez zaizkit zentzuzkoak iruditzen. Gertatu izan zait jendea nire ondoan esertzera doala, bat-batean begiratu eta alde egitea. Harritu egiten naiz, ez baitut uste gaizto-aurpegia daukadanik. Jende gaztearekin ere gertatu izan zait; hori da gehien harritzen nauena. Izan ere, adineko pertsona batek hori egiteak, agian, ez zaitu hainbeste harritzen, baina gazte batek... Harrigarria da gazte batek hainbeste aurreiritzi izatea.

Baliteke nire inguruak eragina izatea, oro har oso pentsamolde irekia duen jendearekin ibiltzen bainaiz, eta, agian, horregatik iruditzen zaizkit hain arraroak beste jokabide horiek.

Rastak eduki aurretik, poliziak askotan gelditzen ninduen, eta atxikita izaten ninduten, marokoar bat nintzelakoan. Gero, nortasun-agiria erakusten nienean,

Gertatu izan zait jendea nire ondoan esertzera doala, bat-batean begiratu eta alde egitea. Harritu egiten naiz, ez baitut uste gaizto-aurpegia daukadanik.

joaten uzten zidaten. Orain, poliziak gelditzen nauenean, euskaraz hitz egiten diet, argi uzteko hemengoa naizela.

Horrelako egoerek frustrazio handia sortzen didate, eta marokoar jatorriko jendearekiko enpatia. Egoera horiek neure buruari zenbait galdera egitera naramate: mairua izateagatik gelditu egin behar al naute? Izorratu egin behar al naute? Beraiek nire gainetik daudela eta haien mendekoa naizela pentsatu behar al dute?... Oso gaizki iruditzen zait gaur egun, oraindik, horrelako aurreiritziak izatea.

Ez dut ukatuko jatorri horretako zenbait gaztek bazterrak nahasten dituztela, nik neuk bat edo beste ezagutzen dut, baina hemengo jendeak ere hanka sartzen du, eta ez dira aurrez epaitzen, haiekin egiten den moduan.

Bikotekide latinoamerikarren bat izan dut, eta gertutik bizi izan dut poliziak, zenbaitetan, haiekin izaten duen arrazakeriazko jarrera. Behin, poliziari deitu zioten, norbait beraiek zirikatzen hasi zelako, baina azkenean, nola tratatu zituzten ikusita, gaizkileak beraiek zirela zirudien.

Brasilen ere arrazismo handia dago, eta hori ikaragarria da, kontuan harturik herrialde mestizoa dela. Mestizoa edo zuri samarra bazara, ez dago arazorik; baina beltza edo indigena izanez gero, zaila daukazu, zapaldurik bizi beharko baituzu.

Gure familian beltzen eta indigenen nahaste bat dago, eta denboran oso atzera egin gabe, egoera latzak aurki ditzakegu. Gure birraitona esklabo zen, eta haren aita, Afrikatik lapurtutako nigeriar bat. Gure birramona, berriz, paperik gabeko indigena bat zen; izan ere, duela 150 urte arte, beltzak eta indigenak basatizat hartzen zituzten, eta ez zuten dokumenturik.

DBHn hasi nintzenean, lehengo ikastetxeko ikaskide asko eta ni institutu berera joan ginen. Beste ikastetxeetako neska-mutilak ere etorri ziren, eta azkenean, koadrila handituz joan zen; 30 bat lagun izatera iritsi ginen. Hala ere, Lehen Hezkuntzako nire lagunik onenak koadrilan jarraitzen du, eta hori sekulakoa da. Txantxaren bat edo beste egiten zidaten, baina, oro har, jende ezagunak egiten zidan, adarra jotzeko; ez ninduten zirikatzen, ezta pentsatu ere. Halere, gogoan dut mutiko batek, ikusten ninduen bakoitzean, «jau» eta horrelako gauzak esaten zizkidala, eta egun batean, hori entzuteaz nekaturik, kolpe bat eman nion sabelean; altueraz pare-parean nuen, gainera, oso handia baitzen. Ni ez naiz oso liskartia, baina... Orain, egia esan, oso ongi moldatzen naiz berarekin. Lehen esan bezala, uste dut nahiko mutil atsegina naizela.

Ikasketei dagokienez, beti izan naiz txar samarra; ez zitzaizkidan asko gustatzen, eta ez nuen ikasten.

Batxilergoan ohartu nintzen ez nekiela ikasten; ez nuen inoiz horretarako dinamika egokirik izan. Eta hori, nire aita irakaslea izanik. Ama, berriz, akuiluarekin aritzen zitzaidan, onena izan behar nuela esanez; baina uste dut akuilatze hark kontrako eragina izan zuela nigan.

Ez nintzen ikasten jartzen, eta ez nintzen oso saiatua, buruan beste istorio batzuk bainituen. Egia esan, beti izan naiz oso mutiko arretagabea eta despistatua.

Banekien zenbait ikasgai gainditu behar nituela; eskolara joaten nintzen, ikaskideekin nahiko ondo pasatzen nuen, barre eta barre, eta, ustez, zerbait ikasten nuen. Baina gero, etxera bueltatu ondoren, lagunekin gelditzen nintzen berriro, eta noski, ez nuen ikasten. Egia esan, amak uzten zidanean irteten nintzen, askotan debekatu egiten baitzidan ateratzea.

Oso zorrotza zen, eta zigor gogorak jartzen zizkidan, baina onartu behar dut ni ez nintzela behar bezala ibiltzen. Ez nion esaten kalera nindoala, besterik gabe desagertzen nintzen, eta noski, garai hartan sakelako telefonorik ez zegoenez, kezkatzen hasten ziren; azkenean, beraz, errieta entzun behar izaten nuen.

Horrez gain, etxera itzultzeko orduarekin betikoa gertatzen zitzaidan. Berandu iritsiko nintzela ohartzen nintzenean, autobusean, etxerako bidaian, negar egiten nuen, zer zetorkidan buruan bueltaka. Uste dut horrela lasaitzen nintzela, gero indarrrik ez galtzeko; finean, nire burua defendatzeko modu bat zen.

Apur bat erretzen hasi nintzenean ere, zigor gogorak jaso nituen; izan ere, gure amak trauma bat zuen haxixarekin, poliziak bere senitarteko bat erail baitzuen, bere aurrean, marihuana eramateagatik. Esaten zidan nahiago zuela behartsua izatea, polizia baino; eta gure aitak ere ez zituen asko maite.

Gaur egun, uste dut polizia onak ere egon daitezkeela, baina hori esaten entzuten didatenean, tentel hutsa naizela esaten didate nire bikotekideak eta amak.

Ni oso goiztiarra izan naiz gauza askotan, eta zenbaitetan, horrek ondorioak ekarri dizkit, jende helduagoarekin elkartzeagatik.

Izan ere, gu bizi ginen auzoan, Errekalden, jendaila asko zegoen, eta garai hartan, auzoak zaletasun asko kutsatu zizkidan. Oso gustuko nituen auto tuneatuak eta zalaparta.

Balkoira irten, eta ijitoak ikusten nituen auto tuneatuekin lasterketak egiten; harrapatze ugari izan ohi ziren, lasterketa haiek zirela eta. Bestalde, Guardia Zibila sarri pasatzen zen auzotik, eta haiekin loturiko istorio ugari ere ikusten nituen; batzuetan, bertako jendearekin liskarrean aritzen ziren, eta zenbaitetan, sarekadak egiten zituzten inguruko tabernetan, zakur eta guzti.

Horrek guztiak eragina izan zuen nigan; hori ikusiz eta bizituz hazi nintzen. Lehen zartakoz zartako ibiltzen nintzen, eta orain, bat edo beste hartzen dut, baina tarteka; orain buru gehiagorekin ibiltzen naiz, ez burukadaka.

Auzoa hobeto dago orain, baina gauza latza gertatu da: ijitoak kanporatu dituzte, eta beste leku batera eraman.

Benetako garbiketa etnikoa egin dute.

Orain, Zornotzan bizi naiz, eta bertan nabaria da immigrazioa. Zenbait etorkini laguntzak emango dizkiote, bai, baina jende askok egiten du protesta horregatik; gure laguntzez baliatzera etortzen direla esanez hasten dira.

Ez duk ukatuko horrelako kasuak egon badaudenik, baina hori esaten duten asko dira, hain justu, gehien aprobeztatzen direnak. Ez dute lanik egiten, eta

Lehen zartakoz zartako ibiltzen nintzen, eta orain, bat edo beste hartzen dut, baina tarteka; orain buru gehiagorekin ibiltzen naiz, ez burukadaka.

egun osoa plazan erretzen eta garagardoa edaten pasatzen dute, beren seme-alaben aurrean.

Ez dakit zergatik lotu ohi dugun gauza txar oro edo denbora luzean gertatu ez den edozer gauza kanpotik etortzen direnekin, hemen ere jende gaizto ugari baitago. Errumaniarrei buruzko aipamen itsusi ugari entzuten ditugu, eta zenbaitetan, ustez horrelako aipurik egingo ez zuen jendearen aldetik. Pena da. Nire ustez, jende guztiak du laguntzak jasotzeko eskubidea; ezin diogu laguntza ukatu hilaren bukaerara iritsi ezinik dabilen inori. Eta behar beste laguntza ez badago, gaia aztertu beharko da, eta lehentasunak jarri benetan gaizki pasatzen ari den jendearen artean. Badakit zaila dela, baina beharrezkoa dela iruditzen zait; errealitate bat da, eta ezin diogu bizkar eman.

Hamasei urte nituenean, gure aita bidaiatzen ari zela, hil egin zen, islamisten atentatu terrorista batean. Halere, niri ez zait bururatzen gertaera harengatik musulmanez gaizki hitz egitea; gauzak bereizi egiten ditut, batak eta besteak ez baitute zerikusirik. Gaur egun, gainera, musulmanekin ibiltzen naiz, batez ere. Asko maite ditut, eta estimu handia diot haien kulturari; nire aitak ere asko maite zuen herri hura.

Zintzo jokatu behar dugu, eta burua erabili. Nik argi dut: ez dut inoiz inor epaituko bere erlijio-sinesmenengatik, ez eta bere etniagatik ere; besteak beste, neuk ere egoera bera jasan nezakeelako.

Oro har, ez dut uste Espainian musulmanekiko higuina edo islamofobiarik dagoenik; baina egia da sentimendu hori geroz eta handiagoa dela, egoera okertzen ari dela. Geroz eta aurreiritzi gehiago daude jatorri horietako pertsonetikiko, eta jendeak bere paranoiak egiten ditu; geroz eta beldur gehiago du jendeak. Dena den, aitortu behar da mundua apur bat erotuta dagoela, eta egoera gainbehera doala, nabarmen.

Ni lehen atea nintzen, eta ez nuen gauza horietan pentsatzen, baina gure aitaren heriotzaren ondotik, gai espiritualekiko jakin-nahia sortu zitzaidan. Egia esan, lotsa apur bat ematen dit gauza horiei buruz hitz egiteak, baina bizipen arraro samar batzuen ondoren, rastafarien munduari, meditazioari eta panafrikanismoari buruz ikertzen hasi nintzen; horrek guztiak lotura du nire jatorriarekin.

Bi kulturen artean bizi izan naizenez, inoiz ez dut jakin ongi nor naizen.

Egia esan, gure etxean beti egon edo bizi izan ziren gai horiek, baina nik ez nien jaramon handirik egin, ordura arte. Gure ama oso mistika izan da beti, eta aitak unbanda erlijioa praktikatzen zuen; erlijio horretan, gauza asko biltzen dira: santu kristauak, karmari buruzko ekialdeko ideiak eta indigenen jai xamanikoak. Oso *zen zen* gure aita, eta asko bidaiatzen zuenez, musulmanez jantzita eta Korana esanez itzul zitekeen, edota, Indiatik bueltatzean, hindua zela esanez.

Urteak pasatu ahala, espiritualtasuna landuz joan naiz, nire jatorriarekin lotuz, eta neure burua aurkitu nahian ibili naiz. Bi kulturen artean bizi izan naizenez, inoiz ez dut jakin ongi nor naizen; nolabait esateko, ez naiz ez leku batekoa ez bestekoa, leku guztietakoa naizela dirudi.

Gure aitak esaten zuen munduko hiritar izan behar genuela: bidaiatu egin behar genuela, lekuak, kulturak eta jendea ezagutzeko, eta gero, zer genuen gustuko eta zer ez erabaki behar genuela, gure bertsio propioa sortzeko. Haren esanetan, ibilbide hori guztia egin ondoren lortuko genuke gu geu izatea; ibilbide hori izango litzateke geure izaeraren eta identitatearen oinarri.

Ni ados nago ideia horrekin, baina uste dut sustraiak ere oso garrantzitsuak direla; beti esan ohi dudan moduan, sustrairik gabeko zuhaitza haizeak eramaten du. Nik nire sustraietara itzuli behar dut, uste baitut sustrai horietan dagoela nire egonezin guztien jatorria.

Nire identitatea definitu behar izanez gero, *braskoa* naizela esango nuke; izan ere, brasildarra izateaz gain, asko maite dut Euskal Herria, mitologia eta ingurune ederreko lurraldea iruditzen zait. Kanpora irteten naizenean, euskaldun peto-petoea bihurtzen naiz, eta ez zait gustatzen inor euskaldunei kritika egiten entzutea.

Hori bai, bero handiagoa egingo balu, paregabea litzateke.

Oso topikoa badirudi ere, galdera existentzial ugari ditut: nor naizen, nondik natorren, nora noan... Asko eragiten diot buruari, eta badakit urte askoan horrela jarraituko dudala; bidean nago, eta barruan neuzkan gauza asko atera ditut, baina lan handia dut aurretik.

Hasiera batean, nire noraez espiritual hau xok handia izan zen nire lagunentzat. Eta ulertzen dut, parranda egitearekin soilik pentsatzen duten eta erlijioagatiko inongo interesik ez duten gazte batzuentzat ulergaitza baita aldaketa hori. Nitaz kezkatu ziren, nire gauzetan murgilduta egoten bainintzen; ez nuen ez alkoholik edaten ez parrandarik egiten.

Azkenean, *xaman* esaten hasi zitzaizkidan, eta horrekin geratu naiz; etiketa jarri didate, eta horrela lasai daude.

Nolanahi ere, badakit gai horiek ulertzea ez dela erraza, eta ezin dela horiei buruz jende guztiarekin hitz egin; are gutxiago gaurko gizartean, erlijioak ez baitu pisu handirik. Ekialdeko espiritualtasuna, agian, modan jartzen ari da; nik horrela ikusten dut, behintzat, zerbait iragankorra, eta ez dut uste jendeak benetan sinesten duenik.

Orain, Antropologia ikasten ari naiz, eta jabetu naiz erlijioak leku berera iristeko bide desberdinak direla; hau da, bide bat ala bestea aukeratu daiteke, betiere sentimendu garbia izanez gero.

Eta hor nabil. Egia esan, oso gustuko dut mistizismoa; azken urteetan aurkitu dudana eta gehien eskertzen dudana gauzetako bat da. Gainera, uste dut aitaren heriotzari eta nire jatorriari zor diedala, neurri handi batean.

Gurasoak behin betiko dibortziatu zirenean, ni amarekin bizitzen gelditu nintzen, eta nire arreba aitarekin bizitzera joan zen. Arreba, aitaren alaba biologikoa ez izan arren, betidanik egon zen hari oso lotuta, eta oso ongi moldatzen ziren; horregatik, aita hil zenean, asko sumatu zuen haren hutsunea.

Gero, bere bikotekidearekin bizitzera joan zen, eta nik amarekin jarraitu nuen denboraldi batean, baina hura nahiko berezia denez, gure arteko harremana ez zen oso erraza izan; zenbait arazo izan genituen.

Azkenean, hamazazpi urte nituela, arrebaren etxera joan nintzen bizitzera. *Loft* moduko zerbait zen, eta han, nire txoko propioa jarri nuen, intimitate apur bat izateko. Urtebete pasatxo egon nintzen bertan: lehenbizi, bakarrik, eta gero, neska latinoamerikar batekin, garai hartako nire bikotekidearekin.

Berak irakatsi zidan nire kultura latindarra aintzat hartzen, oso harro baitzegoen bere arraza tainoaz; tainoa Karibeko bertako arraza da. Nik nire jatorri afrikarrean bilduta nuen gogoa, baina neska haren bitartez, mundu latindarrarekin loturiko guztia aintzat hartzen eta maitatzen ikasi nuen. Horren ildotik, zenbait alditan aritu naiz pub latindarretan lanean; ikaragarri gustatzen zait haien hitz egiteko eta adierazteko modua.

Nire bikotekidea erlijio-sinesmen handiko ingurune tradizional batean bizi zen bere herrialdean, baina hona iristean, pentsamoldea ireki zitzaion; oso babestuta sentitu zen, eta guztiz bat egin zuen euskal kulturarekin eta Euskal Herriaren borrokarekin. Zuzenbidea ikasten ere hasi zen, bidegabekerien aurka borrokatzeko. Gogor ekiten zuen; oso *heavy* zen.

Eta oso izaera berezia zuen; agian, horregatik ez diogu egun elkarri hitzik egiten.

Batxilergoa amaitzean, selektibitatea egin nuen, baina ez ninduten unibertsitatean hartu. Horrez gain, apur bat nekatuta nengoen egunero gauza bera egiteaz: beti taberna berera joateaz, eta koadrila handi batekin ados jartzeaz, plan kaskar bat egiteko. Ni oso ipurterrea naiz; mugitu egin behar dut, leku berriak ezagutu.

Beraz, giroz aldatzea erabaki nuen. Nire amak Brasilgo lagun bat zuen Mallorcan bizitzen, eta beti esaten zigun bere etxera joateko. Ingalaterrara joatea ere pentsatu nuen, baina nire bikotekideak, zeukan baimen-mota zela eta, Espainiatik irten ezin zuenez, azkenean Mallorcara joan ginen.

Ez ginen unerik hoberenean joan; izan ere, amaren laguna eta haren bikotekidea banantzen ari ziren, eta etxeko giroa ez zen atsegina. Bestalde, gauzak zeuden bezala, lana lortzea ere ez zen erraza.

Nire neska-lagunak ez zuen ezer aurkitzen, eta ni banatzaile aritu nintzen pizzeria batean. Baina kilometro asko egin behar izaten nituen, eta oso diru gutxi irabazi. Halere, soldata hari eta aitaren heriotzagatik kobratzen nuen pentsioari esker, aurrera egin gunean.

Nire lana zela eta, oso ongi ezagutu nituen uharteak, eta asteburuetan, irteerak egiten genituen banaketa-lanetan aurkitutako txokoetara; horixe zen onena.

Oso gustura nengoen han, baina aldi berean, giltzapean sentitzen nintzen; nik mugitu egin behar dut, eta hiru orduan inguratzen den uharte bat ez da lekurik aproposena horretarako.

Musika-ekoizpena eta -masterizazioa izeneko gradu bat ikasi nuen, eta INEMeko ikastaro bat ere egin nuen, Help Desk, interesa sortu zidan enpresa batean sar nintekeen ikusteko. Baina azkenean, ez zitzaidan ondo atera.

Esperientzia hark indartu egin ninduen, eta zer egiteko gai nintzen erakutsi zidan; hori izan zen gauzarik onena. Izan ere, ordura arte, oso mutil utzia eta geldoa nintzen, eta han, ikasi eta lan egin, biak batera, egin nituen. Hori bai, oso gaizki egon behar nuen, bestela ez bainintzen horretarako gai izango.

Antza, brasildarren oso ezaugarri tipikoa da hori, bahiarrena, batez ere; bahiarrak lasai-lasai bizi diren brasildarrak dira. Diotenez, brasildarrek ez dute erreakzionatzen harik eta egoera estuan aurkitzen diren arte. Nik neuk horrela ikusi nuen neure burua, eta irautea lortu nuen, ia urtebetez; hori bai, oso ahituta bukatu nuen, 50 kilo eskasekin itzuli bainintzen. Baina beste pentsamolde batekin.

Egonaldi hartan, pertsona espiritual oso bitxiak ere ezagutu nituen; nolabait, nire ikuspegi espirituala handitzen lagundu zidaten, eta gaur egun ikasten ari naizen gaira bideratu ninduten: Antropologiara.

Bestalde, han ezagututako jende bati esker, ongi jabetu nintzen zer egin nahi ez nuen. Mutil gazteak ziren, inongo helburu edo asmorik gabeak; eguna porroak erretzen eta garagardoa edaten pasatzen zuten, eta tartean-tartean, zerbait egiten zuten, aurrera egin ahal izateko. Ez zuten ez ikasketarik ez ikasteko asmorik; bizi osoan horrela jarraitzea pentsatzen zuten, inongo helbururik gabe. Nik hemeretzi urte nituen, eta ez nuen haiek bezala amaitu nahi; beraz, nire bizitzarekin zerbait egiteko unea zela pentsatu nuen.

Azkenean, Bilbora itzuli ginen, eta nire selektibitate-notarekin zer ikas nezakeen begiratzen hasi nintzen, ez baitzen oso nota ona. Psikologia eta Antropologia ikasketen artean zalantzan egon nintzen, baina azkenean, bigarrena aukeratu nuen: Antropologia. Niretzat aproposagoa zela iruditu zitzaidan, kultura-aniztasuna eta antzekoak aztertzen zirelako. Gainera, nire etxea, aitaren bidaiak zirela eta, hainbat kultura-mota biltzen ziren museo batean antzekoa zen. Amaren aldetik ere kultura-aniztasuna ezagutu nuen, bi kulturen artean bizitzearen ondorioz. Horregatik pentsatu nuen Antropologiako ikasketak niretzat egokiak zirela.

Ez nuen inoiz esango unibertitatean amaituko nuenik, aitortzen dut, baina uste dut ongi aukeratu dudala. Nahiago dut gustuko ditudan ikasketak egin, irteera gutxi izan arren, gustuko ez dudan beste zerbait ikasi baino. Gainera, neure burua ezagututa, badakit horrela ez nukeela ezer egingo, ez nituela ikasketak amaituko. Antropologia, gainera, oso gai zabala da, eta askotariko eremuetan aplikatu daiteke. Finean, burua izatea

Nahiago dut gustuko ditudan ikasketak egin, irteera gutxi izan arren, gustuko ez dudan beste zerbait ikasi baino.

da, bai eta etorri ona izatea ere, arlo guztietan jakin behar baita nork bere burua saltzen.

Gure ama harro dago ni unibertsitatean egoteaz. Izan ere, hemen unibertsitatera joatea gauza arrunta izan arren, bere familia handian nire bi lehengusu baino ez dira joan unibertsitatera; biak oso bizkorak dira, eta batek, gainera, hiru karrera egin zituen batera.

Herrialde hauetan, asko nabaritzen da jendeak unibertsitatera joateko aukera izan duela; askoz ere pentsamolde irekiagoa izateko balio die, eta iritzi ezberdineko beste pertsona batzuk ezagutzeko. Unibertsitatera joan ez direnak askoz ere tradizionalagoak dira, eta erlijio-sinesmen handiagoak. Entzundakoarekin geratzen dira, eta ez dute aurrera egiten: orain dela 50 urte bezala jarraitzen dute.

Lehen urtean, desengainu handi samarra hartu nuen, eta zalantzak izan nituen zenbait unetan, baina orain pozik nago. Oztopo asko aurki diezazkioket, baina karrera gustuko dut; bete egiten nau.

Ikasketak egiteko antolatu egiten naiz, aldi batzuetan egiten baitut lan; une honetan, esaterako, langabezian nago. Baina bilatzen jarraitzen dut, eta bestalde, ez dut denbora asko ere, boluntariotzako gauza askotan sartuta bainago, baita musikarekin lotutako zenbait proiektutan ere. Nire iritzi, joko handia eman dezaketen gauzak dira, eta ea zerbait aurkitzen dudan.

Beti izan dut musikarekiko interes handia. Gurasoek zortzi urte nituela sartu ninduten musika-eskolan, eta solfeo eta musika-tresnarako orientazioa ikasi nituen; hau da, urtebetean, hainbat musika-tresna probatzeko aukera genuen, eta gero, gehien gustatzen zitzaiguna aukeratu genezakeen. Azkenean, gitarra aukeratu nuen, eta urte batzuk egon nintzen ikasten. Baina, egia esan, eskolara bezala, behartuta joaten nintzen musika ikastera ere. Gurasoek eman zuten nire izena, eta ni gogorik gabe joaten nintzen.

Gitarra ikasten hasi eta hiru urtera, ohartu nintzen ongi entzuten zela, eta horrek motibatu egin ninduen; hala, geroz eta interes handiagoa jartzen hasi nintzen, ikasten jarraitzeko. Orkestra batean sartu ninduten, eta hainbat urte egin nituen han; baina dena oso klasikoa zen, eta nik, garai hartan, heavy metala eta punka nituen gustuko.

Azkenean, beraz, gitarra elektriko bat erosi, musika-eskola utzi eta nire kasa ikasten hasi nintzen, Interneten laguntzarekin; abestiak ere baliatzen nituen, belarria lantzeko. Bide horretatik egin nuen aurrera, eta duela urte batzuk, rap-estiloan idazten hasi nintzen; halere, ez naiz sekula abeslaria izan, eta ez dut ahots ona. Reggae-musika instrumentalak ere idatzi nituen. Hain justu, garai hartan hasi nintzen nire jakin-nahi espiritualetan murgiltzen, eta beraz, orain, letra haiek irakurtzen ditudanean, zur eta lur geratzen naiz zer gauza idatzi nituen ikusita.

Gero, saharar batekin eta euskaldun batekin elkartu nintzen, eta gure estilo ezberdinak batzen hasi ginen; batez ere, reggaea eta hip hopa nahasi genituen. Ohartu nintzen nire abestiak jendearengana iristen zirela, eta beraz, idazten eta apur bat gehiago abesten jarraitu nuen.

Mundu honetan jende asko ezagutzeko aukera izan dut, eta orain, gainera, talde bat dut. Soinu-teknikari moduan ere lan egin dut, Mallorcan egindako ikastaroa baliatuz.

Musikarekin gozatzen dut gehien, eta gainera, musika-sormen handia dut. Oso erraz ateratzen diot soinu edozein musika-tresnari; ez naiz sekula perkusio-eskoletara joan, baina danbor batzuk emanaz gero, edonori jarrai diezaioket, inongo arazorik gabe.

Nire iritziz, hor ere kulturak badu zerikusia. Hau da, nire familiaren jatorria dagoen lekuan sortu ziren Brasilgo musikari asko; bertan, oso musika-kultura aberatsa dago. Brasilen, zoazen lekura zoazela, beti aurkituko dituzu musikariak jotzen, inongo baimenik gabe eta bestelako oztoporik gabe. Musika bizirik dago, kalean aurkitzen duzu, eta kaleko istorioak kontatzen dizkizu.

Nolanahi ere, badakit ezin dela musikatik soilik bizi; hori lortu ahal izateko apartekoa izan behar da. Gainera, ez dakit benetan gustuko izango nukeen; hau da, nik musikaz gozatu nahi dut, eta gauzak transmititu. Hori lortuz gero, gustura geldituko nintzateke.

Mallorcatik itzultzean, amarekin bizitzera joan nintzen, baina hilabete bat baino ez nuen iraun, eta azkenean, Getxora joan nintzen bikotekidearekin. Neska-bikote batekin egon ginen bizitzen, etxe batean; haiek ere oso hippyak ziren, nire girokoak. Neska bat nikaraguarra zen, eta orain, hara joan dira bizitzera. Idatzi egiten didate, eta hara gonbidatzen naute; ziur omen daude hura ikaragarri gustatuko litzaidakeela. Hara joatea erabakiz gero, zer lekutara eramango ninduketen ere zehaztuta dute; ibilbide bat prest daukate.

Nire egungo bikotea Zornotzakoa da, eta bertan bizi gara orain; bi urte daramatzagu elkarrekin. Oso argia da, eta kontzientzia handiko pertsona; hainbat aldiz bidaiatu izan du Saharara, bertakoei laguntzera.

hamar urte dira Brasilerara joan ez naizela, eta desiratzen nago hara joan, eta nire familiarekin eta herrialdearekin elkartzeko; batez ere, lehen aipatu bezala, nire sustraiekiko jakin-mina piztu eta gero. Badakit asko gozatuko nukeela, nire familiaren jatorriarekin loturiko interesak eta jakin-nahiak baitituz; herrimin handia dut.

Nire bikotekideak babesten eta ulertzen nau, eta ahal duen neurrian laguntzen dit; etxean ere, egunero, Brasileko irratia jartzen dit, bai baitaki hara joateko beharra dudala. Pena ematen diot. Dirua aurrezten

Hamar urte dira Brasilerara joan ez naizela, eta desiratzen nago hara joan, eta nire familiarekin eta herrialdearekin elkartzeko.

saiatuko garela esaten dit, nik, gutxienez, joateko aukera izan dezadan; nik bera ere animatzen dut, nirekin etor dadin.

Askotan hitz egin dugu gaiari buruz, eta berak esaten dit bere seme-alabek Zornotzan jaio behar dutela. Nik ez dut inongo arazorik gai horrekin; interesgarria litzateke, haur bat izanez gero, eskolatzeko-aldia hasi aurretik, denboraldi batez han –Brasilen edo Nikaraguan– egotea.

Baina, joan aurretik, gauzak ongi antolatu beharko genituzke, aurrez ongi jakinda han zertan lan egin ahal izango dugun biok; izan ere, egoera, oro har, nahiko zail dago, batez ere nire arloan. Nire neska-lagunak, agian, errazago izango luke hezkuntza-arloan lana bilatzea, horrelako lan-moten eskaera handi samarra baitago.

Ni, oro har, ez naiz ibiltzen, egun osoan, hemen zer gertatzen den jakin-nahian, baina gustatzen zait egunerokoaren berri izatea. Politikak beldur piska bat eman arren, gai horiek interesatzen zaizkit; gustatu ala ez, politikariek hartzen dituzten erabakiek eragin egiten digute, eta beraz, hobe da informatuta egotea.

Nire neska oso abertzalea da, eta nik baino gehiago jarraitzen ditu gai horiek; haren iritziz, politikariek hitz egiten dutenean, munduak gelditu egin behar du. Hemen, independentzia da gai politiko nagusia; ni, moralki, independentziaren aldekoa naiz, baina ez dakit oso praktikoa izango ote litzatekeen. Baina herriaren erabakia errespetatu egin behar da; batez ere, jakinik herri hau oso desberdina dela, kultura-jatorri ezezagun eta oso desberdineko herria, hain zuzen.

Gero ikusiko genuke emaitza ona litzatekeen ala ez, baina, esan bezala, uste dut herri honek, moralki, independentzia merezi duela.

Orain ez hainbeste, baina saharar musikariarekin ibili nintzenean, gerra handia ematen genuen leterekin; asko aipatzen genuen politika. Finean, musika adierazpen-modu bat da, eta askotariko gai politikoak eta sozialak islatu ditzake; batez ere, zenbait estilotan, reggaean, esaterako. Reggaeak jatorri afrokaribearra du, eta estilo horretan abesten duten taldeak kultura askotako kideez osatuta egon ohi dira.

Arrazismoaren gaia ere dezente lantzen da. Argi dago, arrazismoa txarra da, horretan ez dago zalantzarik, baina oso leku desberdinetako jendearekin harremana izan dudanez, ohartu naiz aurpegi askoko arazoa dela. Bitxia da, baina entzun ditudan aipu arrazistenak ez dira sekula izan beltzek beste beltzei egindakoak.

Behin, nire taldeko musikari bat mutil zuri bat zirikatzen hasi zen, rastak zituelako. Rastak zergatik zeramatzan galdetu zion, eta esan zion beltza izan behar dela rastak eramateko, rastak dituzten pertsona zuriak hau eta bestea direla, eta abar. Azkenean, lasaitzeko esan behar izan nion.

Gogoan dut, txikitan, dendaren batean korrika hasten nintzenean amak korrikarik ez egiteko esaten zidala, beltz bat korrika ikusiz gero lapurtzat hartzen zela eta. Eta igandeetan goiz oheratzeko esan ohi zidan, «bihar zurien eguna

baita, eta haiek agintzen baitute». Alegia, astegunak zurien egunak zirela, eta beltzei lan egitea zegokiela.

Bestalde, beti esan izan dit, ahal dela, ile lisodun neska zuri bat hartzeko bikotekidetzat; ez zuen oso gustuko aurrez izan nuen beste neska harekin ibiltzea, oso beltza baitzen. Nik uste dut amona izateko beldur zela, eta batez ere, haurraren etorkizunean pentsatuz esaten zuela hori.

Bitxia da ileari zer garrantzi ematen zaion. Gure ile-mota oso kizkurra da, afro estilokoa. DBHn nengoela, jende guztia ile luzearekin ibiltzen hasi zen, eta nik ere, noski, horrela ibili nahi nuen; beraz, lisatu egin nuen, eta oso itsusi geratu zitzaidan, Mowgli nirudien. Ilea jaisteko modu bakarra rastak egitea da; bestela, ilea luzatzen utziz gero, mikrofono bat dirudit.

Gure amak beltzekin lotzen du ile-mota hori, eta gogaikarria zaio; horregatik esaten dit beti ile lisoa duen norbaitekin elkartzeko.

Amonari, berriz, ez zitzaion gure aita gustatzen, zuria zelako. Esaten zuen ezin zuela esan zuria ala beltza zen, gardena zelako eta ezin ziolako aurpegia ikusi. Han hilabete batzuk pasatu ondoren, kolore pixka bat hartu zuen aitak, eta orduan ohartu zen amona itxura oneko mutila zela; baina hasieran, ez zion batere graziaz egin zuria izateak.

Gure familian, eta oro har Brasilen, garrantzi handia ematen diote arrazari; izen ugari daude zurien, beltzen, indigenen eta beste arrazen artean sor daitezkeen nahasteak definitzeko. Familiako gehienak *cafuzoak* edo zanboak dira; horrela esaten zaie indigenak eta beltzak elkartzuz sortzen direnei.

Niri atentzioa ematen dit gai hori une oro hain gogoan izatea; alegia, antropologiaren ikuspegitik interesgarria iruditu dakidake gaia, baina ez, behintzat, pertsonen arteko desberdintasunak ezartzeko.

Etorkizunera begira, gustatuko litzaidake leku batetik bestera bidaiatuz ibiltzea, bai jarrera itxieneko herrialdeetan bai herrialde aurrerakoiengan. Gure aitaren eredua izan dut, bidaiatzeaz gain, antropologia- eta landa-lan ugari egin baitzuen.

Beti esaten zuen bidaiatzea bisitatutako lekuak ezagutzea baino askoz ere gehiago dela; jendea ezagutu behar dela, askotariko herriak, kultura desberdinak. Hau da, denetatik jaso eta ikasi behar dugula, egunerokoan baliagarri izango baitzaizkigu. Haren hitzetan, horrek guztiak hazi bat ereiten du gure barnean, eta aldi berean, guk ere beste pertsona batengan ereingo dugu hazia; horrela, nor bere bidaia propioa eginez joango da.

Gustatuko litzaidake bidaia-gidari gisa lan egitea, nahiz eta jakin oso erantzukizun handiko lana dela. Halere, familia bat izan, gustuko dudan zerbaitetan lan egin eta hortik zehar bidaiatuz gero, gustura nengoke. Eta horrez gain, ederra litzateke, noan lekura noala, musika nirekin izatea. Ez da gutxi ez!

Beti esaten zuen bidaiatzea bisitatutako lekuak ezagutzea baino askoz ere gehiago dela; jendea ezagutu behar dela, askotariko herriak, kultura desberdinak.

2

Azterketa

Behin hamar pertsona horien historien nondik norakoen berri izanda, haien bizitzetako funtsezko alderdi batzuk aletuko ditugu. Ikusi dugunez, aurrean ditugun norbanakoak beren edo beren gurasoen sorterritik kanpo hazi eta garatu diren pertsonak dira, beren kontakizunen bidez jakin dugunez, hainbat arrazoi direla-eta uneotan Euskadin bizi direnak. Historia bakoitzak berezitasun propioak ditu, noski, baina hala ere, ezaugarri komun batzuk identifikatu ditugu, eta, ezaugarri komun horiei esker, zenbait gako: batetik, bizitzaren aurrean duten asebetetze-sentsazio subjektiboari lotutako gakoak, eta, bestetik, beren inguru psikosozialarekin, familiarekin, lanarekin edo prestakuntzarekin duten harremana azaltzen duten elementu objektiboari lotutako gakoak. Azterketaren xedea gida-lanak egitea da, jakin dezagun zer alderditan jarri behar dugun arreta immigratzaileen oraingo eta etorkizuneko belaunaldiak erabat bertakotu daitezen, edozein lekutatik edota kulturatatik datozela ere.

Hasteko, beren lehen oroitzapenak landuko ditugu, eta zer sentsazio eragin zizkieten bizipen horiek beren bizitzetako lehen urteetan. Gero, familia aztertuko dugu, senidetasuna dela-eta lotutako pertsonen gizarte-unitatea den aldetik, eta zer lotura sortzen diren haren baitan. Era berean, eskolaz hitz egingo dugu, hainbat gairi buruzko ezagutzak jasotzeko lekua ez ezik, giza harremanak egiteko lekua delako, hots, ikaskideekin zein irakasleekin harremanak izateko lekua delako. Nola ez, zer-nolako gizarte-sareak eraikitzen dituzten aztertuko dugu —nola sortu dituzten eta zer motatako harremanak egiten diren horietan—, baita bikote-harremanak ere. Enpleguari eta lan-jardunari lotutakoak ere aztertuko ditugu —ea lanean ari diren edo ikasketak eta lana, bi-biak, egiten dituzten, eta zer jarrera duten izan daitezkeen erronka berrien aurrean—. Nongoak direla sentitzen duten galdetu ostean zenbat erantzun eta azalpen eman diren ikusirik —itxuraz erantzun errazeko galdera bada ere—, auzi horri arreta jarri diogu, baita pertsona horien kultura-jatorriari eta harekiko duten hurbiltasunari edo hurbiltasunik ezari ere. Ezaugarri kultural horiek erlijioarekin lotutakoak dira zenbaitetan; zer garrantzi ematen dieten ikusiko dugu, eta zer presentzia duten eguneroko bizitzan. Ez dugu ahaztuko bereizkeriak eragindako egoerei jarri beharreko arreta, izan egoera horiek norberaren azalean bizi izandakoak edo izan beste pertsona batzuek jasandakoak, egoera horien aurrean zer iritzi eta jarrera dituzten argitzen baitute. Amaitzeko, pertsona horiek etorkizunera begira dituzten asmoak eta itxaropenak jasoko ditugu.

Haurtzaroa eta lehen oroitzapenak

Ez dakigu pertsona oro den gai edo ez bere lehen oroitzapena azaltzeko, baina Paulek argi eta garbi du bera ez dela «ezertaz gogoratzen». Badira ordea guztiz kontrakoa diotenak eta haurtzaindegiko kontuak gogoan dituztenak ere. Ahmedek, adibidez, «eskolaurreko kontuak» gogoan dituela diosku. Dena den, askok dituzte gogoan migrazioarekin lotutako sententzioak, hala nola beldurra eta, Euskadikoa baino klima epelagoetatik zetozenez, hona iritsitakoan sumatu zuten hotza. Margarethek, esate baterako, «klima izan zen hasieran gehien antzeman nuena (...) Gainera, neguan iritsi ginenez, sekulako hotza egiten zuen» aipatu digu, eta Solek, berriz, «hotza da gogoan dudana lehen gauza». Solek, horrez gain, «bitxia zen hegazkinez hainbeste ibili beharra. Beldur handia pasatu nuen, eta negar batean eman nuen hegaldi osoa» esan digu, zer-nolakoa izango zen ez zekien bizimodu berri bati ekiteko bidaiaren aurreko beldurra aipatzeko. Ikus daitekeenez, oroitzapenak ez daude ezinbestean migrazioarekin lotuta, migratzaileetako batzuek beren bizitzetako une horiek argi eta garbi gogoratzen dituzten arren beste batzuek ez dutelako ezer gogoan. Esan beharra dago, ordea, lau urte inguru zituztenean migratu zutenek argiago gogoratzen dituztela gertaera haietako batzuk.

Bizitzako lehen une horietako oroitzapenak hutsak edo lausoak badira ere, elkarrizketatutakoek ongi gogoan dute haurtzaroko nahasmendua. Jonek, esaterako, hiru hizkuntzatan bizi zela dio: «Txikitan, hasieran, apur bat nahastuta ibili nintzen hizkuntzekin, ez nuelako argi zer hizkuntzatan ari nintzen, gaztelaniaz, ingelesez edo portugesez». Fátimak aldi batez ez hitzegitea erabaki zuela dio, «Bartzelonara iritsitakoan, hizkuntza ere desberdina zelako eta guzti hartaz anai-arrebak baino gehiago jabetzen nintzelako». Ahmedek, berriz, gogoan du ulertzen ez zuen hizkuntza batean abesten zuela eskolan, baina horrek ez ziola kezka handirik eragiten: «Euskarazko abesti ezagunak abesten genituen elkarrekin, hala nola *Pintto Pintto* eta *Olentzero*, ongi-ongi ulertzen ez nituen arren».

Une horretan hasi ziren kidekoekiko harremanetan beren burua desberdintzat sumatzen. Elkarrizketatutako pertsonetako batzuk baztertuak izan ziren beren itxura fisikoa zela-eta, edo, gutxienez, disimulurik gabeko begirasunak sumatzen zituzten. Paulek argi uzten du alderdi hori «txikitan pila bat antzematen da» esaten duenean, eta, batez ere, udako oportretan udalak aisialdirako antolatutako jarduerak gogora ekartzen dituenean: «Udalekuetan oso bestelakoak ziren kontuak, haur guztiak bertakoak zirelako eta ni nintzelako arraro bakarra». Jonek gogoan du zer esaten zioten eta zeinen gaizki sentitzen zen halakoak entzunda. «Batzuetan, 'Jonek ezin du jolastu, beltza delako' esaten zidaten, eta, hori, alajaina, ni ez naizela hain beltza!» azaldu digu. «Ez nuen

«Udalekuetan oso bestelakoak ziren kontuak, haur guztiak bertakoak zirelako eta ni nintzelako arraro bakarra».

ulertzen zergatik esaten zidaten hori, nik ez bainuen desberdintasunik ikusten. Beste mutiko bat baino ez nintzen» aipatu digu. Solek ere sentitzen zuen bere ikaskideek eta auzokoek seinalatu egiten zutela: «Zuri begira zeudela eta zutaz hizketan ari zirela sentitzen zenuen, auzokoak zuri begira eta zurrumurruka ari zirela». Jonek bezala, Solek ere ez zuen ulertzen zergatik gertatzen zitzaion hori, zergatik sentitu behar zuen besteak ez bezalakoa kolore desberdineko azala izate hutsagatik, ez baitzen horretaz jabetu begirasunak sentitu zituen arte, «eta horrek oso gaizki, erabat baztertuta, sentiarazten zaitu, ez duzulako ulertzen, jendearekin ibili nahi duen haurra zarelako».

Alabaina, ez dira txarrak haurtzaroari buruzko kontakizun guztiak, eta hori azaltzen digu Jonek: «Garai hartako gauzarik onenak irakatsi zizkidaten balioak eta inguruan izan nuen jendea dira».

Familia

Gurasoen sorterrian jaiok ez direnek zein oso adin txikia zutenean migratu zutenek, guztiek, aipatu dituzte familiari lotutako arrazoiak sorterritik irteteko erabakiaren atzean. Elkarrizketatuek aipatu dituzten arrazoiak taldearen bizikalitatea hobetzeko itxaropenarekin lotuta daude. Batzuek sorterriko gizarte-eta ekonomia-egoera kaskarretatik ihes egin zuten, lanerako eta aurrera egiteko aukera hobekak izango zituztelakoan, eta beste batzuek, harreman sentimentalak tarteko, bikotekidearen sorterrira bizitzera joatea erabaki zuten, kasu honetan, Euskadira.

Hasieran, ohikoa da pentsatzea migrazioa aldi baterakoa izango dela eta, behin lana lortu eta dirua aurreztutakoan, sorterrira itzultzeko modua izango dela. Alabaina, asmo horiek lausotu egiten dira denborarekin. Migratzaileak beren herrialde berrian behin betirako finkatzen dira, eta bikotekidea eta seme-alabak ekartzen hasten dira. Horixe gertatu zitzaion Sukainaren aitari: «Han ez zegoen lanik, eta ikusi zuen hemen etorkizun hobea izango zuela, errazago egingo zuela aurrera». Sukainak bere aitaz dioenez, «bere asmoa denbora batez lan egin eta Marokora itzultzea zen, baina hemen geratu zen, eta, gerora, ama etorri zen». Oierren gurasoek Kuban ezagutu zuten elkar, amaren sorterrian, eta harremanak aurrera egiten zuela ikusirik, amak Gasteizera etortzea erabaki zuen: «Ama Kuban ezagutu zuen, eta joan-etorrian ibili zen denboraldi batean. Azkenean, ama Gasteizera etorri zen. Hemen, ezkondu egin ziren eta gu hirurok izan gintuzten».

Paulek argi du: «Garai hartan Ekuador egoera ekonomiko okerragoan zegoelako etorri ziren gurasoak, pentsatu zutelako hobe zutela seme-alabei zerbait hobea ematen saiatu, han kezkatuta egon beharrean. Eta, nire ustez, asmatu zuten». Paulek babestu egiten du gurasoen erabakia, ikusiak baititu Ekuadorren eta Euskadiren arteko aldeak. Eta ez hori bakarrik, gogoeta egiten du bere gurasoengandik jasotako hezibideari buruz, eta umetan zigorrak ohikoak ziren arren, egokitzen jotzen du. Gaur egun, uste du lagungarri izan zaiola pertsona heldua izateko: «Txikitan, gurasoek ere asko zigortzen ninduten. (...) eta onartu beharra dut lagungarri izan zaidala pertsona heldua izaten ikasteko». Soleren izebak ilobari etorkizun hobea eskaintzeko erabaki zuen migratzea, «Afrikan ez baituzu hemengo hezkuntza bera jasotzen eta aurrera egiteko aukerak ere ez baitira berdinak». Beren ondorengoentzako nahi duten etorkizuna bilatze horrek, ordea, sakrifizio ugari dakartza berarekin, eta ondorengoek horiek balioesten badituzte ere, hutsune handiak eragin ditu haien haurtzaroan eta nerabezeroan. Ahmedek azaltzen du hori argien: «Beti pentsatu izan dut ez dudala nahi sakrifikatu ikasketak egin ditzagun eta aurrera atera gaitezen gurasoak gugatik

Beren ondorengoentzako nahi duten etorkizuna bilatze horrek, ordea, sakrifizio ugari dakartza berarekin, eta ondorengoek horiek balioesten badituzte ere, hutsune handiak eragin ditu haien haurtzaroan eta nerabezeroan.

sakrifikatu diren bezala. Izan ere, ahalegin hori dela-eta ez ditugu etxean asko ikusi, eta bakarrik ikusi dut nire burua zenbaitetan».

Familia euskarri garrantzitsua da elkarrizketatutako pertsonetatik askorentzat, eta ez zerbaiten premian daudenean edo babes behar dutenean laguntzen dielako soilik. Familian sortzen den konfiantza-giroa aipatu digute, edo seme-alabak eguneroko bizitzan nola moldatzen diren edo zer arduraren duten ikusteak familiari eragiten dion harrotasuna. Ikasketei lotuta, esaterako, «gurasoek ez dute gehiegi arduratu behar izan (...), hiruok ikaskuntza-ohitura onak izan ditugulako» esan digu Oierrek, eta Danielak, berriz, lana eta ikasketak uztartzen dituela ikusten dutenez, «gurasoak harro daude nitaz, lanarekin arduratsua naizela ikusten dutelako».

Ikasketena da kezka eragiten duten arloetako bat, eta gurasoek arreta berezia jartzen diote.

Ikasketena da kezka eragiten duten arloetako bat, eta gurasoek arreta berezia jartzen diote. Elkarrizketatutako pertsonak badakite zer-nolako interesa duten gurasoek seme-alaben prestakuntza-ibilbidean, uste baitute horri esker lortuko dutela beraiek izandakoa baino bizimodu hobea. Izan ere, lehendik aipatu dugunez, seme-alabei etorkizunean aukera hobek eskaini ahal izatea da migrazioari ekiteko arrazoietako bat, eta, aukera horien artean, hezkuntza da garrantzitsuenetako bat. Gogo hori argi ikusten du Fátimak amarengan: «Berak ez duenez ikasi, nahi zuen arren, frustrazioa eragiten dio nik oraindik ikasketak bukatu ez izanak eta oraindik lanpostu on bat ez izateak. Horixe nahi du. Uste dut une horretan egongo dela egiazki nitaz harro». Jonek, berriz, «ama harro dago ni unibertsitatera joan izanaz» dio.

«Ama harro dago ni unibertsitatera joan izanaz».

Ahmeden aitak urte luzez lanean egindako ahaleginaren bidez erakutsi die seme-alabei zenbateraino garrantzitsua den ikastea: «Gurasoek esaten ziguten ikasi beharra genuela hala-holako lana egin nahi ez bagenuen. Horregatik, aitak berarekin eramaten gintuen lanera asteburuetan». Danielaren gurasoek lana edo ikasketak egin beharra zuela sartu zioten buruan alabari, aholkuak emanaz eta hitz eginez: «Ikasi edo lana egin. Horixe zen betiko leloa. Neuk ikusiko nuela zer nahi nuen egin, abokatua izan eta diru mordera irabazi ala ezkaratzak garbitu. Eta, noski, nahiago izan nuen ikasi».

Hezkuntza-ibilbidea dela-eta lanera atzerrira joateko aukera suertatzen denean ere izaten da familiaren babes hori. Horixe gertatu zaio Oierri. Amak berak animatzen du, bere azalean bizi izan duelako zer den migrazioa: «Nire amak asko animatzen gaitu kanpora joan gaitezen, berak ere horixe egin zuelako seguru asko. Babes handia ematen digu». Aitak, ostera, aurkako jarrera du.

Alabaina, familiak ez ditu beti harremanak errazten. Horren adibidea da Soleren kasua eta hark familiarengandik jasotako tratua. «Ez duzu ulertzen zergatik baztertzen zaituzten modu horretan» esan digu. Alabaz mintzatzen denean,

ordea, argi du berak familiaren partetik izan ez duen babes guztia emango diola. Solek bere adiskideen gurasoen babesarekin ase zituen, nolabait, haren hutsune afektiboak eta zaintzakoak. «Alabatzat tratatzen ninduten. Zerbait falta zitzaidala jakiten bazuten, nire urtebetetzean opari ematen zidaten» dio. Ahmedek bere aitaren onarpen-falta aipatzen du, esanez «askotan pentsatu izan dut ez zuela ulertzen egiten ari nintzena (...) Bazirudien askoz gehiago estimatzen zuela kanpoko edonork egindako edozer nik egindako ezer baino. Inoiz ez zekien zertan ari nintzen». Amarekin aurkakoa gertatzen zitzaion, baldintzarik jarri gabe babesten baitzuen bizitzan hartzen zituen erabakietan: «Hark lagundu dit beti gehien gauza guztietan. Laguntza eskaintzen zidan beti, laguntzeko modurik ez bazuen ere».

Ez da harrizkoa familiako kideen arteko harremanak desberdinak izatea. Danielak, esaterako, ama aita baino ulerkorragoa dela dio, beti hitz egin izan duela gehiago harekin. Mikelek gurasoekin «oso harreman ona» duela dio: «Nik beti izan dut konfiantza gurasoekin, eta haiek taburik gabe hitz egin didate gauza guztiei buruz». Badira distantziak hobetzen dituen harremanak ere, seme-alabek gurasoen etxea utzitakoan hobetzen direnak, lehendik txarrak ez baziren ere. Jonek argi utzi digu «elkarrekin hobeto konpontzen gara urrun gaudela hurbil egonda baino» esan digunean, eta horretan bat dator Ahmedekin, hark ere, gurasoen etxea utzi zuenetik, «familiarrekiko harremana hobetu egin da harrezkero, lehendik txarra ez bazen ere» esan baitigu. Margarethek, berriz, etorkizunean lana aurkitu orduko bere bizitza egingo duela pentsatzen duen arren, «ama nirekin eramango nuke» dio, beti izan delako «oso amazuloa».

Elkarrizketetan jasotakoaren arabera, eutsi egiten zaie bere garaian migratu zuten gainerako familiartekoekiko harremanei ere, eta horrenbestez, jaioterriarekiko loturari. Margarethek dio asteburuetan elkartzen direla eta elkarrekin ospatzen dituztela urtebetetzeak. Komunitateen topagunez ere hitz egiten digu, kasu honetan, latindar komunitateenaz, eta nola horiek familiako kideen topagune bihurtzen diren. Alabaina, topagune horiek ez dira beti gustuko bilera horietan lekuz kanpo sentitzen direnentzat, hots, jatorri geografikoa beste loturarik ez duten pertsonekin harremana izateko interesik ez dutenentzat eta konplizeagatik joaten direnentzat. Horixe gertatzen zitzaion Soleri nerabezaroan, behartuta sentitzen baizen bilera haietara joatera. «Ez nuen inolako interesik ia ezagutzen ez nuen jendearekin eserita egoteko eta haien bizitzez eta interesatzen ez zitzaizkidan gauzez hitz egiteko». Solek bere jatorri geografiko bereko pertsonetikiko sentitzen duen distantzia kulturala handia da. Ez dituzte hark dituen kezkek, eta ez dituzte modu berean izaten harremanak. «Gineari buruzko kontuez hitz egiten dute, eta zuk, hain txikia zinela etorri zinez, oroitzapen gehiago dituzu hemengoak hangoak baino (...). Planteatu ere egiten ez dituzun kontuez dihardute, dokumentazioaz, esaterako. Eta zu beste mundu batean zaude» dio Solek.

Eutsi egiten zaie bere garaian migratu zuten gainerako familiartekoekiko harremanei ere, eta horrenbestez, jaioterriarekiko loturari.

Gauzak horrela, Soleren kontakizunak hausnarketa egitera bultzatzen gaitu, eguneroko bizitzan ageriko egiten diren gurasoekiko kultura-aldeei buruzko hausnarketa egitera, hain zuzen. Elkarrizketatutako pertsonekin egindako bileretan ikusi dugu, oro har, gurasoen eta seme-alaben belaunaldien arteko distantziaz gain, gizarte-errealitatea irakurtzeko modu desberdinaz hitz egin digutela. Horren adibidetzat, Danielak aitarekin dituen arazoak aipatu dizkigu: «Ni hemen hazi eta hezi naiz, eta hemengo kontuak ikasi ditut. Berak kultura bat du, eta nik, berriz, beste bat». Kontakizun askotan azpimarratu digute matxismoa, emakumezkoenetan, hain zuzen. Danielak, esaterako, «Latinoamerikan nahiko matxistak dira, eta amaren egitekotzat dituzte etxea zaintzea...» esan digu. Euskadin bizitzeagatik amak izandako aldaketa ere aipatu digu, eta sorterriko kultura matxistatik aldenduta «pentsatzeko modua aldatzen» joan dela apurka. Antzeko hausnarketa egiten du Fátimak ere amari buruz, ikusi baitu marokoar familiartekoengandik urruntzeak pentsaera irekitzen lagundu diola: «Hona etortzeak ikuspegia aldatu dio, familia eta bere ingurunea atzean utzi baititu».

Kulturen arteko distantzia argi ikusten da nolabait erlijioarekin lotutako ohituren arteko gatazkak sortzen direnean.

Kulturen arteko distantzia argi ikusten da nolabait erlijioarekin lotutako ohituren arteko gatazkak sortzen direnean. Alde horiez jabetuta dago Sukaina, aita apur bat matxista zela ikusi zuelako, besteak beste: «Berak esaten zidan erlijioak esaten duena dela, baina ez du zerikusirik». Ildo horretatik doaz Fátimaren hausnarketak ere. Hark aipatzen duenez, zenbaitek erlijioa sartu nahi dute berez harekin zerikusirik izan beharko ez luketen kontuetan: «Ez naiz ari erlijioez, ohiturez baizik, nire familiak uste duenaz. Izan ere, egiazki, erlijioari heltzen diotenean hipokrita hutsak dira, nahi dutena jartzen eta kentzen baitute. Islamaren atzean ezkututzen dira, baina, agian ez dira musulmanak ere». Elkarrizketetan ezer galdetu gabe aipatzen den kontuetako bat ezkontza da. Ahmedek, esaterako, hau dio: «Ezkondu beharra dago, eta, ikasketak izan edo ez, gazterik gainera, musulman, marokoar edo dena delako kideko batekin. Anaia-arrebek hemengo bikoteak izan dituzte ordea, eta hori astindu handia izan da gurasoentzat». Fátimak, berriz, uste du bere familiari ez diola graziaz egiten hark bizimodu independentea izateak eta «beraiek egiten ari direna ez egiteak, hala nola ezkontzeak...». Alabaina, gurasoek ez dute beti jarrera hori. Sukainak bere aitaren jarrera aipatzen du: «Aitortu behar dut ikasteko esan izan digula beti eta ez, berriz, ezkontzeko. Jada ezkondu dauden lagunak ditut, eta hark esaten zigun ez egiteko haiek bezala».

Batzuetan, familietan bada norbait kulturen arteko zubi-lanak egiten dituen, eta gurasoei zenbait gauza ulertzen laguntzen diena, familia gehiago bertakotu dadin. Ahmeden familian, esaterako, arrebak egin du lan hori. Aipatu dizkigun adibideetako bat Eguberriekin eta opariekin lotuta dago: «Nire arrebak egiten zituen lan horiek. Adibidez, ikusten genuen guk izan ezik mundu guztiak jasotzen

zituela Olentzeroren edo Errege Magoen opariak, eta gurasoek ez zekiten ezer kontu horiei buruz, arrebak azaldu zizkien arte».

Nahiz eta, ikusi dugun bezala, zenbait pertsona pentsaera aldatzen joan diren, ez da erraza erabateko aldaketa bat izatea; izan ere, Ahmeden hitzetan, «beti daude iraganera begira. Emigratzaileek berezkoa dutela uste dut». Solek kultura berekoak ez direnen arteko gorabeherez hausnartzen du, eta gogorarazten digu beti egongo dela «elkar ulertuko ez dugun une bat». «Ez dira hemen hazi. Bizimodua eta gainerako guztia desberdinak dira. Ni kezkatzen nauena hutsala da haientzat, eta haien kezkak txorakeriak dira niretzat. Eta familiak ez du hori ulertzen; ez zaio buruan sartzen zergatik ez dudan harremanik helduak izanik hona etorri diren afrikarrekin». Ildo horretan, argigarria da Fátimak bere bizimodua eta bere familiaren kultura-gakoak alderatuta ateratzen duen ondorioa, argi definitzen baitu zer gertatzen zaion pertsona bati kultura baten baino gehiagoren eragina jasotzen duenean: «Nik uste dut nire familiak kontuan hartu behar zuela hona bizitzera ekartzen baninduten nik hemengo gauzak hartuko nituela».

Bestalde, zer gertatzen da bi gurasoak kultura berekoak ez direnean? Elkarrizketatutako pertsonetatik hiruk gurasoetako bat atzerrikoa eta bestea bertakoa dituzte, eta guztiek hitz egin dute bikote-bizitzari buruz, haien arteko aldeak azpimarratzeko edo egiazki alderik ez dagoela baieztatzeko. Jonek argi azaldu du «aitaren eta amaren kulturen arteko talkaren eragina» handia izan dela, eta argi ikusten dela «izaeren aldea kulturari lotuta» dagoela. Mikelek, aitzitik, ez du inoiz ikusi bere gurasoek halako bizikidetzazailtasunik izan dutenik, edo, gutxienez, ez du oroitzen halakorik. Dena den, esan beharra dago Mikelek bere aitari egozten dizkion ezaugarriak guztiz aurkakoak direla latinoamerikarrei egozten zaizkien estereotipoekiko, eta horregatik uste duela gurasoen arteko distantzia kulturala hutsala dela: «Aita ez da, ez, nikaraguar prototipoa. Oso urduria eta puntuala da».

Bestalde, atzerritarrak hartu dituzten familiek askotariko jarrerak izan dituzte familiako kide berri horiekiko. Oierrek eta Mikelek argi dute gurasoen eta familia politikoaren arteko harremana ona dela, hasieran une zailen bat izan bazen ere. Oierrek gurasoen bitartez daki amak harrera ona eta babes osoa izan zituela sentitu zuela hasiera-hasieratik: «Hona etortzea oso aldaketa handia izan zen nire amarentzat, ez baitzuen inor ezagutzen. Baina aitaren lagunek eta familiak oso ondo hartu zuen eta asko babestu zuten. Gustura egon zen hasiera-hasieratik, eta gustura dago orain ere. Uste dut nahita etorri zelako dela hala, ez zelako behartuta etorri». Antzeko zerbait dio Mikelek bere aitari buruz: «Aitak ez du inoiz bere burua kanpotartzat hartu. Beti egon da oso integratuta, eta ez du inork gutxietsi». Aitzitik, aurkakoa da Jonen kasua. Hauxe dio: «Hasieran, hona etorri ginenean, kostatu egin zitzaion gu onartzea, eta oraindik ere ikus daitezke aldeak guri ez bezala lehengusuei bai onartzen dizkieten gauzetan (...) aitaren familiak inoiz ez du ama onartu». Era berean, esan digu bere amaren amak ez

zuela begi onez ikusten alaba gizon zuri batekin ibiltzea. «Amonari, berriz, ez zitzaion gure aita gustatzen, zuria zelako. Esaten zuen ezin zuela esan ederra zen edo ez, gardena zelako eta ezin ziolako aurpegia ikusi» aipatzen du.

«Hemengo norbaitekin egotearen abantaila izan zuen nire aitak, eta horrek gauzak errazten ditu. Gauzak bestelakoak izango ziren biak hangoak izan balira».

Jonek uste du ama izan zela leku eta kultura berri batera moldatu beharra izan zuena: «Bi munduren artean bizi izan garela esan dezakegu behin eta berriz, baina kolpea amak hartu zuen, eta aita, bitartean, eroso zegoen». Bestalde, Mikelek argi du bere aitaren hemengo bizimodua

oso bestelakoa izango litzatekeela ama ere atzerritarra izan balitz: «Hemengo norbaitekin egotearen abantaila izan zuen, eta horrek gauzak errazten ditu. Gauzak bestelakoak izango ziren biak hangoak izan balira».

Gizarte-sareak

Gizarte-sareak aipatzen ditugunean pertsonen arteko harreman-sareak adierazi nahi ditugu, norberaren izaera sortzeko, nortasuna adierazteko eta gizarte-elkarrekintzetan esku hartzeko oinarritzat hartzen ditugunak. Aurreko atalean familia eta han ezartzen diren harremanak aztertu ditugunez, orain elkarrizketatuek lagunekin eta bikoteekin dituzten harremanak soilik aztertuko ditugu. Haientzat zer diren eta nola eusten dieten aztertuko dugu, hain zuzen.

Badira lagun taldea umetan egin zutenak eta urte luzez lagun talde horri eutsi diotenak. Jonek, esaterako, bere kuadrilla aipatu digu. Handia dela dio, eta gehienek «txikitatik» ezagutzen dutela elkar. Sukainak oraingo lagunetako batzuk «txiki-txikitakoak» direla esan digu. Margarethek betiko lagun taldearekin duen harremanari eusten diola azaldu digu, «bikotekideak eta abar» tartean egonda ere. Solek bere auzoko txikitako hiru lagun minekin zuen harremanari eusten dio, eta esan digu, beste ikastetxe batekoak ziren arren, haiexek izan zirela hasieratik «onartu» zuten bakarrak. Oroitzapen gazi-gozoa da Solerena, talde bateko kide zen arren gainerako haurrek baztertzen zutela sentitzen baitu.

Alabaina, laguntasun-harremanak ez dira beti haurtzaroan egiten, edo, egiten izan badira ere, litekeena da harreman horiek iraun ez izana, eta egun beste lagun talde bat izatea, ezaugarri edo zaletasun komunek lotutakoa. Horixe gertatu zaio Pauli, lagun talde bat egin baitu bere inguru hurbiletik at, hots, eskolatik eta herritik at. Bere lagunetako asko oporretara joan zirela-eta uda batean nolabaiteko bakardadea sumatzen bere burua lagun talde berri batek inguratuta ikustera pasatu zen latinoamerikar jatorriko beste mutiko bati esker: «Harekin joan nintzen eta jendea aurkeztu zidan, latindarrak batez ere. Latindar mordo zeuden, futboleak jokatzeko eta elkarri txantxak egiten, eta ongi konpontzen ziren». Ahmedek ez zuen izan erraztasun handirik lagunak egiteko eta nolabaiteko babesa emango zion harremanik egiteko, herri txiki batean bizi zelako, seguru asko, edo kuadrillak nahiko itxiak izaten direlako. «Zailtasun handiak izan nituen lagun taldea egiteko. Izan ere, hain gutxi ginenez gelan eta ikastolakoekin jai genuenez, ezinezkoa zen. Saiatu arren, alferrik» esan digu. Horrez gain, komunitateak laguntza ez ezik min handia ere egin dezakeela aipatu digu.

Laguntasun-harremanak ez dira beti haurtzaroan egiten, edo, egiten izan badira ere, litekeena da harreman horiek iraun ez izana, eta egun beste lagun talde bat izatea, ezaugarri edo zaletasun komunek lotutakoa.

Margareth eta Daniel bakoitza bere lagun taldeko atzerritar bakarra dira. Danielak «Ikastetxeko kuadrillako lagun guztiak bertakoak ziren, baita unibertsitatekoak ere, ekuadortar bat izan ezik. Erabat bertakotuta nagoela uste dut, gainerakoak bezalakoa naizela» dio gaztetan ez ezik gaur egun unibertsitatean ere harekin harremana izan dutenei buruz. Ez da lagunei buruz diharduela bere integrazio-maila aipatu duen bakarra. Solek dio bere lagun onenak hiru neskato euskaldun

izateak asko lagundu diola integratzen. Familiaren eragina ere aipatzen du Solek. Kultura bereko jendearekin ibil dadin bultzatzen dute, bera ados egon ez harren, eta desadostasun horrek gatazkak eragin dizkio. «Haiekin hartu-eman gutxi ditut. Baditut lagunak, eta, nirekin ibili nahi baduzu, berdin dit nongoa zaren, baina ez nazazu behartu beltzekin ibiltzera beltza naizelako bakarrik» esan digu. Orain, alaba bat du, eta bere senarrak alaba afrikarrekin ibil dadin nahi duela dio, baina berak uste duela mundu guztiarekin ibili beharko lukeela, bereizketarik egin gabe. «Batuetan esaten dit hark ere (senarrak) saiatu behar dugula neskatoa beste ume afrikar batzuekin gehiago jolastu dadin. Niri ongi iruditzen zait, mundu guztiarekin jolastea nahi baitut, baina ikastetxean bertakoekin ibiltzen da, alajaina».

Paulek, aitzitik, aipatu digu pozik sentitu zela bere burua integratuta ikusi zuenean, hein handi batean, Latinoamerikako hainbat tokitako lagunei esker: «Oso ongi sentitzen nintzen perutarren eta argentinarren artean, integratuta sentitzen bainintzen». Hori horrela izanik, bera ere harritu egiten da ikasketa berriei ekin zienean eroso moldatu zelako euskaldunekin: «Askok harritu nintzen gehienek euskaraz zihardutela ikusi nuenean, eta are gehiago harritu nintzen haiekin ongi konpontzen nintzela ikusi nuenean». Hala ere, gaur egun erosoago sentitzen da atzerritarren artean, haien gustu eta afizio berberak dituelako. Aurkako prozesua bizi izan du Jonek. Gaur egun, gehiago ibiltzen da atzerritarrekin, txikitako lagunak hemengoak ziren arren. «Bitxia bada ere, egun gehiago ibiltzen naiz atzerritik etorritako jendearekin, bertakoekin baino» esan digu. Ildo horretatik, Ahmedek pentsatzen du hizkuntza edo kultura-gako berberak izateak harremanak sortzera bultzatzen duela jendea, eta gurasoen sorterrian bizi izango balira, agian ez zuketela harremanik izango pertsona horiekin: «Azkenerako, zure herrialdeko jendearekin elkartzen zara, zure hizkuntza hitz egiten dutenekin. Marokon geratuz gero, beharbada, ez zenukeen pertsona horiekin harremanik izango, baina hemen bai».

Oro har, txantxat hartzen dituzte lagunak beren jatorria dela-eta esaten dizkietenak, eta ez diete nahigaberik eragiten. Mikelek dio bere lagunak «txokolatzkoa» dela esaten diotela eta bere azalaren kolorea dela-eta ohiko txantxak egiten dizkiotela, baina ez min emateko asmoarekin. Ongi hartzen dituela dio, txantxak baino ez direlako eta bera barre egin zale delako. Halakoak kuadrilla guztietan gertatzen omen dira, lagun minen artean. Danielak ere ez du gaizki hartzen konnotazio negatiboak dituen zerbait esaten badiote. «Unibertsitateko edo eskolako betiko lagunak batek “chewbacca” edota “chigualera” esaten badit, ez dut gaizki hartzen. Ez dit inporta» esan digu. Horrelako adierazpenak onartu egiten dituzte lagunengandik datozenean.

Aitzitik, min ematen diete edo jarrera erabat aldatzen dute ezezagunengandik entzuten dituztenean edota min egiteko asmoarekin esandakoak direla sumatzen dutenean, baita beste pertsona batzuei buruz esandakoak badira ere. Danielak «beste norbait gutxiesteko esaten badute, ez dut ongi hartzen»

esan digu, nolabait berari buruz ere ari direla iruditzen zaiolako. Margarethek bere familia tartean sartzen duten unean jartzen du muga. «Beste kontu bat da familiarekin sartzea; hori ez zait batere gustatzen» aipatu digu, eta galderak egiten tematzen direnekin gogaitu egiten dela.

Oro har, txantxatzen hartzen dituzte lagunak beren jatorria dela-eta esaten dizkietenak, eta ez diete nahigaberik eragiten.

Elkarrizketatutako pertsonetako batzuek bikotekide euskalduna dute. Jonek aipatu digu bereak esaten diola ez ziola aurrez inoiz erreparatu latindar bati. Danielak, berriz, aipatu digu deseroso sentitzen dela bere mutil-lagunak atzerritarrek mespretxatzen dituenen: «Autoan doala norbaitekin haserretzen bada, “Puto chibolero!” esaten du, eta nik halakorik ez esateko, min ematen didalako». Bestalde, elkarrizketatutako batzuek atzerriko bikotekideak dituzte, eta azpimarratu egin dute zer-nolako atxikimendua duten haiek sorterriarekiko edota zer sentimendu identitario duten. Honela azaldu digu Solek bere bikotekidearen kasua: «Kamerundarra da. Ni baino helduagoa zela etorri zen, eta badu, bai, sorterriarekiko atxikimendu hori. Kamerundar peto-petosa sentitzen da». Jonek, berriz, esan digu bere aurreko bikotekideak erakutsi ziola latindar erroak balioesten: «Aurreko bikotekideak erakutsi zidan harro egoten latindar izateaz. Hura ere latindarra zen, eta harro sentitzen zen. (...) Hark irakutsi zidan nire latindar kultura balioesten». Bestelakoa da Fátimaren kasua, jatorriz antzeko kulturako bikotekidea duen arren, sarritan entzun behar izaten baitu haren ahotik ea «espainiarra» dela uste duen «esaten edo egiten dituen gauzengatik».

Familiak iritzia ematen du halakoetan. Musulmanek uste dute garrantzitsua dela beren seme-alaben bikotekideak ere musulmanak izatea. Sukainak dio bereei asko axolako litzaikeela berak bikotekide euskalduna izatea; izan ere,

«Ez nekien nola konponduko nintzen bere familiarekin, baina ez dut izan inolako arazorik.».

«musulmana izatea nahi dute». Hori horrela izanik, «badakizunez musulmana izan behar duela nahitaez, inoiz ez duzu pentsatu ere egiten musulmana ez den lagun bat bikotekidetzat hartzea» esan digu. Ahmedek bikotekide euskalduna du, eta badaki gurasoek nahiago zutela semearen bikotekidea haien sinesmenarekin eta ohiturekin afinitate handiagoa duen norbait izatea. Dena den, aipatu digunez, «pertsona ona bada eta lana egiten badu, gurasook jabetzen gara horretaz, berak zu zainduko zaituela, eta zuk bera» esaten diote, eta hori dela, azkenean, inporta duena eta haiek balioetsi beharko luketeena. Zalantzak izaten dira beste noranzkoan ere, ez baita jakiten zer nolakoa izango den harremana bikotekidearen familiarekin, baina horiek ere argitzen eta normalizatzen dira. «Ezin dut ukatu nik ere zalantza egin dudala, ez nekielako nola konponduko nintzen bere familiarekin, baina ez dut izan inolako arazorik. Harrera ona izan dugu nire familian eta bikotekidearenean» diosku. Soleren familiak, berriz, ez zuen ongi ikusten hari mutil “zuriak” gustatzea, eta ezkutuan ibili beharra izan zuen nerabezeroan: «Beti ezkutuan ibili beharra izaten nuen. Mutil-laguna izanez gero, azaldu beharra izaten nion agurtu besterik ez egiteko familiarekin ikusten ninduenean, hobe zuela ez irribarrerik egin, familia jabetu ez zedin».

Ikasketak eta lana

Margarethen gurasoek hurbiltasuna zela-eta erabaki zuten zer ikastetxetara bidaliko zuten alaba; gertuen zegoena aukeratu zuten. «Esango nuke huraxe zela zegoen bakarra. Herri batean bizi ginen eta hura zen hurbilen zegoena. Horregatik bidali gintuzten hara. 'Ikastola dugu herrian, bada, haraxe bidaliko ditugu' pentsatuko zuten». Antzeko zerbait dio Oierrek ere, etxetik gertu zegoen ikastetxe batean ikasi baitzuen hark ere. «Ikastetxea etxe aurrean genuen. B ere duan ikasi izan dut beti, eta oso gutxi ginen gelan». Beraz, hizkuntza-eredua aukeratzeko orduan, sarritan, inguruan zer eskaintza dagoen hartzen da kontuan, eta ez horrenbeste seme-alabek euskaraz edo gaztelaniaz ikasteko interesa. «Ikasten hasi nintzenean, D eredia baino ez zegoen» esan digu Sukainak, eta «Gaztelaniaz ikasi nahi bazenuen, itundutako ikastetxeren batera joan behar zenuen, ikastetxe publiko guztietan euskaraz egiten baitzen».

Ikastetxea aukeratzean, gurasoek kontuan hartzen dute sare publikokoa den edo ez, izan sare horren aldeko apustua egiten dutelako edo izan seme-alaben ikasketen kostua txikiagoa delako sare horretan. Mikelek, esaterako, bere etxean «sistema publikoaren aldekoak» direla dio. Ildo horretatik, Ahmeden ustez sare publikoan ikasteak zer esan nahi duen jaso nahi dugu. Izan ere, hark uste du sare publikoa gure inguruko errealitatearen isla dela eta horretan hezi behar direla neskato eta mutiko guztiak. «Ikastetxe publikoetan egin ditut ikasketa guztiak. Uste dut horietan ikusten dela benetan nolakoa den errealitatea. Denetik ikusten da: immigratzaileak, desgaituak, ilehoriak, beltzaranak... Gizartea ikusten da, alegia».

Elkarrizketatutako pertsonetako batzuek leku askotako ikaskideak zituzten, hala nola Paulek. «Leku askotako ikasleak geunden: Latinoamerikakoak eta Europakoak. Dibertsitate handia zegoen». Alabaina, beste batzuek talde homogeneoagoetan ikasi izana gogoratzen dute. Fátimak, adibidez, «ikasgelan bazen besta neska marokoar bat, baina ez zegoen beste atzerritarrik. Ia guztiak katalanak ziren». Ahmedek uste du sustatu egin beharko litzatekeela «hemengo jendea» sare publikoko ikastetxeetan matrikulatzea: «Nire ustez, guri behintzat asko lagundu zigun beste batzuekin ibiltzeak, elkarrengandik ikasten dugulako. Nor izango da, bestela, hemengoen eredia? Irakaslea?».

Hezkuntza-prozesuan kidekoen artean izaten diren harremanetan arreta jartzen badugu, bi motatako esperientziak bereiz daitezke, argi eta garbi. Batzuek oroitzapen onak dituzte ikasgelako bizikidetzari buruz, eta beste batzuek, aldiz, ikaskideen bazterketa eta irainak jasan beharra izan zuten. Margarethek «mundu guztiarekin eta ikasturte guztietan primeran» moldatu zela dio; Oierrek «batxilergoan, jende mordoia ezagutu nuen eta oso ongi moldatu nintzen» esan digu, eta «baita unibertsitatean ere. Hantxe moldatu nintzen ongien»; Paulek, berriz, «urte oso onak izan ziren, eta oso ikaskide onak izan nituen» gogoratu

du, eta «Gainera, ikastetxe hartan, gehienak bertakoak ziren (...) eta harritu egin nintzen zeinen ongi moldatu nintzen haiekin, hemengoak baziren ere» erantsi digu. Horiek hirurak dira ikastetxeko bizikidetzari buruzko esperientzia positiboena. Paulek harridura ere adierazi du, oso desberdintzat zituenekin harreman ona zuela ikustean sentitu zuena. Aitzitik, kidekoekiko harremanen oroitzapen txarrak dituztenen artean, Ahmed, Fátima eta Sole aipatu behar ditugu. Oroitzapen horiek «gehiago dute gazitik gozotik baino» Ahmeden kasuan; «garai nahiko tristetzat dut gogoan. Arraro sentitzen nintzen,

Hezkuntza-prozesuan kidekoen artean izaten diren harremanetan arreta jartzen badugu, bi motatako esperientziak bereiz daitezke, argi eta garbi. Batzuek oroitzapen onak dituzte ikasgelako bizikidetzari buruz, eta beste batzuek, aldiz, ikaskideen bazterketa eta irainak jasan beharra izan zuten.

desberdin. Izan ere, mukizu haiek tentel hutsak ziren» esan digu. Fátimak ere gogoratu du beste neska-mutiko batzuen ankerkeriak jasan izana. «Beti entzun izan ditut 'mora de mierda' eta horrelakoak. Baina, fisikoari lotutako irainek mintzen ninduten gehien. Barre egiten zidaten, eta 'hemen dator itsusia' esaten zuten». Sole gaizki sentitzen zen. «Zuk ere ikusten duzu ez direla kolore berekoak, eta integratu behar duena zu zarela sentitzen duzu, baina ez duzu ulertzen zergatik baztertzen zaituzten zu integratzen saiatzen ari zarela ikusi arren» esan digu. Ikus daitekeenez, askotariko bizipenak izan dituzte, modu batera edo bestera markatu dituztenak. Bi alderdik izan dute eragina oroitzapen txarrak dituztenen eskolako ibilbidean: haien kultura ahotan hartuta egindako irainek eta desberdintasun fisikoa dela-eta sentitu duten bazterketak.

Irakasleak ere aipatu dituzte, eta ez ezagutzak edo gaitasunak lortzeko berme diren aldetik bakarrik. Batzuek behar izan dutenean laguntza eman dietela oroitzen dute, eta beste batzuek, berriz, nahigabea eta bazterketa sentiarazi zizkietela. Margaretheek irakasle baten oroitzapen gozoa du, haren laguntzari esker «primeran» integratu zelako. Era berean, Danielak ere positibotzat oroitzen du irakasleengandik jasotako arreta: «Arazoren bat zenuenean edo arraro zeundela ikusten zutenean, hitz egitera hurbiltzen zitzaizkizun edo gurasoei deitzen zieten. Dena ematen zuten». Solek bi irakasle oroitzen ditu bereziki, «hasieratik jabetu zirelako bazela ikasle berri bat taldean eta berdin zielako zer koloretakoa edo nongoa zen». Irakasle haiek «ahalegindu egiten ziren integratu nedin eta nirekin jolastu behar zirela esaten zieten gainerako ikaskideei» esan digu Solek. Ahmedek eskolan zein institutuan «oso irakasle onak» izan zituela uste du, eta «oso oroitzapen onak» dituela dio.

Alabaina, aurrez aipatu dugun bezala, irakasleak integrazioarako oztopo izan dira elkarrizketatutako pertsonetako batzuentzat. Solek gogoan du irakasleetako batzuek estigmatizatu egiten zutela bere azalaren kolorea zela-eta. Guztiak ez ziren halakoak, baina «eskola hartatik joan nintzen unera arte entzun behar izan nuen 'beltza' nintzelako kontu hori» diosku. Fátimak, berriz, irakasle batek ez zuela aintzat hartzen gogoratzen du, ez zuela ezer egiten ikaskideek iraintzen

zutenean. «Behin, ikastetxean, haur talde batek inguratu ninduen, eta denetik esan zidaten, baina ez ziren irainak izan gehien mindu nindutenak, irakaslearen jarrera baizik. Zer gertatu zen eta zer egin zidaten galdetu zidan, baina ongitxo zekien».

Nahiz eta badiren irakasleekin izandako esperientzia txarrak, gehiago dira oroitzen atseginak dituztenak.

Nahiz eta badiren irakasleekin izandako esperientzia txarrak, gehiago dira oroitzen atseginak dituztenak. Irakasleak izan ziren, hain zuzen, Pauli ikasketekiko zuen jarrera aldatzeko behar zuen bultzada eman ziotenak, eta, gaur egun, eskertu egiten die lagundu izana: «Irakasleak nahigabetuta eta etsita ikusten ninduen. Ikusten zuen ez nuela arretarik jartzen, eta nirekin hitz egitera etorri zen, ea aurrera egiten nuen. Hari esker iritsi naiz gaur egun nagoen lekura».

Elkarrizketatutako pertsonetako batzuek jarrera-aldaketa bat izan zuten eskola-ibilbidean, batzuek beste pertsona batzuen laguntzari esker, hala nola Paulek, eta besteek, berriz, beren kabuz hartutako erabaki baten ondorioz, Jonek, adibidez. Bere bizitzarekin probetxuzko zerbait egin behar zuela pentsatu zuen. «Gaztea naiz eta urte mordoak dut aurretik. Ez dut hauek bezala amaitu nahi» pentsatu zuen, eta «nire notarekin zer karrera egin nezakeen ikusten hasi nintzen». Badira hobetzeko grinagatik aurrera egiten dutenak ere. Margartethek, adibidez, «egin beharra nuelako egin nuen, nik egiten ez banuen inork ez zuelako nigratik egingo» gogoratzen du, eta Sukainak, berriz, «ikasi badut nire gogoagatik izan da, haiek esandakoagatik baino gehiago» diosku, gurasoez. Oierrek ere erakusten du arduratsua dela ikasketekin: «Ikasketez arduratzen naiz, eta ez diet ezer esaten, nire egitekoa dela uste dudalako». Fátimak aipatu digu ez duela bere burua beteta ikusten ezin izan dituelako ikasketak amaitu; izan ere, Fátimaren ustez, «prestakuntza eta hezkuntza, horixe da bizitzan gelditzen dena». Prestatzeko eta ikasketetan arreta jartzeko gogoia izan arren, ordea, Solek zalantza egin zuen horretarako gai izango zen ala ez, ikasgelan gutxiesten zutela sentitzen baitzuen, bere azalaren kolorea zela-eta. «Zeure buruari galdezka hasten zara (...) helburu apalagoak jarri behar ote dizkiozun zure buruari, edota eskolan dena ongi egin arren beste batzuen atzetik egongo ote zaren, haiek zuriak direlako».

Elkarrizketa guztietan ikusten da prestakuntzarekin eta ikasketekin aurrera egiteko gogoia.

Elkarrizketa guztietan ikusten da prestakuntzarekin eta ikasketekin aurrera egiteko gogoia. Ikastetxean emandako orientabidea lagungarri izan zaie batzuei, eta familiaren babesak lagundu die besteei, baina norberaren jarrera izan da helburuak modu batean edo bestean lortzen lagundu dien arrazoi nagusia. Ikastetxean aurkitu zuen Solek ikasketak egiten non jarraitu erabakitzeko behar zuen laguntza. «Zure espediente akademikoari erreparatzen zion, eta, hura ikusita, zer ikas zenezakeen iradokitzen zizun, eta zuk, berriz, zer zenuen gustukoaren esaten zenien (...) Bekak aipatu zizkidan, baina haiekin ere ezingo nintzenez iritsi, zer ziklo eta akademia zeuden begiratzen

eta lagunekin hitz egiten hasi zen». Ahmedek ikasle ona zela erakusten zuen, eta, horrenbestez, unibertsitatera joan zedin iradoki zioten irakasleek. Arrazoi pertsonalak zirela-eta, ordea, lanbide-heziketara jo zuen. «Irakasleek pena hartu zuten Lanbide Heziketari heldu niolako. Ni hain ikasle ona izanik nola egin nezakeen hori...».

Oro har, elkarrizketatutako pertsonak beren kabuz erabaki dute zer ikasi. Batzuek hasiera-hasieratik zuten argi zer bide hartuko zuten. Oierrek, esaterako, «ikastetxe horretan ikasi nahi nuen» diosku, eta «gainera, handik ongi prestatuta irteten zinela esaten zuten, eta horixe nahi nuen nik, etorkizunean unibertsitatera joateari begira». Era berean, Danielak txiki-txikitatik argi zuen Zuzenbidea ikasi nahi zuela, «bidegabekeria gehiegi» ikusten zituelako. Beste batzuek, oster, zalantza egin zuten. Mikelek, esaterako, ez zuen argi. «Astebete aurretik erabaki nuen» diosku, eta erabakia berea izan zela azpimarratzen du. «Nik gustuko nuen zerbait ikastera joan nahi nuen unibertsitatera, eta ez beste lagun batzuek bezala, gurasoek esandakoa ikasi». Beste batzuek hainbat lanbide eta ikasketak egin beharra izan zuten zerk motibatzen zituen jakin zuten arte. Horixe gertatu zitzaion Joni eta Ahmedi. Ildo horretatik, Ahmedek «lana utzi eta ikasten hasi nintzen unean hasi nintzen benetan nik erabakitako gauzak egiten. Hau da, ni neu izaten hasi nintzen, nolabait» gogoratzen du. Behin erabaki hori hartutakoan, gogobeteta sentitzen dira, eta bigarren mailan gelditzen dira etorkizunean izan daitezkeen irteerei buruzko kezkek. Horixe dio Jonek: «Irteerak irteera, nahiago dut hori ikasi, gustura egingo ez dudan zerbaitetan jardun baino».

Norberaren inguruak ere badu eragina hartu beharreko ibilbideari buruzko erabakietan, hirugarren mailako ikasketak egin edo lan-merkatuan sartzeari begira eraginkorragoa den zerbaiti heldu erabakitzean, hain zuzen. Margarethek dio

«lagunak unibertsitatera zihoazen, eta eragina du, baina ni beti izan naiz ikastearen aldekoa, eta horregatik erabaki nuen unibertsitatera joatea». Danielak uste du hemen garrantzi handia ematen zaiela ikasketei.

Norberaren inguruak ere badu eragina hartu beharreko ibilbideari buruzko erabakietan, hirugarren mailako ikasketak egin edo lan-merkatuan sartzeari begira eraginkorragoa den zerbaiti heldu erabakitzean, hain zuzen.

«Ikastetxean ez zinen inor karrera bat edo goi-mailako ziklo bat egiten ez bazenuen. Arraro begiratzen zizuten. Ongi gogoan dut, ahizpa eta biok baikara lehengusu guztietatik ikasi dugun bakarrak» gogoratzen du. Kontrakoa gertatu zitzaion Ahmedi; izan ere, Lanbide Heziketan matrikulatu beharra izan zuen, lan-merkatura begira irteera gehiago bermatuko zizkiolakoan. «Gustuko ez nuen zerbait ikasi nuen (...) Izan ere, aitak esan zigun berak ezingo zuela gehiago lanik egin, eta geure bizimodua egin beharko genuela» kontatu digu. Dena den, bere kontakizunean ikusi dugunez, gai izan zen bere bizimodua aldatu eta nahi zuen hura ikasteko, makinekin lan egin beharrean pertsonekin lan egiteko. Solek hartutako erabakian ere eragin zuten arrazoi ekonomikoek. «Unibertsitatera

joan ez banintzen ez zen gogorik ez nuelako, dirurik ez genuelako baizik. Familiak esaten zidan lanean irabazten nuenarekin nahikoa ez banuen beste zerbait pentsatu beharko nuela». Sole nahigabetuta dago, ikasteko gaitasuna duela ikusten duelako eta, baliabide ekonomikorik eta familiaren babesik ez zuenez, Lanbide Heziketara jo beharra izan zuelako.

Adin eta prestakuntza-ibilbide desberdineko pertsonekin hitz egin dugu. Batzuk lanean ari dira dagoeneko, eta beste batzuk ikasten dihardute, baina gehienek aldi berean egin dituzte bi zeregin horiek. Guztiek nahi zuten gurasoengandik independizatu, beren gastuetarako diru apur bat izan, eta horixe azaltzen digu Danielak, «ez nuen beti eskean ibili nahi» esaten duenean. Bide horretatik asko ikasi du, gainera, bere buruari erakutsi baitio zer egiteko gai den, zaildu eta arduratsuago egin delako. Margaretheke ere ikusten du zer-nolako aldaketa eragin duen bere dirua irabazteak eta administratzeak. «Asko antzematen da, ez baita gauza bera beti amari eskean ibili beharra eta norberaren dirua izatea».

Esanak esan, batzuek ikasketak ordaintzeko egin dute lana, hala nola Solek eta Sukainak. Solek aipatu digu «irabazitako dirua ikasketak ordaintzeko zen. Bekarekin ezin ziren liburu guztiak ordaindu, eta falta zena neuk ordaindu beharra nuen», eta Sukainak, berriz, «nik ikasi egin nahi nuen. Eta banekien lana egin beharra nuela ikasteko eta nire gastuetarako diru apur bat izateko, ez baitut inoiz astesaririk izan. Nire dirua izan nahi nuen, egun guztia gurasoei eskean jardun beharrean». Egoera horri, gainera, gurasoen etxetik kanpo bizitzeko lana egin beharra gehitu behar zaio. Ahmedek uste du merezi duela ahalegin handia egin behar bada ere, eta «lana egiten ari nintzela egin nituen ikasketak. Gogorra izan da, baina ongi egon da» diosku; Fátimak, bere aldetik, «nahitaez lan egin beharra dut bizitzeko. Ez nago ikaskideen edo laguneren egoera berean. Haiek beren gastuetarako edo bidaiak ordaintzeko lan egiten dute. Nik ezinbestean egin behar dut lana, alokairua ordaindu beharra eta beste gastu asko ditudalako».

Zenbaitek esan digute atzerritarrak izateagatik zailtasunak izan dituztela lana aurkitzeko. Sukainak, esaterako, «lana bilatzean, bai, antzematen da bazterketa (...) Ez dizute zuzenean esaten, baina antzeman izan dut» gogoratzen du. Alabaina, Solek ez du arazorik izan. «Inoiz ez dut kritikarik entzun teknikariei aginduak eman dizkiedanean» kontatu digu. Gainera, uste du zorte ona izan duela, emakumezko beltzak ikustea ohikoa ez den lanpostuetan lan egiteko aukera izan duelako: «Etxeak garbitzeko edo egoitzetan jarduteko ez bada, non kontratatzen dituzte emakumezko beltzak? Administrazioan? Sekulako zorteak dut inondik ere». Horrek ez du esan nahi, ordea, inoiz bere burua azalaren koloreagatik baztertuta ikusi ez duenik, «denda honetan ez dugu neska beltz bat kontratatuko» entzun beharra izan baitu.

Hizkuntzak

Asko dira elkarrizketatutako pertsonen ama-hizkuntzak. Zenbaitek Euskadiko bi hizkuntza ofizialak ikasi dituzte etxean, hala nola Mikelek eta Jonek. Mikelek dio amak euskaraz hitz egiten ziola berak ezaguera dutenetik: «Amak euskaraz hitz egiten zidan jaiotzean, eta, horregatik, banekien euskara eskolara joaten hasi baino lehen». Era berean, Jonek gogoan du «aitarengandik euskara asko entzun izana». Kasu horietan, beraz, etxean ikasi dute euskara, gurasoengandik. Beste batzuetan, berriz, gurasoek hala erabaki zutelako ikasi dute euskara, hizkuntza hori ikasi eta erabiltzera bideratu zutelako seme-alaben hezkuntza, beraiek euskara jakin ez arren, badakitelako zer-nolako garrantzia duen seme-alabak hizkuntza horretan hazteak. Ahmeden familian haren anaia-arrebak izan ziren eguneroko bizitzako errealitate hori irakurtzen jakin zutenak, eta haiek ireki zizkieten begiak gurasoei: «Anaia eta arreba zaharrek esan zieten gurasoei komeni zela guk euskaraz ikastea». Danielaren gurasoak ere jabetu ziren hemen integratzeko ezinbestekoa zela alabak euskaraz ikastea, eta hori etxeko komunikazio-hizkuntza gaztelania izanda: «Gurasoek ni hasiera-hasieratik integratzea nahi zuten, eta, horregatik, asko jarduten nuen euskara ikasten». Alabaina, denak ez dira hemengo errealitate soziolinguistikoaren jakitun, eta ongitxo daki hori Ahmedek. Horregatik, gaur egun, seme-alaben heziketari buruz familiaren bati aholkuren bat eman beharra izaten duenean, euskara ikastearen garrantzia ikusarazten die: «Marokoar familiei esaten diet hobe dutela euskara ikastea, bestela ere ikasiko baitute gaztelania eguneroko bizitzan, telebistan, futboleko, komunikabideetan eta kaleko hizkera dela-eta, batzuetan ematen baitu modernoagoa dela gaztelaniaz jardutea. Ikasiko dute, bai ala bai. Aitzitik, ez badituzte euskararen gakoak txikitzen barneratzen... Zaila da gerora ikastea». Izan ere, berak etxean ikusi du anaia-arrebek euskaraz ikasi ez badute ezjakintasun horregatik dela, eta ez aukerarik ez zegoelako.

«Anaia eta arreba zaharrek esan zieten gurasoei komeni zela guk euskaraz ikastea».

Euskara ikasteko beste arrazoi bat da bizi diren lekuan eguneroko bizitzako erreferentziazko hizkuntza euskara izatea. Horixe helarazi digute Margarethek, «nahiko ongi hitz egiten dut euskaraz. Goierrin bizi gara» aipatuz, eta Ahmedek, «euskaraz bizi den herri txiki bat da. Hitz egin beharko, jendearekin harremana izan nahi baduzu» esanez bere herria deskribatzen duenean.

Adina kontuan hartu beharreko alderdia da elkarrizketatutako pertsonak gaztelaniaz eta/edo euskaraz hazi diren ulertzeko. Jatorriko lurraldean jaiotzean ez direnek edota oso adin txikiarekin iritsi zirenek erraztasun handia erakutsi dute hizkuntzak ikasteko. Horixe baieztatzen du Fátimak: «Azkar-azkar ikasi nuen gaztelania, haurrak ginelako... Katalanez eta gaztelaniaz hitz egiten nuen. Primeran moldatzen nintzen bi hizkuntzetan, baina katalanez eta arabieraz hobeki. Aldi bereko itzulpenak egiteko gai nintzen» esanez. Amarentzat

itzultzaile-lanak egin izana era aipatzen du: «Nire laugarren ahizpa izateko zegoela, berarekin joaten nintzen ginekologoarengana, interprete-lanak egitera».

Esanak esan, euskara ikastea ez da gozoa izan guztientzat. Pauli, esaterako, ikasketei begira ongi etorri zitzaion hizkuntza-ereduz aldatzea. Honela azaldu digu: «Euskaraz egin nuen Lehen Hezkuntza, baita DBHko lehen maila ere, baina maila hori errepikatu beharra izan nuenean, gaztelaniazko eredura aldatzea erabaki nuen. Eta antzeman zen, bai, aldea. Nik erabaki nuen aldaketa hori egitea. Aldaketak asko poztuko ninduela esan nien, ama-hizkuntza nuenez euskaraz baino erosoago ikasiko nuelako». Danielak ere onartzen du zailtasunak izan zituela hizkuntzarekin: «Egia esan, sekula ez naiz ongi moldatu euskaraz. Oso hizkuntza polita dela uste dut, eta Euskal Herriaren nortasunari eusten diola, baina kostatu egin zait, beti». Badira, ordea, ama-hizkuntzan ikasi ez arren zailtasun handirik izan ez duten pertsonak ere. Sukainak, esaterako: «Etxean inork ez du euskaraz egiten eta ez naiz inoiz eskola partikularretara joan. Beti ikasi izan dut euskaraz, eta gurasoek ezin izan didate inoiz lagundu, ez zutelako hizkuntza ulertzen, baina aurrera irten gara».

Gurasoen hizkuntzari eusteko ahalegina eguneroko bizitzako kontua da elkarrizketatutako pertsonentzat. Batzuek, Sukainaren familiak kasu, jatorrizko

Gurasoen hizkuntzari eusteko ahalegina eguneroko bizitzako kontua da elkarrizketatutako pertsonentzat. Batzuek, jatorrizko hizkuntzari eutsi nahi diote, eta, horrenbestez, horixe erabiltzen dute familian.

hizkuntzari eutsi nahi diote, eta, horrenbestez, horixe erabiltzen dute familian. «Txikitan, hitz egiten ez bagenuen hizkuntza galduko genuela esaten ziguten, eta, horregatik, beraiekin arabieraz hitz egin beharra genuen». Solek dio ez dela ari alaba hizkuntza bakarrean hezten. Aitaren hizkuntza ere erabiltzen dute, «frantses-hiztuna denez, frantsesez hitz egin diezaiola eskatzen diot, beti». Ildo horretatik, Solek dio bere alabak ahalik hizkuntza gehien ikastea nahi duela, baita euskara ere, «garrantzitsua» dela

uste duelako. «Ez dakigu gerora baliagarri izango zaion edo ez. Inork ez daki zer gertatuko den etorkizunean. Euskal Herrian bizi garenez, euskara ikasiko ote dugu, baldinbaitere». Etorkizunean baliagarri izango delako ikuspegi hori bera dute beste batzuek ere. Sukainak, adibidez, hau diosku: «Zerbaitetarako ikasi dut euskara, balioko didalako, hemen aukera gehiago dituzulako euskaraz badakizu».

Gurekin hitz egin dutenetako batzuek familiako zenbait kiderekin euskaraz hitz egiten dute. Mikelek «amarekin euskaraz hitz egiten jarraitzen dut» dio, eta Margarethek «ama lanean dagoenean, ahizpak eta biok gaztelaniaz edo euskaraz, bietara, hitz egiten dugu» esan digu. Amarekin gaztelaniaz hitz egiten duela dio, baina «badira ahizpari eta bioi euskaraz irteten zaizkigun gauzak, gaztelaniaz nola esaten diren ez dakigulako, eta, halakoetan, elkarri laguntzen diogu» azaldu digu. Sukainak gaztelaniaz eta arabieraz hitz egiten du familiarekin, «gaztelaniaz gure artean, eta arabieraz gurasoekin», hain zuzen. Elkarrizketatutako pertsonetako batzuek euskaraz egitea harrigarria eta

sinesgaitza iruditzen zaio zenbaiti, eta horixe adierazi digu Jonen: «Batzuei ez zaie buruan sartzen nola izan naitekeen gai euskaraz hitz egiteko. ‘Nola dakizu euskaraz hitz egiten?’ galdetzen didate. Ez dute ulertzen». Ahmedek gogoan du bere herriko jendea «pozarren» zegoela euskaraz zekielako. Alabaina, beraiekin gaztelaniaz hitz egiteko joera zutela dio, eta horri buruz hausnartzen du, ez zuelako ulertzen zergatik egiten zuten hori: «Bazekiten bagenekiela euskaraz. Ez al zuten nahi, bada, guk haien hizkuntza hitz egitea? Ez geniela ulertzen pentsatuko zuten, akaso... Baina bazekiten euskara ulertzen nuela eta euskaraz hitz egiten nuela. Ez nuen tutik ere ulertzen».

Identitatea(k)

Elkarrizketatutako pertsonekin izandako solasaldietan, nongoak diren sentitzen duten izan dugu hizpide. Guztiek eusten diote beren edo gurasoen jatorriko kulturari nolabait. Batzuek gurasoek hala erabaki dutelako jaso dute, seme-alabek nondik zetozen jakin dezaten nahi izan dutelako, hala nola Danielak. «Kolonbiako gauza asko erakutsi dizkidate» diosku. Beste batzuetan, ez da izan nahita hartutako erabaki baten ondorio, eta transmisioa berez eman da familiako bizikidetzaren eta heziketaren bidez, jatorriaren zuzeneko ezagutza oso mugatua izan arren. Horixe da Oierren kasua: «Hiru edo lau aldiz baino ez naiz egon han, eta oso gutxi ezagutzen dut hango familia». Danielak eta Oierrek badakite atzerritar jatorrikoak direla, baina ez dira jatorri horrekin identifikatuta sentitzen, eta horixe jakinarazten digute. Danielak «hemengoa» dela dio, eta Oierrek, era berean, «ia ez naiz sentitzen hangoa». Antzeko zerbait dio Sukainak: «Egia da baditudala marokoar kulturako ezaugarri batzuk, baina ez naiz sentitzen kultura horren parte».

Guztiek eratu dituzte beren nortasuna eta identitatea familiaren sorterrria ez den leku batean, eta, horregatik beharbada, batzuek diote zenbait lekutakoak direla sentitzen dutela, batzuetan balantza alde batera bestera baino gehiago makurtzen bada ere. Horri lotuta, hau diosku Margarethek: «Nongoa naizen galdetzen didatenean, Ekuadorrekoa naizela esaten dut, kanpoko naizela, baina hemengoa ere banaiz. Bi lekuetakoa naiz. Eta bietatik zeinetakoa sentitzen naizen gehiago galdetzen badidate, hemengoa gehiago sentitzen naizela esaten dut. Hemen bizi izan naizelako txikitatik, eta hemen egin dudalako egin dudan guztia». Fátimak, era berean, «marokoarra naizen arren, gehiago sentitzen naiz hemengoa» dio. Alabaina, badira jatorri kulturaletik urrun bizi izan diren arren harekiko lotura identitario sendoa dutenak, Paul esaterako. «Ekuadortarra naiz hezurretarraino, eta inork ez du lortuko hori aldatzea. Hemen edo Europako edo Latinoamerikako beste edozein tokitan bizi naiteke bizi osoan, baina beti izango naiz ekuadortarra. Han jaioa naiz, eta hangoa da nire odola» azaltzen digu.

Lagunekin edo ezagunekin kontu horiei buruz hitz egin dutenean, solaskidearekin zenbateko konfiantza duten, zer giro sortzen den eta beren hitzek zer erantzun duten ikusirik, askotariko erreakzioak dituzte. Ahmedek, esaterako, «nork eta nola galdetzen dizun, modu batean edo bestean erantzuten duzu, zaren bezalakoa zarelako, badakizulako hitzak eta hitzak ez direnak irakurtzen» azaltzen digu. Are gehiago, «nork galdetzen didan, haserretu ere egin naiteke» eransten digu.

Dena den, zalantzak nagusi dira uneoro beren identitatea definitzera behartuak sentitu direnen artean. «Non nago? Non egon beharko nuke? Norekin bat egiten dut? Nork babesten nau hemen?» galdetzen dio bere buruari Ahmedek. Jonek ere ez du argi nongoa den: «Bi kulturen artean bizi izan naizenez nolabait,

ez dakit zer naizen ere. Zer demontre ote naiz? Esan dudanez, ez naizelako ez batekoa ez bestekoa». Gauza bera baieztatzen du Fátimak: «Ez naiz sentitzen ez hemengoa eta ez hangoa». Eta hori gutxi balitz bezala, inoiz gertatu izan zaie euskal jatorriko pertsonak uko egin izana, beren burua euskalduntzat definitu dutenean. Izan ere, ez diote erreparatzen pertsonak berak esaten dienari, haren itxurari edo gurasoen jatorriko kulturari baizik. «Parrandan nabilela nola dudan izena galdetzen didatenean eta Ahmed izena dudala erantzuten diedanean, txantxetan ari naizela pentsatzen dute» aipatu digu Ahmedek. Sukainak ere bizi izan ditu halakoak, eta berak dioenez, «azkenerako, zuk nahi edo ez, eta hemen jaioa bazara ere, ez zara hemengoa. Jendeak ez zaitu hemengotzat hartzen». Uko horiek beraiekin dakarten ondorioa da pertsona horiek beren burua euskalduntzat ez definitzea, gizarteak ukatu egin baitie, nahi gabe bada ere, aukeratu duten identitate hori. «Euskalduna nintzela esaten nuen beti, baina jendeak ezetz esaten zidanez, sekulako nahasmendua daukat identitateari dagokionez (...) eta, azkenean, mundukoa zarela erantzun behar duzu». Eta esan dugunez, itxura dago guzti horren jatorrian. Horixe aipatzen du Sukainak: «Hasteko, lehen begi kolpean, zapiagatik da, itxuragatik. Jendeak atzerritarra banintz bezala tratatzen nau, eta esan ere egiten didate».

«Non nago? Non egon beharko nuke? Norekin bat egiten dut? Nork babesten nau hemen?».

Orain arte aipatutako guztiak ikusita, ulergarria da pertsona horietako batzuek oraindik ere zalantzak izatea eta argi ez jakitea beren identitatea zehazten. Ahmedek «nik ere ez dut definizio argi bat», Danielak «ez dakit zer esan» eta Sukainak «orain ez dakit zer erantzun galdetzen didatenean» esan digute. Zerekin identifikatu argi ez jakite horrek, gainera, nahigabea era eragiten du. Horixe uste du Danielak: «Ikusten dut hemengoek barru-barruan daramatela sentimendu hori, eta beste hainbeste gure amak ere. Nik ez dut halakorik sentitzen ez batekiko ez bestearekiko, eta batzuetan pena apur bat ematen dit. Nahiko nuke leku batekoa naizela sentitu, aberriarekiko maitasuna izan eta abar, baina ez dut halakorik». Oso bestelakoa da Mikelen kasua. Mikelek beti izan du barruan Nikaragua, eta «gurasoak harro sentitu dira horregatik», hain barruan izan ere, duela urte batzuk hango nazionalitatea eskatu baitzuen. Orain, bi nazionalitate ditu. «Duela sei urte, adin nagusiko egin ostean hara joan ginenean, Nikaraguako nortasun-agiria izan nahi nuela esan nion aitari, nikaraguar nazionalitatea izan nahi nuela».

«Euskalduna nintzela esaten nuen beti, baina jendeak ezetz esaten zidanez, sekulako nahasmendua daukat identitateari dagokionez (...) eta, azkenean, mundukoa zarela erantzun behar duzu».

Horrez gain, jatorriarekiko loturak aztertzean ikusiko dugunez, esan beharra dago zaila dela norberaren identitatea definitzea ez denean sentitzen inon erabat onartzen zaituztenik. Argi ikusten da hori Sukainaren hitzetan: «Azkenerako ez dakizu nongoa zaren ere. Nik beti esan izan dut hemengoa naizela, baina behin eta berriz gauza bera esan arren, hemen ez naute onartzen. Ni ez naiz euskalduna gainerakoen begietara. Eta beste hainbeste gertatzen zait Marokora joaten naizenean. Atzerritarra naiz haientzat ere. Erantzunik gabeko galdera

bihurtu da». Eta antzeko sentsazioa izan du Ahmedek ere: «Hemengoa ez zinela sentitzen zenuen nolabait, baina gauza bera sentitzen zenuen Marokon ere. Atzerritarra zinen haientzat, atzerrian bizi zena. Ikusten zuten arabieraz bazenekiela, baina ez gurasoek bezain ongi».

Jatorriarekiko loturak

Aurreko atalean ikusi dugunez, elkarrizketatutako pertsona guztiek eusten diete, gutxi-asko, jatorriarekiko loturei. Familia bisitatzeko eta jatorria ezagutzeko bidaiak, oporretan egindakoak gehienetan, ohikoak dira, edo, gutxienez, ohikoak izan ziren garai batean. Mikelek dio gaur egun «bi urtetik behin» joaten dela. Oierrek eta Ahmedek diote sarriagotan joaten zirela lehen. Oierrek, esaterako, «hiru edo lau aldiz, udan, eta hilabete edo hilabete eta erdi egoten ginen. Baina denbora asko daramagu hara joan gabe» diosku, eta Ahmedek, berriz, «garai batean sarri-sarri joaten ginen, baina gerora gero eta gutxiagotan joaten hasi ginen».

Udako oporraldian joaten ziren, eta txikitan egindako bidaiak haietako oroitzapenei eusten diete, Euskadirekiko aldeak hautematen zituztelako batez ere. Mikelek gogoan du hegazkina Sondikan hartzen zutela, eta, hara iritsitakoan, «familia osoa haien zain» izaten zela. Jonek dio bere oroitzapenak «bizi-bizikiak» direla, eta «nire etxea balitz bezala sentitzen nuen, bizi guztia han egon izan banintz bezala». Ahmedek ere atzera begiratzen du, eta «lehen aldiz joan ginenean, lauzpabost urte izango nituen, eta zer edo zer gogoratzen dut, hau ez bezalako lekua zela». Sukainak ez zuen oso gustuko Marokora joatea.

«Pare bat aste egon eta kito» esaten digu. Fátimak, aldiz, paradisua balitz bezala ikusten du, baina «oporrez gozatzeko» bakarrik. «Gustura sentitzen zara. Ongi egoten zara, baina aldi baterako» dio. «Oporretan egoten ginen han, baina bagenekien hona itzuliko ginela» oroitzen du Margarethek. Gerora, umeak izateari utzi ahala, batzuek ez dute jarraitu nahi familia bisitatzera joaten, eta nahiago dute denbora hori beren planak egiteko erabili. Ahmedek, esaterako, «uda iristen da, eta nahiago duzu beste plan batzuk egin. Mundua ezagutu nahi dut» diosku.

Umeak izateari utzi ahala, batzuek ez dute jarraitu nahi familia bisitatzera joaten, eta nahiago dute denbora hori beren planak egiteko erabili.

Elkarrizketatuek askotariko sententzioak bizi izan dituzte familiaren sorterrian, baina guztien testigantzetan antzematen da nolabaiteko harridura. Paulek sententzio hori aipatzen du «bitxia zen, hemen bizitzen ohituta geundelako» esanez, eta «bitxia, bai, baina oso-oso dibertigarria» eransten du. Solek «oso bitxia iruditzen zaizu guztia» dio, eta «janaria, klima eta bero itogarria» aipatzen ditu. Bisitek dirauten artean sortzen eta izaten diren harremanei buruz hitz egitean, elkarrizketatuek aipatzen dute baztertuta eta atzerritartzat hartuak sentitu izan direla, ez direla komunitatean erabat onartuak sentitu. Egoera horren aurrean, guztiek ez dute jarrera bera izan. Paul, esaterako, haserre sentitzen zen: «Oporretan hara joaten nintzenean, iseka egiten zidaten, ‘españolito’ eta horrelakoak esanez, eta horrek haserrearazi egiten ninduen». Jonek «izugarria» dela uste du: «Hara joaten naizenean ‘gringoa’ naiz, eta hasieran adarra jo izan didate doinua dela-eta». Mikelek ere gai horri buruz gogoeta egiten du,

desberdintzat hartua izan baita bi lekuetan: «Hemen beltza naiz, eta han zuria, alajaina». Hitz gutxitan, «han ere ez zara bat gehiago» diosku Solek.

Horrez gain, zenbaitetan gertatu izan zaie integratuta sentitzen hasi direnerako alde egin beharra izan dutela. Horixe aipatzen digu Solek: «Ohitzen hasten zarenerako, etorri beharra izaten duzu. Integratzen hasten zarenerako, itzuli beharra izaten duzu». Euskadira itzultzen direnean, gainera, ondorioak izaten dira, berriro hona moldatu beharra izaten baitute: «Itzulitakoan ere apur bat galduta sentitzen zara aldi batez. Arraro sentitzen zara. Erroetara itzuli eta zure kulturara moldatzen jardun izan bazina bezala, eta berriro ere txipa aldatu beharra izaten duzu». Mikel «obsesionatuta» itzultzen da Euskadira Nikaraguan aldi batez egon ondoren, eta ikusten du aitak, batez ere, «herrimin handia» izaten duela. «Beti gertatzen zaigu gauza bera» dio.

Solek uste du bere alabari aukera eman beharko liokeela gurasoak nondik datozen jakin nahi duen edo ez erabaki dezan, eta ez lukeela horretara behartu behar. «Ez dit inporta alabak Ginea ezagutzen ez badu ere. Bera hemen jaioa da eta hau da ezagutu behar duena. Etorkizunean Ginea ezagutu nahi duela esaten badit, ongi irudituko zai, eta ezagutu nahi ez badu, baita ere». Soleren bikotekideak, aitzitik, nahi du alabak Kamerun ezagutzea, heldua zela iritsi zelako, seguru asko. «Aitak, bai, nahi du alabak Kamerun ezagutzea».

«Itzela da, baina ez dut ikusten
nire burua han bizitzen.
Hemengora ohituegia nago».

Elkarrizketatutako pertsonetatik gehienek ez dute beren edo gurasoen sorterrira betiko bizitzera joateko asmorik. Ez eta Paulek ere, hangoa dela sentitzen badu ere eta aukera duen bakoitzean hara joatea gustatzen bazaio ere. «Itzela da, baina ez dut ikusten nire burua han bizitzen. Hemengora ohituegia nago» diosku. Mikelek ere biziki sentitzen du jatorriarekiko lotura, baina «adinean aurrera» doala eta lana duela dio. «Hemen bota ditut erroak» esaten digu. Badaki bere bizitza Euskadin dagoela. «Hara itzultzen zarenean pentsatzen duzu, bai, asko gustatzen zaizula hango bizimodua, gogorra bada ere, baina gero jabetzen zara zure bizitza hemen dagoela. Ni hemen hazi naiz. Hemen ikasi dut eta hemen lan egiten dut. Hemen dut kuadrilla, eta hemen dut, azken finean, bizitza osoa». Aitzitik, Solek ez du horrelako asmorik. Inoiz ez du sentitu Ginearekiko lotura handirik. «Gineara itzuli nahi dudan galdetzen badidazu oraintxe bertan, ez dut pentsatu ere egin behar. Gineara itzultzea atzera egitea da niretzat». Fátimak ere ez du Marokon bizitzera joateko asmorik: «Beti egin izan dut amets beste leku edo herrialde batean bizitzearekin, baina gero jabetu naiz ez naizela inon egongo hemen nagoen bezala. Gustura nago hemen». Ikus daitekeenez, gehienek hemen dute bizitza, izan hemen hazi direlako edo gizarte honen parte direla sentitzen dutelako, eta noizean behin kanpoan bizitzeko asmoa aipatzen badute ere, guztiek aipatzen dituzte hemen geratzeko arrazoiak. Baita Jonek ere, denbora batez Brasilera itzultzeko asmo argia badu ere. Hark ere argi adierazten du bitarako joera hori: «Arrazoi asko dauden hemendik ospa egiteko, baina baita hemen geratzeko ere».

Gurasoez dihardutenean bat datoz: guztiak jabetzen dira haietako askok nahiko luketela sorterrira itzuli. Itzultzeko asmo hori, gainera, bistakoago egin zen krisialdia hasi zenean. Horixe diosku Paulek: «Beti esaten digute Ekuadorrera itzuliko direla hemen gauzak okertzen badira». Dena den, bereari eutsiko lioke, eta horixe esaten die gurasoei ere. «Beti esaten diet ni hemen geratuko naizela, bakarrik geratu behar badut ere» azaltzen digu. Margarethen aitak Euskadin bizi izan den denboraren parte handi batean izan du buruan sorterrira itzultzeko asmoa: «Aitak beti izan du Ekuadorrera bizitzera itzultzeko asmoa». Han jabetzak erosten joan da gainera. «Egia da aitak beti izan duela pentsamendu hori buruan, duela lau bat urtera arte... Gurasoek eraikitako bi etxe ditugu Ekuadorren, eta alokairuan emanak dituzte». Alabaina, Paulek bezala, Margarethek ere ez du aitari itzulera horretan jarraitzeko asmorik. «Nik ikasketak amaitutakoan Ekuadorrera itzultzea nahi zuen, baina nik ezetz esan nion, nik hemen dudalako nire bizitza osoa».

Zenbaiten gurasoek erretiroa hartzen dutenerako planak egin dituzte, hala nola Oierrenek. «Ama pozarren egoten da han, eta zaharragoa denean hara bizitzera joan nahi duela dio, zahartzaroa han igaro nahi duela» diosku. Sukainak badaki aitari asko gustatzen zaiola Maroko, eta «Erretiroa hartu nahi duenez, han bizitzen geratu nahi duela» dio. Amari, ordea, ez zaio ideia hori gehiegi gustatzen, eta oporlekutzat ikusten du. «Amak hemen egina du bere bizitza. Oporretara joaten da hara, eta kito». Zenbaiten kasuan, bestalde, hasieran zituzten ideiak aldatu ere egin dira urteen poderioz, hala nola Ahmeden gurasoei. «Duela urte batzuk bazuten hara joateko asmoa, edo, gutxienez, han egonaldi luzeak egitekoa. Orain ez. Aita ez dago ongi osasunez».

«Ama pozarren egoten da han, eta zaharragoa denean hara bizitzera joan nahi duela dio, zahartzaroa han igaro nahi duela».

Sinesmenak

Erlijioa elkarrizketatutako pertsonen bizitzen parte da, bai gurasoengandik sinesmen jakinen arabera hezkuntza jaso dutenena eta bai gurasoek hala erabakita erlijio-orientabiderik jaso ez dutenena. Danielaren gurasoek ez ziren iritzi berekoak kontu horretan: «Amak gu erlijio katolikoaren arabera heztea nahi zuen; aitak, berriz, nagusiagoak ginenean geuk erabakiko genuela zertan sinetsi nahi genuen zioen». Soleren familian garrantzi handia ematen diote gehienek erlijioari. «Txikitan egunero joaten ginen mezatarra, erlijioa garrantzitsua baino garrantzitsuagoa baita izebarentzat». Paulek, bere aldetik, «gurasoek nahi izan zuten nik erlijioari eustea, baina inoiz ez didate esan biziki sinestu behar dudarik» esan digu. Mikelen gurasoek, bestalde, erlijioa alde batera utzita hezi zuten semea. «Erabakitzeko txikia nintzela zioten, eta beren ideiak zirela-eta ez nindutela beraiek jarraitzen ez duten erlijio bati heltzera bultzatuko. Nagusiagoa nintzenean katolikoa izatea erabakitzen banuen, neuk ikusiko nuela zer egin esaten zidaten, baina une hartan ez nindutela behartuko agian egin nahi ez nuen zerbait egitera».

Elkarrizketatutakoek erlijioaz ere hitz egin digute. Oro har, beren bizitzen parte da gaur egun, nahiz eta beren sinesmenak nolabait moldatu dituzten. Margarethek uste du bere ingurukoak erlijiozaleak direla, eta haien artean hazi denez, berak ere «halako pentsaera» duela: «Askok galdetzen didate nolatan izan naitekeen erlijiozalea, baina niri ez zait bitxia iruditzen inolaz ere. Zuk ez duzu sinesten, eta nik bai». Danielak ere sinestuntzat du bere burua, baina ez da elizkoia: «Ez dut sinesten Eliza Katolikoan, ezta beste eliza bakar batean ere. Izan ere, uste dut dena txarra dela muturrera eramaten denean». Solek, bere aldetik, argi du zertan sinesten duen: «Jainkoa nonahi omen dago. Nik egunero egiten diot otoitz, eta nire alabak osasun ona izan dezan eskatzen diot. Nire erlijioa sinplea da. Ez diot inori opa niretzat nahi ez dudana. Bizi eta utzi bizitzen». Ahmedek uste du lehen gehiago jarraitzen ziola erlijioari: «Gurasoek betidanik egin dute otoitz. Nik orain ez hainbeste... Baina, tira, musulman sentitzen naiz. Horixe da nire sinesbidea». Sukainak zalantza egin izan du bere hezibideko erlijioari buruz: «Ezaguera heldu nintzenean, nire kasa ikertzen hasi nintzen, sinestuna izango nintzen edo ez jakiteko». Fátimak gauza asko moldatu ditu, eta ez du uste «praktikatzailerik» denik. «Jainkoarengan eta beste gauza askotan» sinesten du, baina esaten dioten gauzetako askori bai esaten badie, «eztabaidan ez hasteagatik da».

«Jendeak ez daki bereizten kultura eta erlijioa. Dena nahasten du».

Erlijioa hizpide izan dugunean, behin eta berriz hitz egin digute zapia erabiltzeari buruz. Sukainaren hitzetan, «jendeak ez daki bereizten kultura eta erlijioa. Dena nahasten du». Ahmedek dio bere amak, gaztetan, Euskadira iritsi zenean, zapia erabiltzea nahi zuela, baina aitak halakorik ez egiteko esan ziola, jendearen begirasunak zirela-eta. «Amak esan zion zapi eta

guzti iritsi zela bere herrialdetik, eta zapia erabiltzen jarraitu nahi zuela (...) Eta, azkenean, janztea erabaki zuen» gogoratzen digu Ahmedek, «Jantzi zuenean, kentzeko esan zioten batzuek, politago zegoela zapirik gabe. Baina berak esaten zuen ongi ikusten zuela bere burua hala. Eta bereari eutsi dio». Fátimaren amak ere erabiltzen du zapia, duela urte asko bananduta badago ere, baina «nahiago du bizia eman zapia kendu baino».

Ahmedek uste du zapia janztea erabaki pertsonala dela, «sinesbidea edo beste edozein arrazoi dela-eta» hartzen dena. Askotan izaten dira eztabaidak zapia erabiltzeagatik, hura erabiltzea derrigorrezkoa den edo ez argitu nahian. Sukainak behin baino gehiagotan ikusi du bere burua halako eztabaidaren batean sartuta. «Jende askok uste du derrigortuta janzten dugula, eta men egiten dugula» diosku. «Jendea zapia jantz dezan behartzearen aurka nago ni ere, inork ez bailuke inor behartu behar nahi ez duen ezer egitera edo jantzi nahi ez duen ezer janztera» dio Sukainak, eta arrazoi berarengatik, «Nor zara zu zapia ken dezadan eskatzeko edo azpiratuta nagoela esateko?». Zentzu horretan, Ahmedek dio ikuspuntua aldatu behar dela, ez baita beharrezkoa guztiok berdinak izatea, eta bere buruari galderak egiten dizkio: «Nor gara pertsona bat azpiratuta dagoen edo ez esateko, zapia jantzita duelako soilik? Ba al dakigu, bada, jantzi nahi duen edo ez?». Alabaina, inposaketa «beste kontu bat» dela dio, eta iritzi kritikoa du bere ustez Islamak berezkoak ez dituen kontu batzuei buruz, burkaren edo niqabaren erabilerari buruz, esaterako.

Elkarrizketatutakoek ez dute seme-alabarik, batek izan ezik. Solek alaba bat du, eta haren hezibidean ez dio erlijio bati ere jarraitzen. Gainerakoei galdetu diegu ea inoiz seme-alabarik izaten badute erlijioaren bati jarraituz heziko dituzten edo ez. Paul ados dago gurasoengandik erlijio katolikoan oinarrituta jaso duen hezibidearekin, eta «nik ere gauza bera egingo nuke» dio. Fátimak argi du etorkizunean seme-alabak izan nahi dituela, eta uste du «funtsezkoa dela haiek arabieraz idazten eta irakurtzen ez ezik, arabiar kultura ikastea». «Ikas dezatela guztia, aberasgarria baita. Erabakiko dute gerora zer egin nahi duten» diosku. Uste du erlijioa lagungarri izan zaiola, bere buruari mugak jartzen lagundu diolako. «Seme-alabak meskitara eramango nituzke. Hasteko, hizkuntza ikas dezaten, oso garrantzitsua baita» dio. Erlijio musulmanari jarraituz heziak izanagatik seme-alabak baztertuak izan daitezkeen edo ez hizpide hartuta, Ahmedek dio horrek ez duela kezkatzen. «Hemen errota nago, eta hori abantaila handia izango da» esan digu, eta «Aita hemen jaiotakoa izango dute, beste jatorri bat duena, baina euskaraz dakiena eta bertakoa».

«Funtsezkoa dela haiek arabieraz idazten eta irakurtzen ez ezik, arabiar kultura ikastea». «Ikas dezatela guztia, aberasgarria baita. Erabakiko dute gerora zer egin nahi duten ».

Bereizkeria

Azterketa honetan dagoeneko identifikatu dira elkarrizketatutako pertsonetako batzuek bereizkeria jasandako egoeretako batzuk. Txikitan ez ezik orain ere jasaten dituzte lekuz kanpoko esamesak, mesfidantza, bazterketa, begiluzeen begirasunak... Ahmedek gogoan du txikitan ez zituela ulertzen berarenganako hitz eta jarrera batzuk. «Egia da nire izena, Ahmed, apur bat desberdina dela, baina hemen jaioa naiz, eta, horregatik, ez nuen ulertzen zergatik iraintzen ninduten aukera zuten bakoitzean» kontatzen digu. Danielak, bestalde, uste du adin handiagoarekin iritsi diren beste batzuek baino bereizkeria txikiagoa jasan beharra izan duela berak, Euskadin hazi delako: «Txiki-txikitatik hemen haziak garenez, beti hartu izan gaituzte bertakoak izan bagina bezala». Ez du gogoan arrazakeria jasan izana bere itxura dela-eta, gehiengoaren antzeko itxura duelako, baina bestelako egoerak bizi izan zituen bere ahizpak, hark «hangoen itxura baitu».

Poliziak identifikatu dadin eskatu izan dio Pauli, latinadarren kuadrilla batean egoteagatik soilik. «Zer premia dute gu ernegatzera etortzeko, latindarrok elkarrekin gabiltzalako soilik?». Jonek ere sumatu du bereizkeria. Behin marokoartzat hartu zuten, eta horrek «atsekabea eta marokoarrekiko enpatia» sentiarazi zizkion. «Zer dela-eta geldiarazi eta gutxiagotzat hartu behar ote nau inork, mairua izateagatik bakarrik?» galdetu zion bere buruari. Sukainak uste du bereizkeria benetakoa dela lan-merkatuan. «Zenbat musulman ikusten dituzu dendetan saltzaile- edo kutxazain-lanetan? Bat ere ez» ohartarazten digu. Fátimak, berriz, gidabaimena erabiltzen duela diosku, lotsa ematen diolako egoitza-baimena erabiltzeak, «jendeak beste modu batera begiratzen dizulako».

Alabaina, atzerritar jatorriko pertsonengandik ere sumatu izan dituzte mesfidantza eta jarrera txarrak. Jonek dio «beltzen ahotik» entzun dituela inoiz entzundako adierazpen arrazistenak. Sole bere familiakoek arbuia izan dute, ez dutelako ulertzen hura «zuriekin» ibiltzea. «Zuriekin elkartu naizenez, zuritzat hartzen naute» diosku. Solek uste du berak nahi duenarekin ibiltzeko eskubidea duela, eta ez duela zertan ibili behar jatorri geografiko bereko jendearekin.

«Askoz gehiago eragiten dizu txikia zarenean, lehenengo aldia delako, baina, gerora, denborak aurrera egin eta lagunak egin ahala, gogorrago egiten zara eta bost axola dizu».

Pertsonak askotariko sentipenak izaten dituzte gutxiesten eta bereizkeriaz hartzen dituztela sentitzen dutenean, eta, ikusiko dugunez, horretan badu eragina mezu horiek entzundakoan pertsonak duten adinak. Solek, esaterako, «askoz gehiago eragiten dizu txikia zarenean, lehenengo aldia delako, baina, gerora, denborak aurrera egin eta

lagunak egin ahala, gogorrago egiten zara eta bost axola dizu» diosku. Halako egoera ulertezinek nahasmendua sortzen dute hasieran, baina errutina bihurtzen dira gerora, eta, horrenbestez, onartu egiten dira nolabait. Danielak

«ezintasuna eta amorrua» sentitu izan ditu adierazpen arrazistak entzun izan dituenean, eta halako adierazpenak egiten dituztenek beste zereginik ez ote duten pentsatzen du. Ahmedek dio azken urteetan aldatu egin dela euskaldunen marokoarrekiko jarrera. «Umetan mairuak ginelako kontu hura zegoen, baina gerora gauzak aldatu egin dira, atentatuak eta zalaparta hori guztia dela-eta». Sukainak ere sumatu du denak «terroristatzat» hartzen ditugula, eta uste du beraiek direla kaltetuenak «lehendik era bereizkeria bazegoen, orain askoz handiagoa baita».

Gurasoenganako bereizkeriaren lekuko ere izan dira elkarrizketatutako pertsonak. Oierrek dio bere amak egoera deserosoak jasan dituela kalean. «Pena handia ematen dit haren ahotik halakoak entzuten ditudanean» dio. Ahmedek ere ikusi izan du bereizkeriaz tratatu izan dutela bere aita. «Hutsaren pare izango balitz bezala tratatzen zuten, eta horrek amorru handia ematen zidan, baina ezin nuen ezer esan, lana galduko zuen beldur ginelako. 'Puto moro' eta halakoak esaten zizkieten, eta horrek ernegatu egiten ninduen».

Herri txiki batean bizitzea ez da egoera hobea izateko nahikoa berme, bizikidetzari mesede edo kalte egin baitiezaioke. Mikelen kasuan positiboa izan da bere aita herritarren ezaguna izatea. «Haren izena esan orduko badakite nortaz ari zaren, aita etorri zenean argentinar bat eta dominikar bat baino ez baitzeuden herrian, eta, gainera, ez dute inoiz immigratzailetzat hartu» diosku. Margarethek ere ez du uste herrian bestelakotzat zituztenik. «Herrian ez da egongo ezagutzen ez gaituenik» azaldu digu. Bestelakoa da Ahmeden kasua, desberdintzat hartzen zituzten eta «marokoarrak» esaten zieten. Gauzak horrela, komunitateak ezagutzeak mesede egin dezake, onarpena handiagoa eta besteekiko aldea txikiagoa izan daitezen, baina kalte ere egin dezake, gehiengoarekiko desberdina izate hori azpimarra baitezake.

Ikus daitekeenez, eguneroko bizitzako jarreretan eta harremanetan berebiziko eragina dute azalaren koloreak eta jatorri kultural jakin batekoen itxura izateak, benetan jatorri hori izan ez arren. Jonek aipatzen digu halako egoera asko jasaten dituela autobusean, eta, eragiten ez dioten arren, ez dituela gustuko. «Bada nire ondoan esertzera doan jendea, eta, bat-batean, ikusten nautenean, ospa egiten dutenak. Harrigarria da, ez baitakit zer dudan nik haiek hala alde egiteko, eta, batez ere, gazteak direlako gehienetan». Aurkakoa gertatzen zaio Danielari. Hark aipatzen digunez, «jendea asko harritzen da gurasoak kolonbiarrak direla esandakoan», eta «begi argiak» izateagatik bakarren bat sinestu ezinik geratu izan dela du gogoan. Mikelek badaki aurpegiera berezia duela, nongoa den argi ikusten ez bada ere, baina, Euskadin hazia denez, «azentu nabarmena» du, eta, horregatik, «aurpegiera berezia izan arren, hizketan dihardugunean, neuk esan behar izaten diet aita nikaraguarra dela. Orduantxe esaten didate zerbait antzematen zidatela». Fátima behin baino

«Jendea asko harritzen da gurasoak kolonbiarrak direla esandakoan, begi argiak izateagatik bakarren bat sinestu ezinik geratu izan da».

gehiagotan hartu izan dute beste lekuren batekoa izango balitz bezala, eta marokoarra dela esan izan duenean, «oso ozen ez esateko» eskatu izan diote, nahiz eta berak jatorriaz arro dagoelako eman erantzun hori, ez hura ezkutatu nahi izan duelako. Solek beti sentitu izan du bere azalaren koloreagatik seinalatua izan dela. «Ikasle-garaietan, nire gorputza desberdina izango balitz bezala erreparatzen zidaten aldageletan» diosku, eta kalean zebilela jendea begira geratzen zitzaiola eta «begira, beltz bat!» esaten zuela. Eta, noski, bera ohartu egiten zen. Izan ere, Sole duela 32 urte iritsi zen Euskadira, eta garai hartan ez zen hain ohikoa atzerritarrek bizilagun izatea.

Solek uste du oraindik ere iraun egiten dutela estereotipo negatiboek, eta, hori horrela izanik, zenbait hurrek ez dutela bere alabarekin jolastu nahi. «Lau urteko mutiko batek esaten badu ez duela neskato beltz batekin jolastu nahi... ez da mutikoaren kontua. Nonbait horrelakoak entzun izan dituelako esaten du». Badaki oso noizean behin gertatzen direla halakoak, baina, gertatu, gertatzen dira, eta alabak «zergatik diote marroia naizela?» galdetzen dio halakoetan. Horrelako egoerek nahigabea eragiten diote Soleri, berak umetan eta gaztetan jasandako bazterketa alabarengan ikusten ez badu ere, gizartetik erabat desagertu ez dela ikusten baitu.

Ahmedek uste du bera iraintzeko modu errazena dela «mairua!» esatea, eta horrek min ematen diola dio, «badakizulako nondik zatozen eta ikusten duzulako gurasoek gogor lan egin dutela». Fátimak esan duen bezala, errespetua baino ez dute nahi: «Marokoarra naizela esan dezakezu edo izenez deitu. Arabiarra, afrikarra edo nahi duzuna naizela esan dezakezu. Zergatik esan behar didazu, bada, mairua naizela? Iraingarria delako».

Asmoak eta itxaropenak

Hemendik urte batzuetara beren burua nola ikusten galdetu diegunean, erantzunak antzekoak izan dira, baita haien kezka eta ziurgabetasuna ere. Elkarrizketatuek ez dute argi zer ekarriko dien etorkizunak, eta, batez ere, oraindik ikasketak amaitu ez dituztenek. Eta, horri lotuta, esan beharra dago pertsona horietako askok irmotasun handia erakusten dutela beren prestakuntza-prozesuari eta lan-arloko helburuei lotuta. Margarethek helburu argi bat jarri dio bere buruari: «Karrera amaitu eta atera beharreko tituluak aterako ditut. Gero lanean hasiko naiz, eta kanpora joan beharra badut, joan eta kito». Danielak ere helburu argi bat dauka. «Oposizioak egiteko prestatzen hastea dut buruan, eta, aurten ez bada, datorren urtean saiatuko naiz. Horixe da nahi dudana» diosku. Sukainak ikuspegi ezkorragoa du lan-merkatuan izan ditzakeen aukerei buruz, bere erlijioak mugak jar diezakiokeela uste baitu. «Karrera amaitutakoan nik nahi dudan horretan lanik aurkituko ez dudan sentsazioa dut, eta zapia janzteak zenbateraino muga nazakeen pentsatzen jartzen naiz».

Ez dute argi zer ekarriko dien etorkizunak, eta, batez ere, oraindik ikasketak amaitu ez dituztenek.

Epe luzera begira, gehienek dute Euskadin bizitzeko asmoa, baina uste dute beste norabait joan beharko dutela lan-merkatuan sartzeko, lehen urteetan behintzat. Kanpora irten behar horrek, ordea, ez die kezka handirik eragiten. Danielak, esaterako, «hemen geratu nahiko duke, hemen dudalako guttia. Baina ezerk lotuko ez banindu eta biharko egunean lanera kanpora joan beharra izango banu, Australiara bada ere, joan egingo nintzateke» azaltzen digu. Antzeko zerbait pentsatzen du Mikelek: «Nik nahiago dut hemen bizi, beste batzuk joango lirakeela badiote ere. Nire A plana hemen bizitzea da, eta ikusiko dugu zertan geratzen diren B eta C planak. Kanpora joan beharra badut, joan eta kito, horretarako ari gara prestatzen». Margarethek Euskadin geratu nahi du bizitzen, baina atzerrian aldi baterako bizitzea ere nahi du, bizi-erperientzia moduan. «Beti bizi izan naiz hemen, eta hemen amaitu nahi dut, baina aurrez irten eta mundua ikusi nahi dut. Itzuliko naiz gero, familia bat osatutakoan. Izan ere, badakit hemen edo inguruan biziko direla nire eguneroko lagunak ere». Ahmedek ez du argi zer ekarriko dion etorkizunak: «Ez dut guztiz argi bizitza hemen egingo dudan edo ez, eta nora joan sinatu beharko banu, ez nuke jakingo zer esan». Oierrek argi du atsegin handiena ematen dion lekuan jarriko duela bere bizilekua: «Zoriontsuen egiten nauen lekuan biziko naiz. Azkenean, bizimodu egonkorragoa dudanean, lana aurkitu, dirua irabazi eta etxe bat erosteko moduan naizenean, zoriontsuen naizen lekuan geratuko naiz». Fátima hiri batean baino gehiagotan bizi izan da, eta badaki zer den bere bizitza eta familiarena berregin beharra, eta kanpora joan beharko balu ere nonbait bizileku bat ezarri nahiko luke. «Beti izan dut hara eta hona ibiltzeko ilusioa, baina ez iparra galduta. Ez dut nahi noraezean ibili. Izan ere, hala zabiltzanean,

ez zaudela inon eta ez zarela inongoa sentitzen duzu. Nekagarria da lagunekin eta gainerakoarekin hutsetik hasi beharra».

Askok aipatu digute familia izateko asmoa beren jardunean: «etorkizunean umeak badituzu? Nola heziko dituzu? Zeren arabera?»

Askok aipatu digute familia izateko asmoa beren jardunean. Danielak, esaterako, «nahiko nuke noizbait familia izan, baina nahikoa bizi izan naizela uste dudanean, hau da, nahikoa bidaiatu, ezagutu eta ikasi dudala sentitzen dudanean». Ahmedek zenbait galdera egin dizkio bere buruari: «Eta etorkizunean umeak badituzu? Nola heziko dituzu? Zeren arabera?». Zer hezkuntza mota eta zer baliotan oinarritutakoa eman pentsarazten duten galderak dira, eta horretan, zeresana izango du jatorriak, zer-nolakoa jakin ez arren. Solek badu alaba bat. Alabak ikasi eta aurrera egin dezan nahi du, eta horretarako aukera emateko dirua aurrezten ari da. «Inoiz unibertsitatera joan nahi badu, ez dezala esan ezin izan duela halakorik egin nik ordaindu ezin dudalako. Ikas dezan ahalegintzen naiz, badaezpada, etorkizunean atzerrira joan nahiko balu ere, Ingalaterrara, Norvegiara edo beste lekuren batera joan nahiko balu ere». Jonek argi du «familia izan, lan egin eta hortik zehar bidaiatu» nahi duela, eta uste du bizipen aberasgarria izango litzatekeela bere jatorrizko herrialdean edo beste lekuren batean aldi batez bizitzea, berarentzat eta bere familiarentzat. Fátimak uste du «ikasteak ikuspegia zabaltzen duela eta munduaren aurrean irekiago egiten gaituela», eta, horregatik, «izan ez dudan guztia eman nahiko nieke» diosku.

Laburbilduz, beren adineko beste edonorok dituen irriken eta desiren antzekoak dira gure elkarrizketatuenak. Familia izatea -noiz eta zer egoeretan ez dakiten arren-, atzerrian lan egitea -prestatueneke ere lan egiteko mugitu beharra ezinbestekoa dela ulertzen dutelako- eta beren seme-alabei zer hezibide eman eta zer balio transmititu behar dizkieten pentsatzea, errealitate unibertsalak dira, hau da, ez dute zerikusirik kultura-jatorriarekin, beren belaunaldiaren bizipen propioekin baizik.

3

Ondorioak, gakoak eta gomendioak

Elkarrizketatuen kontakizunak aztertu ondoren, nabarmendu nahi ditugun zenbait gako daude, baina guztien gainetik gauza bat oso deigarri gertatu zaigu eta uste dugu besteen aurretik aipatu behar dela: pertsona horiek beren belaunaldiarekin lotzen dituzten elementuak gehiago dira, atzerrian jaiotakoak eta/edo atzerritarren ondorengoak izateagatik bereizten dituztenak baino; hau da, Euskadiko era skotako gazteen artean beste gazte batzuk dira. Pertsona horien eta Euskadiko gainerako gazteen kezkak, bizipenak, itxaropenak, erronkak, beldurra, ilusioak eta abar berdinak dira.

Egia da berezko ezaugarriak dituztela, berdinak beren taldeko gazteen artean, eta beste gazte-talde batzuenak ez bezalakoak. Baina gauza bera gertatzen da Euskadiko gazteen segmentu batzuen eta beste azpitalde batzuen artean, bereizgarriei dagokienez. Hala eta guztiz ere, elkarrizketatuen bizitzako funtsezko elementuak eta Euskadiko gainerako gazteenak berdinak dira. Eta hamar pertsona horiek nabarmendu ditugu, aztertzaileok *ibilbide arrakastatsua* deritzoguna adierazten dutelako. Izan ere, antzeko ibilbide eta egoera positibo dituen edozein gazteren oinarriak eta elkarrizketatuenak berdinak dira.

Gure iritziz, elkarrizketatuak eta Euskadiko beste gazte-talde batzuk bereizten dituen elementu bat haurtzaroa da. Oro har, elkarrizketatuek nahasmenduz aipatzen dute bizi izan duten haurtzaroa: aitaren edo amaren jatorrizko herrialdean, bien herrialdeetan edo elkarrizketatuenean, edo amaren edo aitaren senide batzuen herrialdean. Elkarrizketatuak haurtzaroan ohartu zirenez beren adiskide eta lagunek beste ezaugarri batzuk zituztela (batzuetan, etxeko hizkuntza, bestetan, ezaugarri fisikoak, janaria, oporrak beste herrialde batzuetan, etab.), garai hori nahasiago eta aldaketa gehiagorekin gogoratzen dute, antzeko adineko beste talde batzuetan ohikoa izaten dena baino.

Sentimendu horrekin batera, askotan sortzen da, eta zenbaitetan indar handiz, diskriminazioaren eta gutxiespenaren oroitzapena, beren lagun gehienak ez bezalakoak zirelako jasan zutena. Elkarrizketatu batzuek samintasunez kontatzen dituzte beren haurtzaroko zenbait gertaera, eta horrek ohartarazten digu lan handia dugula etorkizuneko gizartea bidezkoagoa, solidarioagoa eta berdintasunezkoagoa izan dadin.

Baina haurtzaroan diskriminazioa edo gutxiespena bizi izana ez da adierazle hona elkarrizketatuen bizitza-ibilbidearen arrakasta handiagoa edo txikiagoa ondorioztatzeko; izan ere, elkarrizketatu guztiak ondo bideratuta daudela ematen du, nork bere etorkizunari begira, baina guztiak ilusioz beterik.

Kontatutako istorioen arabera, ibilbide guztiek lau oinarri dituzte, elementu komunak dituztenak: familia, pertsona, kidekoen taldea eta eskola.

- Bizitza-kontakizun guztietan, familiak funtsezko eginkizuna du, gehienetan laguntza gisa eta balio garrantzitsuak eta funtsezkoak erakusteko, hala nola erantzukizuna, sakrifizioa, ahalegina, familiako kideenganako kezka, familiako kide izatearen harrotasuna, konfiantza, oztopoak gainditzea, hobetzeko nahia, etab. Beste zenbaitetan, erronka, pizgarri edo eragingarri gisa. Baina beti dago hor, eta beti etorkizunari begira.
- Elkarrizketatuen beste bereizgarri komun bat haien izaera da. Pertsona horien izaerek antzeko ezaugarriak dituzte, haien diskurtso eta kontakizunetan honako hauek adierazten baitituzte: indarra, bizi-balioak, espiritu menderakaitza, baikortasuna, irmotasuna, adorea, oztopoak gainditzeko nahia, lana, hobetzeko gogoia, ausardia, erresilientzia, etab.
- Gainera, guztiak gai izan dira, zenbait egoeratan, kidekoen talde indartsu eta garrantzitsu batean parte hartzeko beren bizitzetan. Zenbaitetan, kidekoen talde hori, lagun-talde hori, Euskadin jaiotako euskal gazteek osatzen dute, batzuetan haien gurasoak (ama eta/edo aita) kanpoan jaiotakoak dira, beste batzuetan gazte atzerritarrak dira, edo jatorriz atzerritarrak, edo euskal jatorriko senideak edo atzerrikoak dituzte... baina kasu guztietan, elkarrizketatuek integratzea eta komunitate edo gazte-talde baten partaide sentitzea lortu dute, eta haiekin beren nahiak, ametsak, irrikak, nahigabeak, kezkak, pozak, itxaropenak eta abar partekatzen dituzte.
- Eskola, espero zen bezala, elkarrizketatuen kontakizunetako ardatza da. Familiatik kanpo, hezkuntzaren alorra funtsezkoa da haien biografietan, pertsonen indibidualtasuna eratzean, pertsonen arteko lehenengo sareak familia-ingurunetik kanpo sortzean eta bizi-proiektuaren itxaropenak bideratzean. Kontakizun guztietan azaltzen den elementu bat da hezkuntzaren eremuan aurkitu dutela erreferente eta laguntza bat beren bizitzetarako. Zenbaitetan, erreferente eta laguntza hori ikaskideek eman

dietenez, eskola-ingurunerako integrazioa naturala izan da, traumarik gabekoa; beste zenbaitetan, irakasle batek lagundu die zailtasunak gainditzeko, esaterako ikaskideen gutxiespena edo diskriminazioa; eta beste batzuetan, bi horien arteko nahaste bat izan da, lagun-talde integratzaile bat eta ikasleen artean diskriminaziorik ez izateko ardura zuten irakasle batzuk.

Horien guztien ondorioz, elkarrizketatuen kontakizunetan *ibilbide arrakastatsuak* azaltzen dira —horrela izendatu ditugu—, euskaldun bete-beteak izateko zenbait modu eskaintzen dizkigutelako, eta, gainera, etorkizunerako ikuspegi eta itxaropen pozgarriak dituztelako, bai berentzat, baita beren familia, adiskide eta hezitzaileentzat ere. Hitz batez, euskal gizarte guztiarentzat.

Pertsona horien kontakizunetan deigarri gertatu zaizkigun bi ohar gehiago: prestakuntzari ematen dioten funtsezko balioa eta Euskadin duten errotze-sentimendua eta euskal komunitateko kide diren sentimendua.

Prestakuntzak leku asko hartzen du elkarrizketatuen kontakizunetan. Txikitatik oso garrantzitsua izan da, eta behin eta berriro ageri da kontakizunetako leku nabarmen batean. Elkarrizketatuek ahaleginak egin dituzte ikasketa-maila altua izateko, etorkizunean alor horretan arrakasta izateko, nahiz eta horren bermerik ez izan. Prestakuntza interesatzen zaie, ikasketa-maila altuak lortu nahi dituzte (nahi zutena lortu ez dutenean, elkarrizketetan tristuraz adierazten dute), beren burua hobetu nahi dute, eta prestakuntza etorkizunerako atea dela ulertzen dute, beren itxaropenak eta helburuak betetzeko bidea. Eta testuinguru horretan, euskararen ikaskuntzak ere leku garrantzitsua du. Beste ikerketa batzuetan entzun ditugun diskurtsoetan euskararen balioa zalantzan jartzen da zenbait pertsonaren oraingo eta etorkizuneko egoeretan, baina azterketa honetako elkarrizketatuek lehentasuna ematen diote beren bizitzetan, bi balio nagusi nabarmenduz: batetik, komunikazio-hizkuntza delako, eta bestetik, lan-munduan txertatzen eta integrazio pertsonala eta bizi-proiektuaren helburuak lortzen laguntzen duelako.

Euskal komunitateko kide izatearen, euskaldun izatearen, sentimenduari dagokionez, kontakizun hauetan argi eta garbi ikusten da ez dagoela euskaldun sentitzeko modu bakarra, asko baizik. Alde horretatik, elkarrizketatuek integratuta dauden eta euskaldunak diren ideia transmititzen digute, eta hainbat modutan adierazten dute hori, gainerako euskaldunek egiten dugun bezala. Elkarrizketatuek, hemengoak diren sentimendu bakarra izan, filiazio bikoitza izan edo hirukoitza izan, bereizgarri komun hauek dituzte: Euskadi beren iraganarekin, orainarekin eta etorkizunarekin lotzen dute.

Hortik abiatuta, zenbait gomendio ditugu administrazio eta erakunde publikoentzat, gure iritziz integrazio-prozesuak erraztu ditzaketenak eta

atzerritarren ondorengoak diren euskaldunei ibilbide egokiak lortzen lagundu diezaieketenak.

- Prestakuntzaren balioa sendotu behar da, etorkizuna eraikitzeko funtsezko elementua den aldetik. Gaur egun maila orokorrean egiten ari gara, baina ondo legoke atzerrian jaiotakoak eta/edo atzerritarren ondorengoak diren euskaldunen taldeetan azpimarratzea zer garrantzitsua den prestakuntza-maila eta euskara-maila altua eskuratzea, berebiziko eginkizuna izan baitezakete gizartean integratzeko eta mugitzeko prozesu bertikaletan. Garrantzitsua da ikastetxeek eta orientatzaileek ahaleginak egitea atzerrian jaiotakoak eta/edo atzerritarren ondorengoak diren pertsonak ohar daitezen prestakuntzak funtsezko eginkizuna izango duela haien bizitzetan eta haien ondorengoetan, gizartean integratzeko eta mugitzeko prozesuetan funtsezko faktorea baita.
- Euskararen eginkizuna sendotu behar da, Euskadin komunikazio-elementua eta etorkizuneko lan-aukerak handitzeko elementua den aldetik. Garrantzi berezia du gure hizkuntza ikastea, pertsonen arteko harremanak errazteko eta atzerrian jaiotakoak eta/edo atzerritarren ondorengoak lan-munduan txertatzeko. Esan beharrik ez dago gaztelania jakitea ere ezinbestekoa dela arrazoi berberengatik. Beraz, ahalik eta erabaki gehien hartu behar dira atzerrian jaiotakoek eta/edo atzerritarren ondorengoek bertako hizkuntzak ikas eta erabil ditzaten.
- Hemengoa izatearen sentimendua garatzen utzi behar da: euskalduna izatearen definizioa, banakoaren ikuspegitik eratu, taldearen ikuspegitik eratu beharrean. Kontakizun batzuetan, zenbait sektorek eta pertsonak ez dute onartzen pertsona horiek euskaldun sentitzea gure gizarteko beste talde batzuen maila berean, beste herrialde batean jaio direlako, atzerrian jaiotako eta/edo atzerritarren ondorengo gurasoak dituztelako, euskaraz (eta/edo gaztelaniaz) ondo hitz egiten ez dutelako, gure inguruko erlijio nagusia ez dutelako, bereizgarri desberdinak dituztelako, etab. Euskaldunak sentitzen utzi behar diegu, eta ez diegu galarazi (ukatu) behar sentimendu horren garapena. Zehazki, gizartea sentsibilizatzeko kanpaina bat proposatzen dugu, *euskaldun izaera* inklusibo batera irekia, eta pertsonatik abiatuta definitua.
- Hezkuntzaren alorreko profesionalek jabetu behar dute (agian jabetuta daude) eginkizun erabakigarria dutela ikasleak berdintasunean gara daitezen eta diskriminaziorik gabeko testuinguru batean haz daitezen. Atzerrian jaio eta/edo atzerritarren ondorengo diren euskal gazteak diskriminatzen eta gutxien dituztenean, funtsezkoa da hezitzaileak beren eginkizunaz kontziente izatea, ikasle guztien aukera-berdintasuna eta etorkizun inklusiboa bermatu behar baitituzte.

- Euskal gizartea sentsibilizatu behar da gure aniztasunari buruz, eta aniztasun horretan berdintasuna lantzeari buruz: desberdintasunak errespetatzea eta diskriminazioaren aurka borrokatzea. Adibidez, hedabideei zuzendutako ekintzak antolatu litezke, gazte hauen ibilbideen eta beren egunerokotasunaren zenbait atalen (ikasketak, komunikazio-hizkuntzak, lana, etab.) naturaltasuna azpimarratzeko xedearekin, bestelako gazteetatik desberdintzen dituzten ezaugarri propioak kontutan izanda. Agerikoa da euskal gizarteak bere aniztasunaren berri izan behar duela eta aniztasun hori onartu behar duela. Ez gara era berekoak, ez gara gizarte monolitiko bat, ez gara gizarte estatiko bat kulturaren aldetik. Ez gara inoiz halakoak izan, eta are gutxiago orain. Mugitzen, bilakatzen, hazten ari den gizarte dinamiko bat gara, eta horko kideak garela ohartu behar dugu, orain eta etorkizunean, etorkizun horretan eratuko baita gure iragana, eta iragan horretaz harro egon nahiko dugu, orain arte bezala. Etorkizun hori euskaldun guztion artean eraiki behar dugu, hemen bizi, maitatzen, eraikitzen, lan egiten eta horrela sentitzen garen guztion artean. Gure gizartearen etorkizunerako ezinbestekoa da arrakasta lortzea integrazioko eta gizarte-kohesioko prozesuetan, berdintasunezko eta diskriminaziorik gabeko bizikidetzaz izateko.

ERANSKINA

HAURTZAROA

- Familia:
  - Noiz eta non jaio zinen.
  - Gurasoen deskribapena, anai-arreben deskribapena: lana, ikasketak.
  - Jaiotzaren zirkunstantziak: familiakoak eta kanpokoak.
  - Familiaren tradizioak, familiaren ohiturak, espazio fisikoa, jolasak, bihurrikeriak.
  - Garai horretako oroitzapen onak eta txarrak.
- Eskola:
  - Noiz hasi zinen eskolan.
  - Eskola-mota (pribatua, publikoa, erlijiosoa, etab.), zer adinarekin hasi zinen eskolan.
  - Zenbat eskola zeuden inguru hartan.
  - Zenbat ikaskide zenituen. Bazegoen desberdintasunik ikaskideen artean?
  - Gogoan al dituzu asko eragin zizuten irakasleak?
  - Desberdintasun kulturalak zure eskolan, ikaskide eta irakasleekiko harremanetan.
  - Jolasak eta zigorrak.
  - Eskolako pertsona garrantzitsuak.
  - Leku garrantzitsuak eskolan.
  - Garai horretako oroitzapen onak eta txarrak.
  - Irakasleen eta familiaren itxaropenak ikasketei buruz.

HAURTZAROA – NERABEZAROA

*Aro honetan, eskolaz/institutuaz hitz egiten jarraitzen da, lehenago adierazitako galderen bidez. Trantsizio-aroko galderak erantsiko dira:

- Aro batetik bestera igarotzean izandako aldaketak: aldaketa fisikoak, aldaketa afektiboak, elkarrizketatuko pertsonatik kanpoko aldaketak (etxez, hiriz, ikastetxez... aldatzea).
- Jolasak, gustuak, adiskideak, amodioak.
- Zenbat urterekin hasi zen bakarrik irteten.
- Helduekiko harremanak: gurasoak – familia, irakasleak, monitorea, etab.
- Gatazka pertsonalak.
- Zer egiten zuen asteburuetan.
- Gertaera bitxiak.
- Aro horretako une onak eta txarrak.

HELDUAROAREN HASIERA ETA GARAPENA

- Ikasketak: egindako ikasketak aukeratzeko motibazioa edo zaletasuna, harremanak ikasketetan, emaitzak.
- Lana: lan-harremanak, lehen lanpostuaren lekua, lanik garrantzitsuena, lanik hutsalena, arazoak eta arrakastak.
- Noiz hasi zen dirua irabazten.
- Eragina duten desberdintasun kulturalak.
- Harreman pertsonalak: bikotekidearekin (ezkontideak), seme-alabekin, familiarekin. Ohiturak.
- Gizartea: aldaketa politikoak, gizarte-aldaketak, aldaketak norberaren ingurunean.

BIZITZA ORO HAR

- Bizitza pertsonaleko gertaera garrantzitsuenak.
- Erljio-bizitza. Gaur egun eta iraganean.
- Politika interesatzen zaio, politikan parte hartzen du.
- Bere bizitzan izandako lorpen handiak eta txikiak.
- Arrakastak eta porrotak.
- Pertsona maiteak galtzea.
- Gaur egungo egoera.
- Identitate-arazoak, desberdintasunaren pertzepzioa (familia/gizartea).
- Gurasoen jatorriko tradizioen garrantzia.
- Autopertzepzioa, gurasoen herrikideak edo etorkinen seme-alabak (nagusi zirela iritsiak) aintzat hartuta.
- Bere bizitzaren berrikusketa, balioespena.

Azkenaldiko migrazio-fenomenoek euskal errealitate soziokulturala aldatu dute. Gure gizarteko aniztasuna gero eta handiagoa da, eta orain arte izan ez ditugun erronkak jartzen dizkigu, kohesioarekin, integrazioarekin eta elkarbizitzarekin lotuta. Bizitzen ari garen aldaketak argitzeko, Ikuspegi – Immigrazioaren Euskal Behatokia Euskadin bizi diren jatorri atzerritarreko pertsonen seme-alaben fenomenoak ikertzen ari da. Txosten honekin, zentzu zabal batean *ibilbide arrakastatsu* izena eman diogun hori ilustratu nahi dugu, euskal kultur aniztasun berriaren aberastasuna irudikatzen duten hainbat pertsonaren bizi-kontakizunen bitartez.

Dokumentu hau *Haur eta gazteen aniztasuna EAEn. (Oker izendatutako) bigarren belaunaldiak* izenburua duen ikerketaren zati bat da. Ikerketa horrek dibulgaziozko helburua du, eta ahal den alderdi guztietatik saiatzen da jatorri atzerritarra duten pertsonen seme-alaben fenomenoak aztertzen: alderdi teorikotik, datu soziodemografikoen azterketatik, pertsona adituen eta hezitzaileen ikuspegitik, euskal haurren eta gazteen nahiz haien familien ikuspegitik, bai eta euskal gizarte osoaren ikuspegitik ere.

